FRIEDRICH DÜRRENMATT
Justiţie

Traducere din germană şi note de ROMEO NĂDAŞAN

FRIEDRICH DÜRRENMATT
JUSTIZ
Copyright © 1986 Diogenes Verlag AG Zürich
e HUMANITAS FICTION, 2007, pentru prezenta versiune românească EDITURA HUMANITAS FICTION

Acest roman nu se bazează pe fapte reale.

Numele, personajele, locurile şi acţiunea sunt imaginate de autor. Orice asemănare cu situaţii, locuri sau personaje, fie ele în viaţă sau decedate, este pură întâmplare.

Fireşte, scriu această relatare din spirit de ordine, dintr-o anumită pedanterie, pentru a constitui un dosar.

Vreau ca astfel să mă oblig să trec încă o dată în revistă evenimentele care au dus la eliberarea unui ucigaş şi moartea unui nevinovat. Vreau să reflectez încă o dată la acţiunile la care am fost împins, la măsurile pe care le-am luat, la posibilităţile ce-au fost neglijate. Vreau să mai sondez o dată, foarte scrupulos, şansele care i-au rămas poate justiţiei. Însă, înainte de toate, aştern pe hârtie această relatare deoarece am timp, mult timp, cel puţin două luni. Tocmai m-am întors de la aeroport (barurile prin care am trecut după aceea nu le mai pun la socoteală şi nici starea mea actuală nu are importanţă.

Sunt beat mort, însă mâine voi fi din nou treaz).

Giganticul avion tocmai începuse să urce spre cerul nopţii, urlând, vuind, avându-l pe doctor honoris causa Isaak Kohler la bord şi îndreptându-se spre Australia, când am sărit din Volkswagenul meu, cu revolverul cu piedica

ridicată. Faptul că mă mai sunase la telefon a fost una dintre loviturile sale de maestru, pentru că bătrânul ştia probabil ce aveam de gând; şi toată lumea ştia că nu am bani să-l urmăresc.

Aşa că nu mi-a rămas altceva de făcut decât să aştept până se întoarce, cândva în iunie sau poate în iulie, să mă îmbăt când şi când, sau poate mai des, după cum voi sta cu banii, şi să scriu, singura activitate pe măsură pentru un avocat definitiv ruinat. Într-o singură privinţă însă se înşală consilierul cantonal: timpul nu va vindeca crima sa, aşteptarea mea nu o va atenua, beţiile mele nu o vor face uitată, scrierile mele nu o vor justifica.

Prin faptul că înfăţişez adevărul, mă impregnez de el, îmi creez starea necesară pentru ca, prin iunie sau, cum am mai spus, în iulie sau oricând s-ar întoarce (şi se va întoarce), să fac în mod conştient, fie beat, fie treaz, ceea ce acum doream să fac doar dintr-un impuls orb. Această relatare nu este doar o justificare, ci şi pregătirea pentru asasinat. Pentru un asasinat adevărat.

Din nou treaz, în cabinetul meu de lucru: dreptatea poate fi reinstaurată doar printr-o crimă. Că după aceea mă voi sinucide este un lucru de la sine înţeles. Prin aceasta nu vreau să mă sustrag răspunderii, ci, dimpotrivă, numai astfel aş răspunde pentru faptele mele, chiar dacă nu din punct de vedere juridic, ci din punct de vedere uman:

deşi sunt în posesia adevărului, nu-l pot dovedi, îmi lipsesc martorii pentru momentul hotărâtor. Prin moartea mea de bunăvoie va fi mai uşor să fiu crezut fără martori.

Nu merg la moarte ca un om de ştiinţă care printr-un experiment asupra lui însuşi se condamnă pentru cauza ştiinţei, eu mor deoarece am gândit cazul meu până la ultima lui consecinţă logică.

Locul faptei: el joacă de timpuriu un rol. Du Théâtre, cu faţada sa în stil rococo, este unul dintre puţinele

monumente de arhitectură cu care oraşul nostru, construit îndeobşte cu o îngrozitoare lipsă de gust, se poate mândri. Restaurantul se întinde pe trei etaje, lucru ce nu este ştiut de toată lumea, fiindcă majoritatea celor care îl frecventează nu le cunosc decât pe primele două. La parter, în lungile ore dinainte de prânz – toată lumea se scoală devreme în oraşul nostru – pot fi întâlniţi studenţi adormiţi, dar şi oameni de afaceri care adesea rămân şi la prânz, iar mai târziu, după cafea şi rachiul de cireşe, se aşterne liniştea, chelneriţele se fac şi ele nevăzute şi abia către ora patru apar institutori epuizaţi şi se aşază la mese funcţionari obosiţi. Cea mai mare îmbulzeală de clienţi se înregistrează, firește, seara la cină, şi după aceea, din nou după zece jumătate, când politicienilor, directorilor şi altor responsabili din domeniul finanţelor li se alătură reprezentanţi ai profesiunilor liberale şi foarte libere, dar şi străini puţin cam speriaţi, căci oraşului nostru îi place să pozeze în postura de centru internaţional. Iar la etajul unu, totul se petrece într-o eleganţă de-ţi vine greaţă. În sensul propriu al cuvântului, pentru că în cele două camere joase, tapetate cu roşu, domneşte o căldură tropicală, însă trebuie să rezişti aşa, doamnele în rochii de seară, iar domnii adesea în smoching. Aerul este infestat de miros de transpiraţie, de parfum şi, datorită profilului localului, de mirosul specialităţilor culinare ale oraşului nostru – medalion din carne de viţel cu cartofi prăjiţi şi altele. Se vine aici (în mare, aceeaşi societate ca şi la nivelul de mai jos, doar într-o costumaţie mai aleasă) după premiere şi după încheierea unor tranzacţii importante, nu pentru a învârti afaceri, ci pentru a sărbători afaceri încheiate. La etajul doi, caracterul localului Du Théâtre se schimbă din nou. Observi cu uimire că aici domneşte o atmosferă de oarecare libertinaj. Se manifestă mai multă dezinvoltură. Sălile sunt înalte şi luminoase, semănând în mai mare măsură cu acelea din localurile ieftine, scaunele sunt

obişnuite, de lemn, pe mese – feţe de masă în carouri, pretutindeni suporturi pentru cănile de bere, chiar lângă scară o scenă de cabaret pe jumătate goală, cu iluzionişti de mâna a doua şi o scenă pentru striptease şi mai modestă, iar în sală se joacă biliard şi cărţi. Aici îşi petrec timpul negustorii de fructe şi legume din oraşul nostru, patronii unor firme de construcţii şi proprietarii de magazine, de mari service-uri auto sau specialiştii în demolări, adesea multe ore în şir, mizele sunt fantastice, şi în jurul lor se strâng chibiţii, contemporani decăzuţi şi dubioşi, şi câteva târfe aşteaptă mereu la aceeaşi masă lângă fereastră, fiind mai mult decât tolerate, făcând parte din decor şi fiind ieftine. Relativ. Oamenii cu adevărat bogaţi îşi chibzuiesc cu grijă fiecare bănişor.

Prima dată când l-am întâlnit pe consilierul cantonal, tocmai îmi dădusem examenul de diplomă, îmi scrisesem dizertaţia, obţinusem titlul de doctor şi licenţa de avocat, însă mai lucram, ca şi în timpul studenţiei, ca băiat bun la toate la Stüssi-Leupin. Prin achitarea obţinută în cazurile de omucidere ale fraţilor Atti, Rosa Pick, Deubelbeiss şi Amsler şi prin tranzacţia încheiată de el între compania Hilfswerkstätte Trog şi Statele Unite (mult în avantajul celor de la Trôg), se făcuse cunoscut dincolo de graniţele ţării. S-a întâmplat că o dată am fost nevoit să-i duc lui Stüssi-Leupin, la Du Théâtre, un referat cu privire la unul dintre acele cazuri dubioase după care se dădea în vânt atâta. L-am găsit pe avocatul-vedetă la etajul doi, la o masă de biliard, unde tocmai terminase o partidă cu consilierul cantonal; la o altă masă jucau dr. Benno şi profesorul Winter, şi abia acum, când relatez în scris, îmi dau seama că în acel moment erau strânse acolo personajele principale ale viitoarei acţiuni: ca la repetiţie. Afară era frig, noiembrie sau decembrie – data precisă este greu de stabilit –, eram îngheţat deoarece, ca de obicei, nu purtam palton şi fusesem nevoit să-mi parchez Volkswagenul la

câteva străzi distanţă de Du Théâtre.

— Ia un grog, tinere, m-a sfătuit consilierul cantonal.

M-a examinat cu atenţie şi apoi a făcut semn unui chelner. L-am ascultat fără să vreau, fiindcă oricum aveam de aşteptat ordinele lui Stüssi-Leupin, care se retrăsese la o masă cu referatul şi-l răsfoia. În partea din faţă a sălii jucau zarzavagii, siluete întunecate profilate pe fondul ferestrelor. Din stradă pătrundea zgomotul înăbuşit al tramvaielor. Consilierul cantonal continua să mă privească fără jenă, făţiş. Părea să aibă în jur de şaptezeci de ani. Era singurul care nu-şi scosese haina, dar nu transpirase deloc. Mi-am dat seama sau, mai bine zis, am bănuit că am în faţă un om cu o înaltă poziţie socială, dar nu mi-am amintit cum îl cheamă.

— Sunteţi rudă cu colonelul Spät? întrebă el, fără să mi se recomande, fie că nu punea preţ pe aşa ceva, fie că plecase de la premisa că făcuserăm deja cunoştinţă.

(Colonelul Spät: un agricultor marţial, în prezent consilier federal. Se pronunţă în favoarea armelor atomice.)

— Nu, am răspuns.

(Pentru a lămuri această problemă o dată pentru totdeauna: m-am născut în 1930. Pe mama, Anna Spät, nu am cunoscut-o, şi nimeni nu ştie cine a fost tata. Am crescut într-un orfelinat de care îmi aduc aminte cu plăcere – mai ales de pădurea imensă de care era mărginit.

Direcţiunea şi corpul profesoral au fost excelente, copilăria – fericită, însă oricum este mai avantajos să ai părinţi. Nenorocirea mea a început cu dr.h.c. Isaak Kohler, pentru că până atunci, deşi avusesem dificultăţi, nu disperasem niciodată.)

— Vreţi să deveniţi partenerul lui Stüssi-Leupin? întrebă el.

M-am uitat la el mirat:

— Nu am în vedere aşa ceva.

— Vă preţuieşte mult.

— Nu m-a lăsat să observ asta până acum.

— Stüssi-Leupin nu lasă niciodată să se observe ceva, reflectă sec bătrânul.

— Treaba lui, am spus eu nepăsător. Eu vreau să fiu independent.

— O să vă fie greu.

— Poate.

Bătrânul râse:

— O să aveţi de tras. Nu este uşor în ţara noastră să te ridici de unul singur. Jucaţi biliard? întrebă el, trecând pe neaşteptate de la una la alta.

Am negat.

— E o greşeală, spuse, privindu-mă din nou gânditor, cu ochii săi cenuşii plini de mirare, dar aparent fără ironie, cu o lipsă totală de umor şi cu duritate, apoi mă conduse la a doua masă, unde jucau dr. Benno şi profesorul Winter.

Îmi erau amândoi cunoscuţi, profesorul de la Universitate – era rector pe vremea când m-am înscris –, iar dr. Benno din lumea vieţii de noapte ce înflorea în oraşul nostru, ce-i drept, pe atunci numai până la miezul nopţii, dar cu destul de mare intensitate. Nu se ştia ce profesie are.

Pe timpuri câştigase un titlu olimpic la scrimă – de aceea era numit Olympia-Heinz –, fusese şi campion al Elveţiei la tir cu pistolul şi era şi acum un cunoscut jucător de golf; la un moment dat a deschis o galerie de artă, însă nu a rentat. În prezent, după cum se spunea, se ocupa în principal cu administrarea averilor.

I-am salutat şi ei au dat din cap.

— Winter este un veşnic începător, spuse dr. hx. Kohler.

Am râs.

— Sunteţi desigur maestru?

— Fireşte, răspunse el calm, biliardul este pasiunea

mea. Daţi-mi mie tacul, profesore, lovitura asta nu-i pe măsura puterilor dumneavoastră.

Profesorul Adolf Winter îi dădu tacul. Era un om de vreo de şaizeci de ani, masiv, deşi destul de mic de înălţime, cu o chelie lucioasă, purtând ochelari cu toarte de aur fără ramă, cu o barbă neagră, îngrijită, vârstată de fire albe, pe care obişnuia s-o mângâie plin de demnitate, întotdeauna îmbrăcat cu grijă, de un conservatorism deloc lipsit de rafinament, unul dintre fanfaronii aceia umanişti care populează Universitatea noastră. Membru al PEN Clubului şi al Fundaţiei Usteri, autor al unei terfeloage în două volume intitulată Carl Spitteler şi Hesiod sau Elveţia şi Elada. Studiu comparativ, Artemis 1940 (ca jurist, Facultatea de Filosofie m-a călcat dintotdeauna pe nervi).

Consilierul cantonal a frecat atent cu cretă vârful tacului. Mişcările îi erau calme şi sigure şi, oricât de aspru ar fi rostit frazele, nimic din persoana lui nu vădea aroganţă, ci doar conştiinţă de sine şi sânge rece, totul demonstrând putere şi neclintire. Examina câmpul mesei de biliard cu capul uşor înclinat şi apoi execută o lovitură cu hotărâre şi rapiditate.

Am urmărit rostogolirea bilelor albe, ciocnirea şi reculul lor.

— la bande1. Aşa trebuie să fie lovit Benno, fu de părere consilierul cantonal, dându-i înapoi tacul profesorului Winter. Ai înţeles, tinere?

— Nu mă pricep la acest joc, am răspuns şi m-am consacrat cu totul grogului pe care chelnerul tocmai îl pusese pe o măsuţă.

— Nu-i nimic, o să înţelegi cândva, râse dr.h.c. Isaak Kohler, după care, luând un ziar făcut sul, se îndepărtă.

Asasinatul: ceea ce s-a întâmplat trei ani mai târziu este cunoscut şi poate fi relatat rapid (nici măcar nu trebuie să fiu neapărat treaz pentru asta). Dr.h.c. Isaak Kohler, care renunţase la mandat, deşi partidul lui

intenţiona să-l propună pentru postul de consilier guvernamental (şi nu consilier federal, aşa cum scriau unele ziare străine), se retrăsese de altfel din politică (la practicarea avocaturii renunţase de mult), administra un trust de fabricare a cărămizilor, care lua dimensiuni tot mai ample pe plan internaţional, iar, pe de altă parte, funcţiona

1 Dublu la bandă, termen de biliard (fr.).

ca preşedinte al unor consilii de administraţie, a făcut parte şi dintr-o comisie a UNESCO, uneori nu era văzut luni de zile în urbe, până când, într-o zi de martie neobişnuit de caldă a anului 1955, l-a condus prin oraşul nostru pe ministrul englez B. Ministrul venise ca persoană particulară, fusese tratat într-o clinică particulară de o tumoare la stomac şi acum stătea alături de fostul consilier cantonai în Rolls-Royce-ul acestuia, suportând fără chef această vizită prin oraş, înainte de plecare, după ce timp de patru săptămâni refuzase eroic acest lucru, asculta şi privea, căscând de plictiseală la obiectivele turistice ce treceau prin faţa lui – Institutul Tehnic, Universitatea, Munsterul în stil roman (consilierul cantonal oferea explicaţii prin formule scurte) –, râul tremura în lumina blândă (soarele tocmai apunea), cheiurile erau pline de oameni. Ministrul moţăia, având încă pe buze gustul nenumăratelor piureuri de cartofi şi fierturi din fulgi de ovăz cu fructe uscate pe care le mâncase în clinica particulară, în vreme ce visa doar la whisky sec, auzea vocea consilierului cantonai ca venind de departe, iar zgomotul traficului rutier şi mai de departe; îl cuprinsese o oboseală de plumb şi poate şi bănuiala că tumorile la stomac nu sunt chiar atât de inofensive.

Just a moment, spuse dr.h.c. Isaak Kohler şi îi ordonă şoferului Franz să oprească în faţă la Du Théâtre, coborî, îi

spuse să aştepte un minut, mai arătă cu un gest mecanic cu umbrela spre faţada eighteenth century2, deşi ministrul B. nu reacţionase deloc, moţăind mai departe, visând mai departe. Consilierul cantonal se îndreptă spre restaurant, intră pe uşa turnantă în marea sală de mese unde şeful de sală îl salută respectuos. Era aproape ora şapte şi mesele erau deja toate ocupate, lumea lua cina, se auzea zgomot 1 O clipă (engl.).

2 Secolul al XVIII-lea (engl.).

de voci amestecate, de plescăituri, de tacâmuri trântite.

Fostul consilier cantonal se uită de jur-împrejur, păşi apoi spre mijlocul sălii, unde la o măsuţă stătea profesorul Winter, acaparat de consumarea unui muşchiuleţ à la Rossini şi a unei sticle de Chambertin, scoase un revolver şi îl împuşcă pe membrul PEN Clubului, după ce mai întâi îl salutase cu prietenie (în general, totul a avut o desfăşurare foarte stranie), trecu apoi liniştit prin faţa şefului de sală care, înlemnit, se holba la el fără să scoată un cuvânt şi prin faţa chelneriţelor speriate de moarte, ieşi pe uşa turnantă în seara liniştită de martie, se urcă din nou în Rolls-Royce, se aşeză lângă ministrul care dormita şi nu observase nimic, nici măcar că maşina se oprise, şi care, cum spuneam, continua să moţăie cufundat în visele lui, fie legate de whisky, fie de politică (criza Suezului urma să-l mătură şi pe el), fie de anumite presimţiri iscate de tumoarea de la stomac (săptămâna trecută ziarele anunţau moartea lui, comentată foarte scurt, cele mai multe reproducându-i numele fără să dea prea mare atenţie ortografiei).

— La aeroport, Franz, ordonă dr.h.c. Isaak Kohler.

Intermezzoul arestării sale: nu poate fi povestit fără o doză de maliţiozitate. La numai câteva mese distanţă de cel ucis stătea comandantul poliţiei noastre cantonale, cu vechiul său prieten Mock, un sculptor surd şi cufundat în

gândurile lui, care n-a observat absolut nimic din ceea ce s-a petrecut, nici atunci, nici mai târziu. Amândoi mâncau potaufeu, Mock – mulţumit, iar comandantul, căruia nu-i plăcea Du Théâtre şi îl frecventa foarte rar morocănos. Nimic nu-i era pe plac: supa de carne era prea rece, carnea prea tare, fructele de merişor prea dulci.

Când răsună împuşcătura, comandantul n-a înţeles pe loc ce se întâmplase, ceea ce este foarte posibil, în orice caz aşa se povesteşte, fiindcă tocmai se pregătea să sugă, cu măiestrie, măduva dintr-un os, apoi însă s-a ridicat în picioare şi a răsturnat chiar şi un scaun pe care, ca un om al ordinii ce era, l-a pus la loc. Când a ajuns lângă Winter, acesta zăcea peste muşchiuleţul à la Rossini, cu mâna încă încleştată pe paharul de Chambertin.

— Cel de mai înainte nu a fost Kohler? îl întrebă comandantul pe neajutoratul director, care se uita la el palid şi răvăşit.

— Da. Într-adevăr, murmură acesta.

Comandantul îl examina gânditor cu privirea pe germanistul mort, se uită apoi sumbru la platoul cu cartofi prăjiţi şi fasole şi îşi lăsă privirea să alunece peste castronul cu salată fragedă, roşii şi ridichi.

— Nu se mai poate face nimic, spuse el.

— Da. Într-adevăr.

Clienţii, revenindu-şi din perplexitate, s-au ridicat în picioare. Din spatele tejghelei, bucătarul şi personalul de la bucătărie priveau curioşi. Doar Mock mânca liniştit mai departe. Un om uscăţiv îşi făcu loc prin mulţime.

— Sunt medic.

— Nu atingeţi nimic, ordonă comandantul calm, trebuie mai întâi să-l fotografiem.

Medicul se aplecă spre profesor, dar ascultă totuşi ordinul.

— Într-adevăr, spuse el apoi. Mort.

— Tocmai de aceea, răspunse liniştit comandantul.

Înapoiaţi-vă la masa dumneavoastră.

Apoi luă sticla de Chambertin de pe masă.

— Asta se confiscă, spuse el, şi i-o întinse directorului.

— Da. Desigur, murmură acesta.

Pe urmă comandantul se duse să dea un telefon.

Când se întoarse, procurorul Jämmerlin se afla deja lângă cadavru. Purta un costum de gală de culoare închisă. Avusese de gând să se ducă la un concert simfonic la sala filarmonicii şi auzise împuşcătura tocmai când îşi lua cina, o omelette flambée, în restaurantul francez de la etajul întâi. Jämmerlin nu era iubit. Toată lumea îi dorea pensionarea, târfele şi concurenţii, hoţii, pungaşii, procuriştii şnapani, oamenii de afaceri ajunşi la strâmtoare, dar şi aparatul de justiţie, de la poliţişti până la avocaţi, ba chiar nici colegii lui nu-l aveau la inimă. Toată lumea făcea glume pe seama sa: se spunea, de pildă, că nu este de mirare că în oraş situaţia e mai tristă ca niciodată din moment ce avem un Jämmerlin1 şi că mai mare tristeţe ca în justiţie nu există etc. Procurorul se afla într-o situaţie fără ieşire, autoritatea îi era de multă vreme compromisă, juraţii se opuneau tot mai frecvent cererilor sale, ca şi judecătorii de altfel, şi avea de suferit mai ales din pricina comandantului despre care se spunea că apreciază mai mult aşa-numita parte criminală a populaţiei noastre. Totuşi, Jämmerlin era un jurist de mare clasă, care nu ieşea întotdeauna înfrânt, interpelările şi replicile lui fiind temute, impunând prin faptul că nu făcea compromisuri, oricât de mult l-ar fi urât unii pentru asta.

Reprezenta tipul de procuror de şcoală veche, afectat personal de orice achitare, la fel de nedrept faţă de cel bogat ca şi faţă de cel sărac, celibatar, rezistând oricărei ispite, fără a se fi atins vreodată de o femeie. Acestea erau cele mai grave dezavantaje profesionale ale sale. Pentru el, criminalii erau ceva de neînţeles, ceva satanic, care îi

provoca o furie similară cu aceea a personajelor din Vechiul Testament, era o relicvă a unei moralităţi inflexibile, dar şi incoruptibile, o stâncă stingheră „în mlaştina unei justiţii care disculpă totul”, după cum se exprima el însuşi, pe cât de înfocat, pe atât de mâhnit. Şi acum era deosebit de surescitat, cu atât mai mult, cu cât îi cunoştea personal atât pe victimă, cât şi pe asasin.

1 Jämmerlin, trist (germ.).

— Comandante, strigă el indignat, având încă şervetul în mână, mi se spune că această crimă a fost săvârşită de doctorul Isaak Kohler.

— Aşa este, răspunse comandantul morocănos.

— E pur şi simplu imposibil!

— Kohler trebuie să fi înnebunit, răspunse comandantul, aşezându-se pe scaun lângă mort şi aprinzându-şi una din veşnicele lui ţigări Bahianos.

Procurorul îşi şterse fruntea cu şervetul, trase un scaun de la masa de alături şi se aşeză şi el, astfel încât uriaşul mort zăcea acum, prăbuşit peste farfuria lui, între cei doi funcţionari puternici şi masivi. Au aşteptat o vreme. În restaurant era o linişte de mormânt. Nimeni nu mai mânca. Toţi se uitau la fantomaticele personaje.

Doar când a intrat în sală un grup de studenţi s-a mai produs o oarecare confuzie. Cântând, tinerii au pus stăpânire pe local, neînţelegând de la bun început situaţia şi au continuat o vreme să cânte cât îi ţinea gura, pentru a amuţi apoi jenaţi. În fine, sosi şi locotenentul Herren cu echipa criminalistică. Un poliţist fotografie, medicul legist îşi făcu de lucru neputincios prin preajmă, iar un procuror districtual venit cu echipa îşi ceru scuze faţă de Jämmerlin pentru sosirea lui. Ordine rostite cu voce scăzută, dispoziţii. Apoi mortul fu ridicat, cu faţa plină de sos, cu ficat de gâscă şi fasole în barbă, aşezat pe o targă şi dus la maşina salvării. Ochelarii cu toarte de aur şi fără ramă au fost descoperiţi de Ella printre cartofii prăjiţi abia când a

primit permisiunea să cureţe masa. Apoi, procurorul districtual i-a interogat pe primii martori.

Convorbire posibilă I: după ce chelneriţele şi-au mai revenit şi clienţii s-au aşezat din nou la mese, încet, nehotărâţi, după ce unii s-au apucat din nou să mănânce şi au început să apară şi primii ziarişti, procurorul s-a retras cu comandantul pentru a discuta în cămara de provizii de lângă bucătărie, unde fuseseră conduşi. Dorea să fie lăsat singur o clipă cu comandantul, fără martori.

Trebuia să se organizeze şi să se desfăşoare un proces public. Scurta convorbire desfăşurată lângă rafturile cu pâine, sticle de ulei şi saci de făină a fost nesatisfăcătoare.

Conform unei declaraţii făcute ulterior în parlament de către comandant, procurorul a cerut o intervenţie pe scară largă a poliţiei.

— La ce bun? întrebă comandantul. Cine procedează precum Kohler nu are de gând să fugă. Putem să-l arestăm liniştiţi acasă la el.

Jämmerlin se enervă.

— Sper că pot conta pe faptul că îl veţi trata pe Kohler ca pe orice alt criminal.

Comandantul tăcu.

— Acest om este unul dintre cei mai bogaţi şi mai de seamă cetăţeni ai oraşului, continuă Jämmerlin. Este datoria noastră sfântă (una dintre expresiile lui favorite)

să procedăm cu cea mai mare asprime. Trebuie să evităm orice ar putea da naştere la bănuiala că îl protejăm.

— Este datoria noastră sfântă să evităm cheltuielile inutile, declară calm comandantul.

— Înseamnă că nu veţi da alarma de gradul unu?

— N-am în vedere acest lucru.

Procurorul federal îşi pironi ochii asupra maşinii de tăiat pâine de lângă el.

— Sunteţi prieten cu Kohler, spuse el, în fine, pe un

ton deloc duşmănos, ci mai curând sec, de rutină. Nu credeţi că, în aceste condiţii, obiectivitatea dumneavoastră ar putea avea de suferit?

Tăcere.

— Locotenentul de poliţie Herren va prelua cazul Kohler, răspunse calm comandantul.

Aşa s-a ajuns la scandal.

Herren era un om de acţiune, ambiţios şi de aceea a şi acţionat în pripă. În decurs de câteva minute a reuşit să alarmeze nu numai întreaga poliţie, ci şi populaţia prin faptul că a difuzat la radio, înainte de buletinul de ştiri de la ora şapte şi jumătate, un comunicat special al poliţiei cantonale. Întregul aparat a fost pus în mişcare. Vila Kohler a fost găsită pustie (el era văduv, fiica lui, stewardesă la Swissair, era în cursă, iar bucătăreasa, la cinema).

De aici s-a tras concluzia că vrea să fugă. Maşinile poliţiei au început să cutreiere străzile, posturile de la graniţă au fost înştiinţate şi a fost avizată şi poliţia din alte ţări. Din punct de vedere tehnic, toate aceste eforturi erau lăudabile, însă fusese scăpată din vedere posibilitatea pe care o evocase comandantul: să fie căutat un om care nu avea de gând să fugă. Aşa că răul se produsese deja, când, cu puţin timp înainte de ora opt, de la aeroport a venit ştirea că, după ce a condus un ministru englez la avion, Kohler s-a urcat în Rolls-Royce-ul său şi se întoarce paşnic în oraş. Procurorul federal a fost deosebit de afectat de acest lucru. Liniştit de modul viguros în care funcţiona maşinăria statului şi încă bine dispus de victoria sa asupra nesuferitului comandant, se pregătea tocmai să asculte uvertura la opera lui Mozart Răpirea din Serai, căutându-şi o poziţie cât mai plăcută în fotoliu şi mângâindu-şi barba căruntă, tăiată scurt – Mondschein îşi ridicase deja bagheta –, când cel urmărit, doctorul honoris causa căutat de poliţie cu mijloace ultramoderne, apăru în compania

uneia dintre cele mai bogate văduve din oraşul nostru pe culoarul central al vastei săli de concerte, printre stalurile pline de spectatori, ca întotdeauna liniştit şi sigur pe sine, cu mina cea mai nevinovată, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, şi se aşează lângă Jämmerlin, ba chiar îi strânse şi mâna, iar acesta rămase mut de uimire.

Agitaţia, rumoarea – s-au auzit, din păcate, şi chicote n-au trecut neobservate, uvertura a fost în mare măsură ratată, deoarece şi orchestra participa la eveniment, un oboist curios se ridicase chiar în picioare, Mondschein fiind nevoit să reia de la început, iar procurorul a fost atât de şocat, încât, nu numai în timpul uverturii, ci şi în timpul piesei care a urmat, Concertul pentru pian de Johannes Brahms, a rămas locului împietrit. Ce-i drept, în cele din urmă a înţeles situaţia, exact în momentul când pianistul începuse să interpreteze concertul, dar n-a îndrăznit să-l întrerupă pe Brahms, respectul lui faţă de cultură era prea mare, avea sentimentul acut că ar fi trebuit să intervină, dar acum era prea târziu, aşa încât a aşteptat pauza. Apoi a acţionat. A străbătut mulţimea care-l înconjura curioasă pe consilierul cantonal, a fugit la o cabină telefonică, a fost nevoit să se întoarcă pentru a cere fise de la o garderobieră, a sunat la Direcţia poliţiei, a luat legătura cu Herren şi a organizat mobilizarea tuturor forţelor, care s-au îndreptat în goană spre sală. Kohler, dimpotrivă, făcea pe neştiutorul, a tratat-o la bar cu şampanie pe văduvă şi a mai avut şi marele noroc ca partea a doua a concertului să înceapă cu câteva clipe înainte de sosirea poliţiei. Aşa că Jämmerlin împreună cu Herren au fost nevoiţi să aştepte în faţa uşilor închise, în timp ce înăuntru era interpretată Simfonia a şaptea de Bruckner, ce părea să nu se mai termine. Procurorul federal se plimba surescitat încoace şi încolo, şi de câteva ori a fost nevoie să fie atenţionat să facă linişte de către plasatoare, care se uitau la el ca la un barbar. Blestemă întregul romantism, îl afurisi pe

Bruckner, abia se ajunsese la adaggio, când, în fine, după partea a patra, s-au auzit aplauzele care nici ele nu se mai terminau – şi publicul a început să se scurgă din sală printre rândurile de poliţişti, dar dr.h.c. Isaak Kohler n-a mai apărut. Dispăruse. Comandantul îl invitase să iasă pe la intrarea artiştilor şi îl transportase cu maşina lui la Direcţia poliţiei.

Convorbire posibilă îi la Direcţia poliţiei, comandantul l-a dus pe dr.h.c. În biroul său. Pe drum n-au schimbat nicio vorbă, iar acum comandantul mergea înainte pe coridorul gol, prost luminat. În birou, îi arătă tăcut un fotoliu confortabil din piele, închise uşa şi-şi scoase vestonul.

— Fă-te comod, spuse el.

— Mulţumesc, mă simt bine aşa, răspunse consilierul cantonal, aşezându-se.

Comandantul puse două pahare pe masa dintre cele două fotolii şi scoase o sticlă de vin roşu din dulap.

— Chambertinul lui Winter, zise şi turnă, apoi se aşeză şi el; se uită o vreme fără ţintă undeva în faţa lui, apoi începu să-şi şteargă tacticos transpiraţia de pe frunte şi de pe gât.

— Dragă Isaak, începu el în fine, spune-mi, pentru numele lui Dumnezeu, de ce l-ai împuşcat pe măgarul acela bătrân?

— Crezi că… răspunse consilierul cantonal cu o oarecare ezitare.

— Ţi-e clar, cel puţin, ce ai făcut? îl întrerupse comandantul.

Interlocutorul său pe îndelete, însă nu răspunse imediat, ci îl privi pe comandant mai curând cu o uşoară uimire, dar şi cu o notă de ironie.

— Bineînţeles, spuse el apoi. Bineînţeles că mi-e clar.

— Şi de ce l-ai împuşcat pe Winter?

— Ah, aşa, răspunse consilierul cantonal şi păru să se

gândească la ceva, apoi râse. Ah, deci asta era, Nu-i rău.

— Ce nu-i rău?

— Totul.

Comandantul nu ştia ce să mai spună, era încurcat, începuse să se enerveze. Dimpotrivă, ucigaşul devenise aproape vesel, râse uşor de mai multe ori, părând să se amuze de ceva greu de înţeles.

— Ajunge. De ce l-ai ucis pe profesor? începu comandantul din nou să întrebe, perseverent şi insistent, în timp ce continua să-şi şteargă transpiraţia de pe frunte şi de pe ceafă.

— Fără niciun motiv, mărturisi consilierul cantonal.

Comandantul îl privi uimit, de parcă nu-i venea să-şi creadă urechilor, goli apoi paharul de Chambertin şi îşi mai turnă unul, vărsând vin pe jos.

— Fără motiv?

— Fără.

— Dar e absurd, trebuie să fi avut un motiv, strigă nerăbdător comandantul. E absurd!

— Te rog, fă-ţi datoria, spuse Kohler şi îşi goli cu grijă paharul.

— Datoria mea este să te arestez, declară comandantul.

— Fă-o.

Comandantul era disperat. îi plăcea claritatea. Era un om raţional. O crimă era pentru el un accident asupra căruia nu emitea niciun fel de judecată morală. Însă, ca om al ordinii, trebuia să găsească un motiv. O crimă fără motiv era pentru el nu o violare a moralităţii, ci a logicii.

Or, aşa ceva nu exista.

— Mai bine te internez într-un ospiciu pentru a fi supravegheat, zise el furios. Pur şi simplu nu se poate să fi dorit să săvârşeşti o crimă fără niciun motiv.

— Sunt complet sănătos la cap, răspunse calm Kohler.

— Să-i telefonez lui Stüssi-Leupin? propuse comandantul.

— La ce bun?

— Ai nevoie de un apărător, pentru numele lui Dumnezeu! Cel mai bun pe care-l avem, şi Stüssi-Leupin este cel mai bun.

— Mi-este suficient un apărător din oficiu.

Comandantul se dădu bătut. îşi desfăcu gulerul cămăşii şi respiră adânc.

— Trebuie să fi înnebunit, oftă el. Dă-mi revolverul.

— Ce revolver?

— Cel cu care l-ai împuşcat pe profesor.

— Nu am aşa ceva, declară dr.h.c. Şi se ridică în picioare.

— Isaak, îi spuse rugător comandantul, sper că o să ne scuteşti de o percheziţie corporală!

Vru să mai toarne vin. Sticla era goală.

— Blestematul de Winter a băut prea mult, mârâi comandantul.

— Dă ordin odată să vină să mă ridice, propuse ucigaşul.

— Fie precum vrei, răspunse comandantul, însă atunci n-o să te scutim de nimic.

Se ridică, descuie uşa şi sună.

— Luaţi-l pe acest om, îi spuse el sergentului major care intrase. Este arestat.

O bănuială ulterioară: încerc să redau aceste convorbiri – „posibile”, deoarece nu am participat personal la ele –, nu pentru că aş avea intenţia să scriu un roman.

Fac asta din nevoia de-a consemna, cât mai fidel posibil, ceea ce s-a întâmplat, deşi nu acesta este lucrul cel mai greu. Justiţia se desfăşoară, desigur, în mare măsură în culise, însă în culise competenţele, ce par atât de clar definite în exterior, îşi pierd conturul, rolurile se inversează sau sunt distribuite altfel, au loc discuţii între

persoane care în ochii opiniei publice apar drept duşmani neîmpăcaţi, în general domneşte o altă tonalitate. Nu se consemnează totul, nu se păstrează totul în acte. Informaţiile sunt uneori transmise, alteori tăinuite. De pildă, comandantul a fost întotdeauna foarte deschis faţă de mine, vorbind cu mine, povestindu-mi totul de bunăvoie, lăsându-mă să mă uit la documente importante, depăşindu-şi adesea atribuţiile şi, chiar şi astăzi, mai are încă faţă de mine o atitudine echilibrată. Însuşi Stüssi-Leupin mi-a arătat o amabilitate fără cusur, chiar şi după ce trecusem de mai multă vreme în tabăra adversă, şi abia acum s-a mai schimbat, însă desigur, din cu totul alte cauze.

Aşa că eu nu trebuie să imaginez convorbirile, ci numai să le reconstitui. La urma urmei, ele pot fi ghicite.

Nu, dificultăţile mele scriitoriceşti vin din cu totul altă parte. Chiar dacă îmi dau seama foarte clar că însăşi crima şi sinuciderea pe care am de gând să le săvârşesc nu pot constitui o dovadă fermă a credibilităţii mele, totuşi, din când în când, în cursul relatării evenimentelor, sunt cuprins de speranţa nebună că voi reuşi să aduc totuşi o asemenea dovadă: de pildă, descoperind cum a reuşit Kohler să scape de revolver. Arma crimei nu a fost găsită niciodată.

La prima vedere, o problemă minoră. Pentru că ea nu a avut nicio influenţă asupra procesului. Ucigaşul era cunoscut, martori existau din belşug, personalul de serviciu, clienţii de la Du Théâtre. Şi dacă comandantul, la începutul anchetei, a făcut totul pentru a da de urma revolverului, scopul lui nu era să procure probe împotriva lui Kohler – ceea ce nu mai era necesar –, ci a acţionat numai din spirit de ordine, aceasta făcând parte, ca să spun aşa, din stilul lui de anchetă. Eforturile comandantului nu au fost însă încununate de succes. Nu se ştie de ce. Traseul doctorului h.c. Isaak Kohler de la Du Théâtre până la sala de concert era cunoscut, cronometrat

minuţios. După ce a tras asupra profesorului ocupat cu îngurgitarea muşchiuleţului à la Rossini, se urcase imediat în Rolls-Royce-ul său şi se aşezase, după cum bine ştim, lângă ministrul care visa la whisky. La aeroport, ucigaşul şi ministrul au coborât din maşină, şoferul (care nu ştia desigur nimic despre cele întâmplate) nu observase niciun revolver, după cum nu observase aşa ceva nici directorul Swissair-ului, care s-a grăbit să vină să-i întâmpine. În sala de aşteptare a aeroportului s-a flecărit, au fost rostite cuvintele obligatorii de admiraţie pentru clădire, mai bine-zis pentru arhitectura interioară a acesteia, apoi cei doi s-au îndreptat agale spre avion, Kohler sprijinindu-l uşor pe ministru. Au urmat despărţirea festivă, întoarcerea împreună cu directorul în sala de aşteptare, încă o scurtă privire la aparatul ce rula pe pistă, cumpărarea de la chioşc a ziarelor Neue Züricher Zeitung şi National-Zeitung, trecerea prin sala de aşteptare, tot împreună cu directorul, dar acum fără a mai da atenţie arhitecturii interioare, apoi sus în maşina ce aştepta, călătoria de la aeroport până la Zollikerstrasse, şoferul claxonase de două ori în faţa casei văduvei care habar n-avea şi care a apărut imediat (era deja târziu), şi din Zollikerstrasse direct la sala de concerte. De armă nicio urmă, nici văduva nu observase nimic. Revolverul dispăruse. Comandantul a ordonat să se cerceteze cu cea mai mare atenţie Rolls-Royce-ul, apoi traseul pe care îl străbătuse Köhler şi, după aceea, şi vila acestuia, grădina, camera bucătăresei, locuinţa şoferului de pe Freierstrasse.

Nimic. Comandantul mai insistă de câteva ori pe lângă Köhler, se enervă chiar, recurse la interogatoriu prelungit. Zadarnic. Dr.h.c. a rezistat cu succes la toate acestea, şi numai Hornusser, judecătorul de instrucţie, care a reluat interogatoriile, a suferit un şoc. Protest, deci, din partea procurorului federal ca poliţia şi judecătorul de instrucţie să nu fie prea pedanţi, oriunde ar fi revolverul,

oricum nu se pune prea mare preţ pe el, şi a-l căuta în continuare este o risipă zadarnică a banilor contribuabililor, aşa că judecătorul de instrucţie şi comandantul au fost nevoiţi să abandoneze căutările; iar arma dispărută a căpătat importanţă abia mai târziu, datorită lui Stüssi-Leupin. Faptul că ea mi-a insuflat zilele acestea o nouă speranţă este o altă poveste şi e una dintre numeroasele probleme cu care m-am confruntat. Rolul meu de salvator ai dreptăţii este jalnic, nu sunt în stare de altceva decât să scriu, de aceea imediat ce întrevăd o altă posibilitate, oricât de mică, de-a acţiona, de-a mă manifesta în alt fel, îmi abandonez maşina de scris portativă Hermes-Baby, fug la maşina mea (din nou un Volkswagen), ţâşnesc ca un bolid, aşa cum s-a întâmplat alaltăieri-dimineaţă, când m-am dus la şeful personalului de la Swissair. îmi venise o idee, o soluţie straşnică. Am condus de parcă eram beat şi numai printr-o minune am ajuns teafăr la aeroport şi au scăpat nevătămaţi şi ceilalţi.

Dar şeful personalului n-a vrut să-mi dea nicio informaţie, ba nici măcar n-a vrut să stea de vorbă cu mine.

Drumul de întoarcere l-am parcurs într-un tempo foarte moderat, un poliţist mi-a strigat, într-o intersecţie, să nu mă mai mişc ca melcul că încurc circulaţia. M-am simţit din nou tras pe sfoară. Mi-era imposibil să-l angajez iarăşi pentru cercetări pe detectivul particular Lienhard, costa prea mult şi, după cum stăteau lucrurile, nu mai era nici el interesat să se bage în aşa ceva, pentru că cine vrea să-şi pună singur pielea în saramură? Aşa că nu mi-a mai rămas altceva de făcut decât să-mi încerc eu însumi norocul la Hélene. Am sunat-o. Ieşise. „În oraş”. Am plecat la noroc, pe jos, cu gândul de-a cutreiera restaurantele sau librăriile, convins că o voi găsi, o luasem chiar la fugă, dar iat-o, stă cu Stüssi-Leupin în faţă la Select, la un cappuccino. I-am văzut în ultimul moment, când mă aflam

deja în faţa lor, încurcat, deoarece o căutam numai pe ea, şi furios deoarece Stüssi-Leupin stătea lângă ea, dar ce mai contează, cei doi se culcaseră de mult împreună, fiica unui asasin şi salvatorul tatălui ei, ea – odinioară iubita mea, el – odinioară şeful meu.

— Permiteţi-mi, domnişoară Kohler, am spus eu, aş dori să vă vorbesc o clipă. Între patru ochi.

Stüssi-Leupin îi oferi o ţigară, îşi vârî şi el una în gură, le aprinse.

— Vrei asta, Hélene? întrebă el.

L-aş fi ucis pe avocatul-vedetă pe loc.

— Nu, răspunse ea fără să mă privească, stingându-şi însă ţigara în scrumieră. Dar poate să vorbească.

— Bine, am spus, trăgându-mi un scaun lângă masa lor şi comandând o cafea neagră.

— Ia să auzim ce mai vrea stimatul geniu al justiţiei?

Întrebă bine dispus Stüssi-Leupin.

— Domnişoară Kohler, am spus, abia putând să-mi ascund surescitarea, vreau să vă pun o întrebare.

— Ascult.

Ea începu iar să fumeze.

— Puneţi-o, zise Stüssi-Leupin.

— Atunci când tatăl dumneavoastră l-a condus pe ministrul englez la avion, mai eraţi stewardesă?

— Desigur.

— Şi v-aţi aflat în avionul cu care ministrul s-a întors în Anglia?

Ea îşi stinse ţigara.

— Se poate, spuse ea.

— Mulţumesc, domnişoară Kohler, am spus, m-am ridicat, am salutat şi am plecat, fără a mă atinge de cafea.

Acum ştiam cum de putuse să dispară arma. Totul era atât de simplu. Caraghios de simplu. Bătrânul i-o băgase ministrului în buzunarul de la palton în timp ce stătea lângă el în Rolls-Royce, şi fiica lui, Hélene, luase revolverul

în avion. O stewardesă poate face uşor aşa ceva.

Însă acum, că ştiam acest lucru, m-am simţit deodată obosit şi gol pe dinăuntru; am hoinărit apoi de-a lungul cheiului, fără nicio ţintă, având tot timpul în dreapta stupidul lac cu lebede şi ambarcaţiuni cu pânze. Dacă lucrurile stăteau într-adevăr aşa – şi ele trebuie să se fi întâmplat chiar aşa –, Hélene era complice. La fel de vinovată ca şi tatăl ei. Aşa că mă părăsise la strâmtoare, fiindcă trebuie să fi ştiut că aveam dreptate şi, prin urmare, tatăl ei câştigase. Fusese mai tare decât mine. O luptă cu Hélene ar fi fost absurdă deoarece ea se hotărâse deja, deoarece rezultatul ei era deja stabilit. Nu puteam s-o oblig să-şi trădeze tatăl. Ce aş fi putut să-i invoc?

Idealurile? Ce fel de idealuri? Adevărul? îl trecuse sub tăcere. Iubirea? Mă trădase. Dreptatea? Atunci, m-ar fi putut întreba: Pentru cine? Pentru un reprezentant al spiritualităţii locale? Cenuşa nu se plânge. Pentru un vânător de fuste mincinos şi lipsit de caracter? Şi el a fost incinerat. Pentru mine? Nu merită osteneala. Dreptatea este o problemă personală. M-ar putea, de asemenea, întreba: Cui îi trebuie dreptatea? Societăţii noastre?

Pentru ea nu-i decât un subiect de scandal în plus, un subiect de discuţie, poimâine vor fi trecut deja altele la ordinea zilei. Concluzia acestui raţionament: valoarea dreptăţii nu era în ochii lui Hélene mai mare decât o socotea tatăl ei. Pentru un jurist – o concluzie paralizantă. Poate să-l aduc în discuţie pe bunul Dumnezeu?

Un domn cu siguranţă foarte amabil, însă puţin cunoscut, cu o existenţă nesigură. Şi încă ceva: are şi aşa destule pe cap! (Potrivit lui Sitter – deci pe baza unor calcule învechite şi simpliste – diametrul Universului este exprimat în centimetri, un unu urmat de douăzeci şi opt de zerouri.) Dar trebuie să rezist, să-mi revin, să mă îndop cu filosofie, să continui lupta împotriva societăţii, împotriva lui Kohler, împotriva lui Stüssi-Leupin şi s-o încep pe cea

împotriva lui Hélene. A gândi este o trăsătură nihilistă, înseamnă a pune valorile sub semnul întrebării, aşa că m-am dedicat din nou, cu vigoare, vieţii active, m-am întors înviorat în centrul oraşului, având acum lacul, lebedele şi ambarcaţiunile cu pânze în stânga, trecând pe lângă perechi de îndrăgostiţi şi pensionari, bucurându-mă în modul cel mai plăcut de o adevărată iluminaţie cosmică datorită apusului de soare, apoi am băut întreaga seară Klävner (băutură pe care nu o suport deloc) şi către ora unu, când am intrat cu o damă rău famată, dar insolentă în apartamentul ei, la uşă se afla Stuber de la poliţia de moravuri, care mi-a notat adresa şi s-a înclinat apoi politicos, cu un gest ce se dorea ironic, o înfierare a unui avocat decăzut. Am avut ghinion. Se poate. (în schimb, dama a fost cumsecade, mi-a spus că a fost o cinste pentru ea, că pot să-i plătesc data viitoare, lucru de care eu m-am îndoit şi i-am mărturisit că nici data viitoare nu voi fi în stare, după care i-am spus ce profesie am şi ea m-a angajat.)

Ţara şi oamenii: câteva observaţii sunt indispensabile.

Dintr-o crimă fac parte şi împrejurările mai apropiate sau mai depărtate, temperatura medie anuală, frecvenţa medie a cutremurelor de pământ şi climatul uman. Toate sunt împletite unele cu altele: întreprinderea pe care o numim când statul nostru, când patria noastră a fost întemeiată, cu aproximaţie, în urmă cu circa douăzeci de generaţii. Locul: mai întâi, totul s-a petrecut în principal în calcar, granit şi molasă, apoi a venit epoca terţiară. Climatul: acceptabil. Epoca: la început modestă, Casa de Habsburg s-a pus pe picioare, mult drept al forţei, trebuia să te baţi şi s-au bătut, cavalerii au spart mănăstirile şi burgurile ca pe nişte case de fier, jafuri crâncene, prăzi, prizonieri nu se luau, înainte de lupte se spunea rugăciunea şi după măcel erau organizate orgii, beţii

monstruoase, războiul era rentabil, apoi însă a fost descoperit praful de puşcă, din păcate, politica de mare putere a început să se lovească de o rezistenţă tot mai crâncenă, în faţa amatorilor de cosit cu halebarda şi cu ghioaga au fost ridicate graniţe, adepţii luptei de aproape au început să fie dirijaţi de departe, după nici opt generaţii a avut loc renumita retragere, apoi i-au trecut alte şapte generaţii de relativă sălbăticie, când fie că s-au ucis între ei, i-au subjugat pe ţărani (nu prea au ţinut seamă de libertate) ori s-au bătut din motive religioase, fie au făcut mercenariat în stil mare, oferindu-şi sângele celui care dădea mai mult, apărându-i pe prinţi de burghezi şi întreaga Europă de libertate. În fine, a venit furtuna Revoluţiei Franceze, la Paris a fost împuşcată odioasa gardă care a apărat cu vitejie poziţii pierdute, în slujba unui sistem descompus, bazat pe mila lui Dumnezeu, în timp ce unul dintre aristocraţii ei ofiţeri compunea într-o mansardă, în siguranţă, următoarele versuri: „Plină de culori pădurea, galbenă e mirişte a, iată că începe toamna”. Ceva mai târziu, Napoleon a pus definitiv capăt întregului jaf al nobililor domni şi ţărilor vasale: înfrângerile i-au făcut bine ţării. Au apărut primii embrioni ai democraţiei şi idei noi: Pestalozzi, sărac, jerpelit şi înfocat, rătăcea prin ţară dând dintr-un necaz în altul. A fost o cotitură radicală spre afaceri şi meşteşuguri, împodobită cu idealuri corespunzătoare. A început să se dezvolte industria. Au fost construite căi ferate. Desigur, pământul era sărac, cărbunii şi minereurile trebuiau importate şi prelucrate, însă pretutindeni domnea o sârguinţă plină de zel, o bogăţie tot mai mare, dar fără risipă şi, din păcate, şi fără strălucire. Spiritul de economie a devenit cea mai înaltă dintre virtuţi, au fost fondate bănci, mai întâi cu timiditate, fiindcă datoriile erau considerate neonorabile, şi dacă odinioară principalul articol de export erau soldaţii lefegii, acum erau cei care dădeau faliment: cine se ruina la noi

avea o şansă peste Ocean.

Totul trebuia să renteze şi renta: chiar şi enormele mormane de piatră şi grohotişurile, limbile de gheţari şi stâncile abrupte, fiindcă, de când fusese descoperită natura şi orice imbecil avea posibilitatea de a se simţi sublim în singurătatea munţilor, devenise cu putinţă şi turismul:

Idealurile ţării au fost totdeauna practice. Pe scurt, se trăia în aşa fel încât pentru orice posibil duşman era mai util să ne lase în pace, o concepţie de viaţă imorală, dar sănătoasă, care, deşi nu avea măreţie, demonstra în schimb o considerabilă înţelepciune politică. Aşa s-a trecut cu bine şi prin două războaie mondiale, strecurându-se abil printre bestii şi ieşind întotdeauna din încurcătură. Pe scenă a apărut, în fine, generaţia noastră.

Epoca contemporană (anul 1957 după Christos): o mare parte a populaţiei trăieşte aproape fără griji, în siguranţă şi asigurată, Biserica, învăţătura şi spiritele stau la dispoziţie la preţuri moderate, în caz de nevoie incinerarea se face pe gratis. Viaţa alunecă pe făgaşe fixe, doar trecutul mai face să se clatine construcţia, mai zguduie fundaţia. Cine are mult se teme că are mult de pierdut.

Nesiguranţa te macină numai după ce primejdia a fost depăşită; se şovăie când e vorba de a considera propria deşteptăciune drept o necesitate; se refuză ideea de a nu fi erou, ci doar raţional, există deci dorinţa de a ajunge printre eroii învingători, saga despre părinţii războinici este la mare cinste, miturile ne ameninţă cu un scurtcircuit, se visează la bătălii străvechi, oamenii îşi închipuie că au fost luptători în Rezistenţă, iar generalii de stat-major sunt cât pe-aci să readucă din neant o lume a nibelungilor, să viseze la arme nucleare, la o luptă eroică prin care să fie distrus totul în cazul unei agresiuni, sfârşitul armatei trebuind să fie şi sfârşitul naţiunii,

temeinic, o dată pentru totdeauna, în timp ce jur-împrejur popoarele subjugate au aflat de mult calea de a scăpa, cu curaj şi cu şiretenie, de o asemenea soartă. Dar sfârşitul poate veni şi altfel, într-un mod mai rafinat. Străinii cumpără pământurile pe care dorim să le apărăm, economia este controlată de mâini străine şi doar administrată de noi, nici măcar dirijată, cetăţenii statului formează o pătură superioară sub care, adesea înghesuiţi în locuinţe închiriate la preţuri exorbitante, se aciuează, economi şi harnici, italieni, greci, spanioli, portughezi şi turci, dispreţuiţi într-o anumită măsură, deseori analfabeţi, iloţi, pentru mulţi dintre stăpânii lor oameni inferiori, care, odată deveniţi proletari conştienţi de acest lucru, se gândesc, stimulaţi de vitalitatea lor nepretenţioasă, să-şi reclame drepturile, dându-şi seama că întreprinderea care este statul nostru, pe jumătate achiziţionată de capitalul străin, nu mai depinde decât de ei. Ne dăm seama şi nu ne vine să ne credem ochilor că mica noastră ţară s-a rupt de istorie în momentul în care a intrat în marile afaceri.

Reacţia opiniei publice: pe acest fundal a avut loc crima dr.h.c. Efectul ei era de aşteptat: datorită faptului că am depolitizat politica – prin aceasta tindem spre viitor, numai prin aceasta suntem moderni, cu adevărat deschizători de drum, lumea sau va dispărea, sau se va helvetiza –, deoarece din partea politicii nu mai este nimic de aşteptat, niciun miracol, niciun fel de viaţă nouă, doar, din când în când, vreo şosea mai bună, datorită faptului că ţara se comportă mulţumitor din punct de vedere biologic şi nu prea se îngrijeşte de procrearea urmaşilor (faptul că nu suntem numeroşi este un mare avantaj, iar faptul că rasa noastră se îmbunătăţeşte treptat mulţumită muncitorilor imigranţi este avantajul nostru cel mai mare), orice întrerupere a ritmului zilnic este primită cu satisfacţie, orice schimbare este binevenită, cu atât mai mult, cu cât defilarea anuală a breslelor, cu ceremonia ei

rigidă, nu poate înlocui absolut deloc lipsa carnavalului. Modul în care a acţionat dr.h.c. Isaak Kohler a avut, de aceea, un efect eliberator, pentru că exista ceva ce, neoficial, putea fi ironizat, deşi oficial trebuia să te indignezi, şi chiar în seara morţii lui Winter a circulat o vorbă de spirit ce-i era atribuită unui înalt funcţionar municipal, dacă nu chiar primarului, potrivit căreia Kohler ar merita un nou titlu de doctor honoris causa deoarece l-a împiedicat pe profesorul Winter să-şi mai ţină cuvântarea tradiţională de 1 August. De asemenea, acţiunile neinspirate ale poliţiei n-au declanşat o indignare morală exagerată, satisfacţia că forţele de ordine n-au fost la înălţime era prea mare: relaţiile dintre populaţie şi poliţie sunt încordate, de multă vreme oraşul nostru nu mai este la înălţimea reputaţiei lui. Devenit pe neaşteptate un mare oraş, el doreşte totuşi să conserve atmosfera intim-familiară de burghezie harnică şi virtuoasă, aşa cum a fost şi a rămas, vrând să-şi păstreze personalitatea, când în jur totul şi-o pierde, continuând tradiţia, chiar dacă de multă vreme aceasta s-a dus naibii: timpurile au devenit mai puternice decât oraşul, în pofida eforturilor lui, fac cu el ce vor. Şi aşa se face că nu suntem deci nici cei care am fost odată, nici cei ce ar fi trebuit să fim acum, că trăim în război cu prezentul, nu vrem ceea ce suntem siliţi să facem, din sfidare nu facem niciodată tot ceea ce ar trebui să facem, ci, în cel mai bun caz, numai pe jumătate, şi aceasta în silă. Expresia acestei situaţii mizerabile este înmulţirea funcţiilor poliţiei: fiindcă cine trăieşte în război cu prezentul aduce reglementări. Comunitatea noastră a devenit un stat poliţienesc care îşi bagă nasul în toate, în moralitate şi în traficul rutier (ambele într-o stare de haos). De aceea, poliţistul nu prea reprezintă un simbol al protecţiei, ci mai mult al şicanei. Terminat. Beat mort.

În plus, dama cu apartamentul a venit la biroul meu (situat din nou la mansarda din Spiegelgasse), are nevoie

de protecţie juridică. O s-o sfătuiesc să-şi facă rost de un câine.

Cu acesta poate ieşi de două ori pe noapte (este o recomandare a asociaţiei de protecţie a animalelor acceptată, scrâşnind din dinţi, şi de Jämmerlin).

Procurorul federal Jämmerlin: îl ura pe consilierul cantonal. Nonşalanţa acestuia îl călca pe nervi. Nu putea să-i ierte faptul că în sala de concert îi strânsese lui, lui Jämmerlin, mâna. îl ura atât de tare, încât în interiorul său se produsese o dedublare. Tensiunea dintre ura lui şi sentimentul dreptăţii ajunsese de nesuportat. Se gândea să se recuze, dar mai spera că poate consilierul cantonal va fi cel care îl va recuza ca procuror federal. În cele din urmă îşi mărturisi frământările judecătorului de la Curtea de Apel, Jegerlehner. Judecătorul luă legătura cu judecătorul de instrucţie, acesta cu comandantul care, oftând, ordonă să fie adus în biroul său consilierul cantonal de la închisoarea municipală, pentru a sta de vorbă cu acesta într-o ambianţă mai plăcută. Dr.h.c. era foarte bine dispus. Băură un excelent Cheval Blanc. Comandantul aduse din nou vorba de Stüssi-Leupin, arătând că apărătorul din oficiu era cunoscut pentru incompetenţa lui.

Kohler răspunse că acest lucru nu are nicio importanţă, în cele din urmă, comandantul evocă rezervele lui Jämmerlin. Consilierul cantonal îl asigură că nu crede că poate exista un acuzator mai neutru faţă de el, un răspuns care, atunci când i-a fost comunicat lui Jämmerlin, l-a făcut pe acesta să strige furios că o să-i arate el consilierului cantonai, că o să obţină o condamnare pe viaţă, fapt care l-a făcut pe judecătorul de la Curtea de Apel, care aproape se despărţise de procurorul federal, să-l mai reţină pe acesta de teama unui atac de apoplexie, căci starea sănătăţii lui Jämmerlin nu era deloc bună.

Procesul: a avut loc în faţa unei Curţi de apel, în prezenţa a cinci judecători, destul de repede pentru

condiţiile noastre, cu viteza vântului, ca să spun aşa, la un an după asasinat; venise iarăşi luna martie. Crima fusese săvârşită în public, iar cine era asasinul nu mai trebuia dovedit. Doar în legătură cu motivul faptei nu se putuse afla nimic. Părea să nu existe niciunul. Era o enigmă. Nici anchetarea scrupuloasă a acuzatului de către judecătorii respectivi n-a reuşit să aducă la lumină nici cel mai mic punct de sprijin în această privinţă. Raporturile dintre ucigaş şi cel ucis au fost dintre cele mai corecte. Afaceri nu au făcut împreună, gelozia era exclusă, în această privinţă nefiind posibile nici măcar bănuieli. Având în vedere această situaţie stranie, au fost avansate două interpretări:

dr.h.c. Isaak Kohler ori era bolnav psihic, ori era un monstru amoral, ucigând din pura plăcere de-a omorî. Primul punct de vedere a fost adoptat de apărătorul din oficiu Lüthi, cel de-al doilea, de procurorul federal Jämmerlin; împotriva primei teorii vorbea evidenţa – Kohler dădea impresia că este complet normal, împotriva celei de-a doua – trecutul glorios al acestuia, un om politic şi o personalitate de frunte pe plan economic era prin sine însăşi o valoare morală. În plus, manifestase dintotdeauna interese sociale (nu socialiste). A fost însă procesul în care Jämmerlin a dat dovadă de cea mai mare ambiţie. Ura, insultele, glumele făcute pe seama lui l-au înaripat pe bătrânul jurist, judecătorii Curţii de apel nefiind în stare să facă faţă avântului său irezistibil, iar insignifiantul Lüthi a fost neputincios. Spre surprinderea generală, teza lui Jämmerlin cu privire la monstrul Kohler s-a impus până la urmă. Cei cinci judecători ai Curţii de apel au considerat că e cazul să dea o pedeapsă exemplară, şi însuşi Jegerlehner a cedat. Din nou s-a făcut totul pentru a salva faţada edificiului moral. În expunerea de motive a sentinţei, se releva că poporul poate să pretindă de la cercurile situate mai sus în plan social şi financiar un mod

de viaţă ireproşabil, ba în plus trebuie să şi vadă că lucrurile se întâmplă întocmai. Consilierul cantonal a fost condamnat la douăzeci de ani de închisoare. Nu chiar la închisoare pe viaţă, deşi, practic, pe viaţă.

Comportarea lui Kohler: toţi au fost surprinşi de demnitatea acestui asasin dovedit. Intrase în sala de judecată cu o figură de om odihnit, doar petrecuse cea mai mare parte a detenţiei preventive într-o clinică de psihiatrie din apropiere de Bodensee, ce-i drept, sub un uşor regim poliţienesc, însă sub îngrijirea bunului său prieten, profesorul Habersack. Avea voie să se plimbe, iar băiatul său de mingi la golf era poliţistul satului. Ajuns în faţa Curţii de apel, Kohler a refuzat orice favoare, cerând „să fie tratat ca un om din popor”. Semnificativ în acest sens a fost chiar începutul procesului. Dr.h.c. s-a îmbolnăvit de gripă, termometrul arăta chiar 39 de grade, însă el a refuzat orice amânare, respingând chiar propunerea de-a sta în sala de judecată într-un fotoliu pentru bolnavi.

Celor cinci judecători le-a declarat (conform procesului-verbal): „Mă aflu aici pentru a fi judecat potrivit conştiinţei voastre şi potrivit legii. Ştiţi de ce sunt învinuit.

Foarte bine. Acum vouă vă revine sarcina de-a mă judeca, şi mie cea de a mă supune sentinţei voastre. O voi socoti dreaptă oricare ar fi ea”. După pronunţarea sentinţei, faptul că a mulţumit emoţionat relevă în special umanismul cu care a fost tratat, a mulţumit până şi lui Jämmerlin.

Această avalanşă de cuvinte a provocat, de fapt, mai mult ilaritate decât emoţie şi în general domnea impresia că prin dr.h.c. Isaak Kohler justiţia avusese de-a face cu un caz de excepţie, iar când a fost ridicat de poliţişti, se părea că se trăsese cortina definitiv asupra unei afaceri, ce-i drept, nu complet clarificată, dar lipsită de orice echivoc.

Acum, despre mine, cel de atunci şi cel de acum: ştiu

că în linii mari această preistorie poate dezamăgi, fiind un eveniment cotidian, deosebit numai pentru cei care au participat la el şi pentru cei informaţi mai amănunţit, un subiect de bârfă, de glume mai mult sau mai puţin deocheate şi pentru unele consideraţii privind criza Occidentului şi a democraţiei, un caz de omucidere despre care relatează conştiincios reporterii de la rubrica judiciară, comentat cu demnitatea obişnuită în ţara noastră de redactorul-şef al ziarului nostru local de reputaţie internaţională (un prieten al lui Kohler), o temă de discuţii pentru câteva zile, care în fond nu poate depăşi graniţele oraşului nostru, un scandal de provincie care, pe bună dreptate, ar fi fost curând uitat dacă în spatele lui nu s-ar fi ascuns un plan. Faptul că eu urmam să joc un rol hotărâtor în acest plan este ghinionul meu, chiar dacă trebuie să recunosc că, de la bun început, am presimţit ceva rău.

Însă a venit momentul să spun ceva despre situaţia mea după procesul lui Kohler. De pe atunci nu prea mai era mulţumitoare. Tocmai încercam să mă pun pe picioarele mele şi închiriasem un birou pe Spiegelgasse, deasupra unei săli de întrunire a Sfinţilor din Uetli, o sectă evlavioasă; era o cameră cu tavan înclinat spre cele trei ferestre, cu câteva fotolii grupate în faţa unui birou luat de la magazinul de mobilă Pfister, cu cromotipii Beobachter pe pereţi, cât despre tapetul cu care erau acoperiţi aceştia, aş prefera să tac, şi cu un telefon care nu funcţiona încă, un spaţiu locativ care apăruse datorită faptului că proprietarul dărâmase peretele dintre două cămăruţe de la mansardă şi zidise una dintre uşi. În cea de-a treia cămăruţă locuia predicatorul şi fondatorul sectei Uetli, Simon Berger, care semăna cu sfântul Niklaus von der Fliie şi cu care împărţeam closetul de pe coridor. Ce-i drept, biroul meu avea o aşezare foarte romantică, Büchner şi Lenin locuiseră în apropiere, şi priveliştea asupra

hornurilor şi antenelor de televizor din oraşul vechi îţi trezea admiraţia, un sentiment de intimitate şi de odăiţă natală, precum şi pofta de-a cultiva cactuşi, însă pentru un avocat era cât se poate de neadecvat şi nu numai din cauza greutăţilor cu transportul, ci şi din alte puncte de vedere: magherniţa nu avea lift, scara era abruptă şi scârţâia şi se afla într-un adevărat labirint de coridoare. (De adăugat: pe atunci, acest birou avea o poziţie nefavorabilă pentru că mai aveam ambiţii, mai doream să mă căpătuiesc, să progresez, să devin un brav cetăţean, în schimb, azi, pentru protectorul beţiv al cocotelor care am devenit între timp această chichineaţă se dovedeşte a fi chiar ideală, cu toate că lipsa de spaţiu s-a agravat îngrijorător prin instalarea unui pat; dorm aici, mă culc cu femei, locuiesc, ba mai şi gătesc aici, nopţile, în sunetul psalmilor sfinţilor din Uetli, „opreşte-te, om şi Christos, salvează-ţi sufletul şi ce se va mai putea salva va fi fără prihană”; cel puţin Lucky, peştele damei cu nuri remarcabili şi profesie incertă, care atât din curiozitate, cât şi din motive de afaceri a venit să discute cu mine şi să sondeze situaţia la faţa locului, a părut satisfăcut, apreciind cu jovialitate că aici se poate respira fără teamă.) Deci, clienţii n-au apărut nici atunci, eram aproape şomer, neavând nimic de lucru în afara unor cazuri de furturi din magazine, mici evaziuni fiscale şi elaborarea statutelor unei asociaţii sportive a deţinuţilor (din însărcinarea Departamentului de Justiţie), am început să trândăvesc când pe băncile verzi de pe chei, când în faţa cafenelei Select, jucam şah (cu Lesser, folosind amândoi cu încăpăţânare deschiderea spaniolă, astfel că în general jucam una şi aceeaşi partidă, care se termina în pat), şi luam în diferite localuri ale Asociaţiei femeilor aceeaşi masă lipsită de fantezie, dar deloc nesănătoasă. În aceste condiţii, nu puteam să-mi permit să-l refuz pe Kohler care printr-o scrisoare mă invita să-l vizitez la închisoarea din R. Invitaţia m-a pus pe gânduri

deoarece nu-mi puteam imagina ce vrea bătrânul de la un avocat necunoscut, încă nerealizat profesional, dar şi pentru că mă temeam de superioritatea lui; mi-am reprimat aceste stări confuze de nelinişte, trebuia să mi le reprim. Din bună-cuviinţă. Produs al moralei noastre a muncii. Fără sârguinţă nu se poate obţine nimic.

Vrei, nu vrei, asta-i viaţa! Aşa că m-am dus. (Pe atunci, tot cu Volkswagenul.)

Puşcăria noastră: se putea ajunge până la ea în circa douăzeci de minute cu automobilul. O vale întinsă, satul – ca o suburbie, monoton, mult beton, câteva fabrici, la orizont – păduri. De altminteri, nu se poate spune că toţi locuitorii oraşului nostru cunoşteau puşcăria, cei patru sute de deţinuţi nu reprezentau mai mult de o miime din populaţie. Însă excursioniştilor de duminică clădirea le era probabil cunoscută, chiar dacă mulţi dintre ei îşi închipuiau că acolo este mai degrabă o fabrică de bere sau o casă de nebuni. Imediat ce treci însă de poartă, unde se află paza, şi ajungi în faţa clădirii principale, ai impresia că te afli dinaintea unei biserici sau a unei capele nereuşite, construită din cărămidă roşie. Această vagă impresie religioasă este întărită şi de apariţia portarilor:

figuri prietenoase, blânde, de parcă fac parte din Armata Salvării, pretutindeni un stil cucernic, benefic pentru nervi, căşti fără să vrei în semiîntunericul răcoros, chiar dacă poate cam plictisit, justiţia are aici trăsături adormite, şi acest lucru nu este de mirare, în fond, la o doamnă veşnic legată la ochi. Mai sunt şi alte indicii ale activităţii de binefacere şi ale grijii pentru suflete, un preot bărbos îşi face apariţia, plin de râvnă, neobosit, apoi preotul închisorii, după care o psiholoagă cu ochelari, se simte peste tot dorinţa de-a salva suflete, de-a le întări şi înălţa, doar spre, capătul coridorului, fără nicio îndoială dezolant, se întrevede o lume ameninţătoare, însă uşa cu geam zăbrelită nu lasă să se zărească nimic limpede, după

cum şi cei doi oameni în civil, cu aspect sumbru, care stau pe o bancă în faţa biroului directorului şi aşteaptă, dau naştere unei uşoare suspiciuni, o vagă indispoziţie. Apoi, când uşa cu geam se deschide şi treci de pragul misterios, pătrunzând înăuntru, fie în calitate de membru cam jenat al unei comisii, fie ca deţinut dat pe mâna justiţiei, te trezeşti cu uimire într-o adevărată împărăţie paternalistă, unde domneşte o ordine foarte strictă, dar nu neumană, adică în faţa a trei galerii uriaşe de câte cinci etaje, ce puteau fi cuprinse cu privirea dintr-un singur punct, nu întunecate, ci scăldate în lumina ce venea de undeva de sus, în faţa unei lumi de cuşti şi zăbrele, desigur nu lipsită de aspecte plăcute şi de individualitate, putând să vezi ici, prin uşa întredeschisă a câte unei celule, un tavan văruit în albastrul cerului şi verdele gingaş al unui tei de cameră, colo siluetele amabile şi satisfăcute ale deţinuţilor în îmbrăcămintea maronie a instituţiei; starea sănătăţii persoanelor de aici este excelentă, modul de viaţă regulat, monahal, stingerea se dă devreme, hrana simplă face adevărate minuni, biblioteca oferă, pe lângă jurnale de călătorie şi biografii, pe lângă povestiri religioase ale celor două confesiuni, şi clasici, chiar dacă nu dintre cei mai recenţi, iar direcţiunea oferă săptămânal câte un film, de pildă săptămâna aceasta – Noi, copiii minune, prezenţa la predică o depăşeşte procentual pe cea din afara zidurilor, viaţa se desfăşoară alene şi regulat, se oferă întreţinere şi amuzament în doze moderate, deţinuţilor le sunt acordate note, faptele bune sunt răsplătite, îţi uşurează situaţia, desigur numai celor care au de petrecut aici un deceniu sau câţiva ani, fiindcă în cazul lor educaţia este justificată. Dimpotrivă, acolo unde orice speranţă e inutilă, celor condamnaţi pe viaţă înlesnirile le sunt acordate fără obligaţia de a se înregistra îmbunătăţiri în comportament, doar ei reprezintă mândria stabilimentului, de pildă Drossel şi Zärtlich, care, pe vremea când îşi săvârşeau

fărădelegile, îi umpluseră de groază pe cetăţeni, şi care sunt trataţi cu deosebit respect de paznici, sunt staruri printre deţinuţi şi lasă să se vadă acest lucru.

Nu poate fi negat faptul că în rândul deţinuţilor obişnuiţi această situaţie dă naştere uneori la invidie şi-i face pe unii să se jure pe ce au mai scump că data viitoare vor proceda mai temeinic, ce vreţi, şi medalia ce-o merită puşcăria noastră îşi are reversul ei, însă, privind lucrurile în ansamblu, cine nu ar deveni în asemenea condiţii virtuos; colonei înlăturaţi din posturile şi din funcţiile lor încep din nou să spere, tâlharii se dedică antroposofiei, desfrânaţii şi incestuoşii caută înălţarea spirituală, se confecţionează pungi, se împletesc coşuri, se leagă cărţi, se tipăresc broşuri, la croitoria închisorii îşi comandă costume chiar şi consilierii guvernamentali, în plus stabilimentul este străbătut de miros de pâine caldă, brutăria de aici este renumită, chiflele ei pentru sandvişuri cu salam sunt minunate (se livrează şi salam), prin sârguinţă şi bună-cuviinţă se pot obţine canari, porumbei, radiouri, şcolile serale au grijă de continuarea educaţiei şi cu oarecare invidie observi dintr-odată că această lume este în ordine, şi nu lumea noastră.

Convorbire cu directorul închisorii: spre mirarea mea, am fost invitat la directorul Zeller. Acesta m-a primit în biroul său, într-o cameră cu o respectabilă masă de conferinţe, telefon, dosare. Pe pereţi tabele, panouri negre pline de hârtiuţe, multă caligrafie, ca pretutindeni în această ţară, există, din păcate, şi printre deţinuţi mulţi învăţători.

Fereastra fără gratii, dând spre zidul închisorii şi o pajişte mică, semănând cu o curte de şcoală, dacă nu ar fi fost liniştea absolută. Nici claxon de automobile, nici zgomote, parcă te aflai într-un azil de bătrâni.

Directorul puşcăriei mă salută rezervat, rece şi apoi am luat loc pe scaune.

— Domnule Spät, a început el, aţi fost chemat de deţinutul Isaak Kohler, pentru a-i face o vizită. Am aprobat ca această întrevedere să aibă loc şi veţi sta de vorbă cu Kohler în prezenţa unui paznic.

Ştiam de la Stüssi-Leupin că el putea să vorbească cu clienţii lui fără martori.

— Stüssi-Leupin se bucură de încrederea noastră, răspunse directorul închisorii la întrebarea mea. Nu vreau să spun prin aceasta că nu avem încredere în dumneavoastră, însă nu vă cunoaştem încă.

— Înţeleg.

— Şi încă ceva, domnule Spät, continuă directorul închisorii, acum ceva mai amabil. Înainte de a sta de vorbă cu Kohler, aş dori să vă comunic câteva dintre reflecţiile mele cu privire la acest deţinut. Poate că le veţi considera demne de interes. Să fiu bine înţeles. Nu intră în atribuţiile mele să mă intereseze motivele pentru care au ajuns aici oamenii pe care trebuie să-i supraveghez.

Sarcina mea este să-şi ispăşească pedeapsa. Exclusiv. De aceea nu doresc să fac aprecieri nici cu privire la crima lui Kohler, însă vă mărturisesc că mie, personal, omul acesta îmi provoacă o oarecare nedumerire.

— În ce sens? am întrebat.

Directorul închisorii ezită puţin înainte de a-mi da răspunsul:

— Acest om pare să fie absolut fericit, spuse el apoi.

— Nu poate fi decât un fapt îmbucurător, am zis.

— Ei da – nu ştiu ce să spun, răspunse directorul închisorii.

— Instituţia dumneavoastră este în fond o instituţie model, am continuat.

— Fac tot ce-mi stă în putinţă, oftă directorul închisorii, cu toate acestea, un multimilionar care stă fericit în celula lui pare cam dubios.

Pe coama zidului închisorii se plimba o mierlă mare şi

grasă, sperând, pesemne, să poată rămâne aici, atrasă de piuiturile, cântecelele şi fluierăturile păsărelelor care, în cuştile lor, se bucurau de cea mai mare îngrijire, larma lor auzindu-se uneori foarte tare de după ferestrele zăbrelite. Era o zi caldă, vara părea să se întoarcă, peste pădurile din depărtare se adunau norii şi din sat se auzeau bătăile ceasului din turnul bisericii.

Mi-am aprins o Parisienne. El împinse spre mine o scrumieră.

— Domnule Spät, continuă directorul închisorii, închipuiţi-vă un deţinut care are curajul să vă spună în faţă că închisoarea i se pare minunată, că paznicii sunt băieţi de ispravă şi că este pe deplin fericit, neavând nevoie de nimic. De neconceput. Am rămas pur şi simplu perplex.

— De ce? am întrebat. Paznicii dumneavoastră nu sunt băieţi de ispravă?

— Fireşte că sunt, răspunse directorul închisorii, dar nu mă aşteptam să aud acest lucru din partea unui deţinut. La urma urmei, iadul nu este făcut pentru a te bucura.

— Aşa este, am admis.

— M-am înfuriat, am ordonat respectarea strictă a regulamentului, deşi am primit din partea Departamentului de Justiţie indicaţia de-a avea faţă de Kohler o atitudine cât mai blândă şi niciun regulament din nicio închisoare din lume nu-i interzice unui deţinut să fie pe deplin fericit. Însă fusesem pur şi simplu şocat de atitudinea lui. Domnule Spät, trebuie să mă înţelegeţi.

Kohler a fost supus la obişnuita izolare severă, la arest la întuneric – de fapt, aşa ceva este interzis –, însă după câteva zile mi-am dat seama că paznicilor le place Kohler, că aproape îl respectă.

— Şi acum? am întrebat.

— Acum m-am obişnuit cu el, mormăi indispus directorul închisorii.

— Îl stimaţi şi dumneavoastră?

Directorul închisorii mă privi gânditor.

— Vedeţi dumneavoastră, domnule Spät, spuse el, când stau în celula lui şi îl ascult – naiba ştie cum, dar emană o forţă, o siguranţă, că aproape îţi vine să crezi din nou în omenire şi în tot ce este frumos şi bun, chiar şi preotul nostru este captivat, e ca o molimă. Însă, mulţumesc lui Dumnezeu, mă întorc repede la realitate. Şi nu mai cred în oameni pe deplin fericiţi. Cu atât mai puţin în oamenii aflaţi în închisori, oricât de mult ne-am strădui să le uşurăm viaţa aici, la noi. În fond, nu suntem neoameni. Dar delincvenţii sunt delincvenţi. De aceea îmi spun mereu: omul acesta poate fi periculos, de bună seamă că este periculos. Sunteţi nou în meserie, de aceea aveţi grijă să nu cădeţi în vreo cursă, cel mai bine ar fi să nu vă băgaţi în treaba asta. Fireşte, este numai un sfat, la urma urmei sunteţi avocat, şi dumneavoastră vă revine sarcina de a decide. De n-ar fi atât de greu să hotărăşti!

Omul acesta e fie sfânt, fie diavol, şi consider că e de datoria mea să vă avertizez asupra acestui fapt, ceea ce am şi făcut.

— Vă mulţumesc mult, domnule director, am spus.

— O să dau dispoziţie acum să fie adus Kohler, spuse directorul închisorii, răsuflând uşurat.

Însărcinarea: discuţia cu omul perfect fericit a avut loc într-o încăpere alăturată. Mobilierul şi priveliştea de la fereastră erau aceleaşi. M-am ridicat în picioare, când paznicul l-a introdus în cameră pe dr.h.c. Isaak Kohler.

Bătrânul era îmbrăcat într-o uniformă cafenie de deţinut, iar paznicul lui într-o uniformă neagră şi semăna cu un poştaş.

— Staţi jos, Spät, spune dr.h.c. Isaak Kohler, purtându-se ca un amfitrion generos şi jovial.

Oarecum stânjenit, i-am mulţumit şi m-am aşezat.

Apoi, i-am oferit o Parisienne, dar Kohler a refuzat.

— Nu mai fumez, declară el, mă folosesc de această

situaţie pentru a împleti plăcutul cu utilul.

— Găsiţi că închisoarea este ceva deosebit de plăcut, domnule Kohler? am întrebat eu.

Mă privi mirat:

— Dumneavoastră nu?

— Eu nu mă aflu în puşcărie, am răspuns.

Radia pur şi simplu de plăcere.

— Este minunat. Câtă linişte! Câtă pace! Până acum am dus o viaţă destul de zbuciumată. Cu trustul meu.

— Îmi imaginez, am aprobat.

— Aici nu sunt telefoane, spuse el, mi-am recăpătat şi sănătatea. Ia uitaţi-vă. Făcu câteva genuflexiuni. Acum o lună nu puteam face aşa ceva, declară el mândru. Avem aici şi o asociaţie sportivă.

Afară, mierla grasă se plimba în continuare, plină de speranţă, încoace şi încolo, dar poate că era alta. Omul perfect fericit mă privi binevoitor.

— Am făcut mai demult cunoştinţă, spuse el.

— Ştiu.

— La cafeneaua Du Théâtre, care a jucat un anumit rol în viaţa mea. V-aţi uitat atunci cum joc biliard.

— Nu mă pricep la biliard.

— Nici acum?

— Nici acum, domnule Kohler.

Deţinutul râse şi îi spuse pazniculuí:

— Moser, vreţi să aveţi amabilitatea să-i oferiţi un foc tânărului nostru prieten?

Paznicul sări în picioare şi îmi întinse o brichetă.

— Fireşte, domnule consilier cantonai, bineînţeles.

Şi el radia de satisfacţie.

Apoi se aşeză din nou. Am început să fumez. Cordialitatea celor doi mă obosise. Aş fi deschis bucuros fereastra mare fără gratii, dar am presupus că nu era indicat într-o închisoare.

— Vedeţi, Spät, spuse el, sunt un simplu deţinut,

nimic mai mult, şi Moser este paznicul meu. Un om admirabil.

Mă iniţiază în secretele albinăritului. Mă şi simt apicultor, iar cu paznicul Brunner – şi cu acesta ar trebui să faceţi cunoştinţă – învăţ esperanto. Vorbim numai în această limbă. Puteţi constata şi singur: seninătate, atmosferă plăcută, cordialitate pretutindeni, pacea cea mai profundă. Am devenit un om perfect fericit. Şi înainte?

Vai, Doamne!… îl studiez pe Platon în original, împletesc coşuri – aveţi nevoie de un coş, Spät?

— Din păcate, nu.

— Coşurile domnului consilier cantonai sunt coşuri de maestru, confirmă mândru din colţul său paznicul.

L-am învăţat personal cum se împletesc coşurile, şi acum îi întrece pe toţi împletitorii noştri. Nu exagerez cu nimic.

Mi-am exprimat din nou regretul:

— Îmi pare rău, nu am nevoie.

— Păcat, v-aş fi dăruit bucuros unul, spuse Kohler.

— Sunteţi foarte amabil.

— Ca amintire.

— Nu-i nimic de făcut.

— Păcat. Mare păcat.

Devenisem nerăbdător.

— Aş putea acum afla motivul pentru care m-aţi chemat aici? am întrebat.

— Fireşte, răspunse el. Fireşte. Am uitat complet că aţi venit de afară şi că vă grăbiţi să vă întoarceţi acolo.

Să trecem, deci, la subiect: atunci, la Du Théâtre, mi-aţi spus, poate vă amintiţi, că aveţi de gând să lucraţi pe cont propriu.

— Acum lucrez pe cont propriu.

— Am fost informat. Cum merg afacerile?

— Domnule Kohler, am spus, nu cred că v-ar putea interesa aşa ceva.

— Prin urmare, prost, dădu el din cap. M-am gândit eu. Şi biroul dumneavoastră se află într-o mansardă din Spiegelgasse, nu-i aşa? Şi asta-i rău. Foarte rău.

Mă săturasem, aşa că m-am ridicat în picioare.

— Ori îmi spuneţi imediat ce doriţi de la mine, domnule Kohler, ori plec, am spus eu grosolan.

Omul perfect fericit se ridică şi el în picioare, devenind deodată puternic, irezistibil, mă obligă să mă aşez la loc în fotoliu, apăsându-mi umerii cu mâinile pe care i le simţeam ca pe nişte greutăţi.

— Rămâneţi, ordonă el ameninţător, aproape mânios.

Nu-mi rămânea altceva de făcut decât să-l ascult.

— Vă rog, am spus, liniştindu-mă. Paznicul, de asemenea.

Kohler se aşează din nou:

— Aveţi nevoie de bani, constată el.

— Aşa ceva nu se discută aici, am răspuns eu.

— Sunt dispus să vă ofer un angajament.

— Vă ascult.

— Aş dori să reluaţi cercetările în cazul meu.

Am rămas buimac:

— Aceasta înseamnă că doriţi un proces de recurs, domnule Kohler?

Clătină din cap:

— Ca să vreau recurs, ar trebui să nu fie ceva în ordine cu pedeapsa ce mi s-a dat. Însă ea este în ordine. Viaţa mea s-a încheiat, a fost pusă la dosar. Ştiu că uneori directorul închisorii mă consideră făţarnic, ca şi dumneavoastră, de altfel, Spät. E de înţeles, însă eu nu sunt nici sfânt, nici diavol, sunt pur şi simplu un om care a ajuns la concluzia că nu mai are nevoie în viaţă decât de o celulă, de nimic altceva, pentru a muri fiind suficient un pat şi, mai târziu, un coşciug, fiindcă menirea omului este de a gândi, şi nu de a acţiona. Să acţioneze poate orice bou.

— Foarte bine, am spus, acestea sunt principii demne de toată lauda. Însă spuneţi că trebuie să acţionez pentru dumneavoastră, să cercetez din nou cazul dumneavoastră. Permiteţi boului să întrebe ce aveţi în vedere?

— Nu am nimic în vedere, răspunse modest dr.h.c.

Isaak Kohler. Reflectez. Asupra lumii, asupra oamenilor, poate şi asupra lui Dumnezeu. Însă pentru aceasta am nevoie de material, altminteri gândirea mea macină în gol.

Nu doresc de la dumneavoastră nimic altceva decât un mic ajutor pentru studiile mele, pe care puteţi să le priviţi liniştit drept hobby-ul unui milionar. De fapt, nu sunteţi singurul căruia i-am solicitat asemenea mici servicii de salahorie. îl cunoaşteţi pe bătrânul Knul pe

— Profesorul?

— Da.

— Am studiat cu el.

— Aşa deci. Acum este pensionar şi, ca să nu mă uite de tot, i-am dat o însărcinare. Lucrează la o cercetare:

consecinţele unui asasinat. Constată care sunt urmările pe care le-a avut şi le mai are încă violenta încetare din viaţă a colegului său. Foarte interesant. Lucrează cu mare plăcere. Trebuie să cerceteze realitatea, să măsoare exact care au fost efectele unei acţiuni. În ceea ce priveşte sarcina dumneavoastră, scumpul meu domn, ea este de un alt gen, într-o anumită măsură opusă muncii lui Knul pe.

— În ce sens?

— Trebuie să cercetezi cazul meu, plecăm de la premisa că nu eu am fost ucigaşul.

— Nu înţeleg.

— Trebuie să vă imaginaţi o situaţie fictivă, nimic altceva.

— Dar din moment ce dumneavoastră sunteţi criminalul, această ficţiune este absurdă, am spus eu.

— Nu, doar aşa are sens, răspunse Kohler. Fireşte că nu trebuie să studiaţi realitatea, acest lucru îl face bravul Knul pe, ci una dintre posibilităţile aflate dincolo de realitate. Vedeţi, dragă Spät, realitatea o cunoaştem oricum, de aceea stau aici şi împletesc coşuri, însă posibilul nu-l cunoaştem. Şi e normal să fie aşa. Posibilul este aproape infinit, realul însă strict limitat, fiindcă numai una dintre toate posibilităţile poate deveni realitate. Realul este doar un caz particular al posibilului şi de aceea poate fi gândit şi altfel. De aici rezultă că trebuie să regândim realul pentru a pătrunde în posibil.

Am râs:

— Straniu raţionament, domnule Kohler.

— Da, locurile de aici sunt prielnice tocmai unor astfel de reflecţii, spuse el. Vedeţi, domnule Spät, adesea noaptea, când privesc stelele printre zăbrelele de la fereastră, mă gândesc cum ar arăta realitatea dacă nu eu, ci un altul ar fi ucigaşul. Cine ar putea fi acest altul? La această întrebare aştept un răspuns din partea dumneavoastră.

Drept onorariu plătesc treizeci de mii, cincisprezece mii în avans.

N-am răspuns nimic.

— Ei, ce spuneţi? întrebă el.

— Seamănă cu un pact cu diavolul, am răspuns.

— Nu vă vreau sufletul.

— Cine ştie?!

— Nu riscaţi nimic.

— Se poate. Dar nu văd ce sens au toate astea.

Dădu din cap şi râse.

— Este suficient că văd eu un sens. Încolo, nu trebuie să vă mai preocupe nimic. Nu doresc de la dumneavoastră nimic altceva decât să acceptaţi o propunere care nu încalcă nicio lege şi am nevoie de acestea pentru a putea să explorez posibilul. Cheltuielile, desigur, vor fi suportate

de către mine. Luaţi legătura cu un detectiv particular, cel mai bine cu Lienhard, plătiţi-i cât doreşte, bani sunt suficienţi, procedaţi în general cum credeţi de cuviinţă.

Am examinat din nou această ciudată propunere.

Nu-mi plăcea, simţeam că undeva e o capcană, însă nu puteam să descopăr unde.

— De ce aţi luat legătura tocmai cu mine? am întrebat.

— Deoarece nu înţelegeţi biliardul, îmi răspunse el amabil.

În fine m-am hotărât.

— Domnule Kohler, am răspuns eu, acest angajament este prea enigmatic pentru mine.

— Răspunsul puteţi să-l daţi fiicei mele, spuse Kohler şi se ridică în picioare.

— N-am de ce să mă mai gândesc, refuz, am spus şi m-am ridicat şi eu.

Kohler mă privi liniştit, strălucitor, fericit, rumen în obraji.

— Veţi accepta însărcinarea ce v-o dau, tinere prieten, spuse el, vă cunosc mai bine decât vă cunoaşteţi dumneavoastră înşivă: o şansă este o şansă, şi dumneavoastră aveţi nevoie de aşa ceva. Asta-i tot ce doream să vă spun. Şi acum, Moser, să mergem să împletim coşuri.

Cei doi plecară, braţ la braţ, pe cuvântul meu, şi am fost bucuros să părăsesc în grabă acest loc al fericirii perfecte. Am plecat valvârtej. Hotărât să nu am nimic de-a face cu această afacere, să nu-l mai văd niciodată pe Kohler.

Şi totuşi, până la urmă am acceptat. E adevărat că şi a doua zi dimineaţă eram tot hotărât să refuz. Simţeam că era în joc reputaţia mea de avocat, chiar dacă nu aveam încă o asemenea reputaţie, însă propunerea lui Kohler era absurdă, o joacă, ceva sub demnitatea profesiunii mele, o

simplă posibilitate de-a câştiga bani într-un mod prostesc, care-mi leza mândria. Pe atunci îmi doream încă să duc o viaţă fără pată, tânjeam după procese adevărate, după posibilitatea de a-i ajuta pe oameni. I-am scris o scrisoare consilierului cantonai, în care îl informam încă o dată despre hotărârea mea. Pentru mine problema fusese deja încheiată. Cu scrisoarea în buzunar, mi-am părăsit camera din Freierstrasse, ca în fiecare dimineaţă, la ora nouă fix, cu gândul de a mă duce, aşa cum obişnuiam, mai întâi la Select, apoi la biroul meu (mansarda din Spiegelgasse) şi, după aceea, pe chei. La poartă, am salutat-o pe proprietăreasă, am închis ochii, jenat de strălucirea soarelui, pornind spre cutia poştală de culoare galbenă de lângă magazinul alimentar, aflată la doar câţiva paşi, o nimica toată, cum însă viaţa lucrează adesea ca un romancier de duzină, am întâlnit în acea dimineaţă apăsătoare şi bântuită de foehn, atât de tipică pentru cotidianul oraşului nostru, după cum am spus, între ora nouă şi ora zece, unul după altul pe a) bătrânul Knul pe, b) arhitectul Friedli, c) detectivul particular Lienhard.

a) Bătrânul Knul pe: m-a acostat chiar lângă cutia de scrisori. Voiam să pun scrisoarea mea de refuz, când a apărut cu un teanc de scrisori pe care le aruncă cu grijă, una după alta, în cutie. Ca întotdeauna, bătrânul era însoţit de nevastă-sa. Profesorul Carl Knul pe avea aproape doi metri, cam ramolit, părea să fie făcut numai din piele şi oase, ca predicatorul Simon Berger şi Niklaus von der Fliie, însă fără barbă, neglijent, murdar, purtând şi vara, şi iarna o pelerină şi o bască. Soţia lui, la fel de înaltă ca el, la fel de ramolită, la fel de neglijentă şi murdară, purta şi ea tot anul pelerină şi bască, aşa încât mulţi nu o considerau soţia, ci un fel de frate geamăn al lui. Ambii erau somităţi în domeniul lor, ambii sociologi, însă pe cât de nedespărţiţi erau în viaţa de zi cu zi, pe atât de diferite le erau poziţiile pe plan ştiinţific, unde erau duşmani de

moarte, ajungând adesea la dispute publicistice înverşunate, el fiind un mare liberal (Capitalismul, ca aventură. spirituală, Francke, 1938), iar ea o marxistă pătimaşă, cunoscută sub pseudonimul Moses Staehelin (Umanismul marxist al vieţii reale, Europa-Verlag, 1939), ambii afectaţi în aceeaşi măsură de evoluţia lor politică: Carl Knul pe un primea viză pentru SUA, iar Moses Staehelin pentru URSS, el a criticat vehement „tendinţele marxiste" ale Statelor Unite, iar ea şi mai vehement trădarea mic-burgheză a Uniunii Sovietice. Au făcut acest lucru. Din păcate, este necesară utilizarea timpului trecut: acum două săptămâni, un camion al firmei Sturzeler, care se ocupă de demolări, i-a călcat pe cei doi, el a fost îngropat, ea incinerată, potrivit prevederilor testamentare, ceea ce au îngreunat destul de mult funeraliile.

— Vă salut, am spus eu pentru a-mi face remarcată prezenţa, ţinând scrisoarea către Kohler încă în mână.

Profesorul Carl Knul pe mă salută şi el, aruncându-mi o privire suspicioasă prin ochelarii prăfuiţi şi fără ramă, iar soţia lui (cu acelaşi fel de ochelari) tăcea şi ea.

— Nu ştiu dacă vă mai amintiţi de mine, domnule profesor, am spus eu cam descurajat.

— Cum să nu, cum să nu, răspunse Knul pe. Mi-amintesc de dumneavoastră. Studiaţi jurisprudenţa şi veneaţi şi la mine, la sociologie. Aveţi un aer de veşnic student.

Aţi trecut examenul?

— De mult, domnule profesor.

— Aţi devenit avocat?

— Da, domnule profesor.

— Bravo, bravo. Socialist, probabil?

— În parte, domnule profesor.

— Un destoinic sclav al capitalului, nu-i aşa? mă întrebă soţia lui Carl Knul pe.

— În parte, doamnă profesor.

— Aveţi ceva pe suflet, constată Carl Knul pe.

— Da, domnule profesor.

— Veniţi cu noi, spuse ea.

I-am însoţit. Ne-am îndreptat spre Păunul, nu pusesem scrisoarea la cutie, uitasem pe moment, însă m-am gândit că mai sunt şi alte cutii poştale.

— Ei? întrebă el.

— L-am vizitat pe dr.h.c. Isaak Kohler, domnule profesor. La închisoare.

— Aşa, deci. Aţi fost la foarte veselul nostru asasin. Vai, vai, tot el v-a chemat?

— Exact.

Când mă întreba unul, când celălalt.

— Este tot fericit?

— Şi încă cum!

— Mai străluceşte de mulţumire?

— Ca şi până acum!

Am mai trecut prin faţa unei cutii poştale. De fapt, am vrut să mă opresc şi să pun la cutie scrisoarea de refuz, însă familia Knul pe a continuat să meargă, fără să bănuiască nimic, cu paşi mari şi grăbiţi. Trebuia să alerg pentru a putea ţine pasul cu ei.

— Kohler mi-a povestit că aţi acceptat un angajament destul de ciudat, domnule profesor, am spus eu.

— Ciudat? De ce ciudat?

— Domnule profesor! Vă mărturisesc cu mâna pe inimă: faptul că dr. Kohler dispune să fie studiate consecinţele propriei lui crime este totuşi o poveste destul de trăsnită. Omul ăsta ucide la lumina zilei, fără motiv, nitam-nisam, şi apoi angajează pe cineva să facă studii sociologice cu privire la aceasta, sub pretextul că astfel se studiază realitatea.

— Păi se studiază, tinere. Foarte profund.

— Totuşi, în spatele acestor lucruri trebuie să se ascundă ceva? Ceva necurat! am strigat eu.

Cei doi Knul pe se opriră. Am tuşit. El îşi şterse lentilele ochelarilor fără ramă, apoi se apropie de mine, astfel încât am fost nevoit să mă uit în sus la el, iar el să-şi aplece privirea spre mine. îşi puse din nou ochelarii, ochii lui mă priveau ţintă. Şi soţia lui se uita fix la mine, indignată, se apropie mai mult de soţul ei şi astfel şi de mine.

— În spatele acestor cercetări se ascunde ştiinţă, tinere, numai ştiinţă. Pentru prima dată avem posibilitatea de a studia consecinţele unui asasinat în societatea burgheză, cu temeinicie metodică, şi să le expunem în totalitate!

Mulţumită asasinului nostru cu veleităţi de mecena. O şansă extraordinară! Ce corelaţii ies la iveală! Legături de rudenie, profesionale, politice, financiare, culturale.

Nici nu e de mirare. Totul este corelat în această lume, chiar şi în dragul nostru oraş, unul se sprijină pe ceilalţi, unul îl protejează pe altul şi, când cade unul, vin de-a berbeleacul mulţi, şi aşa se face deci că mulţi s-au prăbuşit. M-am consacrat acum prezentării consecinţelor asupra veneratei noastre alma mater. Şi acesta nu este decât începutul.

— Scuzaţi, un automobil.

I-am tras pe cei doi într-un loc ferit, fiindcă, înflăcărat, Knul pe coborâse de pe trotuar pe şosea şi un taxi a trebuit să pună o frână bruscă. Era arhiplin, o bătrână doamnă cu o pălărie cu multe flori artificiale se lovi de parbriz, şoferul strigă pe fereastră ceva foarte grosolan.

Cei doi Knul pe nici măcar nu se arătară tulburaţi.

— E perfect indiferent, spuse el, din punct de vedere statistic nu are nicio importanţă dacă suntem sau nu călcaţi de maşină. Doar însărcinarea pe care ne-am asumat-o contează, doar ştiinţa.

Însă doamna profesor Knul pe a fost de altă părere:

— De mine ar fi fost păcat, afirmă ea.

Taxiul plecă. Knul pe reîncepu să vorbească de cercetarea sa sociologică.

— Crima e crimă, însă pentru un om de ştiinţă ea este un fenomen care trebuie să fie cercetat ca toate celelalte fenomene. Până în prezent, ne-am mărginit să-i determinăm cauzele, mobilurile, originea, contextul. De aceea, trebuie să spun că acest asasinat a fost o binecuvântare pentru alma mater, o binecuvântare pentru întreaga universitate, până într-atât, încât ai dori parcă şi tu, ca să spun aşa, să ucizi pe cineva. Ei da, desigur, o asemenea crimă este în sine condamnabilă, însă prin această fisură pe care a lăsat-o în urma lui profesorul Winter pătrunde un aer proaspăt, un spirit nou. Din toată această situaţie rezultă teribila concluzie că dragul răposat Winter era ca nisipul într-un mecanism, un element retrograd, după cum spunea şi Shakespeare: „Iarna nemulţumirii noastre”, însă nu vreau nici să hulesc, nici să fac ironii de prost gust, doar să relatez, să prezint fapte, tinere, fapte, nimic mai mult.

Ajunsesem la Păunul.

— Ei, toate cele bune, domnule avocat, au spus cei doi Knul pe şi şi-au luat rămas-bun de la mine.

Am o întâlnire cu o persoană importantă de la Facultatea de Ştiinţe Tehnice, adăugă el, trebuie să fac acum cercetări pe acest teren, influenţa lui Winter asupra Comisiei şcolare reprezintă în sine un capitol care promite lucruri senzaţionale. Perspectivele sunt excelente.

La intrarea în restaurant, s-au întors din nou spre mine, ridicând câte un deget şi mi-au spus:

— Să gândeşti ştiinţific, tinere, să gândeşti ştiinţific.

Şi doamna profesor Knul pe, alias Moses Staehelin, adăugă:

— Trebuie să înveţi şi asta. Chiar şi ca avocat, dragul meu.

Au dispărut apoi, tot nu pusesem scrisoarea la cutie.

b) Arhitectul Friedli: am stat lângă el, la scurt timp după aceea, la Select, având scrisoarea în continuare în buzunar. Select – o cafenea în faţa căreia se stă, de care rămâi agăţat, dintotdeauna, veşnic, şi poate în urmă cu câteva milioane de ani, de pe vremea când brontozaurii îşi mai croiau drum prin apele râului, aici stăteau deja oameni. Pe Friedli îl cunoşteam din vremea când lucrasem la Stüssi-Leupin, avusese uneori dificultăţi cu speculaţiile funciare, însă nimic nu-l putea opri, era şi este în continuare o avalanşă de grăsime care curăţă oraşul nostru de magherniţe, astfel încât pe locul lor se ridică noi magazine, blocuri de locuinţe, case cu chirie, doar că mai scumpe decât până atunci, la preţuri corespunzător mai piperate. Să privim această catastrofă a naturii mai îndeaproape: cincizeci de ani, perne enorme de grăsime ce transpiră, ochii mici şi scânteietori ascunşi undeva între acestea, nasul minuscul ca şi urechile, în rest totul enorm, un selfmade man, un copil al Uliţei Lungi (a bătrână, dragă Spät, se ducea să spele pe la străini, iar ăl bătrân a băut până a murit, şi la înmormântare i-am turnat chiar eu o sticlă de bere în groapă), era nu numai un mecena al ciclismului, fără ale cărui premii speciale nu era de conceput nicio cursă de şase zile, prilej cu care el, tronând în mijlocul stadionului acoperit, înfuleca porţii enorme de crenvurşti St. Galler şi cârnăciori vienezi, ci şi un susţinător al muzicii, mulţumită eforturilor sale orchestra filarmonică şi opera noastră nu se cufundau cu totul în mediocritate, reuşind să aducă şi mari dirijori, ca de pildă Klemperer, Bruno Walter şi chiar Karajan, şi în prezent îl proteja pe Mondschein, astfel încât reuşea măcar cât de cât să înfrumuseţeze muzical oraşul nostru pe care, prin construcţiile noi şi prin renovări, tot el îl urâţea.

M-a recunoscut imediat. După cum spuneam, dimineaţa era caldă şi adia foehnul, era o atmosferă intimă

ca acasă, te simţeai paralizat şi vrăjit în aerul călduţ, stăteam înghesuiţi, eu foarte aproape de Friedli, care era bine dispus şi înmuia un corn după altul într-o ceaşcă de cafea cu lapte, sorbind mereu, cu lăcomie, plescăind, făcând zgomot, iar cafeaua îi curgea în firişoare maronii pe cravata de mătase şi pe cămaşa albă.

Motivul veseliei sale era un anunţ mortuar publicat în ziarul nostru local de faimă mondială. Domnul a vrut ca printr-un accident tragic să-l cheme în ceruri pe „neuitatul nostru soţ, tată, fiu, frate, unchi, ginere şi socru Otto Erich Kugler. Viaţa lui a fost numai dragoste”.

— Duşmanul dumneavoastră? am întrebat.

— Prietenul meu.

I-am prezentat condoleanţe.

— A plecat spre Cham şi a intrat într-un copac bravul, bunul, dragul de Kugler, îmi explică Friedli, strălucind de mulţumire, sorbind cu zgomot din cafea, muindu-şi cornurile şi mistuindu-le, ajungând direct în împărăţia cerurilor.

— Îmi pare rău, am spus.

— Să-i vezi numai Fiatul, un morman de fiare vechi.

— Groaznic.

— Soarta. Toţi suntem sortiţi să murim în cele din urmă.

— Desigur, am spus eu.

— Prietene, a zis el, nu ştiţi desigur ce înseamnă această lovitură a sorţii pentru nimicnicia mea?

Nu ştiam. Masiva nimicnicie mă privi prietenos.

— Kugler a lăsat în urmă o văduvă, declară el, o femeie magnifică.

Mi se aprinse becul.

— Şi pe această femeie magnifică doriţi s-o luaţi acum în căsătorie.

Arhitectul clătină acea bucată de grăsime care se putea bănui că e capul:

— Nu, tinere, nu vreau să mă căsătoresc cu văduva, ci cu soţia iubitului ei. Tot o femeie grozavă. Înţelegi?

E foarte simplu: pentru ca amantul să se căsătorească cu văduva, mai întâi trebuie să divorţeze şi, apoi, eu o să mă căsătoresc cu soţia lui.

— Matematică socială, am spus eu.

— Chiar aşa.

— Numai că atunci trebuie să daţi şi dumneavoastră divorţ, i-am amintit eu, cu speranţa vagă într-o afacere.

— Am şi făcut-o. De acum o săptămână. A cincea oară când divorţez.

Din nou tăcere.

Chelnerul aduse alte chifle. O clasă de elevi străbătu în fugă piaţa, fetele, unele cu codiţe, altele deja tinere domnişoare. Mai mulţi elevi se opriră, uitându-se la afişele din faţa cinematografului. Friedli privi cu coada ochiului la grupul de fete.

— Nu sunteţi dumneavoastră avocatul acela nostim care are un birou într-o mansardă din Spiegelgasse? întrebă el, cu ochii la fete.

A trebuit să recunosc.

— Este nouă şi jumătate, constată el, rânji şi se întoarse iarăşi spre mine, nu vreau, desigur, să fiu indiscret, fiindcă sunt un om politicos, Spät, însă am impresia că azi nu aţi trecut încă pe la biroul dumneavoastră.

— Aţi ghicit, am spus eu, intuiţia nu vă înşală. Voi ajunge acolo peste o oră, sau poate după-masă.

— Aşa, deci. Azi după-masă, poate. Se uită la mine cu atenţie. Dragă Spät, spuse el apoi, numele dumneavoastră este într-un fel corect1. Azi, de la şapte până la nouă fără zece, am bătut în lung şi în lat un şantier, zise el modest. Câştig milioane, într-adevăr. Mulţumită construcţiilor mele, mulţumită speculaţiilor mele. E în regulă.

Însă, în toate astea se ascunde muncă, disciplină, la

naiba.

Beau de sting? E adevărat, însă în fiecare dimineaţă am destulă forţă pentru a o lua de la capăt.

Colosul de grăsime mă luă părinteşte pe după umeri:

— Dragul meu Spät, continuă el cu blândeţe, cu o duioşie de uriaş gras, cu faţa lucindu-i de la aburii cafelei, plină de firimituri de pâine, ca şi mâinile, dragul meu Spät, vreau să vorbesc pe şleau cu dumneavoastră: aveţi în mod clar dificultăţi de pornire, nu puteţi nega acest lucru. Este şi un rezultat al faptului că pentru oamenii serioşi sunteţi de negăsit. Un avocat care la ora nouă şi jumătate nu se află încă la masa de lucru este inexistent pentru un om de afaceri onorabil. Nu vreau să mă amestec în viaţa dumneavoastră, nu-mi păreţi un trântor, însă până acum nu v-aţi hotărât, se pare, să faceţi un salt mortal adevărat în viaţa adevărată. Şi ştiţi de ce? Fiindcă nu ştiţi să vă impuneţi, nu aveţi prestanţă, nici măcar burtă. Desigur, este bine să ai studii, însă trecerea cu bine a examenelor nu impresionează pe nimeni în afară de profesori. Un birou nu este suficient, puteţi să tronaţi în el cât vreţi, clienţii nu se vor grăbi să vină. Pe bună dreptate, de ce ar face-o? Nu, amice, dezamăgirea dumneavoastră este nefondată, Volkswagenul şi mansarda nu 1 Spät, târziu (germ.).

constituie doar un indiciu de sărăcie socială, ci un pic şi de sărăcie spirituală, nu mi-o luaţi în nume de rău. N-am nimic împotriva cinstei şi modestiei, însă un avocat trebuie să fie o apariţie care să facă pământul să se cutremure, în primul rând, aveţi nevoie de camere adecvate pentru birou, cuibul dumneavoastră de porumbei nu vă ajută prea mult, acolo sus nu se caţără nimeni. În fond, omul doreşte un proces, nu performanţe sportive. Pe scurt, aşa nu mai merge, vreau să vă dau o şansă. Veniţi mâine pe la şapte dimineaţa la biroul meu. Aduceţi patru mii şi vă vom amenaja câteva încăperi ca lumea pe Zeltweg.

(După aceea, au urmat expuneri mai lungi cu privire

la gigantice speculaţii funciare, apoi consumarea câtorva chifle şi sorbitul cafelei cu lapte, şi iar expunerile într-un limbaj ironic şi sardonic făcute din convingerea că aici la noi cele mai mari găinării pot fi săvârşite doar într-o manieră legală şi aşa se şi întâmplă, apoi abordarea câtorva chestiuni privind un festival Straviński şi un ciclu Honegger şi chiar şi după ce m-am ridicat în picioare, el continuă să-mi vorbească, spunând că haosul traficului rutier e cauzat de faptul că primarul oraşului nostru este pieton.)

c) Detectivul particular Fredi Lienhard: născut în acelaşi an cu mine. Uscăţiv, cu părul negru, un om ce se remarca prin faptul că era scump la vorbă, iar atunci când spunea ceva folosea fraze cât mai scurte. Singurul copil al unor părinţi divorţaţi. Când mai era încă în cursul gimnazial, a fost bănuit că şi-ar fi omorât mama şi pe iubitul ei, ambii fiind găsiţi complet dezbrăcaţi în dormitorul mamei, lungiţi cu grijă, ea pe pat, iar amantul, un psihiatru din Küsnacht, în faţa patului, ca un covoraş. Lienhard a fost scos din sala unde îşi dădea examenul de maturitate; tocmai când se pregătea să traducă din Tacit a venit poliţia şi l-a luat, situaţia lui părea fără ieşire, doar el era bănuit, numai el fusese în casă în noaptea crimei pe care, după spusele lui, şi-o petrecuse cât se poate de paşnic în cămăruţa sa de gimnazist situată într-o mansardă plină de clasici şi cărţi de zoologie. La aceasta s-a adăugat şi ghinionul că tocmai împlinise optsprezece ani, aşa că n-a mai intrat sub jurisdicţia procurorului pentru minori, ci sub cea a mult mai nemilosului Jämmerlin. Prin urmare, interogatoriile din perioada arestului preventiv şi, ulterior, de faţa Curţii cu juri au fost destul de dure, Jämmerlin tratându-l cum scrie la carte. Însă Lienhard a rezistat exemplar, aproape că i-a fost superior, indiciile hotărâtoare au început dintr-odată să evidenţieze contradicţii ce dădeau de gândit, şi în cele din urmă nu a mai rămas altă

soluţie decât eliberarea lui; motivaţiile de ordin juridic nu au fost suficiente nici măcar pentru punerea lui sub tutelă. Jämmerlin tuna şi fulgera, atunci a suferit şi prima criză de nervi, iar apoi, a încercat de mai multe ori, zadarnic însă, să introducă recurs la tribunalul federal pentru a relua procesul, cu atât mai mult, cu cât Lienhard începuse acum să se răzbune. Suspectul avea foarte mulţi bani, sume extraordinare, tatăl lui divorţat, putred de bogat, îi lăsase moştenire tot ce avea, la aceasta adăugându-se capitalul înstăritei sale mame, în general banii se adunau, curgeau din toate părţile, îngrămădindu-se, adunându-se, înmulţindu-se, primea o moştenire după alta, în foarte scurtă vreme trecând în eternitate, pur şi simplu îmbrâncindu-se, bunici, mătuşi, unchi şi alţi eventuali moştenitori, de parcă raiul şi iadul s-ar fi folosit de întreg arsenalul lor de morţi pentru a-l blagoslovi pe Lienhard cu toate bunurile, şi chiar a fost blagoslovit.

Abia scăpat de sub controlul furiosului Jämmerlin, pe când nici nu împlinise încă douăzeci de ani, se trezi multimilionar. Totul a fost fabulos. În joc a fost mai mult noroc decât raţiune, chiar dacă nici aceasta din urmă nu a lipsit.

Fiindcă acţiunile lui împotriva procurorului federal au fost pe cât de metodice, pe atât de simple: a făcut în aşa fel încât să fie tot timpul în preajma acestuia. Oriunde ar fi fost, Jämmerlin îl întâlnea pe Lienhard în drumul lui. Ori de câte ori rostea o pledoarie, chipul lui Lienhard rânjea la el din vreun colţ. Dacă mânca la restaurant, la masa de alături mânca Lienhard. Acesta era tot timpul în imediata lui vecinătate. Oriunde ar fi locuit Jämmerlin, în casa de alături locuia Lienhard şi, dacă furios, Jämmerlin se muta într-o locuinţă închiriată, brusc Lienhard îl urma.

Jämmerlin nu mai ştia ce să facă. Vederea lui Lienhard îi devenise insuportabilă. De câteva ori a fost cât pe-aci să tabere asupra lui, să-l facă una cu pământul, la

un moment dat şi-a cumpărat chiar un revolver. S-a mutat de pe o stradă pe alta, dintr-un cartier al oraşului în altul, de pe Hinterberg-Strasse pe C.F. Meyer-Strasse, din Wollishofen în Schwamendingen şi, în fine, când departe de lumea civilizată, în Katzenschwantz-Strasse, lângă Witikon, a pus să i se construiască o vilă, în vecinătatea lui a început să se înalţe, de asemenea, o construcţie. Lui Jämmerlin i s-a părut ceva în neregulă. Faptul că i s-au dat asigurări că cel care a comandat construcţia este procurist la o bancă l-a liniştit numai pentru o vreme. Şi pe bună dreptate, fiindcă în primăvară, când ieşi să-şi tundă frageda peluză, de dincolo de gardul proaspăt vopsit îi făcu vesel semn Lienhard care, comportându-se ca un vechi cunoscut (cum şi erau, de fapt), se prezentă drept noul lui vecin. Procuristul de la bancă fusese doar o cursă.

Jämmerlin se întoarse şi o porni clătinându-se spre casă, dar nu ajunse decât până la verandă. A doua criză de nervi, apoi un infarct. Medicii au oscilat între a-l transporta la ospiciu sau la clinică. Jämmerlin a rămas în casă, întins pe pat, nemişcat, cu chipul ca de ceară, credeau că s-a terminat cu el. Avea însă un organism puternic. S-a pus pe picioare, chiar dacă distrus lăuntric. Lienhard afişa o tăcută resemnare. Cei doi au continuat să locuiască alături. La marginea pădurii. Având drept privelişte Witikonul. Jämmerlin nu mai îndrăznea să se mute. Cu atât mai mult, cu cât era neputincios şi în privinţa unui alt domeniu de activitate al lui Lienhard. Acesta devenise detectiv particular şi-şi conducea afacerile în stil mare. Într-una dintre clădirile medievale din Talacker, închiriase un întreg etaj, încât puteai trece nestânjenit dintr-o cameră în alta. În spatele birourilor moderne stăteau domni impozanţi, foşti sportivi, chiar dacă acum aveau burtă din cauza berii, fumând ţigări şi afişând un aer mulţumit, cu părul tuns scurt, precum şi foşti poliţişti pe care îi cumpărase Lienhard permiţându-şi

să ofere sume care depăşeau cu mult posibilităţile oraşului nostru.

Dar nu aceste achiziţii îl supărau pe Jämmerlin, afacerile erau afaceri, nu era nimic de făcut. Ceea ce-l chinuia era cu totul altceva. Nu putea să nu observe că vechile camere de la Talacker erau ocupate de multe ori de elemente pe care le înfierase odinioară, foşti puşcăriaşi şi tineri delincvenţi care acum, aici, ajunşi oameni onorabili, erau folosiţi drept specialişti. „Secţia de criminalistică” a lui Lienhard avea de altfel mare succes în oraşul nostru, în pofida onorariilor exorbitante pe care le pretindea şi a cheltuielilor piperate pe care obişnuia să le adauge la nota de plată, fiindcă „Agenţia particulară de informaţii Lienhard”, cum se numea oficial, oferea dovezi cu privire la infidelitate sau nevinovăţie soţilor bănuitori, avea grijă să-i găsească pe taţi, în cazul când aceştia nu voiau să se pună de bunăvoie la dispoziţia mamelor, dădea informaţii cu privire la persoane particulare şi industriaşi, supraveghea, urmărea, scotocea, mijlocea pe căi discrete şi era utilizată de apărătorii delincvenţilor pentru contracararea anumitor planuri ale lui Jämmerlin, pentru a găsi contradovezi, în general pentru a găsi noi posibilităţi. Mulţumită instituţiei lui Lienhard, multe procese au luat pentru acuzaţi o întorsătură favorabilă nesperată, în Talacker venind în secret şi procurori. Lienhard era un amfitrion strălucit, la el stabileau contacte chiar şi adversarii politici.

Cam asta doream să vă spun ca introducere. În acea dimineaţă, întâlnirea noastră a avut loc chiar lângă Select, la puţin timp după ora zece, Friedli plecase în fine şi eu, la rândul meu, mă pregăteam să mă duc să pun la cutie scrisoarea către Kohler, însă nu mai eram chiar atât de hotărât să fac acest lucru, şi atunci a apărut Lienhard, mai exact a trecut cu automobilul. Un Porsche. A oprit.

Mă cunoştea din perioada studenţiei, şi el studiase

dreptul, deşi numai un semestru, şi-mi făcuse o dată propunerea de-a mă angaja la el, dar refuzasem.

— Ei, domnule avocat, spuse el, fără să se uite la mine, rămânând la volanul automobilului, cu portiera deschisă, ceva pentru mine?

— S-ar putea, am răspuns.

— Urcă, îmi ceru el.

v L-am ascultat.

— Rapidă maşină, am constatat.

— Cinci mii, răspunse Lienhard, vrând să spună prin asta că mi-o dă în schimbul acestei sume.

Avea multe maşini, uneori dădea impresia că în fiecare zi foloseşte alta.

Apoi i-am povestit despre întâlnirea mea cu Kohler.

Lienhard o luă pe malul lacului, era unul dintre obiceiurile lui să-şi urzească cele mai importante afaceri în maşină.

— Nu există martori, declară el la un moment dat.

Conducea egal, îngrozitor de corect şi mă asculta cu atenţie. Când am terminat, a oprit. În Uetikon. În faţa unei cabine telefonice.

— Merită, declară el. Încep ancheta?

Am dat din cap.

— În cazul în care accept.

Se duse la cabina telefonică şi când se întoarse, spuse:

— Fiica lui e acasă.

Apoi m-am dus în Weinbergstrasse şi am parcat în faţa vilei lui Kohler.

— Să intrăm, mă îndemnă Lienhard.

M-am fâstâcit.

— Să primesc oare angajamentul?

— Fireşte.

— E destul de neclar, i-am împărtăşit eu îndoielile mele.

Îşi aprinse o ţigară.

— Dacă nu veţi accepta propunerea, o va accepta altul, spuse el, şi fraza îi suna ca o cuvântare.

Am coborât. Lângă poarta masivă, în zăbrele din fier forjat, era fixată o cutie de scrisori a oficiului poştal, care radia parcă o lumină galbenă. Avertizând. Mai aveam încă scrisoarea de refuz în buzunar. Ştiam care este datoria mea. Dar, de fapt, de ce trebuia să resping propunerea lui Kohler şi să fac pe omul de caracter? Aveam nevoie de bani şi cu asta, basta! Banii nu se găsesc pe stradă, trebuie să ai o şansă pentru a-i obţine, şi şansa venise.

Dacă vreau să am succes ca avocat, trebuie să fac impresie bună. Arhitectul Friedli avea dreptate. Şi apoi angajamentul propus de Kohler era în fond inofensiv, mai mult o acţiune ştiinţifică, el putea să-şi permită asemenea extravaganţe.

— Doriţi cinci mii pentru Porsche?

— Patru, răspunse Lienhard.

— Generos.

— Angajamentul contează.

— Dar nu aveţi absolută nevoie de el.

— Mă distrează.

— Vreau mai întâi să vorbesc cu fiica lui Kohler, am spus.

— Aştept, răspunse Lienhard.

Alocuţiune către procurorul federal: nu mai pot ocoli acest subiect. Trebuie să mă refer la prima mea întâlnire cu Hélene. Chestiune dureroasă, trebuie abordată cu multă atenţie, neeludând nimic. Chiar dacă va trebui să mă refer şi la unele lucruri personale. În fine, veţi vedea, căci le veţi citi cu interes şi chiar sublinia. Dumneavoastră desigur mă refer la dumneavoastră, domnule procuror federal Joachim Feuser. Liniştiţi-vă, nu mai tresăriţi. De ce să nu mă adresez personal dumneavoastră, dacă, în calitate de succesor al lui Jämmerlin, veţi citi în mod sigur

aceste rânduri, imediat după comandant – ceea ce şi faceţi acum – şi dacă în plus îmi face, în acest moment, o enormă plăcere, drăcească aş zice – poate în dublul sens al cuvântului –, să vă salut de pe lumea cealaltă? Cinstit vorbind, sunteţi un exemplar pedant al speciei dumneavoastră, chiar dacă, spre deosebire de răposatul Jämmerlin, vă place să pozaţi în progresist şi ţineţi să fiţi prezent la toate simpozioanele de psihologie. Aşa cum este regulamentar, abia mi-aţi făcut o vizită la morgă, în mantaua dumneavoastră de ploaie de culoare deschisă, cu pălăria în mână, aşa cum se cuvine, şi cu o figură serioasă, oficială, sinuciderea a fost săvârşită curat, trebuie să recunoaşteţi, şi, chiar şi în cazul lui Kohler, am procedat ca la carte, totul are un aspect atât de ceremonios, noi amândoi, unul lângă altul. Să revin însă din prezentul dumneavoastră, care pentru mine este de fapt viitor, în prezentul meu, care pentru dumneavoastră este trecut.

Ce se mai amestecă timpurile! Aţi înţeles? Nu cred. Cel mult v-aţi supărat. M-am pregătit cu mare grijă.

În primul rând, din punct de vedere istoric, arhitectonic, filosofic: ceea ce este important pentru viaţa interioară are nevoie de un cadru exact. Inclusiv din punct de vedere istoric. Aşa că m-am informat exact asupra vilei lui Kohler. Am făcut cercetări chiar şi la biblioteca centrală. Din cele aflate a rezultat că vila fusese o reşedinţă a lui Nikodemus Molch. Nikodemus Molch, gânditor de la începutul secolului douăzeci, european cu o barbă de Moise, de origine incertă şi naţionalitate neprecizată (după unii, fiu legitim al lui Alexandru al III-lea cu o cântăreaţă australiană, după alţii, nimeni altul decât profesorul de curs secundar Jakob Häger din Burghorf, care avusese de-a face cu justiţia din cauza coruperii de minori), conducea o academie particulară, subvenţionată de văduve bogate şi de colonei cu preocupări spirituale, corespondase cu bătrânul Tolstoi, cu omul de vârstă

mijlocie care era pe atunci Rabindranath Tagore şi cu tânărul Klages1, imaginase o mişcare de înnoire cosmică, proclamase un regim vegetarian mondial, din păcate acest decret nu a fost respectat de nimeni (ar fi fost evitate Primul Război Mondial, Hitler – deşi vegetarian –, al Doilea Război Mondial, în general tot talmeş-balmeşul care a urmat!), edita reviste parţial oculte, parţial având un conţinut elevat-pornografic, scria mistere dramatice, ulterior a trecut la budism, pentru ca mai târziu, căutat cu mandat de arestare, fiind amestecat în nenumărate falimente şi ţintă a reclamaţiilor de paternitate, să sfârşească în calitate de secretar al lui Dalai-Lama, dar nu se ştie sigur pentru că o serie de concetăţeni de-ai noştri, membri ai unei echipe de filmare, pretind că l-ar fi recunoscut, în anii ’30 la Shanghai, în persoana unui pianist ce cânta într-un bar.

Situarea vilei: pentru un avocat de origine modestă sau, mai bine spus, fără nicio origine, care tocmai se hotărâse să facă saltul mortal (citat din Friedli) într-o viaţă mai plăcută, drumul de la Porsche-ul lui Lienhard la uşa casei doctorului h.c. Isaak Kohler s-a dovedit destul 1 Ludwig, Klages (1872-1956), filosof şi psiholog german, reprezentant al filosofiei vieţii.

de plăcut. Am străbătut un parc unde până şi natura respira bogăţie. Flora nu era deloc zgârcită. Copacii – mai toţi maiestuoşi –, purtau încă straie de vară. Nici foehnul nu se făcea simţit, chiar şi în această privinţă se pot face pesemne nişte aranjamente cu oarecare instanţe, cei bogaţi au o mulţime de posibilităţi. (Pentru cei care nu sunt de aici: prin foehn în oraşul nostru se înţelege o stare a vremii care provoacă dureri de cap, sinucideri, divorţuri, accidente de circulaţie şi acte de violenţă.) Păşeam pe o alee cu pietriş netezit şi curăţat cu grijă. De fapt, nu era un parc modern. Mai curând conceput într-un stil vechi, cultivat. Garduri vii şi tufe tunse cu măiestrie.

Statui acoperite de muşchi. Zei goi, bărboşi, cu pulpe şi dosuri tinereşti. Eleştee tăcute. O pereche de păuni păşind cu gravitate. În plus, parcul era situat chiar în mijlocul oraşului, un metru pătrat din acest teren costa probabil sume astronomice. În jur treceau cu zgomot tramvaie, goneau automobile, traficul rutier se lovea de impozantele zăbrele din fier forjat cu vârfuri aurite, ca un ocean de vuiete şi claxoane, însă în parcul lui Kohler era tăcere.

Probabil că undelor zgomotului le era interzis accesul.

Se auzeau doar păsărelele.

Casa ca atare: de fapt, odinioară, fusese oribilă, o catastrofă din punct de vedere arhitectonic, însuşi gânditorul nostru occidental fiind autorul planurilor ei.

Rămâne un mister cum de-a reuşit consilierul cantonal să facă din ea ceva locuibil, uman. Nenumăratele cupole, turnuleţe, balconaşe, îngeraşi şi animale zodiacale au fost dărâmate (Nikodemus Molch se ocupa şi de astrologie), până când, din nimic, a apărut o vilă înconjurată de viţă sălbatică, iederă, caprifoi şi trandafiri, care, deşi avea frontoane, era plăcută, veselă, vastă, dând aceeaşi impresie şi în interior, atunci când, după ce am aruncat o ultimă privire la automobilul Porsche care abia se mai vedea ca o pată roşie departe, am păşit înăuntru. Arhitecţii făcuseră treabă bună modificând pereţii, punând mochete şi aşa mai departe, totul era comod şi lejer. Mobilă stil, numai piese scumpe, pe pereţi impresionişti renumiţi şi, mai încolo (mă conducea o servitoare), maeştri olandezi. A trebuit să aştept în cabinetul de lucru al consilierului cantonai. Camera era spaţioasă, scăldată în lumina aurie a soarelui. Printr-o uşă laterală deschisă ieşeai în parc, iar cele două ferestre ce flancau uşa ajungeau până aproape de podea. Parchet scump, o uriaşă masă de scris, fotolii largi, tapisate cu piele, pe pereţi

niciun tablou, doar cărţi până în tavan, exclusiv lucrări de matematică şi ştiinţe ale naturii, o bibliotecă impozantă, pe lângă care masa de biliard producea un straniu contrast. Pe suprafaţa ei verde se mai aflau încă trei bile, iar pe peretele nişei – o colecţie de tacuri de biliard. Multe piese vechi, cu inscripţii pe ele. Un tac de biliard al lui Honoré de Balzac, altul care aparţinuse lui Gottfried Keller, un altul generalului Dufour1, altul lui Bismarck şi chiar unul despre care se pretindea că aparţinuse lui Napoleon.

Priveam în jur cam încurcat. Prezenţa bătrânului dr.h.c. se făcea simţită pretutindeni, mi se părea că în orice moment s-ar fi putut ivi din parc, că îi aud râsul, că mă cercetează cu privirea scrutătoare.

Viziunea: atunci s-a întâmplat ceva ciudat, de fapt a fost ca o nălucire. L-am înţeles dintr-odată pe consilierul cantonal. Pe neaşteptate. Această intuiţie aproape că m-a surprins. Am ghicit brusc motivul pentru care a acţionat aşa cum a acţionat. Am intuit acest lucru după mobilele scumpe, cărţi, masa de biliard. Legătura strânsă dintre logică şi joc de care era impregnată camera aceasta m-a făcut să-l înţeleg. Pătrunsesem în lumea lui şi acum vedeam clar. Kohler nu ucisese pentru că era un jucător. Nu era omul hazardului. Nu-l atrăgea miza. Pe el îl captiva jocul 1 Guillaume-Henri Dufour (1787-1875), faimos general elveţian.

Însuşi, rostogolirea bilelor, calculul şi execuţia, posibilităţile ce le deschidea o partidă. Norocul nu avea pentru el nicio semnificaţie (de aceea putea să apară în postura de om perfect fericit, în această privinţă nu se prefăcea deloc). îl umplea de mândrie faptul că era în puterea lui să aleagă condiţiile jocului, îi plăcea să urmărească traseul unei necesităţi pe care el însuşi o crease – în aceasta consta umorul lui. Fireşte, şi aici exista un motiv mai adânc. Poate o patimă a puterii dintre cele mai subtile, dorinţa de a juca nu numai cu bile, ci şi cu

oameni, ispita de-a se erija în postura de egal al lui Dumnezeu. Se poate. Dar nu acest lucru este important. În calitate de jurist, trebuie să rămân la suprafaţa lucrurilor, nu să mă cufund în abisurile psihologiei sau chiar să mă las purtat de valurile filosofiei sau teologiei. Prin crima sa, Kohler începuse o nouă partidă, atât şi nimic mai mult. Partida se desfăşoară acum potrivit planului său. Eu n-am fost altceva decât bila lui de biliard, pusă în mişcare de impulsul său. Acţionase cu o logică perfectă. În faţa tribunalului nu a putut să-şi motiveze fapta, deoarece acest lucru era imposibil.

Asasinii acţionează în general din motive bine stabilite. Din cauza foamei sau din dragoste. Motivele spirituale sunt rare şi, în plus, deformate din cauza opticii politice din unghiul căreia sunt abordate. Motive religioase nu prea mai apar, şi când apar, duc direct la ospiciu. Consilierul cantonal însă a acţionat din spirit ştiinţific. Pare absurd. Însă el era un gânditor. Motivele lui nu erau concrete, ci abstracte. Acest lucru trebuie bine înţeles. Nu-i plăcea biliardul ca joc în sine, ci numai pentru că îi servea drept model al realităţii. Drept una dintre simplificările ei posibile (model al realităţii, folosesc aici una dintre expresiile preferate ale lui Mock, sculptorul, care se preocupă mai mult de fizică şi mai puţin de sculptură, un visător incorigibil, în atelierul căruia mă duc adesea în ultimul timp – aici poţi să mai consumi o băutură în acest oraş, după miezul nopţii –, cu care este greu să ai o conversaţie din pricina surzeniei sale, însă care m-a incitat să formulez o mulţime de idei). Din acelaşi motiv se ocupa Kohler şi de ştiinţele naturii şi de matematică. Ele reprezentau pentru consilierul cantonal tot „modele ale realităţii”. Totuşi, aceste modele nu i-au fost suficiente, a trebuit să comită un asasinat pentru a-şi procura un nou model. A experimentat o crimă, asasinatul a devenit o simplă metodă.

De aceea i-a dat lui Knul pe însărcinarea să studieze consecinţele crimei şi de aici şi propunerea grotescă de a căuta un alt ucigaş posibil. Abia acum, în cabinetul său de lucru, singur printre lucrurile în mijlocul cărora a trăit bătrânul, am înţeles convorbirea avută cu el la închisoare.

„E necesar să sondăm realitatea, să măsurăm exact consecinţele unei fapte”. Dr.h.c. jucase cu cărţile pe faţă, însă eu nu-i înţelesesem jocul. Pentru că numai dacă îi iei jocul în serios, iese la iveală motivul: a ucis pentru a face observaţii, a asasinat pentru a cerceta legile care stau la baza societăţii. Dacă ar fi dezvăluit acest motiv în faţa tribunalului, toată lumea ar fi zis că e o vorbă goală. Motivul era prea abstract pentru justiţie. Însă gândirea ştiinţifică aşa este. Abstracţiunea este scutul ei de apărare. Dar se întâmplă să mai iasă uneori din ascunziş şi atunci devine periculoasă. Atunci ne găsim în faţa ei, lipsiţi de orice apărare. Nu poate fi contestat faptul că experimentul lui Kohler a reprezentat, probabil, ceva asemănător: spiritul ştiinţific l-a împins la crimă. Desigur, prin aceasta nici consilierul cantonal nu este absolvit de vină şi nici ştiinţa nu este pusă sub acuzare. Deoarece cu cât e mai spiritual motivul unui act de violenţă, cu atât mai rău este acesta şi cu cât mai conştient, cu atât mai puţin scuzabil. El devine inuman. O blasfemie. Acest fapt l-am apreciat corect atunci, şi în această privinţă viziunea mea s-a confirmat.

Ea m-a împiedicat să-l admir pe Kohler şi să-l consider nevinovat. M-a ajutat să-l urăsc. Din acel moment nu m-a mai părăsit niciodată certitudinea că el era ucigaşul.

Singurul lucru regretabil este că atunci nu mi-am dat seama cât de primejdioasă era partida pe care Kohler o continua acum cu ajutorul meu. Am crezut că participarea mea nu este nimic altceva decât o chestiune tehnică inofensivă, fără urmări. Mi-am închipuit că partida se va

juca în spaţiul gol, numai în spiritul unui om blasfemator.

Jocul lui a început cu o crimă. De ce nu mi-am dat seama atunci că în mod obligatoriu se va ajunge la o a doua crimă, la o crimă care nu va mai fi săvârşită de dr. h. e, ci de noi, reprezentanţii justiţiei, partenerii cu care juca bătrânul?

În al doilea rând, din punct de vedere sufletesc: o întâlnire de importanţă capitală reclamă nu numai un cadru exact, ci pretinde să fie relatată într-o formă adecvată ei. De aceea sunt beat criţă şi am fost la târfe. Am băut mai întâi un litru, doi de cidru, oribil, ştiu asta (chestie de preţ), dar l-am băut numai pentru a mă pune în mişcare, pentru că atunci când mi s-a alăturat şi fata am trecut la coniac. Nicio problemă, stomacul mi-a fost întotdeauna rezistent. Fata nu cred să fi fost Giselle (cea cu un chip remarcabil), ci Monika (sau Maria, sau Mariana, în orice caz numele ei începe cu M), am făcut-o latã, mai târziu mi-a cântat o mulţime de cântece populare din filme germane, am adormit şi, după a dispărut cu banii mei cu tot. Trecusem între timp la rachiu de pere şi am regăsit-o într-o cafenea unde nu se consumau băuturi alcoolice, în apropiere de Bellevue. M-am năpustit asupra ei, împreună cu Giselle şi peştele acesteia (Lucky, individul despre care am vorbit deja), care s-a dovedit a fi şi peştele ei. I-am cerut socoteală fetei şi el, omeneşte, a pus lucrurile în ordine din punct de vedere financiar, Marlene (sau Monika, sau Magdalena) a trebuit să scoată banii.

În general, totul s-a desfăşurat cât se poate de omeneşte.

Chiar cu o tentă nobilă, chelneriţa făcându-se că nu observă că am adus cu mine o sticlă de Williamine din care am băut toţi patru. Apoi, a apărut Hélene, pe neaşteptate, cu totul întâmplător, ca o fiinţă din altă lume.

Dintr-o lume mai rea. De când o văzusem împreună cu Stüssi-Leupin – când fusese asta, în urmă cu două luni,

cu trei sau în urmă cu o jumătate de an? –, nu mă mai gândisem la ea, poate doar o singură dată, într-o noapte, către dimineaţă, când Giselle, fără nimic pe ea, trona peste mine ca un Buddha ce se legăna, însă niciodată după aceea, chiar niciodată – doar fugitiv, când treceam pe strada udă de ploaie de lângă Bellevue, dar asta nu trebuie luată în considerare, fiind numai efectul schimbării vremii asupra psihicului –, şi acum ea se afla aici, venise probabil direct la cafenea. M-am silit să râd, toţi au râs. Hélene nu s-a tulburat, continuând să se arate prietenoasă, superioară, fără echivoc şi alte asemenea ce sunt asociate de obicei cu o atitudine ireproşabilă, al naibii lucru, se stăpânea întotdeauna, calmă, amabilă, superioară, clară, aş fi putut s-o ucid, s-o asasinez, s-o strâng de gât, s-o violez, să fac din ea o târfă, asta mi-ar fi plăcut cel mai mult.

— Am de vorbit cu dumneavoastră, domnule Spät, spuse ea, şi mă privi rugător.

— Cine-i fata asta? întrebă Giselle.

— O fată fină, am explicat eu, o fată de familie bună, fetiţa unui ucigaş.

— Cu cine se culcă? vru să ştie Marianne (sau Magdalena, sau Madeleine).

— Împarte aşternutul cu un superavocat, am explicat eu din nou, cu starul starurilor juridice, cu un ticălos îngâmfat, cu marele avocat al tuturor, Stüssi-Leupin, raporturile sexuale devin astfel acte juridice.

— Domnule Spät, spuse Hélene.

— Luaţi loc, am răspuns. Doriţi să staţi pe genunchii acestui faimos domn Lucky care le protejează pe aceste două fete şi al cărui avocat am cinstea de a fi, sau doriţi un scaun?

— Un scaun, răspunse încet Hélene.

Lucky îi aduse un scaun, politicos, fin, un om de lume Lucky al nostru, din cap până în picioare, cu mustăcioara

lui neagră, cu figura lui de reclamă la produse cosmetice şi privirea de apostol a ochilor lui căprui, se înclină chiar, răspândind pe mari distanţe împrejur un miros de parfum şi de ţigări Camel. Se aşează nehotărâtă.

— De fapt, doream să stau de vorbă cu dumneavoastră între patru ochi, spuse ea.

— Păi de ce?! am râs eu. Nu avem secrete între noi.

Cu domnişoara Giselle împart aşternutul de mai multe săptămâni, cu brava Monika sau Marianne, naiba ştie cum o cheamă, de astă-noapte. După cum vedeţi, la noi totul este destul de public. Aşa că daţi-i drumul!

Hélene avea lacrimi în ochi.

— Odată m-aţi întrebat ceva.

— Ştiu.

— Atunci când beam cafea cu domnul Stüssi-Leupin…

— Mi-e perfect clar la ce vă referiţi, am întrerupt-o, numai că nu trebuie să puneţi în faţa numelui acestui nemernic cuvântul domn.

— Atunci nu am înţeles sensul întrebării dumneavoastră, spuse ea încetişor.

Dintr-odată în jur s-a făcut tăcere. Giselle s-a ridicat din braţele mele pentru a-şi reface machiajul. M-am înfuriat, am început să-mi torn pe gât Williamine şi brusc mi-am dat seama că părul îmi era cleios, faţa transpirată, ochii îmi ardeau în orbite, că nu eram ras, că puteam, brusca jenă a fetelor mă supărase îngrozitor, de parcă s-ar fi ruşinat de Hélene, de parcă o atmosferă de Armată a Salvării ar fi pus stăpânire pe noi, eram gata să sparg totul, lumea era cu susul în jos. Hélene ar trebui să se târască în faţa acestor fete, şi chiar trebuie să se târască. Beam în continuare Williamine, fără să spun nimic, mă uitam pur şi simplu ţintă la chipul liniştit din faţa mea, cu ochi mari, trişti.

— Domnişoară Hélene Kohler, am bâiguit eu, ridicându-mă cu greu, clătinându-mă, dar reuşind până la

urmă.

Domnişoară Hélene Kohler, vreau să vă fac acum o declaraţie, o declaraţie de principiu – da, să vă fac o declaraţie, acesta-i cuvântul cel mai potrivit. V-am întâlnit pe dumneavoastră, Hélene Kohler, cu concubinul dumneavoastră, Stüssi-Leupin. Corect. V-am întrebat dacă în ziua asasinatului aţi fost de serviciu, şi anume în cursa care urma să-l ducă pe ministrul englez în amărâta lui de insulă. Corect, corect, corect. Aţi răspuns afirmativ la această întrebare. Şi acum vreau să vă arunc în faţă lucrul cel mai important, da, să vi-l arunc cu mânie, Hélene Kohler: în paltonul ministrului era un revolver. Aţi luat acest revolver, v-a fost uşor s-o faceţi ca stewardesă, şi acest revolver era chiar arma stimatului dumneavoastră tătic, arma crimei ce n-a fost niciodată găsită, o ştiţi foarte bine. Sunteţi complice, Hélene Kohler, nu numai fiica unui asasin, ci dumneavoastră însevă o ucigaşă. îmi sunteţi odioasă, Hélene Kohler, nu pot să vă mai suport fiindcă puţiţi a crimă, ca şi spurcatul dumneavoastră tată, şi nu a rachiu şi prostituţie, ca mine. Ar trebui să putreziţi de vie, vă urez să faceţi cancer la preţioasele dumneavoastră ovare, fiindcă, dacă veţi da naştere unui mic Stüssi-Leupin, lumea noastră se va prăbuşi, prea fragilă pentru a suporta un asemenea monstru. În pofida păcatelor ei, mi-ar părea rău pentru lumea asta, de dragul acestor târfe minunate, la nivelul cărora nu vă puteţi ridica, femei demne de toată stima, care practică o profesiune onorabilă, şi nu una asasină, preaiubita mea, şi acum plecaţi imediat, pieriţi din ochii mei. Duceţi-vă înapoi în patul avocatului dumneavoastră…

A plecat. Ce s-a întâmplat după aceea nu-mi mai aduc aminte prea clar. Cred că am căzut, pentru că în orice caz zăceam pe burtă pe podea, se poate să fi răsturnat şi vreo masă, sticla de Williamine se rostogolise undeva, un client cu frunte de gânditor şi ochelari se plânse proprietăresei

cafenelei, care veni valvârtej, o adevărată furie, nobilul Lucky mă duse la toaletă, brusc mustaţa lui mă înfurie, am început să-l lovesc, dar el a fost boxer amator, m-a umplut de sânge, m-am trezit în pisoar, era neplăcut, ca într-un film prost, pe neaşteptate a venit şi poliţia, sergentul Stuber, cu doi oameni. M-au luat pentru câteva ore la secţie. Interogatoriu, proces-verbal etc.

Post-scriptum: constat că, din punct de vedere pur tehnic, încercarea de a povesti prima mea întâlnire cu Hélene a dat greş. Am povestit, de fapt, ultima întâlnire cu ea. De aceea, în viitor va trebui să iau o serie de măsuri preventive. Scrisul în stare de ebrietate impune folosirea unui stil prudent. Propoziţii scurte. Propoziţiile secundare pot deveni periculoase. Sintaxa provoacă confuzii.

Acum însă trebuie să scriu epilogul (tocmai am primit o vedere de la Kohler, de această dată din Rio de Janeiro, salutări cordiale, de acolo va lua avionul spre San Francisco, apoi spre Hawaii şi Samoa, prin urmare am timp berechet). Deci, m-a vizitat comandantul poliţiei cantonale. Vizita a fost importantă. Totul mi-e clar în legătură cu acest fapt. Este şi motivul pentru care sunt complet treaz. N-am dovezi, însă bănuiesc că şi comandantul a început să-şi dea seama ce am de gând să fac.

Ar fi fatal. Contraargumentul la această bănuială e însă faptul că mi-a lăsat revolverul. A venit cu totul pe neaşteptate, cam pe la ora zece, la două zile de la nefericita scenă din cafenea. Pe stradă zăpada se topea. A apărut brusc în mansardă. De la etajul de jos se auzea intonând secta: „Fii gata, bunule creştin, căci vine Ziua de Apoi, ai grijă de sufletul tău, căci ea vine ca fulgerul!” Comandantul era cam jenat. Se uită încurcat la masa de lucru pe care zăceau teancuri de foi scrise.

— Doar nu v-aţi hotărât să deveniţi scriitor, mormăi el.

— De ce nu, domnule comandant? Dacă există ceva de povestit, am întrebat eu.

— Sună a ameninţare.

— Luaţi-o cum doriţi.

Se uită în jur, cu o sticlă sub braţ. Din păcate, pe sofa stătea culcată o fată pe care nu o cunoşteam, a apărut pur şi simplu în biroul meu, poate un cadou din partea lui Lucky, se dezbrăcase şi se culcase pe canapea dintr-un imbold de etică profesională prost înţeleasă (climatul de muncă din ţara noastră se face simţit în orice domeniu).

Nu mă deranjase, continuasem să lucrez, să-mi pun documentele în ordine.

— Îmb racă-te, îi ordonă el. Ca să nu răceşti, fiindcă am de discutat cu avocatul.

Puse sticla pe masă.

— Coniac, spuse el. Adet. O marcă rară. De la un prieten din Elveţia occidentală. Hai să-l încercăm! Adu două pahare, Spät. Ea nu mai bea astăzi.

— Da, domnule comandant, spuse fata.

— Te duci acasă. Ajunge pentru astăzi.

— Da, domnule comandant.

Aproape că terminase să se îmbrace. O privea liniştit.

— Noapte bună.

— Noapte bună, domnule comandant.

Fata plecă. Am auzit-o cum cobora în fugă scările.

— O cunoaşteţi? am întrebat eu.

— O cunosc, îmi răspunse comandantul.

La etajul de mai jos, secta continua să-şi cânte coralul despre sfârşitul lumii: „Soarele explodează cu zgomot, pământul se cască sub picioare. Cine sufletul vrea să-şi salveze în faţa lui Iisus cuteze”. Comandantul turnă în pahare.

— În sănătatea dumneavoastră.

— Noroc.

— Aveţi un revolver? mă întrebă el.

Nu avea niciun sens să neg. L-am scos din sertarul biroului. îl cercetă şi mi-l dădu înapoi:

— Îl credeţi în continuare pe Kohler vinovat?

— Dumneavoastră nu?

— Poate, răspunse el şi se aşează pe sofa.

— De ce ieşiţi, atunci, din joc? l-am întrebat eu.

Mă privi.

— Vreţi în continuare să câştigaţi?

— În felul meu.

Se uită la revolver.

— I-am pus piedica.

— Treaba dumneavoastră, îmi spuse el, turnând din nou. E'i, cum vă place Atletul?

— Excelent.

— Vă las sticla.

— Frumos din partea dumneavoastră.

De jos, se auzea acum o predică sau poate o rugăciune.

— Vedeţi dumneavoastră, Spät, spuse comandantul, aţi ajuns într-o situaţie oarecum delicată. Nu vreau să spun nimic rău despre stimabilul domn Lucky şi cu atât mai puţin despre fata aceea amărâtă care era mai înainte aici, faptul că există aşa ceva pe lume nu este în fond vina lor, însă până unde o să întindeţi coarda ca avocat al târfelor, asta-i altă problemă. Trebuie să vă fie clar că data viitoare colegiul avocaţilor se va vedea silit să ia măsuri împotriva dumneavoastră. Pentru că el nu are nimic împotriva unui avocat care se ocupă de problemele mediului interlop, cu condiţia să câştige bani, dar are tot felul de motive să acţioneze împotriva unuia care nu câştigă nimic. Acest lucru constituie o violare a onoarei breslei.

— Ei şi?

— M-aţi întrebat mai înainte de ce am ieşit din joc, Spät, continuă comandantul, aprinzându-şi una dintre ţigările alea groase cu calm, fără să-i tremure mâna. Vreau

să vă mărturisesc că şi eu îl consider pe bătrânul Kohler vinovat şi tot ce s-a întâmplat, drept o comedie pe care aş fi împiedicat-o cu plăcere, însă nu am niciun fel de dovezi. Aţi înregistrat vreun progres în această privinţă?

— Nu, am spus eu.

— Chiar nimic? întrebă el din nou.

Am negat pentru a doua oară.

— N-aveţi încredere în mine? mă întrebă el.

— Nu am încredere în nimeni.

— Bine, spuse el. Cum doriţi. Cazul Kohler pentru mine este închis, povestea s-a sfârşit prin înfrângerea mea.

Nu este prima dată când lucrurile se termină aşa. Din păcate, în profesia mea trebuie să ştii să accepţi şi înfrângerile. Şi cred că şi în profesia dumneavoastră. Trebuie să vă reveniţi, Spät, să o luaţi de la început.

— Nu mai e posibil, am răspuns.

Sub noi, secta era în culmea extazului: „Prins deja în ghearele iadului, în nori de fum şi lins de flăcări, e prea târziu, vai, omule, lumea se prăbuşeşte”. Deodată în minte îmi licări o bănuială:

— Comandante, îmi ascundeţi ceva?

Trase din ţigară, mă privi, trase iarăşi din ţigară şi apoi se ridică în picioare.

— Păcat, răspunse el şi îmi întinse mâna. Toate cele bune. Poate că va trebui să vă trimit o dată o invitaţie oficială.

— Toate cele bune, domnule comandant, am spus eu.

Începutul unei iubiri: din nou mă poticnesc. Ştiu că nu mai pot să mă eschivez. Trebuie să ajung să vorbesc despre prima mea întâlnire cu Hélene. Trebuie să mărturisesc că am iubit-o pe Hélene. Trebuie să adaug că am iubit-o de la început. Adică de la prima noastră întâlnire. Mi-e greu să fac această mărturisire şi de-abia acum am putere s-o fac. Fiindcă această dragoste a devenit imposibilă. De aceea va trebui să vorbesc despre o

dragoste pe care am refuzat s-o recunosc atunci când ea s-ar fi putut naşte şi care nu se mai poate naşte acum în niciun fel. Nu e uşor. Acum ştiu, desigur, că Hélene nu a fost ceea ce am crezut eu. Abia acum o văd aşa cum este.

Părtaşă la crimă. Fireşte, o înţeleg. E omeneşte să-şi apere tatăl inuman. Nu se putea să-i pretinzi să-şi trădeze tatăl.

Doar mărturia ei l-ar putea distruge pe consilierul cantonal. Însă, nu va depune niciodată o asemenea mărturie.

La urma urmei, sunt destul de familiarizat cu problemele juridice pentru a nu ridica o asemenea pretenţie. Eu trebuie să-mi urmez calea, iar ea trebuie să şi-o urmeze pe a ei. Însă nu pot distruge imaginea pe care mi-am făcut-o despre ea. Faptul că această imagine nu corespunde cu realitatea, că n-a corespuns niciodată, nu este vina ei. îmi pare rău de cuvintele grele pe care i le-am spus. Ştiu că tot spectacolul pe care l-am dat a fost infantil. Cum e şi goana mea după târfe şi beţiile mele. Ea are dreptul să fie aşa cum este, iar eu mi-am arogat dreptul de a-l ucide cândva pe tatăl ei. Dacă l-aş fi ajuns pe tatăl ei atunci, pe aeroport, ar fi fost deja mort, şi eu de asemenea. Treburile ar fi fost în ordine, iar lumea ar fi trecut de multă vreme la alte probleme de pe ordinea de zi. Viaţa mea nu mai are decât un sens: să mă răfuiesc cu Kohler. Răfuiala e simplă. Ajunge să trag o dată. Dar acum trebuie să aştept. Acest lucru nu l-am prevăzut. Nici nervii ce se consumă astfel. A face dreptate este cu totul altceva decât a trăi în aşteptarea acestei înfăptuiri. Mă comport ca un nebun. Faptul că beau atât de mult nu este decât expresia situaţiei mele absurde: sunt însetat de dreptate. Sentimentul că am dreptate mă distruge. Nu există nimic mai îngrozitor ca acest sentiment. Mă execut pe mine, deoarece nu am putut să-l execut pe bătrânul Kohler. Iată în ce stare de turbare mi-aduc aminte de mine şi de Hélene, evoc prima noastră

întâlnire. Ştiu că am pierdut totul.

Fericirea nu poate fi înlocuită de nimic. Chiar dacă fericirea se dovedeşte a fi o nebunie, iar dacă nebunia mea actuală, în realitate, este luciditate. Nemiloasă cunoaştere a realului. Iată de ce mă gândesc cu tristeţe la trecut. Aş vrea să uit, dar sunt incapabil de aşa ceva. Totul mi s-a întipărit cu atâta claritate în memorie, încât mi se pare că abia s-ar fi întâmplat. îi mai aud încă glasul, îi mai văd privirile, mişcările, îmbrăcămintea. Mă văd şi pe mine.

Eram amândoi tineri. Neuzaţi. Nu a trecut de atunci decât un an şi jumătate. Acum sunt bătrân, foarte bătrân.

Am avut încredere unul în celălalt. Ar fi fost normal să mă privească cu suspiciune. Ce putea ea să vadă în mine decât un avocat care vrea să câştige bani?! însă ea a avut de la început încredere în mine. Am simţit-o şi i-am acordat şi eu încrederea mea. Eram gata s-o ajut. Era frumos.

Chiar atunci când ne mulţumeam să stăm unul în faţa celuilalt, să discutăm chestiuni profesionale. Fireşte, ştiu că lucrurile nu au stat aşa, că totul n-a fost decât aparenţă, vis, iluzie, mai puţin chiar, o intrigă nenorocită pe care Hélene a ţesut-o împotriva mea, însă pe atunci, o, pe atunci când nu ştiam încă nimic, nici măcar nu bănuiam nimic, am fost fericit.

— Luaţi loc, domnule Spät, a spus ea.

Am mulţumit. Se aşează într-un fotoliu adânc de piele.

Eu – în faţa ei. Tot într-un fotoliu adânc de piele. Totul în jurul meu era ciudat, fata, care nu putea avea mai mult de douăzeci şi doi de ani, bronzată, surâzătoare, destinsă şi totuşi sfioasă, numeroasele cărţi, masiva masă de scris, masa de biliard din fundul încăperii cu bilele ei, razele de soare care pătrundeau prin ferestre, parcul ce se zărea prin uşa întredeschisă, pe unde venise Hélene. Însoţită de un domn mai în vârstă pe nume Forder. Acesta era îmbrăcat fără cusur şi mi-a fost prezentat drept

secretar particular al lui Kohler; s-a uitat la mine tăcut şi aproape ameninţător. Apoi a plecat, fără să salute, fără să spună un cuvânt. Acum rămăsesem singuri, şi Hélene era cam jenată. Şi eu la fel. Imaginea tatălui ei mă paraliza, eram incapabil să scot o vorbă. Mi-era milă de ea. Mi-am dat seama că nu o să-l înţeleagă niciodată pe tatăl ei, că suferă din cauza absurdităţii felului în care procedase el.

— Domnule Spät, spuse ea, tata mi-a vorbit despre dumneavoastră.

Am rămas surprins. Am privit-o uimit:

— De multe ori?

— De când v-a întâlnit la Du Théâtre.

— V-a povestit asta? am întrebat.

— Era îngrijorat în legătură cu activitatea dumneavoastră de avocat, răspunse ea.

— Pe atunci nu aveam nicio activitate, am răspuns.

— Dar acum aveţi, constată ea.

— N-aş spune că mă bucur de succes, am recunoscut.

— M-a informat despre însărcinarea pe care v-a dat-o, continuă Hélene.

— Ştiu, am răspuns.

— O acceptaţi?

— M-am hotărât s-o accept.

— Ştiu care sunt condiţiile, spuse ea. Aici este cecul pentru avans. Cincisprezece mii. Şi alte zece mii pentru cheltuieli suplimentare.

Hélene îmi înmâna cecul. L-am luat şi l-am împăturit.

— Tatăl dumneavoastră este generos, am spus.

— Ţine mult să-i îndepliniţi însărcinarea, explică ea.

— Îmi voi da silinţa.

Am pus cecul în portofel. Tăceam amândoi. Nu mai zâmbea. Simţeam că îşi caută cuvintele.

— Domnule Spät, spuse ea în cele din urmă, ezitând, îmi dau seama că însărcinarea pe care aţi acceptat-o este destul de neobişnuită.

— Aşa şi este.

— Şi domnul Forder are aceeaşi părere.

— Cred şi eu.

— Oricum, trebuie îndeplinită, îmi spuse ea cu fermitate, aproape cu vehemenţă.

— De ce? am întrebat.

Mă privi rugător.

— Domnule Spät, nu-l pot vedea pe tata decât o singură dată pe lună. Atunci îmi dă indicaţii. Afacerile lui sunt complicate, însă el le înţelege cu o uşurinţă uimitoare. Ce-mi ordonă execut. El e tatăl, eu sunt fiica. Înţelegeţi deci că-l ascult întru totul.

— Fireşte.

Hélene deveni vehementă. Mânia ei era reală.

— Secretarul particular şi avocaţii săi vor să-l pună sub curatelă, mărturisi ea. Sub curatela mea, după cum spun ei. Însă eu ştiu precis că tatăl meu nu este bolnav psihic. A venit acum şi însărcinarea asta pe care aţi preluat-o dumneavoastră. Pentru secretar e încă o dovadă.

După părerea lui, e absurdă. Însă eu sunt sigură că această însărcinare nu e absurdă.

Am tăcut o vreme amândoi.

— Chiar dacă nu o înţeleg, adăugă ea încetişor.

— Domnişoară Kohler, am răspuns, pentru un avocat, însărcinarea de a cerceta uciderea profesorului Winter, plecând de la premisa că nu tatăl dumneavoastră este ucigaşul, are un sens juridic numai în cazul când tatăl dumneavoastră nu este ucigaşul. Însă o asemenea premisă este falsă. Prin urmare, însărcinarea este lipsită de sens. Absurdă din punct de vedere juridic, însă din punct de vedere ştiinţific s-ar putea să nu fie lipsită de sens.

Mă privi mirată.

— Cum trebuie să înţeleg spusele dumneavoastră, domnule Spät? întrebă ea.

— M-am uitat prin această cameră, domnişoară

Kohler.

Tatălui dumneavoastră îi plăceau biliardul şi cărţile de ştiinţe ale naturii…

— Numai acestea, spuse ea cu convingere.

— Tocmai de aceea…

— Este şi motivul pentru care era incapabil să săvârşească o crimă, mă întrerupse ea. Trebuie să fi existat vreun motiv îngrozitor ca el să fie silit să facă aşa ceva.

Am tăcut. Am simţit că ar fi fost nepotrivit să mă folosesc de adevăr ca de un tun. Faptul că tatăl ei a ucis fiindcă nu avea altă pasiune decât biliardul şi studiile de ştiinţe ale naturii, acest adevăr confuz şi idiot nu i-l puteam explica. Era absurd să-i vorbesc despre viziunea mea, nu era altceva decât o intuiţie, nu un fapt ce putea fi dovedit.

— Nu am informaţii, domnişoară Kohler, pe ce bază a fost condamnat tatăl dumneavoastră, am explicat eu, de aceea, cu prudenţă, cred că este vorba de altceva. Ceva ce nu explică fapta, ci însărcinarea pe care mi-a încredinţat-o. Prin această însărcinare, tatăl dumneavoastră doreşte să cerceteze posibilul. Aşa cum afirmă chiar el, am în vedere un obiectiv ştiinţific. Trebuie să-l urmăresc cu stricteţe.

— Este de necrezut! strigă surescitată Hélene.

Am contrazis-o:

— Eu personal cred, am explicat, fiindcă de aceea am acceptat însărcinarea. Pentru mine e un joc pe care tatăl dumneavoastră poate să şi-l permită. Alţii preferă cursele de cai. Ca jurist, cred că jocul tatălui dumneavoastră este cu mult mai captivant.

Căzu pe gânduri.

— Sunt sigură, spuse ea, în fine, după îndelungi ezitări, că îl veţi găsi pe adevăratul ucigaş, pe cel care l-a obligat pe tata să ucidă. Am încredere în tatăl meu.

Deznădejdea ei îmi făcea rău. Aş fi ajutat-o bucuros,

dar eram neputincios.

— Domnişoară Kohler, am răspuns eu, vreau să fiu cinstit cu dumneavoastră. Nu cred că o să găsim pe cineva.

Din simplul motiv că un asemenea om nu există. Tatăl dumneavoastră nu poate fi silit de nimeni să facă ceva.

— Sunteţi foarte cinstit cu mine, spuse ea încetişor.

— Aş vrea să aveţi încredere în mine.

Se uită ţintă în ochii mei, cu atenţie, sumbru. Nu i-am evitat privirea.

— Am încredere în dumneavoastră, spuse apoi.

— Pot să vă ajut numai dacă renunţaţi la orice speranţă, am zis. Tatăl dumneavoastră este un ucigaş. îl veţi putea înţelege numai dacă nu căutaţi într-o direcţie greşită. În tatăl dumneavoastră însuşi trebuie să căutaţi motivul crimei, nu în altcineva. Nu vă mai faceţi probleme în legătură cu însărcinarea pe care mi-a dat-o. Aceasta este problema mea.

M-am ridicat în picioare. Şi ea la fel.

— De ce aţi acceptat însărcinarea? mă întrebă Hélene.

— Deoarece am nevoie de bani, domnişoară Kohler.

Nu vă faceţi o imagine falsă despre mine. Chiar dacă tatăl dumneavoastră ar putea vedea şi un aspect ştiinţific în această însărcinare, pentru mine ea nu constituie decât o posibilitate de a-mi pune afacerile în mişcare şi nu trebuie să vă faceţi iluzii deşarte.

— Înţeleg, spuse ea.

— Nu-mi pot permite să procedez altminteri şi trebuie să îi dau ascultare tatălui dumneavoastră. Însă trebuie să ştiţi cu cine aveţi de-a face.

— Tocmai dumneavoastră îmi veţi fi de ajutor, spuse Hélene şi îmi întinse mâna. Sunt fericită că v-am cunoscut.

În faţa parcului mă aştepta Lienhard, tot în Porscheul lui, dar stând acum pe scaunul din dreapta, fuma în continuare o ţigară, absent, cufundat în gânduri.

— E în ordine, am spus. Am acceptat însărcinarea.

— Şi cecul? întrebă el.

— Şi.

— Minunat, spuse Lienhard.

Am luat loc la volan. Lienhard mi-a oferit o ţigară, apoi un foc. Fumam, cu ambele mâini pe volan, mă gândeam la Hélene şi eram fericit. Mă gândeam cu plăcere la viitor.

— Cum facem? întrebă Lienhard.

Stăteam şi mă gândeam, nu făcusem încă contractul.

— Nu există decât o posibilitate, am răspuns. Pentru noi, Kohler nu mai este acum ucigaşul. De-acum intrăm în joc.

— De acord.

— Mai anchetaţi încă o dată martorii, am continuat eu. Cercetaţi trecutul lui Winter, ce cunoscuţi avea, ce duşmani.

— Să ne ocupăm de doctorul Benno, răspunse el.

— De Olympia-Heinz? am întrebat mirat.

— Prietenul lui Winter, explică Lienhard. Şi de Monika Steiermann.

Monika Steiermann era moştenitoarea unică a companiei Hilfswerke Trôg AG.

— De ce? am întrebat.

— Prietena lui Benno.

— Pe ea mai bine s-o lăsăm în pace, am spus pe gânduri.

— Okay, răspunse Lienhard.

Ceva nu era în regulă.

— Ciudat, am spus.

— Ce anume? întrebă Lienhard.

— Mi-aţi fost recomandat de Kohler.

— Pură întâmplare, spuse Lienhard.

Am pornit, conducând cu grijă. Nu mai stătusem niciodată la volanul unui Porsche. Ajunsesem la viaductul

de lângă gară, când Lienhard m-a întrebat:

— O cunoaşteţi pe Monika Steiermann, Spät?

— Am văzut-o doar o dată.

— Ciudat, spuse Lienhard.

În Talacker s-a dat jos şi eu am ieşit din oraş. La întâmplare. Fără ţintă, prin peisajul de toamnă. Imaginea lui Hélene Kohler a fost înlocuită, în mintea mea, de cea a Monikăi Steiermann, o imagine de care încercam zadarnic să scap.

Începerea investigaţiilor: această etapă mai bună din viaţa mea a debutat cu elan. Chiar de a doua zi devenisem posesorul unui nou birou şi al maşinii Porsche care s-a dovedit a fi mai veche decât presupusesem, astfel încât, ţinând cont de starea în care se găsea, preţul pe care mi-l ceruse Lienhard părea mai puţin filantropic. Biroul aparţinuse fostului campion olimpic la scrimă şi campion naţional al Elveţiei la tir cu pistolul, dr. Benno, căruia de mai multă vreme începuse să-i meargă rău. Frumosul Olympia-Heinz nu a participat la negocieri. Arhitectul Friedli, care m-a dus acolo dis-de-dimineaţă, mi-a comunicat că e dispus să-mi cedeze biroul cu două mii pe lună, patru mii avans, o sumă despre care mi-e greu să spun în buzunarul cui a intrat, însă am putut să ocup imediat biroul şi să preiau nu numai mobilierul lui Benno, ci şi pe secretara acestuia, o elveţiancă din partea centrală a ţării, dar cu un nume de peste graniţă, Lise Freude, adormită, care arăta ca o barmaniţă franţuzoaică, îşi vopsea părul mereu în altă culoare, dar era uimitor de capabilă; pe ansamblu, o afacere proastă în care am fost tras pe sfoară. În schimb, camera de primire şi cabinetul de pe Zeltweg erau acum pe măsura profesiunii mele, cu vedere spre inevitabilele strangulări ale traficului rutier, masa de scris inspira încredere, lângă ea obişnuitele fotolii, spre curtea interioară era o bucătărie şi o cameră în care mi-am adus sofaua din Freierstrasse; n-am fost în

stare să mă despart de vechea mobilă. Dintr-odată, afacerile păreau să se fi pus în mişcare. Aveam în perspectivă un proces de divorţ foarte rentabil, se profila şi o călătorie la Caracas din însărcinarea unui mare industriaş (pe care mi-l recomandase Kohler), aveam de rezolvat dispute între moştenitori, de apărat în instanţă un comerciant de mobilă, declaraţii fiscale rentabile. Eram cuprins de un sentiment prea intens de fericire şi dulce nepăsare pentru a mă mai gândi la agenţia detectivului particular pe care o pusesem în mişcare şi al cărei raport îl aşteptam. Înainte de a continua cercetările în cazul Kohler. Deşi Lienhard ar fi trebuit să mă facă şi mai bănuitor decât fusesem până acum:

acest om avea gânduri ascunse, greu de intuit, îmi fusese recomandat de însuşi Kohler şi fusese exagerat de dornic să colaboreze cu mine, Lienhard a procedat metodic. L-a plantat la Du Théâtre pe Schönbächler, unul dintre oamenii săi cei mai buni, proprietarul unei case vechi, dar, confortabile de pe Neumarkt. În pod îşi amenajase o cameră de zi. Aici şi-a adus imensa colecţie de discuri.

Pretutindeni erau montate difuzoare. Lui Schönbächler îi plăceau simfoniile. Teoria lui (era plin de teorii): simfoniile te obligă în cea mai mică măsură la participare, n-ai decât, în timpul audiţiei, să caşti, să mănânci, să citeşti, să dormi, să porţi convorbiri etc., muzica te pătrunde fără ca tu să faci vreun efort, imperceptibilă precum muzica sferelor. Refuza să se ducă la sala de concerte, considerând acest lucru barbar. Făcea din muzică un cult.

Afirma că simfonia nu este admisibilă decât atunci când îţi serveşte ca fundal sonor, doar aşa e umană şi nu te violentează; susţinea de pildă că a înţeles Simfonia a noua de Beethoven abia când a ascultat-o în timp ce mânca un sote de legume cu carne, pentru Brahms recomanda

cuvinte încrucişate, dar mergea şi un şniţel vienez, iar pentru Bruckner – jocul de cărţi. Cel mai bine însă, după părerea lui, era să asculţi concomitent două simfonii. Ceea ce pretindea că şi face adesea. Conştient de zgomotul pe care îl crea astfel, a calculat după un sistem riguros chiriile pentru celelalte trei etaje ale casei. Apartamentul de sub podul său era cel mai ieftin, chiriaşul netrebuind să plătească nimic, ci numai să reziste la muzică, ore în sir Bruckner, ore în sir Mahler, ore în sir Şostakovici, apartamentul situat cu un etaj mai jos era închiriat la un tarif obişnuit, iar cel de la parter era aproape imposibil de închiriat, atât de mare era suma ce trebuia plătită.

Schönbächler era un om sensibil. Privit din exterior, nu avea nimic deosebit, dimpotrivă, părea să fie întruchiparea cetăţeanului model. Era îmbrăcat cu gust, mirosea plăcut şi nu-l vedeai niciodată beat, era, în general, în cele mai bune relaţii cu lumea. În ceea ce priveşte naţionalitatea, se declara originar din Liechtenstein. Obişnuia să spună că asta nu înseamnă mare lucru, ce-i drept, dar cel puţin nu are niciun motiv să-i fie ruşine: Liechtensteinul este relativ nevinovat de actuala situaţie mondială, făcând abstracţie de faptul că tipăreşte prea multe mărci poştale şi trecând cu vederea ştrengăriile sale financiare; el este cel mai mic stat care trăieşte pe picior mare. În plus, locuitorii din Liechtenstein nu cad atât de uşor pradă grandomaniei de-a pune un preţ prea mare pe naţionalitatea lor, cum se întâmplă, de pildă, cu americanii, ruşii, germanii sau francezii, care sunt tentaţi să creadă a priori că un german sau un francez ar fi în sine o fiinţă de rang mai înalt.

A face parte dintr-o mare putere – şi pentru un Liechtensteinez, inevitabil, aproape toate celelalte state sunt mari puteri, chiar şi Elveţia – aduce cu sine pentru cel în cauză un dezavantaj îngrijorător din punct de vedere psihologic, şi anume pericolul de-a pierde oarecum simţul

proporţiilor. Acest pericol sporeşte cu cât naţiunea este mai mare. Schönbächler obişnuia să-ţi ilustreze această idee printr-un exemplu: un şoarece singur se mai consideră încă un şoarece, însă imediat ce se ştie între un milion de şoareci se consideră pisică, iar între o sută de milioane, elefant. Cele mai periculoase sunt însă, după părerea sa, popoarele de cincizeci de milioane de şoareci (cincizeci de milioane era o cifră luată drept etalon). Ele sunt formate din şoareci care se consideră, ce-i drept, pisici, însă ar prefera să fie elefanţi. Această grandomanie exagerată nu este periculoasă numai pentru şoarecii respectivi, ci şi pentru întreaga lume a şoarecilor. Relaţia dintre „numărul şoarecilor" şi grandomania determinată de acest număr a fost numită de el „legea lui Schönbächler". În ceea ce priveşte profesia, se declara scriitor. Acest fapt ar putea provoca mirare, cu atât mai mult cu cât n-a publicat niciodată nimic. Nici nu nega acest lucru. Se considera, pur şi simplu, un scriitor potenţial. Nu era, de altfel, niciodată prea încurcat când i se cerea o explicaţie pentru faptul că nu scrie. Cu diferite prilejuri, a afirmat, de pildă, că arta scrisului începe cu „simţul numelor", aceasta fiind condiţia ei poetică primară, la care se adaugă una la fel de importantă, morală, ce-şi are temeiul în dragostea pentru adevăr. Dacă ai în vedere fie şi numai aceste două condiţii fundamentale, îţi este numaidecât limpede că, de exemplu, un enunţ ca „Poezii de Raoul Schönbächler" devine imposibil chiar prin faptul că face să se nască impresia că lirica lui trebuie să susure ca un pârâiaş frumos1. Se poate replica, pe bună dreptate, că numele de Schönbächler poate fi schimbat. Însă prin aceasta se încalcă principiul respectării adevărului. Oriunde apărea Schönbächler izbucneau râsete. Era băiat bun, aşa cum se pot întâlni mulţi prin restaurante. Plata o trecea în cont, i se trimitea nota de plată în fiecare lună şi aceasta era încărcată probabil foarte mult. În ceea ce

priveşte sursa veniturilor sale, lucrurile nu erau prea clare. Aluziile lui privind o generoasă bursă de stat din partea Principatului 1 Schönbächler, pârâiaş frumos (germ.).

Liechtenstein nu erau, fireşte, conforme cu realitatea.

Unii afirmau că este reprezentant general al anumitor articole din cauciuc. Nu trebuie pierdut din vedere faptul că ştia multe lucruri şi avea o putere de judecată pătrunzătoare, întotdeauna bine fundamentată. (Poate că „nescrisul" său nu era doar lene, după cum părea, ci izvora probabil din convingerea că, spre deosebire de cei mulţi care produc, este mai bine să nu produci nimic.) Cea mai bine cunoscută era însă capacitatea lui de a angaja conversaţii, cu atât mai mult cu cât în această artă concetăţenii noştri nu prea excelează. Dimpotrivă, Schönbächler era în această privinţă un adevărat virtuoz. Pe această temă au apărut chiar anecdote, s-au ţesut legende. Astfel, ca urmare a unui pariu (după cum afirmă cu tărie comandantul), l-ar fi atras pe un consilier federal, care stătea la o masă alăturată împreună cu membrii guvernului cantonai la ceaiul de ora patru, într-o conversaţie atât de aprinsă pe tema relaţiilor dintre statul nostru şi Liechtenstein, încât magistratul a pierdut expresul de Berna. Se poate. Totuşi este greu de crezut aşa ceva despre consilierii federali.

De altfel, Schönbächler era considerat inofensiv. Nimeni nici n-ar fi visat că este agentul lui Lienhard. Când s-a aflat acest lucru, uimirea a fost mare, iar Schönbächler a părăsit oraşul nostru şi trăieşte acum, cu colecţia lui de discuri cu tot, în sudul Franţei, spre regretul concetăţenilor noştri; chiar zilele trecute unul m-a amenințat cu pumnul, noroc că eram cu Lucky. Deci acest tip original, Schönbächler, a apărut într-o bună zi la Du Théâtre, spre uimirea tuturor, fiindcă venea rar pe aici. S-a aşezat la o masă şi a rămas acolo toată ziua. În ziua

următoare a venit iarăşi şi tot aşa, o săptămână întreagă, pălăvrăgind cu toată lumea, împrietenindu-se cu şeful de sală şi cu chelneriţele, apoi a dispărut, putând fi întâlnit din nou în vechile sale cârciumioare, fusese, după câte se pare, un intermezzo. În realitate, Schönbächler îi mai chestionase o dată pe principalii martori. Pentru cercetările care au urmat însă, Lienhard l-a folosit pe Feuchting, care se număra printre elementele acelea cu faimă proastă care lucrau în agenţia sa de detectivi din Talacker, un individ pe care nu-l cunoşteam pe atunci – abia de curând am făcut cunoştinţă cu el (la Monaco-Bar). Feuchting este un tip în care nu poţi avea nicio încredere şi care umblă cu treburi murdare; nici Lienhard nu neagă acest lucru, şi cu atât mai puţin poliţia, care l-a arestat de mai multe ori (narcotice), deşi îl foloseşte şi ea pentru cercetări. Feuchting este un spion care îşi cunoaşte meseria şi lumea interlopă. S-ar putea să fi cunoscut şi zile mai bune, s-ar putea chiar să fi făcut ceva studii, însă ceea ce s-a ales de el, felul în care îşi duce traiul, pungăşind, şantajând, face o impresie dezagreabilă. Nenorocul lui, spunea (la Monaco), privind cu ochi tulburi în paharul de Pernod, constă în faptul că nu e rus, ci german. În această ţară, a fi german nu este o profesie, cum ar fi putut fi în Egipt sau în Arabia Saudită, aici doar ruşii sunt cineva în acest caz, existenţa lui n-ar provoca oroare, dimpotrivă, în calitate de rus ar fi fost chiar obligat să fie aşa cum este: beţiv şi ruinat; nu poate nici măcar să facă pe rusul, fiindcă seamănă cu germanii din filmele franceze despre Rezistenţă. În această privinţă, în mod excepţional, spune adevărul. Chiar aşa arată. Cunoaşte ca nimeni altul atât lumea interlopă, cât şi înalta societate şi este extrem de familiarizat cu topografia barurilor şi berăriilor. Poate afla orice despre orice client. Însă, înainte ca Lienhard să-mi trimită cele aflate de Schönbächler şi de Feuchting, m-am întâlnit, pentru a doua oară, cu Monika Steiermann,

întâmplându-se lucrul la care sperasem sau de care mă temusem – nu mai ştiu exact.

Ar fi fost mai bine ca întâlnirea să nu aibă loc (nici prima, nici a doua).

Activitate la Biblioteca Centrală: de ce n-aş istorisi aici şi povestea familiei Steiermann? Tocmai am primit o nouă carte poştală de la Kohler – ultima îmi sosise acum patru săptămâni, jocul de-a şoarecele şi pisica continuă, intenţionează să viziteze Samoa ceva mai târziu, din Hawaii pleacă în Japonia –, cu un vapor de lux, şi acesta a fost momentul când am fost convocat în faţa Comisiei de supraveghere, în faţa preşedintelui acesteia, profesorul Eugen Leuppinger. Renumitul jurist, cu o cicatrice pe poetica faţă, cu o chelie totală, m-a primit în biroul său; era de faţă şi vicepreşedintele Stoss, sportiv, deosebit de vioi, blajin, vesel, fără complexe. Cei doi domni au dat dovadă de omenie. Excluderea mea era inevitabilă, consilierul federal avea de altfel să ceară acest lucru, şi de aceea era mai înţelept să mă prevină, deşi regretau, erau trişti, paterni, arătând înţelegere pe toată linia, chiar compasiune, nu mi-au făcut reproşuri, însă, vorbind ca între bărbaţi, cu mâna pe inimă, trebuia să recunosc şi eu că unui jurist i se cere, oficial, un anumit mediu, cu alte cuvinte: cu cât mai îndoielnic este acesta, cu atât mai ireproşabil trebuie să se comporte juristul, fiindcă lumea este un cuib de filistini îngrozitori, mai ales în dragul nostru oraş, de-ţi vine să fugi, şi dacă el, Leuppinger, ar putea să-şi închidă prăvălia, atunci s-ar duce spre sud, însă nu acesta era lucrul cel mai important, fireşte prostituatele sunt oameni şi ele, chiar oameni de valoare, sărmani oameni cărora el, personal, trebuie s-o spună cu toată răspunderea în faţa mea şi a colegului Stoss, le datorează multe, căldură, compasiune, înţelegere, desigur că legea este şi pentru cele care fac trotuarul, pentru a se folosi de acest cuvânt de rău-augur, însă nu în sensul unei stimulări

a acestora, ca jurist trebuie să-mi dau seama singur că anumite sfaturi pe care le acordasem lumii interlope şi semiinterlope, tocmai pentru că nu pot fi combătute juridic, au un efect dezastruos, cunoaşterea procedurilor legale constituie o catastrofă când ajunge pe mâinile anumitor cercuri, poliţia este aproape deznădăjduită, desigur Comisia de supraveghere nu dă ordine, nu-şi exercită puterea în domeniul convingerilor, este în general liberală, ei da, ştiam, nu-i aşa? – numai că statutele sunt statute, chiar şi cele nescrise şi apoi, când Stoss a trebuit să iasă puţin din încăpere, Leuppinger, ţap bătrân, fost floretist, mă întrebă dacă nu aş putea să-i dau numărul de telefon al unei anumite persoane cu un chip foarte drăguţ (Giselle)

pentru a o cunoaşte mai îndeaproape, iar după ce a ieşit el, Stoss, şi el fost campion de gimnastică, m-a întrebat acelaşi lucru. Două săptămâni mai târziu mi s-a retras autorizaţia de-a mai profesa avocatura. Şi iată-mă acum ruinat, când la Monaco-Bar, când prin cafenele unde nu se consumă alcool, trăind în oarecare măsură din mila lui Lucky şi a lui Giselle şi având timp, enorm de mult timp, lucrul ce mă afectează cel mai mult şi de aceea de ce să nu scriu cronica de familie a Steiermannilor? Iată motivul pentru care stau pe la Biblioteca Centrală – firește, au luat însă măsuri când am adus acolo o sticlă de gin –, de ce să nu procedez metodic, excesiv de metodic chiar, de ce să nu descopăr ce se ascunde dincolo de aparenţe şi, în general, ce sunt Steiermannii fără fundalul istoriei şi istoriile familiei lor. Numele înşală. Steiermann-strămoşul a venit, ce-i drept, ca mulţi alţi industriaşi din ţara noastră, din nord, însă de mult, din anul 1191, când un duce sud-german a avut ideea nefericită de a întemeia actuala noastră capitală federală. După cum se ştie, ideea a avut succes şi Steiermannii sunt deci elveţieni din moşi-strămoşi. În ceea ce-l priveşte pe fondatorul neamului,

Jakobus Steiermann, acesta făcea parte dintre ticăloşii aceia de toate genurile şi condiţiile, care s-au năpustit ca nişte păsări de pradă să se acineze pe stâncile de peste râul verde (care se afla pe atunci la patru zile de mers de noi), un criminal fugit din Alsacia, care şi-a salvat astfel capul de tăişul călăului din Strasbourg şi care, în noua sa patrie, a fost mai întâi lefegiu şi apoi a preferat meseria de armurier, un tip violent şi murdar.

Aşa că, de-a lungul secolelor, istoria Steiermannilor a rămas strâns legată de istoria sângeroasă a oraşului în calitate de armurieri, fabricând halebardele cu care au fost cosiţi duşmanii la Laupen şi St. Jakob, după modelul standard conceput de Adrian Steiermann (1212-1255).

Familia deţinea şi privilegiul consfinţit în scris de a fabrica securi de călău şi instrumente de tortură pentru toate episcopatele sud-germanice. Afacerile au înflorit continuu, fierăria din Kesslergasse a început să fie renumită. Încă de pe vremea fiului lui Adrian, cheliosul Berthold Steiermann I (a fost el oare Berthold cel Negru din legendă?), s-a trecut, la fabricarea armelor de foc. Şi mai renumit a fost strănepotul lui Berthold – Jakob al III-lea (1470-1517).

El a construit tunuri renumite, precum „Cele patru Evanghelii", „Psaltirea cea Mare" şi „Urian cel Galben". Graţie lui s-a născut tradiţia turnării tunurilor care a fost întreruptă violent de fiul său, Berthold al IV-lea, care, odată trecut la anabaptism, a fabricat numai pluguri, însă chiar fiul lui, Jakob al IV-lea, a reluat tradiţia turnării de tunuri, a construit primul obuz, care, ce-i drept, când a fost tras, i-a spulberat atât pe el, cât şi tunul. Aceasta este, de fapt, preistoria. Însemnată, relativ onestă, încununată şi de succese politice – un primar, doi trezorieri, un preşedinte de consiliu cantonai. În secolele ce au urmat, fierăria s-a transformat treptat într-o întreprindere industrială modernă. Istoria familiei a devenit mai complicată,

motivele acţiunilor au ajuns tot mai criptice, totul a început să se urzească în umbră, la punctele de vedere şi legăturile naţionale s-au adăugat cele internaţionale. S-a pierdut din însemnătate, dar s-a câştigat în organizare, mai ales în prima jumătate a secolului al XIX-lea, când un urmaş al lui Steiermann cel Bătrân s-a mutat în estul ţării noastre. Acest Heinrich Steiermann (1799-1877) poate fi considerat întemeietorul fabricii propriu-zise de maşini şi armamente Trog, care s-a dezvoltat puternic sub conducerea primului său nepot, James (1869-1909), şi în special sub cel de-al doilea său nepot, Gabriel (1871-1949). Nu sub numele de Fabrica de maşini şi armamente Trog, ci sub acela de Hilfswerkstätte Trog AG1, în anul 1891, tânărul de douăzeci şi unu de ani James Steiermann, a cunoscut-o pe sora medicală Florence Nightingale, pe atunci în vârstă de şaptezeci şi unu de ani, sub a cărei influenţă a transformat fabrica de arme într-una care producea proteze în scopuri de binefacere, iar după moartea sa timpurie, fratele lui, Gabriel, a dezvoltat fabrica, furnizând toate protezele imaginabile, proteze pentru braţe, picioare, pentru orice os din trupul omenesc, în prezent această fabrică livrând pe piaţa mondială şi endoproteze (coapse artificiale, articulaţii etc.), precum şi proteze extracorporal (rinichi şi plămâni artificiali). Pe piaţa mondială expresia nu este exagerată. S-a reuşit acest lucru prin muncă plină de abnegaţie, calitate şi, înainte de toate, prin exploatarea fermă a situaţiei, fiind cumpărate metodic toate atelierele producătoare de proteze din străinătate (în marea lor majoritate întreprinderi de mici dimensiuni).

Această nouă generaţie a înţeles ce posibilităţi oferă neutralitatea statului nostru unui fabricant de proteze, de pildă libertatea de-a livra mărfuri tuturor părţilor, învingătorilor şi învinşilor în Primul şi în cel de-al Doilea Război Mondial, iar în prezent trupelor guvernamentale,

partizanilor şi rebelilor. Deviza ei: Steiermann în sprijinul victimelor, chiar dacă în prezent, sub conducerea lui Ludewitz, producţia „aşezământului de binefacere” şi-a reluat activitatea iniţială, conceptul proteză putând fi în 1 Autorul recurge la un joc de cuvinte intraductibil, Hilfswerkstätte însemnând şi aşezământ de binefacere.

fond extins. În cazul când este lovit, omul caută să se apere instinctiv cu mâna, deci un scut este o proteză pentru mână, şi chiar şi piatra pe care o aruncă este o proteză a palmei închise, a pumnului; dacă se înţelege această dialectică, atunci şi producţia de armament, pe care „aşezământul de binefacere” a reluat-o, cade în întregime sub incidenţa conceptului de proteză: blindatele, pistoalele-mitralieră şi tunurile pot fi considerate ca o dezvoltare a protezei mâinii. În concluzie, o familie plină de succese. Şi dacă Steiermannii sunt cu toţii băieţi simpli, nu prea rafinaţi, fără complicaţii, soţi fideli, care muncesc pe rupte, adesea înclinaţi spre avariţie, afişând un dispreţ suveran, deşi uneori înviorător pentru cele spirituale, care în colecţia de tablouri nu au putut ajunge decât până la o variantă mai slăbuţă a Insulei morţilor, iar în sport s-au ocupat exclusiv de fotbal şi de acesta moderat (după cum o demonstrează poziţia nesigură a lui FC Trog în clasamentul primei ligi), în schimb, femeile au un cu totul alt calibru. Fie că au fost mari târfe, fie că au fost mari bigote, niciodată însă şi una, şi alta, târfele întotdeauna fiind urâte, având maxilare proeminente, nasul lung şi buzele subţiri, în vreme ce bigotele – frumuseţi desăvârşite. În ceea ce o priveşte pe Monika Steiermann care, surprinzător, urma să joace în afacerea doctorului h.c. Isaak Kohler un rol principal şi chiar un dublu rol, după fizicul ei, făcea parte din categoria bigotelor, însă după modul de viaţă se încadra în cea a marilor târfe.

După moartea părinţilor ei (Gabriel Steiermann s-a căsătorit în 1920 cu Stefanie Lüdewitz) într-un accident de

avion în drum spre Londra (mai exact: au dispărut, fiindcă nu s-a găsit niciodată vreo rămăşiţă, nici a părinţilor, nici a avionului) şi după moartea tragică a fratelui ei Fritz, care a făcut o scufundare în mare pe Coasta de Azur şi nu a mai ieşit la suprafaţă, această fată, născută în anul 1930, a moştenit cea mai importantă avere din ţara noastră, în vreme ce conducerea concernului de proteze a fost preluată de unchiul ei din partea mamei.

Modul de viaţă al Monikăi era, fireşte, deosebit de greu de influenţat. Despre această fată circulau cele mai absurde şi adesea ridicole zvonuri, care căpătau consistenţă devenind aproape certitudini, se destrămau din nou, erau dezminţite – mereu de către unchiul Ludewitz şi, tocmai de aceea, erau din nou crezute, până când apărea un nou scandal, şi mai mare decât tot ce se întâmplase până atunci, şi totul o lua de la început. Această moştenitoare imorală a atâtor milioane era privită, desigur, cu dezaprobare, dar şi cu mândrie secretă, cu invidie – ea poate să-şi permită orice –, dar şi cu satisfacţie, în fond făcea totul în dauna ei. Domnişoara Steiermann a devenit o „femme fatale de nivel mondial" a unui oraş a cărui faimă era, pe de-o parte, menţinută cu disperare prin eforturile îndârjite ale autorităţilor, Bisericii şi asociaţiilor obşteşti, iar, pe de altă parte, era pusă mereu sub semnul întrebării de tinerii săi pederaşti: datorită lor este cunoscut oraşul nostru pe plan internaţional, nu prin fetele sale. Aproape că lumea a respirat uşurată. Dublul renume al oraşului de-a fi în acelaşi timp pudic şi homosexual a fost corectat de tânăra Steiermann într-o direcţie mai apropiată viciilor obişnuite. Popularitatea fetei a crescut mereu, în special de când primarul nostru a început să-i amintească numele în cuvântările sale improvizate şi în hexametrii săi care aveau o atât de proastă faimă şi pe care cel mai adesea obişnuia să-i ofere la ore înaintate, la sărbătorile oficiale, fie că era vorba de acordarea unui premiu literar, fie de

jubileul vreunei bănci particulare. Mi-a fost teamă s-o întâlnesc pentru a doua oară pe Monika Steiermann dintr-un motiv bine întemeiat. O cunoscusem la Mock.

Încă din vremea când lucram la Stüssi-Leupin. Atelierul lui din apropiere de piaţa Schaffhauser era supraîncălzit iarna, sobele erau încinse până se înroşeau, aerul devenea otrăvitor din cauza fumului de pipă, ţigări şi ţigarete, în plus totul era de o murdărie de nedescris, în jurul busturilor neterminate, acoperite cu cârpe ude, printre maldărele de cărţi, ziare, scrisori nedeschise, sticle de vin, de whisky, schiţe, fotografii, piept de porc. Venisem să văd statuia pe care Mock i-o făcuse fetei Steiermann, curios fiindcă îmi spusese că o va vopsi. Statuia era aşezată în mijlocul dezordinii extraordinare din atelier, era uimitor de naturalistă, dar perfect realistă şi la scară naturală.

Lucrată din ghips vopsit în culoarea pielii, aşa cum îmi spusese Mock. O înfăţişa goală şi într-o atitudine dubioasă.

Am contemplat statuia îndelung, uimit de faptul că Mock putea să realizeze şi aşa ceva. El era, de fapt, un maestru al aluziei: cu numai câteva lovituri de daltă făcea să răsară din piatra grea, adesea de mai multe tone, ceea ce îşi pusese în gând, lucra în aer liber. Apărea un ochi, o gură, poate un sân, un sex, restul nu mai trebuia cioplit, din aluzii fantezia privitorului crea când un cap de ciclop, când un monstru, când o femeie. Chiar şi când modela, se mulţumea să realizeze strictul necesar. Trebuie să modelezi ca şi cum ai desena o schiţă, obişnuia el să spună. Cu atât mai uimitor era modul în care procedase acum. Ghipsul părea să respire, mai ales pentru că fusese pictat cu măiestrie. Am făcut un pas înapoi, apoi m-am apropiat iarăşi, pentru părţile acoperite cu păr folosise, se pare, păr adevărat pentru ca iluzia să fie completă: şi totuşi statuia nu-ţi dădea impresia unei păpuşi. Vădea o

minunată plasticitate. Brusc, statuia se mişcă. Coborî de pe soclu, fără a mă învrednici cu o privire, se duse în spatele atelierului unde găsi o sticlă pe jumătate plină de whisky şi bău. Nu era din ghips. Mock mă trăsese pe sfoară. Era însăşi Monika Steiermann.

— Sunteţi al patrulea care cade în plasă, spuse Mock, însă aţi fost cel mai surprins dintre toţi. Şi nici din artă nu înţelegeţi nimic.

Am plecat. Statuia din ghips pictat care se afla într-un alt colţ al atelierului a fost ridicată a doua zi. De un însărcinat al baronului von Ludewitz, unchiul Monikăi, cel care conducea Hilfswerkstätte Trog AG.

Monika Steiermann I: cu cât relatarea mea înaintează, cu atât îmi este mai greu să povestesc. Nu numai că această relatare devine tot mai confuză, dar şi rolul meu capătă trăsături tot mai ambigue, nu mai pot spune cu certitudine dacă am acţionat chiar eu sau dacă am fost folosit pentru a se acţiona prin mine sau cu mine. Îndeosebi, am îndoieli tot mai mari că felul în care Lienhard a adus-o în joc pe Monika Steiermann a fost o întâmplare. Cu procesul comerciantului de mobilă n-am avut prea mare succes; vânduse drept scrin de pe vremea Renaşterii un dulap fabricat în Gagerneck, prezentând un certificat de autenticitate al unui expert din Roma inventat de el, fapt de care eu nu mi-am dat seama, dar de care şi-a dat seama Jämmerlin. Urma însă să plec la Caracas, dar în toiul pregătirilor, Lise Freude mă anunţă că Fanter, un alt om al lui Lienhard, sosise. Spre mirarea mea, grăsanul Fanter, fumător de Brissago, purta din nou uniforma poliţiei oraşului, în rândurile căreia servise timp de două decenii.

— Ce v-a apucat, Fanter, să veniţi aşa costumat?! am spus.

— O să ne fie de folos, domnule Spät, oftă el, o să ne fie de folos. Monika Steiermann ne-a chemat. Are nevoie

de un avocat.

— Pentru ce?

— A fost molestată.

— De cine?

— De dr. Benno, răspunse Fanter.

— Şi de ce?

— A prins-o în pat cu altul.

— Atunci, ea ar fi trebuit să-l molesteze. Comic. Nu-i aşa? Şi de ce trebuie să mă ocup tocmai eu de problemele Steiermannilor?

— Lienhard nu este avocat, răspunse Fanter.

— Şi unde e ea acum?

— Chiar cu dr. Benno.

— Fanter, bătrâne, fără detalii, unde este Benno?

— Dumneavoastră doriţi detalii, spuse Fanter. Benno a bătut-o pe domnişoara Steiermann la Breitingerhof. Şi prinţul de Cuxhafen este acolo.

— Cel cu cursele de automobile?

— Chiar el.

Am sunat la telefon hotelul Breitingerhof şi am cerut cu dr. Benno. Mi s-a făcut legătura cu directorul Pedroli.

Acesta a întrebat cine sunt.

— Avocatul Spät.

— O bate din nou pe Steiermann, râse Pedroli.

Duceţi-vă la fereastră şi o să auziţi.

— Sunt în Zeltweg.

— Nu-i nimic. Se aude în tot oraşul, spuse Pedroli.

Clienţii părăsesc în fugă hotelul meu de cinci stele.

Îmi parcasem Porsche-ul în Sprecherstrasse. Fanter s-a aşezat lângă mine şi am pornit.

— Prin Hegibachstrasse, spuse Fanter.

— Păi ocolim, am obiectat eu.

— Şi ce dacă? Rezistă ea.

Fanter a coborât în apropiere de Klusstrasse la un stop.

— Treceţi tot pe aici, spuse el.

Sfârşit de octombrie. Copacii în nuanţe de roşu şi galben. Pe străzi frunziş. În faţă la Breitingerhof mă aştepta Monika Steiermann. Nu avea pe ea nimic altceva decât o pijama bărbătească neagră, căreia îi lipsea mâneca stângă. Înaltă. Roşcată. Cinică. Frumoasă. Îngheţată.

Ochiul stâng îi era învineţit. Fusese lovită şi la gură. Braţul gol era zgâriat. îmi făcu semn şi scuipă sânge cu boltă.

La intrarea hotelului – Benno, clocotind de mânie, lovit şi zgâriat, ţinut de doi hamali, iar la ferestrele hotelului era plin de oameni. În jurul Monikăi Steiermann se adunase lume curioasă, rânjind, iar un poliţist dirija traficul.

Într-o maşină albă sport şedea supărat un tânăr blond, evident Cuxhafen, un tânăr Siegfried, după câte se vedea, gata de plecare. Scund, dar agil, din hotel ieşi directorul Pedroli, care puse pe umerii Monikăi Steiermann un mantou de blană, desigur ceva scump, nu mă pricep la blănuri.

— Îngheţaţi, Monika, îngheţaţi.

— Nu-mi plac blănurile, băi rahatule, spuse ea, şi îi aruncă în cap mantoul.

Am oprit lângă ea.

— Lienhard m-a trimis, am spus, sunt Spät, avocatul Spät.

Urcă cu greu în Porsche.

— Bătută măr, am constatat eu.

Încuviinţă din cap. Apoi mă privi. Voiam, de fapt, să pornesc, însă privirea ei m-a făcut să am un moment de ezitare.

— Ne-am mai văzut undeva? mă întrebă, făcând eforturi să vorbească.

— Nu, am minţit şi am pornit maşina.

— Cuxhafen ne urmăreşte, spuse ea.

— Şi ce dacă?

— Este pilot de curse.

— Formula 1.

— Nu vom putea scăpa de el.

— Cum să scăpăm! Unde?

— Ca să mergem la Lienhard, spuse ea, în locuinţa lui.

— Cuxhafen ştie unde locuieşte Lienhard? am întrebat.

— Nici măcar nu ştie că există un Lienhard.

La stopul de pe Hegibachstrasse am oprit regulamentar. Pe trotuar se afla Fanter în uniformă de poliţist; acesta veni spre maşina mea şi-mi ceru documentele.

I le-am dat, le verifică şi salută politicos. Apoi se îndreptă spre Cuxhafen, care fusese nevoit să oprească şi el în spatele meu, şi începu să-i verifice minuţios documentele.

Se învârti în jurul maşinii acestuia, încetişor, ceremonios, uitându-se din când în când la acte. În oglinda retrovizoare l-am văzut pe Cuxhafen că începuse să facă scandal. Am mai văzut cum Fanter l-a rugat să coboare, apoi a scos un carnet din buzunar, pe urmă am străbătut Klusstrasse spre lac, prin Hohenweg, în Biberlinstrasse şi spre Adlisberg, am făcut pentru mai multă siguranţă câteva ocoluri şi am trecut în viteză pe Katzenschwanzstrasse spre vila lui Lienhard.

Am parcat în faţa porţii dinspre grădină. Vila de alături aparţinea probabil lui Jämmerlin. Citisem în ziare că azi împlinea şaizeci de ani, de aceea erau atât de multe automobile pe această stradă de obicei liniştită. Dădea ungarden-party. Tocmai trecea pe lângă noi Stüssi-Leupin.

Monika Steiermann, în pijamaua ei neagră, urcă şchiopătând scările abrupte, sprijinindu-se de mine şi blestemând. Stüssi-Leupin coborâse din maşină şi ne

privea vădit amuzat. De peste gardul viu apăru figura dezaprobatoare a lui Jämmerlin.

— Aici, spuse domnişoara Steiermann şi îmi întinse o cheie.

Am deschis uşa casei şi i-am făcut loc Monikăi să intre. Am trecut pragul şi am păşit înăuntru. Un apartament modern cu mobilă stil. Printr-o uşă deschisă se vedea dormitorul, unde trona un pat confortabil. Monika se aşează pe un divan şi se uită la un Picasso atârnat deasupra unui sipet vechi.

— El m-a pictat.

— Ştiu, am spus.

Mă privi amuzată.

— Acum ştiu de unde vă cunosc, spuse ea. De la Mock. Am jucat în faţa dumneavoastră rolul unei statui.

— Se poate, am răspuns.

— V-aţi speriat tare atunci, îşi aminti ea, iar apoi mă întrebă: Deci nu v-am plăcut deloc atunci, de m-aţi uitat?

— Mi-aţi plăcut, mi-aţi plăcut, am recunoscut, mi-aţi plăcut grozav de mult.

— Prin urmare, nu m-aţi uitat, zise ea.

— Nu de tot, am recunoscut.

Râse.

— Ei, bine, dacă tot vă amintiţi. Se ridică şi îşi scoase pijamaua, rămânând goală-goluţă, frivolă şi seducătoare, nepăsându-i de faptul că urmele bătăii se vedeau bine. Se duse la fereastra mare care dădea spre casa lui Jämmerlin.

Oaspeţii se adunaseră şi priveau încoace, Jämmerlin cu un binoclu, lângă el Stüssi-Leupin care ne făcu din mână.

Monika luă atitudinea statuii în care pozase la Mock, Stüssi-Leupin aplaudă, iar Jämmerlin ameninţă cu pumnul.

— Îţi mulţumesc că m-ai eliberat de acolo, spuse Monika stând cu spatele la mine şi menţinându-şi poza în care era admirată de privitori.

— O pură întâmplare, am răspuns. Lienhard m-a însărcinat.

— Mă bat mereu, spuse ea pe gânduri. Mai întâi Benno şi mai apoi Cuxhafen. Şi alţii m-au bătut. Se întoarse din nou spre mine.

— Aşa s-au deprins cu dumneavoastră, am spus. Vi se umflă acum şi ochiul drept.

— Ei şi?

— Să vă pun o compresă udă? am întrebat.

— Prostii, spuse ea, însă în dulap găsiţi coniac şi pahare.

— Aţi fost, desigur, adesea pe aici, am spus.

— Uneori. Sunt realmente o prostituată, constată ea, oarecum mâhnită şi oarecum buimacă, însă îngăduitoare.

Am râs.

— Alea sunt tratate mai bine.

Goli paharul de coniac şi apoi spuse:

— Mă duc să fac o baie.

Se duse şchiopătând în dormitor. Dispăru. Am auzit apa curgând, înjurături. Apoi se întoarse şi îmi ceru încă un coniac.

I-am turnat.

— N-o să vă facă rău, Monika?

— Prostii, răspunse ea, sunt ca un cal. Apoi plecă din nou şchiopătând.

Când am intrat în baie, stătea în cadă şi se săpunea.

— Ustură al naibii, spuse.

M-am aşezat pe marginea căzii. Faţa i se întunecă.

— Ştiţi ce-o să fac acum? mă întrebă şi, pentru că nu răspundeam, spuse: O să termin. O să termin cu toate astea.

N-am reacţionat.

— Eu nu sunt Monika Steiermann, declară ea nepăsătoare.

Am privit-o uimit.

— Nu sunt Monika Steiermann, repetă ea şi continuă calm: Eu duc doar viaţa Monikăi Steiermann. Tatăl meu a fost profesorul Winter.

Am tăcut. Nu ştiam ce să cred.

— Dar mama dumneavoastră? am întrebat şi am ştiut în aceeaşi clipă că fusese o întrebare idioată. Ce mă interesa pe mine cine era mama ei?

De altfel, primi întrebarea cu indiferenţă.

— Învăţătoare, răspunse, la Emmental. Winter a lăsat-o. Întotdeauna le părăsea pe învăţătoare.

Făcu această constatare fără iritare.

— Mă numesc Daphne. Daphne Müller, spuse şi apoi izbucni în râs: De fapt, un asemenea nume nici n-ar trebui să existe.

— Dacă nu sunteţi Monika Steiermann, cine este atunci Monika Steiermann? am întrebat-o năucit. Există ea de fapt?

— Întrebaţi-l pe Ludewitz. Apoi deveni circumspectă.

— Un interogatoriu? mă întrebă.

— Aţi dorit un avocat. Eu sunt avocat.

— O să vă spun când o să am nevoie de dumneavoastră, răspunse ea brusc, căzând pe gânduri, devenind aproape agresivă.

Apăru Lienhard. Nu-l auzisem venind. Pur şi simplu, m-am trezit cu el lângă mine. Avea în gură una din ţigările lui Dunhill.

— Mulţumit, Spät? mă întrebă.

— Nu ştiu, am răspuns.

— Mulţumită, Daphne? întrebă el.

— Aşa şi aşa, răspunse ea.

— Ţi-am adus nişte lucruri, spuse el.

V – Păi am pijamaua lui Benno, obiectă ea.

Afară se auzi sirena unei ambulanţe.

— Jämmerlin a suferit probabil din nou un atac de cord, spuse rece Lienhard. I-am trimis şaizeci de trandafiri.

— Şi m-a văzut goală, râse ea.

— N-ar fi o noutate, spuse el.

— De unde ştiţi, de fapt, cine este Daphne, Lienhard? am întrebat.

— Până la urmă totul se află, răspunse el şi îşi aprinse Dunhillul. Unde să te duc, domnişoară Müller?

— La Ascona.

— Te duc.

— Eşti foarte prompt, spuse ea.

— Intră în cheltuieli, spuse Lienhard. El plăteşte. Arătă spre mine. A şi primit o serie de informaţii nepreţuite.

— Mai am încă o însărcinare pentru el, spuse Daphne.

— Care? întrebă Lienhard.

Ochiul ei drept, care nu se umflase încă de tot, străluci, îşi trecu mâna stângă prin părul de un roşu-cinabru.

— Trebuie să-i transmită adevăratei Monika Steiermann, caprei aceleia, că nu vreau s-o mai văd. Dacă îi spune asta un avocat, atunci lucrurile capătă o turnură oficială.

Lienhard râse.

— Fetiţo, o să izbucnească un scandal cum nici nu-ţi închipui.

— Nu-mi pasă, spuse ea.

Dunhillul lui Lienhard nu voia să ardă cum trebuie în aburii din baie. Şi-l aprinse din nou.

— Spät, spuse el, nu vă amestecaţi în afacerea asta: ascultaţi sfatul meu.

— Dumneavoastră m-aţi amestecat, am răspuns.

— Şi asta-i adevărat, spuse Lienhard şi râse, apoi i se adresă lui Daphne: Hai, ieşi odată!

— Aţi devenit dintr-odată un adevărat orator, i-am spus lui Lienhard şi am plecat.

Mai târziu, din Zeltweg, l-am sunat pe Ludewitz. îl apucă isteria. Ştiam prea multe. Şi-a îmblânzit tonul.

Şi astfel am ajuns să-i fac o vizită adevăratei Monika Steiermann.

A doua alocuţiune către procurorul federal: cu cât scriu mai mult, cu atât mai neverosimilă mi se pare relatarea mea. Meşteresc din greu la ceea ce scriu, mă silesc chiar să am momente poetice, fac referiri la starea vremii, încerc să fiu cât mai exact din punct de vedere geografic, studiez planul oraşului şi toate astea numai pentru că dumneavoastră, domnule procuror federal Joachim Feuser (scuzaţi că mortul de la morgă vi se adresează din nou personal), apreciaţi aspectul literar, ba chiar şi pe cel poetic şi, în general, vă consideraţi un om cu înclinaţii muzicale, aşa cum vă place să amintiţi cu toate prilejurile posibile şi imposibile – chiar şi în faţa Curţii cu juri – şi de aceea, poate fără adaosurile acestea literare, manuscrisul meu ar risca să fie aruncat de dumneavoastră în vreun colţ. Cu toate acestea, relatarea mea rămâne o colecţie de clişee. În pofida poeziei. îmi pare rău. Şi în faţa ochilor mei îmi apar ca un autor de romane de duzină: eu în chip de fanatic ai dreptăţii, Lienhard de Sherlock Holmes din cartierul Limmat, iar Daphne Müller, de Messalină a Coastei de Aur, cum mai este numit malul drept al lacului nostru. Statuia cu sâni tari şi atitudine frivolă de la Mock, pe care am trecut-o cu vederea când am admirat-o pe Daphne vie, neştiind că nu este statuie, acea figură senzuală de femeie realizată din ghips pictat îmi este (fără a mai vorbi de cea adevărată) mult mai vie în amintire decât fata despre care vă voi relata acum.

Desigur că în sine n-are importanţă dacă s-a culcat şi, în caz că a făcut-o, de câte ori s-a culcat ea cu Lienhard cu Cuie nu s-a culcat? –, însă motivele şi mecanismele intime sunt foarte importante pentru relatarea mea, dezvăluind cum se întâmplă şi de ce se întâmplă ceva pe această lume

extrem de complicată. Dacă întâmplările exterioare sunt adevărate, motivele interioare pot fi descoperite, dacă nu cu certitudine, măcar cu aproximaţie, iar dacă faptele exterioare nu sunt adevărate, dacă cineva s-a culcat cu altcineva, fără ca acest lucru să fie consemnat, dacă s-a vorbit despre o asemenea relaţie, deşi ea n-a avut loc, atunci plutim în gol, în vag. Şi aici la fel.

Cum a reuşit Lienhard să afle secretul falsei Monika Steiermann? Fiindcă s-a culcat cu ea? Atunci l-ar fi ştiut prea mulţi. îl iubea? Atunci nu i-ar fi spus nimic. îi era teamă? Poate. Şi în ceea ce-l priveşte pe Benno, voia oare Lienhard de la bun început ca bănuielile să se îndrepte asupra lui? Din cauza lui Daphne? Ridic toate aceste întrebări deoarece lumea pune moartea lui Daphne pe seama mea. N-ar fi trebuit s-o vizitez pe adevărata Monika Steiermann. Dar Daphne mă rugase s-o fac. Mă angajasem să explorez o posibilitate. Acceptasem această însărcinare şi avansul de cincisprezece mii de franci, chiar dacă eram convins de imposibilitatea acestei posibilităţi, după cum sunt convins şi acum, căci nu există îndoială că dr.h.c.

Isaak Kohler este ucigaşul lui Winter. Că şi un altul ar fi putut să fie nu este decât o ficţiune care nu dovedeşte nimic şi faptul că cercetarea acestei posibilităţi a făcut să iasă la lumină şi o serie de fapte scăpate din vedere se datorează tocmai ficţiunii că Isaak Kohler n-ar fi ucigaşul în jurul căruia trebuia să-mi conduc cercetările. La urma urmei, trebuie să scriu adevărul, să respect adevărul, dar se pune întrebarea: care este adevărul din spatele adevărului? Fac tot felul de presupuneri, merg pe bâjbâite.

Ce este real? Ce este exagerare? Ce este fals? Ce fapte sunt trecute sub tăcere? Ce poate fi crezut? Există oare ceva adevărat, sigur, ferm, în spatele acestor fapte, în spatele acestor Kohleri, Steiermanni, Stüssi-Leupini, Lienharzi, Hélene, Benno etc., cu care am avut de-a face în drumul meu, ceva adevărat, sigur, ferm, real, în spatele

acestui oraş, în spatele ţării noastre? Oare nu este totul închistat fără speranţă, exclus definitiv din sistemul de legi şi motivaţii, de forţă şi dinamism care menţine elanul restului lumii? Oare tot ce trăieşte, iubeşte, mănâncă, se mişcă, se ocupă de nimicuri şi de aranjamente, se reproduce şi-şi complică tot mai mult organizarea aici nu este înapoiat, cu aspect centro-european, chiar provincial şi ireal? Ce mai reprezentăm noi? Ce mai suntem? Mai există oare vreo fărâmă de sens, vreun grăunte de importanţă în adunătura pe care o descriu? Poate că răspunsul la această întrebare se află pretutindeni şi nicăieri, poate că el va ieşi, pe neaşteptate, la iveală din orice situaţie umană şi ansamblu de împrejurări imaginabile, dintr-odată, ca dintr-o ascunzătoare. Răspunsul va fi sentinţa noastră, iar aducerea ei la îndeplinire – adevărul. Aş vrea să cred asta. Cu înfocare şi statornicie. Nu de dragul unei societăţi alese în mijlocul căreia vegetez, nu pentru aceste fosile insuportabile care mă înconjoară, ci de dragul dreptăţii pentru care acţionez şi pentru care trebuie să acţionez, doresc să-mi păstrez ultimul rest de umanitate (este patetic, ceremonios, sublim, de o sfântă seriozitate cu acompaniament de orgă ceea ce scriu aici, însă nu şterg nimic, nu corectez, la ce-ar servi corecturile şi la ce-ar servi chiar stilul, când nu sunt mânat de ambiţii literare, ci de intenţii ucigaşe: nu sunt beat, domnule procuror federal, greşiţi, nu sunt beat, ci numai treaz, îngrozitor de treaz, mortal de treaz). Nu-mi rămâne, de aceea, nimic altceva (în sănătatea dumneavoastră, domnule procuror federal!) decât să mă îmbăt, să mă duc la târfe, să relatez, să-mi expun îndoielile, să ridic întrebări şi să aştept, să aştept până când adevărul va ieşi la iveală, până când această îngrozitoare zeiţă îşi va da jos vălul (vai, ce literar am devenit, îţi vine să verşi). Asta nu se va întâmpla în aceste hârtii, adevărul nu este o formulă care poate fi consemnată

în scris, el se află dincolo de orice efort de limbaj, dincolo de orice intenţie literară, el începe să aibă efect, să fie întrezărit doar în intervenţia tribunalului, în această eternă realizare de sine a dreptăţii. Va fi adevăr atunci când mă voi afla în faţa doctorului h.c. Kohler, ochi în ochi, când voi face dreptate şi voi executa sentinţa.

Va exista atunci o clipă, cât o bătaie de inimă, o eternitate fulgerătoare, în secunda biciuitoare a unei împuşcături, când adevărul va ieşi la lumină, adevărul care acum când reflectez se volatilizează, care nu pare să mai fie altceva decât o poveste neplăcută şi bizară. La fel mi se pare şi vizita mea la „adevărata" Steiermann: mai mult vis decât realitate, mai mult poveste decât întâmplare reală.

Monika Steiermann îi vila Mon Repos se află la marginea oraşului nostru, într-un parc atât de uriaş şi de sălbatic, încât de multă vreme a devenit aproape invizibilă, doar uneori, iarna, se mai pot ghici, cu greu, vag, câteva ziduri şi un fronton prin împletitura de crengi a bătrânilor copaci dinspre Wagnerbuhl. De recepţiile ce erau organizate la Mon Repos nu-şi mai aduc aminte decât puţini oameni. Tatăl şi bunicul adevăratei Monika îşi organizau festivităţile şi jubileele la moşiile lor de pe malurile lacurilor Zuger şi Geneva, venind în oraşul nostru doar la lucru (ei reprezentau încă sectorul muncii grele din industrie), iar sărbătorile şi le petreceau în afara oraşului, în timp ce doamnele, atunci când făceau vizite în oraş, locuiau când la Dolder, când la Baur au Lac sau chiar la Breitingerhof. Mon Repos a devenit treptat-treptat o legendă, mai ales după ce, într-o dimineaţă, trei borfaşi veniţi din Germania Federală au fost găsiţi bătuţi măr în faţa intrării parcului vilei Steiermann; poliţia nu a oferit nicio explicaţie. Intervenise Lüdewitz. În afară de Daphne, pe care lumea o lua drept Monika Steiermann, în casă părea că nu locuieşte nimeni, furnizorii îşi lăsau mărfurile într-un garaj gol de lângă intrarea parcului, deşi cantitatea

de alimente solicitată era considerabilă. Nici Daphne însăşi nu invita pe nimeni în vilă, dispunând de încă un apartament în Aurorastrasse. Băusem două păhărele de Treupel înainte de a ajunge la Wagnerstutzweg.

Schimbarea bruscă a vremii fusese urmată de o nouă schimbare bruscă a vremii, lacul părea un pârâiaş, atât de aproape era celălalt mal. Ora patru după-amiaza. În faţa intrării în parc am oprit, am parcat maşina cu două roţi pe trotuar. Poarta era deschisă. Am intrat în parc nesigur, efectul băuturii se mai simţea încă. Aleea cu pietriş urca, ici-colo era câte o treaptă de lemn, însă panta nu era deloc abruptă aşa cum mă aşteptasem, gândindu-mă că Stutz înseamnă, de fapt, o cărare abruptă. Parcul era neîngrijit, aleile nu erau curăţate de buruieni, fântânile arteziene erau pline de bălării, între ele hăţişuri de nepătruns şi peste tot o grămadă de pitici de grădină. Nu erau aşezaţi câte unul, ci în grupuri, adevărate popoare, absurzi, cu bărbi albe, rumeni, surâzători, stupizi, stăteau chiar şi în copaci, prinşi de crengi ca păsările, erau şi unii mai mari, mai îngrozitori, mai răi, inclusiv femei, care erau şi mai mari decât bărbaţii, pitici-femei enorme, cu capete uriaşe. M-am simţit urmărit, încercuit, am iuţit pasul, până când, după o curbă bruscă, ocolind un frasin mare şi bătrân, am dat pe neaşteptate peste cineva: parcă m-aş fi lovit de un obiect din fier, nici n-am avut timp să-mi dau seama cine este, că m-am şi izbit de el şi m-am rotit, evident un paznic, care pe tot drumul până la vilă mai mult m-a împins decât m-a condus. În uşa casei stătea altă namilă, atât de mare, încât părea să acopere uşa, care mă luă în primire şi mă împinse înăuntru, mai întâi într-un vestibul, apoi într-o sală cu un cămin în care ardeau lemnele trosnind, părea că un întreg trunchi de copac fusese pus pe foc, şi, în fine, într-un salon sau, dacă vreţi, mai mult uffcabinet. Am fost împins într-un fotoliu de piele. Braţele şi spatele mă dureau. Cele două gorile stăteau în faţa mea,

în fotolii masive de piele. Erau chei ca-n palmă.

Feţele le păreau făcute din argilă. Erau îmbrăcaţi îngrijit, în costume bleumarin din mătase naturală, de parcă ar fi fost în toiul verii, cravate albe tot din mătase, iar în picioare aveau ghete de genul celor purtate de halterofili.

Păreau nişte coloşi, deşi nu erau deosebit de înalţi. I-am salutat printr-o înclinare a capului. Pe feţele lor nu s-a citit nicio schimbare. M-am uitat în jur. Pe pereţii lambrisaţi atârnau sau erau lipite atât de multe fotografii, încât lambriurile de culoare cafeniu-închis păreau acoperite de fototapet; şi, cu acel sentiment ciudat de spaimă care însoţeşte orice descoperire, mi-am dat seama că toate fotografiile reprezentau una şi aceeaşi persoană: dr. Benno, şi abia atunci am recunoscut lângă peretele din faţa ferestrei cu zăbrele, într-o nişă, necuviincioasa lucrare plastică a maestrului Mock, Daphne, „falsa Steiermann”, numai că, de această dată, în bronz, susţinându-şi sânii cu mâinile, de parcă erau nişte greutăţi, iar în clipa în care am văzut acest lucru, uşa cu două canaturi din faţa mea s-a deschis şi a apărut o a treia gorilă – un bărbat tot chel, dar mai puternic, cu şi mai multe mătăsuri decât cei din fotoliile de piele, care purta în braţe o fiinţă zbârcită şi cocârjată, de înălţimea unui copil de patru ani. Aceasta era îmbrăcată cu o rochie grotescă, neagră, cu un decolteu mare în care era prins un safir strălucitor, şi care acoperea un trup minuscul şi schilod.

— Eu sunt Monika Steiermann, spuse arătarea.

M-am ridicat în picioare.

— Spät, avocat.

— Ia te uită! Un avocat, spuse minuscula fiinţă cu capul enorm.

Vocea ei făcea o impresie ciudată. Parcă din trupul diform vorbea un alt om. Era vocea unei femei:

— Ce doriţi de la mine?

Gorila, cu fiinţa în braţe, stătea nemişcată.

— Monika…

— Doamnă Steiermann, mă corectă creatura şi apoi, prinzând cu degetele stofa rochiei, adăugă: Dior. E şic, nu-i aşa?

În vocea ei se distingea o ironie calmă, superioară.

— Doamnă Steiermann, Daphne nu vrea să se mai întoarcă la dumneavoastră…

— Asta trebuia să-mi transmiteţi? întrebă creatura.

— Da, asta trebuia să vă transmit, am răspuns.

Era greu de ghicit ce impresie i-a făcut acest mesaj creaturii.

— Whisky? întrebă ea.

— Cu plăcere.

Fără ca minuscula creatură să fi făcut vreun semn, uşa cu canaturi din spatele meu s-a deschis şi a apărut o a patra gorilă, aducând scotch şi gheaţă.

— Sec? întrebă ea.

— Cu gheaţă.

Cea de-a patra gorilă ne servi şi rămase şi el cu ceilalţi.

Primii doi se ridicară în picioare.

— Spuneţi-mi, domnule avocat, cum vi se par servitorii mei? întrebă creatura, şi cel care o purta în braţe îi duse scotch-ul la gură.

— Foarte impozanţi, am spus. Am crezut că sunt gărzile dumneavoastră personale.

— Impozanţi, dar proşti, răspunse ea. Uzbeci. Ruşii au dat peste ei undeva în Asia Centrală şi i-au înrolat în Armata Roşie, de unde au ajuns în prizonierat la nemţi şi, fiindcă antropologii nazişti nu au fost în stare să cadă de acord asupra rasei căreia îi aparţin, au rămas în viaţă.

Tata i-a cumpărat de la un institut pentru cercetarea raselor. Asemenea animale puteau fi cumpărate pe atunci ieftin. Ca reziduuri nefolositoare ale omenirii. Pentru mine

sunt uzbeci deoarece îmi place acest cuvânt. Aţi văzut piticii din grădină, domnule avocat?

— O întreagă armată, doamnă Steiermann.

— Mă amestec uneori printre pitice, râse creatura, şi niciun om nu mă observă, chiar dacă mişc. Cheerio!

Uzbecul care o purta în braţe îi duse din nou whisky-ul la buze. Bău.

— Noroc, doamnă Steiermann, am spus şi am băut şi eu.

— Staţi jos, domnule Spät, a ordonat ea.

M-am aşezat în fotoliul de piele. Uzbecul din faţa mea rămase nemişcat, cu creatura în braţe.

— Daphne nu mai vrea să se întoarcă la mine, spuse ea, ştiam că odată şi odată nu se va mai întoarce, şi în ochii mari de pe faţa mică şi zbârcită, dominaţi de craniul enorm, aproape fără păr, am văzut lacrimi.

Înainte de a apuca să scot o vorbă, uzbecul îmi aşează creatura pe genunchi, îmi puse în mâna liberă scotch-ul acesteia şi, împreună cu ceilalţi trei, îngenunchează cu faţa la fereastră şi atinseră cu fruntea podeaua, ridicându-şi în sus uriaşele funduri. Creatura se agaţă de mine. Eram cam neajutorat cu cele două pahare în mâini.

— Iarăşi se roagă. De cinci ori pe zi. De cele mai multe ori mă aşază pe un scrin, spuse ea.

Apoi creatura ordonă:

— Să bem!

I-am dus paharul la buze.

— Nu-i aşa că Olympia-Heinz e frumos? mă întrebă pe neaşteptate, apoi îşi bău scotch-ul dintr-o sorbitură.

— Desigur, am răspuns şi am pus paharul gol lângă fotoliu, pe covor.

Creatura era cât pe-aci să cadă de pe genunchii mei.

— Prostii, spuse cu vocea ei sumbră, plină de dispreţ de sine. Benno e un fanfaron prăpădit şi vulgar de care m-am îndrăgostit. Mereu mă îndrăgostesc de oameni vulgari,

deoarece Daphne se îndrăgosteşte mereu de oameni vulgari.

Aveam impresia că ţin în braţe un mic schelet.

— I-am dat lui Daphne numele meu, ca să ducă viaţa pe care aş fi dorit eu să o duc şi ea a dus o astfel de viaţă, constată ea. Şi eu m-aş fi culcat cu toţi. Dumneavoastră v-aţi culcat cu ea? întrebă sec creatura.

— Nu, doamnă Steiermann.

— Gata cu rugăciunea! comandă ea.

Uzbecii se ridicară. Cel care o purta pe braţe mi-o luă de pe genunchi. Fără să vreau m-am ridicat şi eu în picioare, cu paharul ei cu whisky şi gheaţă în mână.

Îmi îndeplinisem însărcinarea şi acum voiam să-mi iau rămas-bun.

— Aşezaţi-vă la loc, domnule avocat! ordonă ea.

Am ascultat-o.

Din braţele uzbecului se uita în jos spre mine. În ochii ei se putea citi un fel de ameninţare. Obligată să trăiască într-un trup mic şi schilod, nu putea să se exprime decât prin privire şi prin glas.

— Un cuţit, spuse ea.

Unul din uzbeci luă un cuţit şi i-l aduse.

— La fotografiile lui Benno, spuse creatura.

Uzbecul o duse la fotografiile de pe pereţi şi ea le tăie cu calm, de parcă ar fi făcut o operaţie: pe dr. Benno zâmbind, pe dr. Benno mâncând, şezând, îl tăie pe dr. Benno gânditor, dormind, strălucitor, bând, îl tăie pe dr. Benno în frac, îl tăie pe dr. Benno în smoching, în costum de gală, în costum de călărie, îl tăie pe dr. Benno participând la tir cu pistolul, în chip de pirat la un bal mascat, în costum de baie, fără slip, îl tăie pe dr. Benno în costum de tenis, pe dr. Benno în pijama, pe dr. Benno la vânătoare; m-am dat la o parte, uzbecii mă împinseră, iar cel care o purta pe micuţa creatură dădu roată încăperii în căldura infernală, în vreme ce podeaua acesteia începea să

se acopere cu bucăţi de fotografii tăiate. După ce toate fotografiile au fost făcute bucăţi, ne-am reluat locurile de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic. Creatura mi-a fost aşezată din nou pe genunchi. Stăteam acolo ca un tată cu avortonul lui.

— Mi-a făcut bine, spuse ea calm. Acum mă voi lepăda de Daphne. O să am grijă să devină ceea ce ar fi trebuit să devină.

Mă privi. Faţa zbârcită dădea impresia unei bătrâneţi atât de înaintate, de parcă creatura s-ar fi născut înainte de apariţia omului.

— Să-i transmiteţi salutări din partea mea bătrânului Kohler, spuse ea. Mă vizita adesea. Ori de câte ori mă înfuria vrând să-şi impună voinţa, mă suiam pe bibliotecă şi începeam să-l bombardez cu cărţi. Însă el şi-a impus întotdeauna voinţa. Şi acum tot el îmi conduce afacerile.

Din închisoare. Este meritul lui Kohler că, în loc să producem articole de optică şi electronică, am trecut la fabricarea de blindate şi tunuri antiaeriene, mortiere şi obuziere. Credeţi că Ludewitz sau chiar eu am fi capabili de aşa ceva? Uitaţi-vă la mine! Creatura tăcu. Nu-mi stă mintea decât la prostii, spuse apoi şi din nou se simţi ironia şi dispreţul pe care le nutrea această creatură schiloadă faţă de ea însăşi. Duceţi-mă de aici! ordonă ea.

Uzbecul o luă din nou pe braţ.

— Adio, domnule avocat Spät, spuse ea, şi vocea ei era din nou calmă, de o ironie superioară.

Uşa cu canaturi se deschise şi uzbecul o scoase pe Monika Steiermann din cameră. Apoi canaturile se închiseră din nou. Am rămas singur cu cei doi care mă aduseseră aici. Unul îmi luă paharul cu whisky din mână, am vrut să mă ridic, dar celălalt mă sili să mă aşez, apoi îmi aruncară scotch-ul în faţă, gheaţa se şi topise. După aceea, cei doi mă luară pe sus, mă scoaseră din cabinet, am trecut prin sala de mai înainte, ieşind pe aceeaşi uşă,

prin parc, pe lângă piticii de grădină, deschiseră poarta parcului şi mă aruncară lângă Porsche-ul meu. O pereche în vârstă care se plimba pe trotuar se uită la mine fix şi apoi, cu mirare, la cei doi uzbeci care dispăreau în parc.

— Muncitori imigranţi, am spus şi am luat chitanţa amenzii pe care un poliţist mi-o băgase sub ştergătorul de parbriz.

În faţa porţii nu este permisă parcarea.

Relatare privind relatarea asupra unor relatări: trei zile după vizita mea în Wagnerstutz, în ziarul nostru local de renume mondial apărea un comunicat conceput de un anume consilier federal Aschisburger, procurist al întreprinderii Hilfswerkstätte Trog AG, potrivit căruia persoana lansată în urmă cu zece ani în societate de un internat de pe Coasta de Azur şi care a stârnit nelinişte în oraşul nostru prin scandalurile ei nu este Monika Steiermann, cum se prezenta ea cu permisiunea binevoitoare a moştenitoarei companiei Hilfswerkstätte Trog AG, care este afectată de o invaliditate corporală gravă, ci Daphrie Müller, născută la 9.09.1930, copil din flori al Ernestinei Müller, învăţătoare din Schangnau, cantonul Berna, decedată la 2.12.1942, şi al lui Adolf Winter, profesor invitat la Universitatea din localitate, asasinat la 25.03.1955. Acest comunicat de presă lipsit de delicateţe, în concordanţă perfectă cu caracterul consilierului, a provocat exact scandalul pe care îl dorise Aschisburger, presa, care până atunci fusese plină de menajamente, a devenit brutală, a fost descrisă pe larg până şi bătaia de la Breitingerhof, Pedroli a anunţat că Benno îi datorează bani pentru cazare şi masă pe trei luni, arătând că sperase că domnişoara Steiermann va plăti în cele din urmă, iar acum; când s-a dovedit că Steiermann nu este deloc Steiermann, atât Daphne, cât şi Benno fiind de negăsit, lumea s-a năpustit asupra mea, Aschisburger lăsând să se înţeleagă că o vizitasem pe adevărata

Steiermann, Lise Freude mă apăra ca o leoaică, totuşi câţiva reporteri au reuşit să pătrundă până la mine, aşa că am încercat să scap cu afirmaţii vagi, lipsite de precizie, evocându-l pe Lienhard, lăsând să-mi scape imprudent numele lui Cuxhafen, de care Pedroli nu pomenise nimic, mulţimea se năpusti la Reims, însă prea târziu, noul Maserati al lui Cuxhafen tocmai făcuse explozie la o cursă de probă şi-l făcuse pe prinţ bucăţele, reporterii reveniţi în oraşul nostru au asediat Mon Repos, caravane auto s-au îndreptat spre Wagnerstutz, dar nimeni nu a fost lăsat să pătrundă în parc, fără a mai vorbi de vilă, un îndrăzneţ care, înzestrat cu tot felul de aparatură tehnică, se căţărase peste zid s-a trezit dimineaţă, fără să ştie cum, în pielea goală, fără haine şi fără aparate, în noroiul din faţa intrării în parc, fiindcă odată cu expunerea din ziar venise, peste noapte, şi toamna, o furtună măturase culorile roşu-cafenii şi galbene de pe crengile copacilor, călcai peste tot pe frunze şi ramuri, apoi se porni ploaia, mai târziu căzu zăpada şi din nou ploaia, un terci murdar acoperea oraşul, iar reporterii înglodaţi în el aşteptau îngheţaţi. Însă scandalul nu numai că a pus în mişcare presa, ci a aprins şi fanteziile, în oraşul nostru se vehiculau cele mai absurde zvonuri, cărora multă vreme nu le-am dat nicio atenţie. Eram prea preocupat de situaţia mea. Clienţii începuseră să mă părăsească unul câte unul, călătoria la Caracas a fost anulată, divorţul acela lucrativ n-a mai avut loc, iar la Oficiul fiscal n-am găsit audienţă. Începutul plin de speranţe deveni, deodată, lipsit de orice speranţă, cheltuisem avansul lui Kohler, aveam sentimentul unui alergător ce a luat startul prea rapid, de parcă ar fi trebuit să străbat numai o sută de metri, şi nu o cursă de maraton; o distanţă infinită se întindea până la a deveni un avocat cu câştiguri mari. Lise Freude începu să-şi caute un loc de muncă. M-am hotărât să stau de vorbă cu ea.

Şedea în anticameră, în spatele maşinii de scris,

pusese o oglinjoară pe clape şi se dădea cu ruj roşu-carmin. Părul, care în ziua precedentă fusese blond ca spicul de grâu, era acum negru cu o nuanţă albăstruie ce bătea în verzui.

Era şase şi cinci minute.

— Mă spionaţi, domnule doctor! mi se plânse Lise Freude şi continuă să se rujeze.

— Ce să fac dacă vorbiţi atât de tare la telefon când întrebaţi despre un eventual loc de muncă? m-am apărat.

— Trebuie sondat terenul, spuse ea după ce se mai rujă puţin, dar nu o să vă las la nevoie, mai ales acum când ne aşteaptă atâta muncă.

— Ce muncă? am întrebat mirat.

Lise Freude nu răspunse, îşi puse poşeta pe masă, aruncă nepăsătoare în ea oglinjoara şi rujul.

— Domnule doctor, zise, aveţi o înfăţişare prea inofensivă, prea blajină pentru un avocat, avocaţii trebuie să arate altfel, îi cunosc bine pe avocaţi, fie că îţi dau impresia unui om în care poţi avea încredere, fie că par nişte artişti, de pildă pianişti, numai că fără frac, dumneavoastră însă, domnule doctor…

— Ce vreţi să spuneţi? am întrerupt-o nerăbdător.

— Vreau să spun că sunteţi un mare şmecher, domnule doctor. Nu daţi impresia că sunteţi avocat, şi totuşi sunteţi. Şi vreţi să-l eliberaţi şi pe nevinovatul nostru consilier cantonai din închisoare.

— Ce-i aiureala asta, lise? m-am minunat eu.

— Altfel de ce aţi fi luat cecul de cincisprezece mii de franci de la consilierul cantonal Kohler?

Am rămas perplex.

— De unde ştiţi de-asta? am spus abia stăpânindu-mă.

— Din când în când trebuie să fac curat pe biroul dumneavoastră, îmi replică ea. În haosul ăla. În schimb, dumneavoastră deveniţi bădăran cu mine. Se şterse la

ochi. Dar o să reuşiţi. O să-l scoateţi pe bunul consilier cantonai de acolo. Rămân la dumneavoastră! O să mă ţin scai. Amândoi o să reuşim, domnule doctor!

— Credeţi că bătrânul Kohler este nevinovat? am întrebat surprins.

Lise Freude se sculă cu graţie de pe scaun, în pofida greutăţii sale respectabile, şi îşi puse geanta pe umăr.

— Păi tot oraşul ştie asta, spuse ea. Şi ştie şi cine este ucigaşul.

— De-abia aştept să aud, am spus şi deodată am simţit că îngheţ.

— Doctorul Benno, spuse lise. Cel care a fost campionul Elveţiei la tir cu pistolul. Scrie în toate ziarele.

Ceva mai târziu am luat masa cu Mock la Du Théâtre.

El mă invitase, lucru foarte rar pentru zgârcitul ăsta notoriu. Am acceptat invitaţia, deşi ştiam că Mock făcea o invitaţie numai atunci când era sigur că va fi refuzat.

Însă eram curios să aflu dacă este adevărat că, de la asasinarea lui Winter, Mock obişnuia să mănânce numai la masa acestuia. Era adevărat. Spre mirarea mea, Mock mă întâmpină bucuros, dar abia mă aşezasem, că la masă ni se alătură şi comandantul, era prima dată când îl vedeam, şi a reieşit că venise special pentru mine, ca să mă cunoască, organizase totul şi era şi amfitrionul nostru, plătind la sfârşit consumaţia. Mock a fost doar momeala. Comandantul a cerut supă de perişoare din ficat, file à la Rossini cu cartofi prăjiţi şi fasole şi o sticlă de Chambertin, în cinstea lui Winter, după cum s-a exprimat el, care, ce-i drept, fusese un palavragiu îngrozitor, însă un gurmand de cea mai aleasă spiţă. A fost întotdeauna o plăcere să-l priveşti mâncând. Am comandat şi eu la fel. Mock alese de pe căruciorul cu mâncăruri o friptură de vită cu piure de cartofi. Ospăţul avea ceva macabru. Mâneam în tăcere, aşa că Mock îşi pusese degeaba proteza auditivă lângă farfurie, pentru a putea să mănânce nestingherit. Apoi,

comandantul ceru mousse au chocolat şi eu am început să-i reproduc convorbirea avută cu Lise Freude.

— Nici nu vă daţi seama, domnule Spät, câtă dreptate are remarcabila dumneavoastră secretară. Zvonul a apărut la închisoare. Directorul şi paznicii jură că este imposibil ca ucigaşul să fie Kohler. Cum a reuşit acest lucru bătrânul bandit, naiba ştie. Este suficient ca numai câţiva să creadă o prostie, că în curând o cred şi alţii.

Totul seamănă cu o avalanşă. Se adună mase tot mai mari de credinţe absurde. Au ajuns s-o creadă şi cei de la Comisia de criminalistică. Desigur că lucrurile astea nu vă privesc, însă locotenentul Heren nu este prea iubit, şi echipa lui ar fi foarte fericită dacă se va dovedi că arestarea lui Kohler a fost o greşeală, iar în ceea ce priveşte restul poliţiştilor, aceştia sunt invidioşi pe Comisia de criminalistică, deoarece pompierii şi cei de la circulaţie au complexe de inferioritate, şi iată că astfel avalanşa a devenit irezistibilă şi a cuprins populaţia, care şi aşa se bucură de orice greşeală de-a noastră. Mai ales de-a mea.

Şi iată cum ucigaşul s-a şi transformat într-un mieluşel nevinovat. La toate acestea se mai adaugă şi faptul că a fost o crimă care s-a bucurat de publicitate, care unora le-a convenit, şi că breslele şi cercurile din jurul lui Kohler, toţi aceşti consilieri ai breslelor, consilieri naţionali, consilieri guvernamentali, consilieri cantonaţi şi consilieri municipali, toţi aceşti directori generali şi directori simpli, boşi şi şefi sunt nemulţumiţi de modul ferm în care a acţionat Jämmerlin şi de faptul că judecătorii au cedat presiunilor lui. Nu erau împotriva unei sentinţe, dar s-au aşteptat la o condamnare cu suspendare sau la o achitare pe motiv de iresponsabilitate, ceea ce n-ar fi făcut dintr-un politician un iresponsabil. Nevinovăţia lui Kohler – ar fi un balsam pe multe răni, domnule Spät.

Mock îşi împinse farfuria la o parte şi îşi înfundă aparatul auditiv în ureche.

— Aţi primit din partea bătrânului Kohler o însărcinare destul de stranie, şi acum a mai venit şi zvonul ăsta idiot că ar fi nevinovat şi că fluşturaticul Benno ar fi criminalul. Doar pentru faptul că a fost cândva campion la tir, tocmai într-o ţară ca a noastră unde fiecare îşi închipuie că el este cel mai bun. Numai că de ce naiba se ascunde prostul ăsta? spuse comandantul şi îşi făcu de lucru cu crema de ciocolată. Nu-mi miroase a bine.

Însărcinarea lui Kohler, zvonul că este nevinovat şi dispariţia lui Benno sunt strâns legate între ele.

— Spät a căzut în capcană, spuse Mock şi începu să facă un desen în creion pe un şervet de pe masă. Un şobolan căzut într-o capcană, dar care continuă să roadă din slănină.

Lienhard mă aştepta în Zeltweg, în biroul meu.

— Cum aţi intrat aici? am întrebat supărat.

— N-are importanţă, îmi răspunse Lienhard şi arătă înspre birou: Rapoartele.

— Şi dumneavoastră îl consideraţi pe Kohler nevinovat? am întrebat bănuitor.

— Nu.

— Mock crede că am căzut într-o capcană, am spus abătut.

— De dumneavoastră depinde, răspunse Lienhard.

O sută cincizeci de pagini scrise mărunt, în stil telegrafic. Mă aşteptasem la o lucrare ipotetică, la combinaţii vagi şi, iată, avem în faţă fapte. În locul unui imaginar necunoscut, era precizat un nume. În sine, rapoartele erau foarte diferite ca valoare şi trebuiau privite cu circumspecţie. Chestionarea martorilor de către Schönbächler: martorii se contraziceau şi se contraziceau îngrozitor.

De pildă: o chelneriţă afirma că Kohler ar fi strigat:

„Canalie ticăloasă!”, în timp ce procuristul unei firme de lenjerie de damă, care stătuse în acel moment la o masă

vecină („M-am murdărit şi de sos”), spunea că vorbele lui Kohler ar fi fost: „Bună ziua, bătrâne!” Un al treilea martor pretindea că a văzut cum consilierul cantonal i-a strâns mâna profesorului. Alţii susţineau că, după ce l-a ucis pe Winter, Kohler s-ar fi ciocnit nas în nas cu Lienhard.

Aici Lienhard pusese semnul mirării şi notase: „N-am fost acolo”. Şi afirmaţiile contradictorii continuau pe alte cincizeci de pagini. Fireşte, niciun martor nu este total obiectiv. Orice martor are tendinţa să amestece fapte reale cu născociri inconştiente. Un incident văzut de un martor se întâmplă atât în afară, cât şi înăuntrul acestuia.

El percepe în felul său întâmplarea, înregistrând-o în memorie, dar memoria îşi pune, la rândul ei, amprenta pe eveniment: orice memorie redă, de fapt, o altă întâmplare. S-au înmulţit, de asemenea, şi neconcordanţele, deoarece Schönbächler, spre deosebire de poliţişti, i-a chestionat pe toţi martorii. Cu cât martorii s-au înmulţit, cu atât declaraţiile au devenit mai contradictorii, peste cincizeci de pagini fiind pline de afirmaţii ce se băteau cap în cap. În fine, erau şi diferenţe cu privire la ora crimei: incidentul se întâmplase doar cu un an şi nouă luni în urmă. Fantezia avusese timp să transforme amintirile, la acestea se adăugau şi lucruri ce nu se petrecuseră decât în imaginaţia unora; dorinţa de a fi important etc., alte cincizeci de pagini fiind pline de afirmaţiile celor ce-şi închipuiau că au fost prezenţi la crimă, dar care nu fuseseră acolo. Schönbächler cercetase lucrurile cu atenţie. Raportul lui Feuchting: metoda lui era cea mai simplă.

Întreba direct şi putea să-şi permită asta deoarece întotdeauna întrebase direct. Nimănui nu i se părea straniu că pune întrebări. Pentru că el întreba mereu despre tot felul de lucruri, punea chiar întrebări absurde sau care păreau absurde. În cele din urmă, a îmbinat laolaltă fragmentele strânse, cu oarecare greutate,

stimulat de numeroase pahare de Martini, rezultând un mozaic care confirma, într-un mod îngrijorător, afirmaţiile diferiţilor martori care apăreau şi în raportul lui Schönbächler, unii susţinând că dr. Benno a fost şi el prezent la Du Théâtre, alţii că se apropiase înaintea lui Kohler de masa profesorului, în fine, erau unii care spuneau chiar că mâncase la aceeaşi masă, iar alţii că părăsise localul, după plecarea consilierului cantonai, iar o cocotă de la alt bar afirma că, la scurt timp după uciderea lui Winter, Benno ar fi năvălit în barul respectiv, ar fi dansat de bucurie, spărgând pahare şi strigând: „A crăpat căpuşa! A crăpat căpuşa!”, îmbrâncindu-i pe toţi şi declarând că acum se va căsători cu ea.

Lumea credea că el se referă la domnişoara Steiermann, aşa că i-a urat fericire şi toţi au promis că vor răspunde invitaţiei la nuntă. Toate acestea s-au petrecut la barul înălţarea la ceruri, cum se numea o tavernă nenorocită din apropierea catedralei, unde se serveau băuturi tari şi unde Benno era văzut foarte des în ultima vreme.

Această „ultimă vreme” dura la Benno de peste doi ani.

Benno, omul care se trăgea dintr-o familie bună, care se bucurase de o educaţie aleasă, îşi terminase cu succes studiile, avusese o carieră sportivă, fusese logodit cu Steiermann, cu una dintre cele mai strălucite partide din oraş, se împotmolise dintr-odată, se schimbă, începu să fie evitat.

În general, se presupunea că Monika Steiermann rupsese logodna. Făcu voiaj e în străinătate, începură să circule zvonuri că dăduse în patima jocurilor de noroc. La început, a mai ţinut legătura cu familiile bune şi bogate, însă după aceea, nu prea a mai fost invitat şi, în cele din urmă, a fost boicotat. A mai trăit un timp pe picior mare, însă pe urmă, a vândut tot ceea ce mai reuşise să salveze

din fosta lui strălucire: gravuri, mobile, câteva lăzi cu Bordeaux vechi. Diferite obiecte nu-i aparţineau, cum a fost, de pildă, cazul unor bijuterii din pricina cărora au fost deschise două procese împotriva lui. (Trec peste prezentarea exactă a situaţiei datoriilor lui Olympia-Heinz, care era catastrofală, ba chiar fantastică, peste douăzeci de milioane.) Ciudat este că multe dintre descoperirile lui Feuchtig cu privire la Benno erau valabile şi în ceea ce-l priveşte pe Winter (în afară de datorii): călătorii în străinătate la congrese ale PEN Clubului care nu avuseseră niciodată loc, însă despre care el relata săptămâni întregi, zvonuri cu privire la faptul că frecventa cazinourile. Winter era şi el, cu veşnicele sale citate din Goethe, un client al barului înălţarea la ceruri, după ce părăsea masa literaţilor de la etajul al doilea de la Du Théâtre. Acolo stătea în cercul editorilor, redactorilor, criticilor de teatru şi corifeilor literaturii biografice din oraşul nostru, pentru a ţine, împreună cu ei, mâna pe frâiele culturii noastre.

Cei din acest cerc luminat îi suportau, ce-i drept, prezenţa, dar îşi băteau joc de el numindu-l, când pleca la baiaderele lui Niederdorf, Maha-Deo1. Concluzia lui Lienhard era extrem de clară: dacă îl excludem pe Kohler, ucigaşul prezumtiv nu putea fi decât Benno. Acesta crezuse că Daphne este Monika Steiermann. Apoi între el şi Winter se întâmplase ceva. Ca urmare a ceea ce se întâmplase, Daphne rupsese legătura cu Benno, iar după aceea Benno se ruinase; în calitate de logodnic al Monikăi Steiermann se bucurase de credit, însă fără Steiermann nu se mai bucura de absolut niciunul. Am devenit suspicios. Versiunea lui Lienhard nu se potrivea cu faptele pe care le cunoşteam. Daphne rupsese legătura cu Benno după ce o molestase, iar Monika Steiermann a renunţat la Benno abia după ce acesta rupsese legăturile cu Daphne. Winter şi Lüdewitz ştiau că Daphne nu este Monika Steiermann,

însă nu erau singurii care ştiau acest lucru. Nu este atât de simplu ca o persoană să preia identitatea alteia, iar aceasta din urmă să dispară în necunoscut – pentru aşa ceva este nevoie de complici. Şi în rândul autorităţilor trebuie să fi fost persoane care cunoşteau situaţia. Şi apoi, oricum, Kohler ştiuse totul. Monika Steiermann însăşi îmi spusese asta. Capcana în care căzusem, după cum afirma Mock, nu putea fi decât aceea că, voit sau nuv eu am fost acela care a dat naştere la convingerea că Kohler era nevinovat, deşi nu împărtăşeam această convingere.

Am contribuit la asta chiar prin faptul că am acceptat însărcinarea lui Kohler. Deoarece, acceptând ficţiunea că nu el este asasinul, trebuia să găsesc un altul: dacă n-a 1 Zeu indian.

fost Brutus cel care l-a omorât pe Cezar, atunci a fost Cassius; dacă nu a fost Cassius, atunci a fost Casca. Se prea poate. Se prea poate ca nu directorul închisorii şi paznicii să fi fost cei care au lansat zvonul că Kohler nu este vinovat, ci eu însumi. De unde ştia comandantul de însărcinarea mea? Paznicul Moser a fost prezent când mi-a fost dată această însărcinare, soţii Knul pe, Hélene, Forder, secretarul particular al lui Kohler, desigur diferiţi avocaţi erau la curent, apoi Lienhard şi cine încă dintre oamenii săi? Ştia şi Use Freude, de ce şi-ar fi ţinut gura?

Se prea poate ca însărcinarea pe care mi-a dat-o Kohler să fi fost o temă de discuţii pentru întregul oraş şi, deşi eram convins că săvârşise crima din curiozitate ştiinţifică, prin însărcinarea primită, cercetările mele se îndepărtau de Kohler în loc să se apropie de el. Acesta să fi fost chiar sensul însărcinării mele? Am fost oare cel care a declanşat o manevră, ale cărei consecinţe nu le-am prevăzut, prin faptul că am transmis rapoarte cu privire la cercetările mele celui care mă însărcinase să le fac? Eram într-o situaţie fără ieşire. Nu peste multă vreme, Lienhard îmi va prezenta nota de plată. Aveam nevoie de bani şi

singura sursă de bani era Kohler. Trebuia să merg înainte, în pofida scrupulelor pe care le aveam. Sau exista totuşi o scăpare? îmi trecu prin cap să-l caut pe fostul meu şef, Stüssi-Leupin, pentru a mă sfătui cu el. Totuşi mai ezitam.

Apoi m-am hotărât, nu să merg la el, ci să nu prezint rezultatele cercetărilor, întâmplă-se ce s-o întâmpla. În fine, nu am mai avut nicio ezitare. Dr. Benno mi-a făcut o vizită în noaptea de 30 noiembrie spre 1 decembrie 1956, era într-o noapte de vineri spre sâmbătă. Cam pe la miezul nopţii. Nu mai ştiu precis. Pentru că în acea noapte s-a hotărât soarta lui şi a mea. Studiam pentru a treia oară raportul, când se deschise uşa biroului care odinioară fusese al lui şi la a cărui masă de scris stăteam. Era un om înalt, solid, cu un păr negru şi lung, pieptănat peste chelie.

Se apropie clătinându-se de masa mea de scris. Dădea impresia unui om a cărui greutate a devenit dintr-odată prea mare pentru oasele sale. Se sprijini de masă cu mâinile care, în contrast cu corpul său masiv, păreau ale unui copil şi mă privi fix, luminat doar pe jumătate de lampa de pe birou. Nu era treaz, părea deznădăjduit şi în neputinţa lui era simpatic. M-am lăsat pe spătarul scaunului. Costumul lui negru lucea de murdărie.

— Dr. Benno, am întrebat, unde aţi fost? Presa vă caută peste tot.

— N-are importanţă, răspunse el gâfâind. Domnule Spät, renunţaţi la proces. Vă rog.

— Ce proces, dr. Benno? am întrebat.

— Cel pe care intenţionaţi să mi-l intentaţi, spuse el pătimaş.

Am scuturat din cap.

— Nimeni nu intenţionează să vă intenteze proces, dr. Benno, am declarat eu.

— Muiţiţi, strigă el. Minţiţi! L-aţi pus pe urmele mele pe Lienhard, apoi pe Fanter, Schönbächler, Feuchting.

Şi presa aţi aţâţat-o să mă urmărească. Ştiţi că

aveam un motiv să-l împuşc pe Winter.

— Kohler a făcut acest lucru, am răspuns.

— Dumneavoastră nu credeţi însă aşa ceva. Tremura din tot corpul.

— Nimeni nu se îndoieşte de acest lucru, am încercat să-l liniştesc.

Benno mă privi, ştergându-şi fruntea cu o batistă murdară.

— O să îmi intentaţi un proces, spuse el încet. Sunt pierdut, ştiu că sunt pierdut.

— Vai de mine, dr. Benno, am răspuns.

Se îndreptă clătinându-se spre uşă, o deschise încet şi ieşi fără să-mi mai arunce o privire.

Alibiul: am fost din nou întrerupt. Lovitură a sorţii.

De această dată prin Lucky. Venise în compania unui tip pe care mi l-a prezentat drept „Marchizul”. (Prin faptul că mă găsesc în postura de om care scrie, m-am detaşat de această istorie suspectă la care am participat activ şi pot deci să mărturisesc adevărul: într-o lume criminală am devenit eu însumi un criminal. Sunt sigur, domnule procuror federal, de faptul că veţi fi de acord cu această constatare, fireşte, cu rezerva că eu vă socotesc atât pe dumneavoastră, cât şi întreaga societate pe care o reprezentaţi prin postul pe care-l deţineţi ca făcând parte din această lume criminală, şi nu numai pe Lucky, pe Marchiz şi pe mine.) Acest specimen cu aspect uman fusese deversat la noi din Neuchitel. împreună cu un Jaguar decapotabil. Avea însă pe faţă un zâmbet de parcă ar fi venit din Caux şi maniere de vânzător de săpunuri de lux. Asta se întâmpla pe la zece seara. Era duminică (scriu această relatare la sfârşitul lunii iulie 1958, într-o încercare timidă de a-mi face ordine printre hârtii).

Fusese furtună, descărcări electrice cu bubuit asurzitor, se mai auzea încă răpăitul ploii şi atmosfera continua să se menţină încărcată, domnea o zăpuşeală

greoaie. Sub mine răsunau psalmii „Coboară, lume, în braţele lui Christos, scufundă-te ferice” şi „Spirit sfânt, cu fulgere şi trăsnete cazi asupra păcatelor noastre”. Lucky se trase cumva jenat de mustaţă, mi se părea cam nervos, chiar şi ochii lui de apostol aveau o expresie meditativă pe care nu o mai văzusem niciodată la el: Lucky era evident preocupat de ceva. Amândoi purtau pelerine de ploaie, care nu erau ude aproape deloc.

— Avem nevoie de un alibi, spuse Lucky în şoaptă, Marchizul şi cu mine. Pentru ultimele două ore.

Marchizul zâmbea mieros.

— Şi cu încă două ore înainte? am întrebat.

— Pentru acelea avem un alibi beton, spuse Lucky şi mă privi atent. Am fost cu Giselle şi Madeleine la Monaco.

Marchizul confirmă din cap.

I-am întrebat dacă i-a văzut cineva venind la mine.

Ca întotdeauna, Lucky era optimist.

— Nu ne-a recunoscut nimeni, afirmă el. Pentru asta ne-am folosit de umbrele.

Am reflectat.

— Unde aţi pus umbrelele? am întrebat apoi, ridicându-mă de la masa de scris şi închizându-mi hârtiile într-un sertar.

— Jos. Le-am pus după uşa de la pivniţă.

— Sunt ale voastre?

— Nu, le-am găsit.

— Unde?

— Tot la Monaco.

— Prin urmare, le-aţi luat cu două ceasuri în urmă?

— Păi, ploua.

Lucky simţi îngrijorat că răspunsurile sale nu mă entuziasmau. Plin de speranţă, scoase de sub pelerină o sticlă de coniac Napoleon. Marchizul puse şi el una pe masă.

— Nu e rău, am aprobat eu, aşa mai veniţi de-acasă.

Apoi, fiecare din ei puse pe masă câte o hârtie de o mie.

— Ştim cum se fac afacerile, sublinie Lucky.

Am clătinat din cap.

— Dragul meu Lucky, mi-am exprimat eu regretul, nu fac din principiu mărturii false.

— Înţeleg, spuse Lucky.

Cei doi mai puseră pe masă o mie.

Am rămas neclintit.

— Povestea cu umbrelele e cam idioată, am constatat eu.

— Poliţia nu ne caută pentru umbrele, ripostă Lucky, dar se vedea că este neliniştit.

— Dar din cauza umbrelelor ar putea să vă dea de urmă, mi-am exprimat eu temerile.

— Am înţeles, spuse Lucky.

Cei doi mai scoaseră câte o hârtie de o mie.

Am rămas uimit.

— Ce-i, aţi devenit milionari?

— Fiecare cu veniturile lui, spuse Lucky. Când primim restul, o ştergem. În străinătate.

— Ce rest?

— Restul onorariului, declară Marchizul.

— Ce onorariu? am întrebat bănuitor.

— Pentru un contract pe care l-am onorat, preciza Lucky. Când vom ajunge la Nisa, ţi le cedez pe Giselle şi Madeleine.

— Vă las şi fetele mele, mă asigură Marchizul. Neuchitel e un loc bun.

Am verificat bancnotele cu atenţie, le-am împăturit şi le-am pus în buzunarul de la spate al pantalonilor. Lucky voia să-mi dea amănunte, însă l-am întrerupt:

— Vă spun o dată pentru totdeauna: nu vreau să ştiu pentru ce aveţi nevoie de alibi.

— Pardon, se scuză Lucky.

— Hai, scoate ţigările! i-am ordonat apoi.

Lucky avea o grămadă de pachete de ţigări: Camei, Dunhill, Black and White, Super King, Piccadilly.

Pachetele formară o adevărată grămăjoară pe masă.

— O prietenă are un chioşc, se scuză el.

— Şi ce fumează domnul Marchiz?

— Nu fumez decât foarte rar, şopti acesta încurcat.

— Nu ai niciun fel de ţigări la tine?

Marchizul scutură din cap.

M-am aşezat din nou la birou. Trebuia să acţionăm.

— Vom fuma acum timp de o jumătate de oră, am ordonat eu, cât de mult şi cât de repede putem. Eu Camei, Lucky – Super Long din astea, Marchizul, Doamne ajută – Dunhill. Să fumăm ţigările până la numele mărcii şi să le stingem, pe toate, în aceeaşi scrumieră. La sfârşit, fiecare ia câte un pachet cu el.

Şi am început să fumăm, într-o adevărată cursă pe viaţă şi pe moarte. Am găsit repede soluţia: începem câte patru ţigări dintr-odată şi apoi le lăsăm să ardă singure.

Afară, furtuna se dezlănţuise din nou şi dedesubt psalmodiatorii urlau: „Distruge, Doamne, neamul nostru de vipere, împrăştie, Iisuse, averile noastre, noi te-am omorât, nesocotind Sfântul Spirit”.

— De fapt, nu fumez deloc, gemu Marchizul. îi era atât de rău, că aproape devenise uman.

Cam după o jumătate de oră, în scrumieră se strânsese o grămăjoară de chiştoace. Aerul devenise irespirabil, fiindcă închisesem fereastra. Am părăsit camera, dar un etaj mai jos am dat nas în nas cu poliţia, care nu ne căuta însă pe noi, ci pe Sfinţii din Uetli. Vecinii care nu doreau să meargă în iad făcuseră o reclamaţie. Grasul de Stuber de la poliţia de moravuri zgâlţâia uşa, iar cei doi însoţitori, poliţişti de patrulă, ne priviră cu suspiciune. Toţi trei le eram bine-cunoscuţi.

— Ce se întâmplă, Stuber, am întrebat. Parcă eraţi la

secţia de moravuri şi asta nu are nimic de-a face cu sfinţenia.

— Mai bine vă îngrijiţi de sfinţenia dumneavoastră, mormăi Stuber, lăsându-ne să trecem.

— Avocatul târfelor, strigă după mine un poliţist din patrulă.

— Mai bine ne-am duce imediat la secţie, oftă Lucky.

Apariţia poliţiştilor îl demoralizase. De frică, Marchizul începu să se roage. Am început să intru la bănuieli că m-am băgat într-o treabă foarte suspectă.

— Prostii, le-am făcut eu curaj. Nici că se putea să întâlnim ceva mai bun decât poliţia.

— Umbrelele…

— O să scap eu de ele mai târziu.

Aerul curat ne făcea bine. Ploaia încetase. Străzile erau însufleţite şi în Niederdoristrasse am intrat la Monaco.

Giselle mai era acolo, dar Madeleine, nu (acum îi ştiu numele), în schimb erau Corinne şi Paulette, două proaspete achiziţii ale lui Lucky, venite de la Geneva, toate trei frumos îmbrăcate, corespunzător tarifului şi având în jur câţiva bărbaţi.

— De ce s-a înverzit aşa Marchizul? strigă Giselle şi făcu cu ochiul. Ce i-aţi făcut?

— Am jucat pocher vreo două ore, am explicat eu, şi Marchizul a trebuit să fumeze cu noi. Drept pedeapsă pentru că a vrut să i te sufle lui Lucky.

— Je m’en suiş pas rendue compte1, spuse Paulette.

— Afacerile se fac fără zgomot.

— Et le rezultat? 2 – Acum sunt avocatul tău, am spus eu.

Paulette se miră. L-am strigat pe Alphons. Barmanul cu buză de iepure ştergea pahare în spatele tejghelei. Am cerut whisky. Alphons ne puse în faţă trei 69. Mi-am băut paharul dintr-o înghiţitură, i-am spus barmanului:

„Domnii plătesc”, şi am ieşit din Monaco. Nu mă îndepărtasem nici zece paşi de uşa barului, când am auzit o maşină oprindu-se. Am văzut cum comandantul, însoţit de trei detectivi de la secţia de criminalistică, intră în bar.

M-am grăbit să dau colţul şi să intru în cârciuma următoare. Şi am avut noroc (măcar o dată): când m-am întors peste o oră în casa din Spiegelgasse, Stuber şi cei doi 1 Nu mi-am dat seama (franc).

2 Şi la ce rezultat aţi ajuns? (franc).

poliţişti din patrulă nu se mai aflau acolo. Era linişte, probabil că şi fraţii lui Uetli plecaseră. Am găsit cele două umbrele după uşa de la pivniţă. Tocmai voiam să cobor în pivniţă pentru a le ascunde acolo, când mi-a venit altă idee. Am urcat înapoi. În lăcaşul sectei era linişte. Uşa era descuiată, şi oricum aş fi putut s-o deschid cu cheia mea care, aşa cum se întâmplă în cazul caselor vechi, se potrivea la toate uşile.

Am intrat în vestibul. Era slab luminat, doar de becul de pe scară. Lângă uşă era un suport cu câteva umbrele.

Am pus cele două umbrele ude printre celelalte, am închis uşa cu grijă şi am urcat din nou în locuinţa mea.

Am aprins lumina. Fereastra era larg deschisă. În fotoliu stătea comandantul.

— S-a fumat mult aici, spuse el, şi privi la scrumiera plină de mucuri. Eu am deschis fereastra.

— Lucky şi Marchizul au fost la mine, am explicat eu.

— Marchizul?

— Un tip din Neuchitel.

— Cum îl cheamă, de fapt?

— Prefer să nu ştiu.

— Henry Zuppey, spuse comandantul. Când au fost la dumneavoastră?

— De la ora şapte la nouă.

— Începuse să plouă, când au venit? întrebă comandantul, – Au venit înainte să înceapă ploaia, am

răspuns. Au rămas la mine ca să nu-i ude. De ce?

Comandantul privi la scrumieră.

— Stuber de la Moravuri v-a văzut pe dumneavoastră, pe Lucky şi pe Marchiz pe la ora nouă, când părăseaţi bârlogul. Unde v-aţi dus apoi?

— Eu?

— Dumneavoastră.

— La Ilock. Am băut două pahare de whisky. Lucky şi Marchizul au plecat la Monaco.

— Ştiu, spuse comandantul. Acolo i-am arestat. Dar acum trebuie să-i eliberez. Au alibi. Au fumat aici la dumneavoastră. Timp de două ore. Se uită din nou la scrumieră. Sunt nevoit să vă cred, domnule Spät. Cineva atât de preocupat de cauza dreptăţii nu oferă un alibi la doi ucigaşi. Ar fi absurd.

— Cine a fost ucis? am întrebat.

— Daphne, răspunse comandantul. Fata care se dăduse drept Monika Steiermann.

M-am aşezat la masa de scris.

— Ştiu că sunteţi la curent, spuse comandantul. Aţi vizitat-o pe adevărata Monika Steiermann, care a rupt relaţiile cu cea falsă, şi astfel Daphne Müller a început să facă trotuarul. Fără a încheia mai înainte un acord cu Lucky şi Zuppey. Şi acum a fost găsită moartă în Mercedesul ei, în parcarea din Hirschenplatz. Cam pe la opt şi jumătate. Venise la ora şapte, dar a rămas în maşină.

A fost o furtună groaznică. Ei, acum Lucky şi Zuppey au alibi, asupra lor nu am găsit nicio armă, iar pelerinele lor de ploaie erau uscate. Trebuie să le dau drumul. Tăcu.

O fată a naibii de frumoasă, spuse apoi. V-aţi culcat vreodată cu ea?

Nu am răspuns nimic.

— N-are importanţă, spuse comandantul şi îşi aprinse un Bahianos, apoi tuşi.

— Fumaţi prea mult, domnule comandant.

— Ştiu, Spät, răspunse comandantul. Cu toţii fumăm prea mult. Se uită din nou la scrumieră. Însă văd că mă bucur de oarecare atenţie din partea dumneavoastră. Trebuie să vă spun că şi dumneavoastră vă bucuraţi de oarecare atenţie din partea mea: un om atât de greu de înţeles ca dumneavoastră n-am mai întâlnit. Nu aveţi chiar niciun prieten?

— Nu-mi place să-mi fac duşmani, am răspuns.

Vreţi să mă interogaţi, domnule comandant?

— Nu, am întrebat doar din curiozitate, domnule Spät, evită comandantul să-mi răspundă. N-aţi împlinit nici treizeci de ani.

— Nu mi-am putut permite să-mi irosesc timpul, a trebuit să-mi fac studiile, am răspuns eu.

— Aţi fost cel mai tânăr avocat al nostru, continuă comandantul, şi acum nu mai sunteţi avocat.

— Comisia de supraveghere şi-a făcut datoria, am spus.

— Dacă mi-aş putea face o imagine despre dumneavoastră, spuse comandantul, mi-ar veni mult mai uşor să vă înţeleg. Dar nu reuşesc. Când v-am vizitat prima dată, am rămas impresionat că doreaţi să luptaţi pentru dreptate şi m-am simţit meschin în faţa dumneavoastră, acum însă nu-mi mai faceţi această impresie.

Alibiul dumneavoastră îl cred, însă în lupta dumneavoastră pentru dreptate nu mai cred.

Comandantul se ridică.

— Îmi pare rău, domnule Spät. Mi-e clar că sunteţi amestecat într-o poveste absurdă şi la fel de clar îmi este că nu se poate schimba nimic în faptul că, din această pricină, şi dumneavoastră deveniţi absurd. V-a mai scris Kohler?

— Da, din Jamaica, am răspuns.

— Cât a trecut de când a plecat?

— Mai bine de un an, am spus, cam un an şi

jumătate.

— Iată un om care se plimbă pe tot mapamondul, zise comandantul. Dar poate că în curând o să se întoarcă.

Apoi plecă.

Post-scriptum. Peste alte trei zile: nu i-am spus comandantului că mă culcasem cu Daphne. Nu a insistat, nu era important pentru el. M-am gândit mult dacă să scriu aici acest lucru. Însă comandantul are dreptate, totul a devenit atât de absurd, încât nu mai are niciun sens să mai ascund ceva: din realitate fac parte şi lucrurile cele mai ruşinoase, şi printre acestea se numără şi rolul pe care l-am jucat în distrugerea lui Daphne, chiar dacă, în fond, aceasta a fost un act de răzbunare al „adevăratei" Monika Steiermann. După scandal, Daphne a fost de negăsit timp de aproape un an. Nimeni nu ştia unde se afla, nici măcar Lienhard, cel puţin aşa afirma el. Locuinţa ei din Aurorastrasse a rămas goală, deşi chiria era plătită regulat.

Nu s-a putut afla cine o plătea. Apoi a reapărut. În vechea ei splendoare: ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, deşi acum altele erau persoanele care o însoţeau. Ceea ce înainte făcuse din cauza traiului îmbelşugat, acum devenise pentru ea o profesiune. Părăsită la strâmtoare de vechii prieteni, ieşea acum în Mercedesul ei alb în căutare de clienţi, cerea nişte preţuri exorbitante şi astfel a reuşit să se refacă financiar. Chiar şi după ce îşi plătea impozitele. Taxele comunale, impozitul faţă de stat, cotizaţia pentru Armată, asigurarea de bătrâneţe şi de urmaşi. Era socotit şic să te culci cu ea; ar fi inutil să devin acum epic.

Un singur lucru vreau să mai spun – la un moment dat a venit la mine; a bătut la uşa locuinţei mele din Spiegelgasse pe la ora două noaptea. Abia m-am putut ridica de pe sofaua unde dormeam, credeam că este Lucky, am aprins lumina, am deschis şi a intrat ea. Fereastra era

pe jumătate deschisă, în cameră se făcuse frig rău (era pe la mijlocul lui februarie), pe tapetul de prost-gust erau numai reproduceri din Beobachter, îmi pusesem hainele pe fotoliul de la masa de scris, iar paltonul pe scaun. Purta o blană de şinşila – chestia cu preţurile era probabil adevărată, sau poate că „adevărata" Steiermann continua să-i dea bani; s-a dezbrăcat, a aruncat totul pe scaun şi s-a întins pe sofa. M-am întins şi eu lângă ea. Era frumoasă şi era frig. N-a rămas prea multă vreme. S-a îmbrăcat din nou, şi-a luat blana şi a pus o hârtie de o mie pe birou. În timp ce protestam, m-a lovit cu mâna dreaptă, cu toată puterea, peste faţă. Asemenea întâmplări nu sunt povestite cu plăcere şi până acum n-am vorbit nimănui despre asta. Consemnez aici numai pentru că mi-am pierdut orice speranţă şi nu-mi mai pasă de nimic. Azi-dimineaţă, cu puţin înainte de ora şase, a fost pe la mine prietenul Stuber de la Moravuri şi mi-a povestit că Lucky şi Marchizul au fost pescuiţi din lac, cam de prin zona Zollikon (vila Steiermann nu e prea departe de locul unde au fost găsiţi). În timp ce Stuber pleca mulţumit, m-am simţit oarecum ofensat; nu-mi pusese nicio întrebare, comandantul ar fi putut să-mi trimită cel puţin pe cineva de la Criminalistică. Lucky şi Marchizul nu o şterseseră destul de repede în străinătate. Iată deci că ziua noastră naţională, 1 August 1958, începea destul de jalnic. Pe deasupra era şi vineri şi, pe lângă asta, era ziua în care urma să fie înmormântată Daphne, căci medicul legist îşi dăduse acordul în acest sens. La ora zece. De 1 August se lucrează numai dimineaţa, inclusiv la pompele funebre, o zi naţională întreagă este prea mult pentru un stat mic, care îşi cunoaşte limitele. Tocmai ieşeam din cameră când a tunat, în această vară furtunile fuseseră la ordinea zilei. Volkswagenul meu era la reparat. (Luasem masa, undeva dincolo de lac, plecasem apoi pe o noapte întunecoasă cu Porsche-ul – da, domnule procuror federal, trebuie să

mărturisesc şi acest lucru –, când m-am răsturnat cu maşina şi cu Madeleine (era oare Madeleine?)

undeva pe drumul forestier, Lucky a pus lucrurile în ordine, micuţa a zăcut două luni în spital şi eu a trebuit să recurg la vechiul meu Volkswagen. Ar fi trebuit. Ar fi trebuit să-l recapăt. Ce-i drept, aş fi putut să-l iau de multă vreme, dar la service nu mă bucur de nicio trecere.

Mi-e teamă să nu-mi prezinte factura de plată.) Aşa că am fost nevoit să mă duc cu tramvaiul la înmormântarea lui Daphne. Nu-mi pot explica însă de ce am apăsat pe clanţa sălii de întrunire a Sfinţilor din Uetli şi de ce, când uşa s-a deschis, am luat una din cele două umbrele pe care le pusesem acolo în urmă cu şase zile. Nu mai ştiu dacă aceasta s-a întâmplat din inconştienţă sau într-un moment de umor negru. Cerul era întunecat, deşi era abia nouă şi jumătate, în vreme ce mă îndreptam prin oraşul vechi spre Bellevue, folosind umbrela drept baston.

Pretutindeni domnea o atmosferă de nervozitate şi mă grăbeam, aşa cum făceam de fiecare dată când era furtună, iar asta promitea să fie deosebită, fiindcă era înainte de prânz. De fapt, în aceste condiţii meteorologice era absurd să mergi la o înmormântare, dar am urcat, mecanic, în tramvaiul supraaglomerat. Din când în când, soarele scânteia prin plafonul de nori negri, ca un proiector care se aprindea şi se stingea. La Kreuzplatz a urcat un individ masiv, îmbrăcat în negru, destul de scund, cu o chelie lucioasă, bărbuţă neagră îngrijită, înspicată de şuviţe albe şi ochelari cu toarte de aur, fără ramă. La început, mi-a trecut prin cap fără să vreau că e Winter, cel asasinat, care, în chip de fantomă, se întoarce de pe lumea cealaltă pentru a participa la înmormântarea fiicei lui, aşa de mult semăna acest om cu cel ucis; şi el avea în mână o coroană mortuară, dar nu am putut citi ce scria pe panglici. La cimitir se strânsese deja multă lume. Erau prezente toate personalităţile, nimeni nu rezistase

nostalgiei, în schimb dintre noii ei clienţi nu apăruse nimeni. Totuşi, Daphne Müller nu era singurul motiv pentru a vizita în acea dimineaţă frumos-împodobitul nostru cimitir orăşenesc. Într-un mormânt aflat nu departe de al ei urma să fie depus procurorul federal Jämmerlin. Şi moartea era regretată de toată lumea, pentru că nu se putea imagina ceva mai trist decât să nu-l mai poţi enerva pe defunctul procuror.

Din fericire, mâhnirea era amestecată şi cu o oarecare satisfacţie din partea celor care se bucură de răul altuia.

Sfârşitul lui Jämmerlin nu fusese lipsit de aspecte comice.

Se întâmplase la saună, stabiliment pe care îl frecventa săptămânal, unde, fără să vrea, se aşezase gol lângă Lienhard, şi el gol-goluţ; n-a mai fost în stare să supravieţuiască spaimei ce i-a provocat-o această întâmplare.

Deci lumea era tristă, deşi cu o oarecare maliţiozitate.

Şi înmormântările concomitente îşi au avantajele lor. Poţi participa la două dintr-odată. Încercam să ghicesc cine la a cui înmormântare venise şi ajunsesem la concluzia că primarul, procurorul Feuser şi unii delincvenţi achitaţi, care voiau să-l necăjească pe defunct şi în mormânt, veniseră la Jämmerlin, pe când Lienhard, Leuppinger, Stoss şi Stüssi-Leupin la ambele înmormântări, iar Friedli, Lüdewitz, Mondschein doar la cea a lui Daphne.

Toţi aveau umbrele. Pastorul Senn se afla la mormântul lui Daphne, iar pastorul Wattenwyl la cel al lui Jämmerlin.

Amândoi erau gata să înceapă. Aşteptam nerăbdător, legănându-mă de pe un picior pe celălalt. Se auzi un tunet. Însă nici pastorul Senn, nici pastorul Wattenwyl nu

începură slujba. Individul mai în vârstă pe care îl întâlnisem în tramvai depusese coroana (nu mai era alta lângă sicriu) pe panglicile căreia scria: SURORII SALE VITREGE DAPHNE, HUGO WINTER. Era probabil învăţătorul Winter. A tunat din nou, de această dată cu un zgomot înfiorător. Se simţi o primă pală de vânt.

Toată lumea aştepta şi aştepta, chiar şi cei de la groapa vecină se uitau la noi, se aştepta ceva, nu ştiam ce, dar deodată am înţeles: dinspre intrarea cimitirului venea spre sicriu într-un scaun cu rotile împins cu paşi solemni de o soră medicală Monika Steiermann „cea adevărată”.

Pitica se machiase în culori stridente, pe cap avea o perucă de un roşu-aprins, imitând coafura lui Daphne, o perucă ce făcea să pară şi mai mare capul micii creaturi, de asemenea purta o rochie mini care semăna cu cea a unui copil, iar la gât un lanţ de perle care îi atârna printre picioarele schiloade pe scaunul cu rotile şi în poală ţinea un obiect învelit într-o pânză neagră. Lângă ea mergea un tip îndesat, într-un costum de culoare închisă prea scurt şi prea strâmt, care nu era altul decât putred-de-bogatul bădăran, consilierul naţional Aschisburger. Ducea în mână o coroană. Primarul şi Feuser şi chiar şi groparii părăsiră mormântul lui Jämmerlin şi veniră la cel al lui Daphne Müller. Pastorul Wattenwyl rămase singur. Şi el ar fi preferat să vină, dar nu putea. Din nou trăsnete, din nou pale de vânt.

— La dracu’, spuse cineva, lângă mine.

Era comandantul.

Sora medicală o împinse pe Steiermann lângă groapă.

Aschisburger aruncă coroana pe sicriu. DRAGEI MELE PENTRU ETERNITATE MONIKA, A EI MONIKA, scria pe panglici.

Pastorul Senn făcu un pas înainte şi tresări când tună iarăşi, toţi cei prezenţi se apropiară şi ei de groapă. Fără

să vreau, am fost împins în spatele domnişoarei Steiermann şi m-am trezit stând între sora medicală şi comandant, în faţa acestuia se afla Aschisburger, iar în faţa surorii medicale, Stüssi-Leupin. Sicriul a fost apoi coborât în groapă. La mormântul de alături nu era nimeni care să coboare sicriul lui Jämmerlin, pastorul Wattenwyl continua să se uite la noi, în vreme ce pastorul Senn deschise şovăitor Biblia, anunţă Ioan 8, versetele 5-11, dar nu mai apucă să citească. Monika Steiermann ridică obiectul pe care-l avea în poală şi îl aruncă în groapă, cu o forţă pe care n-ai fi bănuit-o, astfel încât acesta se izbi cu un bufnet de sicriul lui Daphne, care se sparse cu zgomot:

era capul de bronz executat de Mock al „falsei" Monika Steiermann. Pastorul Wattenwyl se apropie în fugă, în timp ce pastorul Senn era atât de înspăimântat şi tulburat, încât spuse automat: „Domnului să ne rugăm!" Dar tocmai atunci au căzut şi primii stropi grei de ploaie, palele de vânt s-au transformat în furtună şi umbrelele au început să se deschidă. Cum stăteam în spatele domnişoarei Steiermann, am vrut s-o protejez pe pitică şi am deschis-o şi pe a mea. Am apăsat pe buton şi, spre surprinderea mea, calota umbrelei zbură luată de vânt, se ridică în sus, descrise un cerc deasupra adunării îndoliate şi căzu, căci furtuna se stinse la fel de brusc pe cât începuse, ca o mare pasăre neagră, în groapa lui Daphne.

Mulţi abia s-au putut abţine să nu zâmbească. M-am uitat cu groază la tija umbrelei pe care continuam s-o ţin în sus: era un stilet. De parcă aş fi dat onorul cu arma crimei la mormântul celei ucise, în vreme ce pastorul murmură Tatăl nostru. Apoi, groparii au început să arunce pământul cu lopeţile şi a putut fi coborât în groapă şi sicriul lui Jämmerlin. Sora medicală împinse scaunul domnişoarei Steiermann, a trebuit să-i fac loc, ţineam în continuare stiletul în mână, în timp ce restul umbrelelor se închideau: furtuna, ocolind cu pietate cimitirul, s-a dezlănţuit

deasupra centrului oraşului, chiar şi spre seară tot se mai pompa apa afară din pivniţe, în timp ce de undeva se auzeau explodând petarde. Începuse sărbătorirea zilei naţionale. Soarele arunca raze extrem de strălucitoare peste mulţimea care se îndrepta spre ieşirea din cimitir şi peste groparii ce continuau să arunce pământ cu lopeţile. Chiar şi pastorul Seinn se străduia să plece cât mai repede de acolo, pe când pastorul Wattenwyl nu mai ştia ce să facă, primarul şi Feuser plecaseră deja. Doar Lienhard mai rămăsese la mormântul lui Jämmerlin şi se uita cum este aruncat pământ peste sicriu. Când a trecut pe lângă mine, plângea. Pierduse un duşman. Am privit din nou stiletul. Vârful îi era murdar de ceva maroniu-închis şi şanţul săpat în lama subţire, de asemenea.

— Umbrela ta nu mai e bună de nimic, Spät, spuse comandantul, aflat lângă mine, apoi îmi luă mânerul cu stilet din mână şi se îndreptă şi el spre ieşirea din cimitir.

Vânzarea: o carte poştală trimisă de Kohler din Hiroshima mă linişteşte, pleacă la Singapore. A venit, în fine, timpul să relatez ceea ce a fost hotărâtor, chiar dacă acest fapt hotărâtor este o prostie pe care dificultăţile mele financiare n-o mai pot scuza. I-am trimis rapoartele lui Stüssi-Leupin, iar peste două zile acesta m-a primit în camera de zi a locuinţei sale situate undeva mult în afara oraşului. Denumirea de cameră de zi este cam nepotrivită, mai exactă ar fi cea de hală nelocuită. Camera respectivă, de formă pătrată, avea, după părerea mea, 20 pe 20 metri, cu trei laturi de sticlă, fără să se vadă vreo uşă, printr-unul dintre pereţii de geam putând fi admirată panorama unui vechi orăşel cruţat deocamdată de autostradă, străbătut însă de coloane fără sfârşit de maşini, care, pe măsură ce se lăsa întunericul, dădeau peisajului o notă fantomatică, salbe de lumini străbătând arterele dintre vechile ziduri, iar prin ceilalţi doi pereţi de sticlă se distingeau clar profilate datorită luminii ce venea din spate, stâncile,

blocuri eratice de piatră, grele de câteva tone, cioplite sumar de Mock, zei de granit, ce stăpâneau Pământul, înaintea apariţiei oamenilor care smulseseră munţii din adâncuri, care despărţiseră continentele, monoliţi care, ca nişte gigantice falusuri, îşi aruncau umbrele în hala goală în acel moment fiindcă, în afara unui pian cu coadă, nu se mai aflau acolo decât două şezlonguri, situate în diagonală faţă de el. Pianul era postat aproape în faţa intrării, o poziţie cum nu se poate mai neadecvată, lângă o scară de lemn care ducea undeva sus, unde se găseau probabil mai multe camere nu prea mari, fiindcă, apropiindu-mă cu Porsche-ul, casa nu părea să aibă mai mult de un etaj, iar văzută dinspre orăşel semăna cu un bungalow. Într-unul din cele două şezlonguri stătea fostul meu şef, îmbrăcat într-un halat de casă, nemişcat, luminat doar de lampadarul plasat între scaune. Am tuşit, dar nu s-a mişcat, am înaintat pe podeaua din plăci de marmură diferit colorate şi combinate cu artă, Stüssi-Leupin continuă să stea nemişcat. M-am aşezat în celălalt şezlong, cufundându-mă într-o mare de piele. Lângă şezlongul meu, pe podea, am descoperit într-un coşuleţ o sticlă de vin roşu, desfundată, un păhăruţ de cristal în formă de lalea şi un vas cu nuci, aceleaşi lucruri se găseau şi lângă fotoliul în care se afla cam la patru metri depărtare Stüssi-Leupin, dar în faţa acestuia se mai vedea şi un telefon. L-am privit. Aţipise.

Mi-am amintit de portretul lui Varlin, pe care îl considerasem cam exagerat, abia acum mi-am dat seama de geniul cu care pictorul reuşise să-l surprindă pe avocat:

sub o claie de păr încâlcit, alb ca neaua, o căpăţână pătrată de ţăran, colţuroasă, un nas borcănat, chipul brăzdat de cute adânci care se adunau într-o bărbie cioplită parcă în piatră, iar gura avea o expresie de încăpăţânare, fără să fie lipsită însă de o anumită gingăşie. Contemplam această figură ca pe un peisaj familiar şi

totuşi enigmatic, fiindcă ştiam puţine lucruri despre Stüssi-Leupin, deşi el îmi fusese şef timp de mai mulţi ani, deoarece nu schimbase niciodată vreo vorbă pe teme personale cu mine, acesta fiind poate şi motivul pentru care nu am rămas în cancelaria lui.

Am aşteptat. Brusc, ochii lui copilăroşi şi miraţi se aţintiră asupra mea, privindu-mă de după ochelarii fără ramă.

— De ce nu beţi, domnule Spät? mă întrebă el, treaz de-a binelea, de parcă nu ar fi dormit (poate că nici nu dormise). Turnaţi-vă, o să-mi torn şi eu.

Am băut. Se uita la mine, tăcea şi se uita la mine, înainte de a trece la problema noastră, începu el să vorbească şi privi într-un punct din faţa lui – şi el poate să-şi imagineze în ce constă aceasta, să-i permit să facă o observaţie personală, legată şi de scrupulele care mă frământă, din cauza cărora am bătut drumul până la el, de fapt nici acest lucru nu este prea bine spus, fiindcă am venit, de fapt, cu un Porsche, măi-măi, ce grozav!

Râse pe înfundate, ceva părea să-l amuze extraordinar, bău şi continuă, întrebându-mă dacă mi-a povestit vreodată istoria vieţii sale. Nu? De fapt, e normal. Ei bine, era fiul unui ţăran de la munte şi familia lui se numea Stüssi-Leupin pentru a nu se confunda cu Stüssi-Bierlin, familie cu care ai săi aveau, din timpuri imemoriale, o dispută în legătură cu un teren de cultivare a cartofilor care era atât de abrupt, încât în fiecare an, şi deseori de mai multe ori pe an, trebuia terasat şi de unde, dacă aveai noroc, puteai obţine cartofi pentru a face trei-patru porţii de cartofi prăjiţi, şi totuşi, pentru această bucată de loc s-au intentat procese, s-au iscat bătăi şi chiar s-a ucis.

Chiar şi acum situaţia este aceeaşi. Pe scurt, spuse el, adresându-mi-se cu formula „tinere coleg”, după terminarea studiilor s-a stabilit, ca avocat, în satul său

natal, în satul Stüssi, cum fusese numit, fiindcă în el nu locuiau doar Stüssi-Leupinii şi Stüssi-Bierlinii, ci şi Stüssi-Moosii, familie înrăjbită cu Stüssi-Sütterlin, şi aşa mai departe, dar aşa au stat lucrurile numai la începuturi, la fondarea satului, ca să spună aşa, căci azi fiecare familie Stüssi este înrăjbită cu toate celelalte. Şi în acest cuib din munţi, în această cloacă de vrajbă între familii, crime, incest, sperjur, hoţie, defăimare şi fraude şi-a petrecut el ucenicia ca avocat al ţăranilor, ca „împuternicit”, cum se spunea pe acolo, şi nu pentru a instaura justiţia în valea aceea, ci pentru a o ţine departe de ea, fiindcă un ţăran care înscenase un accident pentru a scăpa de nevasta lui bătrână ca să se căsătorească cu fata din casă sau o gospodină care l-a băgat în mormânt pe bătrânul ei soţ otrăvindu-l cu arsenic pentru a se mărita cu argatul sunt mult mai folositori în gospodăria lor decât în închisoare, închisorile goale costă mult mai puţin decât gospodării întregi abandonate, păşuni ce se umplu cu buruieni şi solul ţării ce se erodează.

Râse din nou ca pentru sine.

— Doamne, ce vremuri! se miră el. Nu ştiu ce naiba m-a apucat de m-am căsătorit cu o von Melchior, venind în oraşul nostru împuţit şi ajungând un star al avocaturii.

Cum este vremea?

— Bate foehnul. Mult prea cald pentru decembrie, am răspuns. Parcă ar fi primăvară.

— Ieşim afară?

— Cu plăcere, am răspuns.

— A ieşi nu este, poate, cuvântul cel mai nimerit, spuse el, apoi apăsă pe un buton aflat pe spătarul fotoliului său şi imenşii pereţi de sticlă coborâră în pământ, iar proiectorul de după blocurile de granit se stinse. Stăteam sub planşeul de beton ce părea că pluteşte, de parcă ne-am fi aflat în aer liber, luminaţi doar de lampadar.

„O construcţie plină de fanfaronadă”, reflectă el,

continuând să se uite fix spre un punct din faţa sa. îmi spuse că se simte ca Führerul în cancelaria Reichului. Însă, în calitate de vedetă printre avocaţi, era obligat să-şi permită un Van der Heussen, deşi l-ar fi preferat pe arhitectul Friedli Fudlibürger. Asta-i soarta, trebuie să fii în pas cu moda. Şi acum stă singur aici. Odinioară petrecerile se ţineau lanţ, cei din orăşel se plânseseră de atâtea ori, inclusiv Fudlibürger, până când… dar asta nu are nicio legătură cu problema noastră. Dusese apoi şi mobila de aici. Tot felul de lucruri moderne.

În cele din urmă mi se adresă din nou, pe când îşi turna vin:

— Să revenim la problema noastră, Spät.

I-am relatat despre însărcinarea pe care mi-o dăduse dr.h.c. Isaak Kohler.

Stüssi-Leupin mă întrerupse, spunându-mi că este la curent cu întreaga chestiune, bău şi adăugă că şi familia Knul pe îi făcuse o vizită. Despre însărcinarea mea îi vorbise Hélene, fiica lui Kohler, iar el studiase şi rezultatele cercetărilor lui Lienhard şi ale tovarăşilor lui.

I-am vorbit apoi despre opiniile mele în legătură cu motivele lui Kohler, de bănuiala lui Hélene că tatăl ei ar fi fost silit să săvârşească crima, l-am informat despre întâlnirea mea cu Daphne, despre vizita mea la Monika Steiermann şi despre apariţia lui Benno în biroul meu.

— Ce noroc pe capul nostru, se miră Stüssi-Leupin şi îşi turnă iarăşi vin.

— Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi cu asta, am răspuns nesigur.

— Ba înţelegeţi chiar foarte bine, răspunse Stüssi-Leupin, altfel n-aţi fi venit la mine. Să refacem împreună jocul lui Kohler. Dacă plecăm de la premisa că nu el este asasinul, este al naibii de uşor să găsim un alt asasin. Nu poate fi decât Benno, de asta îi e şi lui frică. A tocat peste douăzeci de milioane de la falsa Monika Steiermann,

Winter a informat-o despre aceasta pe adevărata Steiermann, logodna a fost ruptă, Benno s-a ruinat şi îl împuşcă pe Winter la Du Théâtre. Voilà. Aceasta este versiunea de care are nevoie cel care v-a dat însărcinarea şi pe care o veţi folosi.

Stüssi-Leupin îşi ridică paharul în lumina lampadarului. Dinspre orăşel se auziră claxoanele automobilelor minute în şir; judecând după farurile care rămăseseră nemişcate, îţi dădeai seama că cele două coloane de maşini se blocaseră reciproc.

Stüssi-Leupin râse:

— Tocmai unui avocat cu caş la gură ca dumneavoastră să-i cadă în braţe unul din cele mai frumoase procese de recurs din acest secol!

— N-am fost însărcinat să deschid un proces de recurs, am spus.

— Însărcinarea pe care aţi acceptat-o nu poate duce decât la aceasta.

— Kohler l-a ucis pe Winter, am spus eu constatativ.

Stüssi-Leupin se miră.

— Ei şi? spuse el. Aţi fost acolo?

De undeva din spate o umbră neagră coborî scările şi se îndreptă şontâcăind spre noi. Când s-a apropiat mai mult, mi-am dat seama că este un preot care avea în mână o servietă neagră, mică. Se opri la circa trei metri de Stüssi-Leupin, tuşi, geamul se ridică la loc, proiectorul se reaprinse, zeii din granit îşi aruncară din nou umbrele în spaţiul ce se închisese. Preotul era grozav de bătrân, strâmb, zbârcit şi avea un picior mai scurt.

— Soţia dumneavoastră a primit ultima împărtăşanie, spuse el.

— E în ordine, răspunse Stüssi-Leupin.

— Mă voi ruga pentru ea, îl asigură preotul.

— Pentru cine? întrebă Stüssi-Leupin.

— Pentru soţia dumneavoastră, preciza preotul.

— Faceţi-vă datoria, răspunse Stüssi-Leupin indiferent şi nici nu se mai uită după preotul care murmură ceva şi plecă şontâcăind spre ieşire, unde menajera care mă întâmpinase la sosire îi deschise uşa.

— Soţia mea este pe moarte, îmi spuse în treacăt parcă Stüssi-Leupin şi sorbi din pahar.

— În acest caz... am bâiguit eu şi m-am ridicat să plec.

— Doamne, Spät, ce sensibil sunteţi! spuse Stüssi-Leupin. Aşezaţi-vă la loc.

M-am aşezat, el turnă din nou. Pereţii de sticlă intrară iar în pământ, reflectoarele se stinseră şi eram din nou în aer liber.

Stüssi-Leupin privea fix în faţa sa.

— Soţia mea are măreţia sufletească de-a mă scuti de tortura de-a participa la stingerea ei din viaţă, spuse el cu o voce indiferentă, în plus, preotul a fost la ea, şi acum sunt lângă ea medicul şi o soră medicală. Soţia mea, domnule Spät, nu numai că a fost a naibii de petrecăreaţă, a naibii de bogată şi a naibii de catolică, mai este şi a naibii de frumoasă. M-a înşelat de-a lungul întregii sale vieţi.

Medicul care stă lângă ea a fost ultimul ei amant. Dar o înţeleg. Un om ca mine este otravă pentru neveste.

Râse pentru sine şi schimbă imediat subiectul.

Îmi spuse că sunt un prost dacă îl consider vinovat pe dr. Isaak Kohler. De fapt şi el, Stüssi-Leupin, îl consideră. Desigur, martorii se contrazic, desigur, arma crimei nu a fost găsită niciodată, desigur, motivul lipseşte.

Şi totuşi îl considerăm vinovat. De ce? Deoarece asasinatul s-a petrecut într-un restaurant arhiplin. Cei prezenţi trebuie să fi văzut ceva, chiar dacă acum se contrazic.

Nu ştim deci nimic sigur, dar credem cu certitudine acest lucru. Asta l-a intrigat şi în timpul procesului. Nimeni

nu a întrebat unde este revolverul şi nici martorii nu au fost interogaţi, chiar şi judecătorul s-a mulţumit cu declaraţia comandantului care, ce-i drept, în timpul faptei se aflase în apropiere, dar nu a precizat dacă a văzut direct cum a fost săvârşit asasinatul şi nici dacă îi interogase pe martori, în plus, apărătorul fusese un zero, iar Jämmerlin în mare formă. Ne-am dat destulă osteneală să punem în acelaşi taler ceea ce cunoşteam despre vina lui Kohler cu ceea ce credem despre vina lui Kohler. Dar ceea ce cunoaştem a rămas mult sub nivelul a ceea ce credem, iar un apărător iscusit poate fabrica chiar şi numai din această discrepanţă o achitare. Să-i mai dăm totuşi bunului nostru Jämmerlin o şansă şi să căutăm motivul.

Kohler îmi încredinţase această însărcinare bănoasă, zicea Stüssi-Leupin, deoarece eu nu ştiam să joc biliard. De aici eu am tras concluzia – doar m-a ascultat cu atenţie că dr. Kohler ar fi săvârşit crima pentru a face observaţii, ar fi asasinat pentru a studia legile societăţii şi nu şi-ar fi dezvăluit motivele numai pentru că tribunalul nu l-ar fi crezut. Dragă prietene, îmi spuse, un asemenea motiv este prea literar, numai scriitorii născocesc asemenea motive, deşi, adăugă el, şi eu cred că un om ca dr. Kohler trebuie să fi acţionat dintr-un motiv deosebit. Dar care să fi fost acesta?

Stüssi-Leupin reflectă.

— Aţi tras o concluzie greşită, spuse apoi. Deoarece nu înţelegeţi jocul de biliard. Kohler a jucat à la bande.

— Ala bande, mi-am amintit eu. Aceste cuvinte le-a pronunţat odată Kohler. Când juca biliard la Du Théâtre.

A spus: „A la bande, aşa trebuie să fie lovit Benno!” – Şi ce a jucat apoi? mă întrebă Stüssi-Leupin.

— Nu-mi mai aduc aminte cu precizie, am spus scormonindu-mi memoria. Kohler a trimis, cred, bila în marginea mesei de biliard şi de acolo aceasta a ricoşat şi a lovit bila lui Benno.

Stüssi-Leupin îşi turnă iarăşi vin.

— Kohler l-a împuşcat pe Winter pentru a-l lichida pe Benno.

— De ce să facă aşa ceva? am întrebat nedumerit.

— Spät, sunteţi mai naiv decât credeam, se miră Stüssi-Leupin. Păi, chiar domnişoara Steiermann v-a dat cheia acestei enigme. Kohler se ocupă de afacerile ei. Şi acum, din închisoare. Nu împleteşte doar coşuri. Steiermann are nevoie de Kohler, iar Kohler are nevoie de Steiermann, Lüdewitz este doar un om de paie. Dar care din ei este stăpânul şi care sluga? Pe undeva fiica lui Kohler are dreptate. A fost o crimă din complezenţă. De ce nu?

Şi un fel de şantaj. Milioanele se aflau în mâna lui Steiermann, cele douăzeci de milioane fuseseră ale ei, Kohler a înţeles acest lucru şi astfel, prin Winter, l-a lichidat pe Benno. Pentru că Steiermann dorea acest lucru. Poate că nici n-a fost nevoie ca ea să-şi exprime această dorinţă.

Poate că el a ghicit-o.

— O teză şi mai absurdă decât adevărul, am spus.

Domnişoara Steiermann l-a iubit pe Benno, deoarece Daphne l-a iubit, şi l-a părăsit abia atunci când l-a părăsit Daphne.

— O teză mai realistă decât adevărul. În majoritatea cazurilor adevărul este de necrezut, ripostă el.

— Teza dumneavoastră nu va fi acceptată de nimeni, am spus.

— Adevărul nu este acceptat de nimeni, răspunse el, de niciun judecător, de niciun jurat, nici măcar de Jämmerlin. El se realizează la niveluri de neatins pentru justiţie. Singura teză ce va fi acceptată de justiţie, în cazul când se va ajunge la recurs, este aceasta: că dr. Benno este ucigaşul. Numai el are un motiv solid. Chiar dacă este nevinovat.

— Chiar dacă este nevinovat? am întrebat.

— Te deranjează acest lucru? replică el. Şi nevinovăţia lui este o presupunere. El este singurul care ar fi putut să ascundă revolverul. Dragul meu, ocupaţi-vă de acest proces de recurs şi în câţiva ani sunteţi egalul meu.

Sună telefonul. Ridică receptorul, apoi îl puse la loc.

— Soţia mea a murit, spuse.

— Condoleanţele mele, am bâiguit.

— Ce să mai vorbim, spuse el.

Vru să-şi mai toarne vin, dar sticla lui era deja goală, m-am ridicat şi i-am turnat din sticla mea, după care am pus-o lângă a sa.

— Trebuie să mă întorc cu maşina, am spus.

— Înţeleg, răspunse. Porsche-ul a costat ceva.

Nu m-am mai aşezat.

— Domnule Stüssi-Leupin, nu voi deschide recurs şi nici cu această însărcinare nu mai vreau să am de-a face.

Voi distruge materialele strânse, am declarat.

Ridică paharul în lumina lampadarului.

— Cât a fost avansul? întrebă el.

— Cincisprezece mii şi încă zece mii pentru cheltuieli.

Un om cu o geantă în mână începu să coboare treptele, desigur medicul, ezită, se vedea că se gândeşte dacă să vină la noi sau nu, apoi a apărut menajera care l-a condus afară.

— O să vă fie greu să plătiţi suma asta, chiar şi în rate, reflectă Stüssi-Leupin. Cât face în total?

— Treizeci de mii, plus cheltuielile, am răspuns eu.

— Vă ofer patruzeci de mii pentru a-mi da toate materialele.

Am ezitat.

— Vreţi. să intentaţi recurs.

Continuă să privească la paharul său cu Talbot roşu.

— Treaba mea. îmi vindeţi sau nu documentele?

— Sunt nevoit, am răspuns.

Goli paharul.

— Nu sunteţi nevoit, ci doriţi acest lucru.

Şi îşi umplu din nou paharul, pe care îl ţinu iarăşi în mână.

— Stüssi-Leupin, i-am spus, şi m-am simţit egal cu el, dacă se va ajunge la un proces, voi fi avocatul lui Benno.

Am plecat. Când ajunsesem în umbra unuia dintre zidurile de piatră, adăugă:

— Nu aţi fost acolo, să vă intre bine în cap asta, domnule Spät, nu aţi fost acolo şi nici eu nu am fost acolo.

Apoi îşi goli paharul şi adormi din nou.

…Dr.h.c. Isaak Kohler mi-a anunţat telegrafic sosirea: va ateriza poimâine, la orele 22 şi 15, cu avionul de Singapore, iar eu îl voi împuşca şi după aceea mă voi împuşca. Aşa că îmi mai rămân doar două nopţi pentru a încheia relatarea. Această veste m-a surprins, poate pentru că nu mai credeam că se întoarce. Recunosc, sunt beat.

Am fost la Hock, m-am dus mereu în ultimul timp la Hock, la lungile mese de lemn, printre oameni la fel de beţi ca mine. Trăiesc pe spezele lui Giselle şi ale fetelor pe care le-am adus aici după moartea Marchizului, nu din Neuchitel, ci din Geneva şi din Berna, în timp ce fetele de aici au plecat la Geneva sau la Berna, s-a declanşat o considerabilă mişcare de reorganizare, cu care eu, personal, nu am nimic de-a face, legal nici nu am dreptul să am de-a face, şi ilegal nu am altceva de făcut decât să aştept ziua de poimâine, orele 22 şi 15. Locul lui Lucky a fost preluat de Noldi-Orhidee care trebuie să fi venit aici din Solothurn, după ce-a făcut carieră la Frankfurt, e un tip foarte distins, fetele lui poartă orhidee, poliţia este furioasă, orhideele nu pot fi interzise, o juristă din Basel care, pe la ora unu noaptea, traversa strada prin zona Bellevue, cu o orhidee la bluză – tocmai venea de la o discuţie privind dreptul de vot al femeilor, organizată de

televiziune –, a fost arestată, nu avea niciun document asupra sa pentru a dovedi cine este, a ieşit un scandal groaznic, poliţia şi şeful poliţiei – acesta din urmă printr-o dezminţire stângace – făcându-se de râs. Aşa că Noldi-Orhidee domneşte netulburat, îl are avocat pe Wichetern, unul dintre avocaţii noştri cei mai de vază, care din motive pur sociale doreşte să lupte pentru dreptul acestor dame care, în fond, plătesc şi ele impozite; Wichetern s-a zbătut de altfel şi pentru înfiinţarea unor saloane de masaj. În ce mă priveşte, Noldi-Orhidee mi-a dat de înţeles că „datorită modului meu de viaţă” nu mai sunt bun pentru afacerile lui, însă el nu mă va lăsa, fiindcă îi este dator lui Lucky, a vorbit cu „personajul”, cum s-a exprimat el, aşa că deocamdată mă mai pot arăta pe la Hock, nici comandantul nu m-a mai deranjat, nimeni nu pare interesat să afle cum au încetat din viaţă Lucky şi Marchizul, şi moartea încă neelucidată a lui Daphne a căzut în uitare. Aşa că, deşi nu am ajuns proxenet, sunt totuşi un întreţinut. Când sunt la Hock clienţii mă întreabă de adrese, pe care le dau fără să cer un ban, iar clienţii – în majoritate domni în vârstă – îmi plătesc un whisky, eu însă procedez aşa din generozitate, de fapt, a devenit ceva de la sine înţeles. Am spus toate astea ca o justificare a stării mele alcoolizate, a faptului că nu scriu prea frumos şi a grabei mele, fiindcă, sincer să fiu, după ce am găsit telegrama lui Kohler, am pornit imediat într-un tur prin localuri, nici nu mai ştiu cum m-am întors în Spiegelgasse, iar acum, douăzeci de ore mai târziu, stau la masa mea de scris. Din fericire, mai am o sticlă de Johnnie Walker la mine, mă şi mir cum, dar îmi amintesc de dentistul din Thun, care m-a căutat la Hock şi căruia i-am prezentat-o pe Giselle la Monaco – am venit de la Monaco şi nu de la Hock, cum probabil am afirmat –, graba cu care trebuie să scriu toate astea nu-mi permite să mai recitesc cele scrise şi nici digresiunile – sticla de Johnnie Walker am meritat-o

–, Giselle n-a fost prea încântată de dentist, îi făcea scârbă; după ce a băut Veuve Cliquot – a doua sticlă –, dentistul şi-a scos dantura, mai întâi placa de sus, apoi pe cea de jos, lucrate de el însuşi, ne-a şi arătat iniţialele lui, C.V., lângă măseaua de minte din stânga sus, apoi a luat plăcile în mână, a clămpănit din ele şi a încercat să o muşte cu ele de piept pe Giselle, lui Hindelmann de la masa alăturată i-au dat lacrimile de atâta râs, mai ales când dentistul a scăpat placa sub masă şi nu numai sub a noastră, ci şi sub masa lui Hindelmann, la care acesta stătea cu Marilyn, una nouă din Olten, de unde se trage şi Noldi-Orhidee – ba nu, din Solothurn sau totuşi din Olten –, aşa că dentistul s-a aşezat în patru labe pentru a-şi căuta placa, pe care nu voia nimeni să i-o ridice, ci o pasau cu piciorul sub masa următoare. În fine, până la urmă, Giselle s-a lăsat înduplecată, ne săturasem de atâta râs, şi mi-am primit sticla de Johnnie Walker. Motivul pentru care chicotele lui Hindelmann m-au enervat a fost că la procesul lui Kohler el reprezentase mizerabil acuzarea.

Proces, şi nu recurs. Toată lumea se aştepta ca Stüssileupin să intenteze recursul, însă el a surprins prin petiţia adresată Departamentului de Justiţie. Arăta că dr.h.c.

Isaak Kohler nu a mărturisit niciodată că l-a împuşcat pe profesorul germanist Adolf Winter la restaurantul Du Théâtre. O simplă relatare a martorilor oculari nu este suficientă dacă făptaşul îşi contestă vina, pentru că şi martorii oculari pot greşi. Cazul Kohler este, de aceea, de competenţa Curţii cu juri, şi nu a Tribunalului Suprem.

Prin urmare, trebuie întreprins tot ce este posibil pe plan juridic şi legal pentru a declara nulă vechea sentinţă şi a aduce cazul Kohler în faţa Curţii cu juri. Această cerere a lui Stüssi-Leupin a declanşat o activitate febrilă de răscolire a actelor şi proceselor-verbale, care, spre indignarea şefului justiţiei noastre, Moses Sprunglin, au

confirmat lipsa unei recunoaşteri a vinovăţiei de către inculpat pălăvrăgeala filosofică a lui Kohler fusese interpretată ca atare –, drept urmare, şeful justiţiei l-a pensionat înainte de termen pe preşedintele instanţei, judecătorul Jegerlehner, iar pe cei patru judecători care au participat la proces şi pe procurorul federal Jämmerlin i-a mustrat zdravăn, transmiţând cazul Curţii cu juri – o acţiune cam pripită din punct de vedere juridic. Accesul de furie al lui Jämmerlin nu a servit la nimic, iar cererea lui către Tribunalul Federal a fost respinsă cu o grabă aproape senzaţională, adică cu promptitudine – caz unic în analele acestei instituţii cunoscute pentru ritmul de melc cu care acţionează din pricina suprasolicitărilor la care este supusă, pe scurt, noul proces al lui Kohler a fost deja pus pe rol în aprilie 1957. Jämmerlin nu a cedat, a vrut să joace din nou rolul de acuzator, însă a fost recuzat de Stüssi-Leupin pe motiv că nu poate fi imparţial. Jämmerlin s-a apărat ca un leu şi a renunţat la intenţia lui numai când a aflat că Stüssi-Leupin îl propusese şi pe Lienhard drept martor. Desigur, lui Stüssi-Leupin nu i-ar fi putut face faţă nici măcar Feuser, dar îmi dau seama că nu am relatat încă nimic despre proces, despre rolul trist pe care l-a jucat în cadrul lui comandantul, care a declarat că nu a văzut cum a tras Kohler, ci a presupus numai acest lucru.

În general, Stüssi-Leupin a făcut uz de toate mijloacele artei sale. A fost strălucitor, trebuie să recunosc. Martorii citaţi s-au contrazis în asemenea hal, încât adesea juraţii abia se puteau abţine să nu râdă, iar publicul nu mai putea de plăcere; faptul că revolverul nu a fost găsit nici pân', a acum a fost interpretat de Stüssi-Leupin în favoarea lui, evidenţiind că acest fapt a fost trecut cu vederea în primul proces, că prin aceasta lipsea corpul delict şi că numai acest motiv şi era suficient pentru ca inculpatul să fie achitat din lipsă de probe. Treptat însă, Stüssi-Leupin a îndreptat bănuielile către Benno, oare se

afla în momentul faptei la Du Théâtre, era fost campion al Elveţiei la tir cu pistolul, posesor al unei colecţii de revolvere, pe care, potrivit lui Lienhard, intenţiona să o vândă din cauza greutăţilor financiare prin care trecea – un murmur străbătu atunci sala! –, apoi a făcut o serie de aluzii la neînţelegerile dintre dr. Benno şi profesorul Winter, aşa că interogarea lui Benno devenise inevitabilă, toată lumea aştepta cu încordare audierea acestuia, dar dr. Benno nu a apărut în faţa Curţii cu juri.

Îl căutasem toată ziua. Eram hotărât să preiau eu apărarea lui, după cum îi comunicasem lui Stüssi-Leupin, şi de aceea aveam nevoie de o serie de informaţii din partea lui Benno, pentru a căuta contraargumente împotriva lui Kohler, dar nici măcar la barul înălţarea la ceruri nu se ştia nimic de Benno. Feuchting bănuia că se ascunsese la Daphne, aceasta avea inimă bună şi nu-şi uita vechii iubiţi când se aflau la ananghie, un anume Emil E., comis-voiajor al unei firme de déodorante, care recent îşi lăsase câştigul pe o lună la ea, în Aurorastrasse, avusese impresia că în apartament mai era cineva. Nimeni nu a reuşit însă să-l găsească. Se vehicula ipoteza că fugise.

Poliţia a fost rugată să intervină pe lângă Interpol, s-a procedat aproape la fel ca şi la arestarea lui Isaak Kohler.

Daphne le-a făcut greutăţi, le-a cerut mandat din partea procuraturii înainte de a-i percheziţiona apartamentul, dar când Use Freude a intrat, a doua zi, în biroul meu din Zeltweg, l-a găsit pe vajnicul scrimer şi maestru de tir spânzurat de lustră, legănându-se din cauza curentului care s-a produs între fereastra deschisă şi uşa pe care a intrat; Benno păstrase o cheie de la vechiul lui birou şi se urcase pe masa mea de scris, odinioară a sa, pe când eu îl căutam la Daphne – zile în şir după aceea am mai mirosit toate parfumurile posibile pe care comis-voiajorul Emil E… Poate că motivul pentru care nu-mi face

deloc plăcere să relatez despre acest proces este că acolo s-ar fi vorbit despre recenta mea legătură cu Daphne, şi asta în prezenţa lui Hélene, dacă Stüssi-Leupin ar fi interogat-o pe Daphne, lucru care s-ar fi întâmplat cu siguranţă dacă Benno nu i-ar fi luat-o înainte prin sinuciderea lui, care a fost interpretată drept mărturisire a vinei:

dr. Isaak Kohler a fost deci achitat cu tot fastul. Când a părăsit sala şi a trecut prin faţa mea, s-a oprit şi m-a privit cu ochii lui reci, impasibili şi mi-a spus că ceea ce s-a petrecut acum a fost cea mai mizerabilă dintre toate soluţiile şi că, dacă am avut dificultăţi financiare, ceea ce era de la sine înţeles, ar fi trebuit să vin la el, nu să-i dau documentele lui Stüssi-Leupin, care a înscenat tot teatrul ăsta îngrozitor, o achitare, la naiba, e îngrozitor să faci pe mieluşelul nevinovat, chiar dacă eşti nevinovat, iar apoi a spus o frază care m-a înfuriat la culme şi care m-a făcut să înţeleg că este de datoria mea să-l împuşc, fiindcă cineva trebuie să restabilească dreptatea, pentru ca lucrurile să nu se transforme pe de-a întregul într-o farsă: mi-a spus că dacă i-aş fi dat lui documentele în loc să i le vând lui Stüssi-Leupin, Benno s-ar fi bălăbănit de lustră şi fără proces, iar după aceea mi-a dat un brânci, ca unui ticălos, încât am venit peste Mock care stătea în spatele meu. îşi pusese aparatul auditiv în buzunarul de la vestă şi murmura: „Chiar aşa, chiar aşa”. Kohler a părăsit apoi clădirea tribunalului. Sărbătorirea victoriei a avut loc în casa breslelor la furnica. A urmat un discurs în hexametri al primarului oraşului, apoi plecarea în Australia şi sosirea mea, în fugă, la aeroport, cu revolverul în mână, dar prea târziu. Ştiţi povestea. A trecut de atunci un an şi jumătate şi e din nou toamnă. Mereu se face toamnă. Vai, Doamne, m-am îmbătat din nou, mi-e teamă că scrisul meu va deveni ilizibil şi este abia ora unsprezece dimineaţa – mai sunt încă 35 de ore şi 15 minute –, continui să beau, se

apropie catastrofa. Ar fi îngrozitor ca Hélene să mă iubească şi acum, ar fi sentinţa mea de condamnare la moarte. Singurul lucru pe care pot să-l spun cu siguranţă este că eu am iubit-o, poate că o mai iubesc şi acum, deşi se culcă cu bătrânul Stüssi-Leupin şi mai recent am văzut-o cu Friedli, o ţinea cu mâna dreaptă pe după umeri ca şi cum ar fi fost de mult proprietatea lui, dar, de fapt, toate astea nu contează. Este la fel de inutil să scriu despre dragostea noastră ca şi despre convorbirea pe care am avut-o mai înainte pe scări cu predicatorul sectei, Bergor –, mai înainte pentru că m-am dus din nou la Hôrk, a fost un eşec total, n-am putut să fac rost de whisky, clienţii obişnuiţi ai localului se uitau la un meci de fotbal la televizor şi erau într-o dispoziţie proastă deoarece elveţienii jucau prost şi chiar şi tipii care altă dată mă întrebau adrese erau prost dispuşi. Monaco era închis. Nu aveam niciun ban la mine, îmi uitasem portmoneul, trebuia neapărat să fac rost de whisky, m-am îndreptat clătinându-mă spre Du Théâtre, şi aici era pustiu.

Alfredo, dacă acesta era Alfredo, îmi aruncă o privire stranie, iar Ella şi Klara s-au îndreptat hotărâte spre mine, când, de undeva din fundul sălii, cineva mă strigă.

Stüssi-Leupin stătea la masa unde obişnuia să stea James Joyce şi mă invită cu o mişcare a mâinii să mă aşez.

Ella şi Klara păreau nemulţumite de acest lucru, însă Stüssi-Leupin era Stüssi-Leupin. Mi-a cerut să mă închei la pantaloni şi, după ce m-am aşezat, mi-a spus că m-am dus de râpă şi-şi turnă rachiu în cafea. Am nevoie de o sticlă de whisky, am spus absent, starea mea era disperată, îmi dădeam seama că fără whisky nu mai pot trăi, mă apucase spaima că n-o să pot face rost de whisky, tot corpul mi se împotrivea să beau orice altceva decât whisky, de pildă vin, sau bere, sau rachiu, sau chiar acel must acru de mere pe care îl beau aici toţi cerşetorii (care îşi distrug astfel ficatul, dar nu suferă de reumatism), un rest de demnitate

în mine îmi pretindea să beau doar whisky de dragul dreptăţii care avea să mă distrugă, şi Ella pusese deja un pahar în faţa mea. Valea Stüssi are nevoie de un avocat, îmi spuse sec Stüssi-Leupin, succesorul lui, „împuternicitul” Stüssi-Sütterlin fusese ucis la vânătoare, cineva l-a luat drept capră neagră, nu poate fi vorba decât de un Stüssi-Bierlin, sau un Stüssi-Feusi, sau chiar de un Stüssi-Moosi, judecătorul de instrucţie din Flötigen a predat dosarul la arhivă, neavând nicio speranţă că va fi clarificat vreodată, ar fi un post pentru mine, aş fi primul ne-Stüssi care funcţionează ca „împuternicit”, iar el, Stüssi-Leupin, o să aranjeze ca să primesc înapoi autorizaţia de avocat. Tocmai mie îmi face el propunerea asta, am răspuns şi am dat tot paharul de whisky pe gât; tocmai dumneavoastră, mi-a răspuns el, ştiţi, domnule Spät, continuă el, este timpul să trageţi din toate astea concluziile care se impun şi, dacă pasiunea lui, a lui Stüssi-Leupin, este să-i salveze şi pe vinovaţi din gura rechinilor justiţiei, dacă au o şansă de-a scăpa, să-i dau voie să folosească această metaforă, face asta nu pentru a-şi bate joc de justiţie. Un avocat nu este judecător, treaba lui dacă crede sau nu în dreptate şi în legile deduse din această idee, la urma urmei aceasta este o problemă metafizică, cum ar fi, de pildă, problema esenţei numărului, în calitate de avocat este însă de datoria lui să cerceteze dacă subiectul de care se ocupă justiţia poate fi considerat de aceasta vinovat sau nevinovat, indiferent dacă el este vinovat sau nevinovat. Hélene îi povestise de bănuiala mea, însă cercetările mele fuseseră insuficiente, Hélene era în acea vreme stewardesă – o, Doamne, pe atunci lumea mai credea că această profesiune este ceva deosebit –, dar nu zburase cu avionul cu care ministrul englez sé întorsese în insula lui. Pentru că acesta a zburat cu un avion militar englez şi, desigur, nu se punea problema utilizării unei stewardese a companiei Swissair. Faptul că

Hélene mi-a răspuns atunci la întrebare atât de neclar este explicabil, ea nu înţelesese imediat sensul întrebării, iar în ce priveşte cuvintele pe care Kohler mi le spusese şi despre care Mock îi relatase, acestea îi sunt de neînţeles.

Kohler fusese de acord cu deschiderea unui nou proces şi pentru a nu fi obligat să apară în postura de miel nevinovat, ar fi fost suficient să declare că l-a împuşcat pe vechiul membru al PEN-Clubului şi să explice cum, pe toţi dracii, a făcut să dispară revolverul, el, Stüssi-Leupin, are un sentiment al naibii de neplăcut datorită faptului că l-a eliberat pe bătrân, fireşte, a fost datoria lui juridică, însă acum are impresia că a pus în libertate o fiară, un tip solitar, care continuă să fie foarte periculos, în spatele comportamentului lui Kohler se ascunde un motiv, pe care nu l-a identificat, mai întâi crezuse că domnişoara Steiermann se foloseşte de Kohler pentru a-şi atinge scopurile, însă în prezent i se pare că dr. Kohler este cel care se foloseşte de dr. Steiermann. Winter, Benno, Daphne, cei doi proxeneţi, cam mulţi morţi, şi dacă n-am să las totul în plata Domnului, nu peste multă vreme s-ar putea să fiu şi eu pescuit din Sihl. Ei bine, am pus mâna pe sticlă, dar cum am ajuns în Spiegelgasse, nu-mi aduc aminte, în timp ce Stüssi-Leupin îmi înşira cugetările lui, Ella îmi mai turnase un whisky –, este o minune şi faptul că am mai fost în stare să redau convorbirea cu el, este deja ora unu jumătate noaptea, între timp cred că am aţipit puţin, mai sunt doar ceva mai mult de douăzeci de ore, ba nu, am greşit, nouăsprezece ore, este ora două şi jumătate noaptea şi, atunci, Kohler – dr.h.c. Isaak Kohler –, convorbirea cu Simon Berger am avut-o probabil pe scări, pe când mă întorceam cu sticla de whisky de la Stüssi-Leupin în Spiegelgasse. Trebuie să fi trecut săptămâni întregi de când psalmii Sfinţilor din Uetli nu s-au mai auzit, zumzetul lor a încetat brusc – Stuber de la Moravuri mă vizitase şi îmi făcuse aluzii vagi că autorităţile bănuiesc că

între mine şi prostituţia organizată continuă să existe legături, când izbucni pe neaşteptate psalmul „Iisuse Christoase, rănile tale”, apoi se auziră strigăte, proteste, urlete, o larmă extraordinară, după care tropăitul a o mulţime de picioare care coborau în fugă scările şi, în fine, o linişte de mormânt, iar Stuber continuă să-mi expună supoziţiile sale: de aceea am fost destul de mirat să-l găsesc în faţa uşii locaşului sectei de la etajul de dedesubt pe predicator. Se sprijinea de uşă, nemişcat, am vrut să trec pe lângă el, dar el veni clătinându-se spre mine, ar fi căzut dacă nu-l prindeam.

După ce-am reuşit să mă desprind de el, am văzut că faţa îi era arsă şi n-avea ochi. Îngrozit, am vrut să urc mai departe scara, pentru a mă refugia în camera mea, dar Berger nu-mi dădu drumul, mă prinse în braţe şi începu să strige că a privit la soare pentru a-l vedea pe Dumnezeu şi, văzându-l pe Dumnezeu, începuse să vadă, pentru că până atunci fusese orb, dar acum vede, vede, şi strigând aceasta, mă trase în jos atât de tare, încât am căzut amândoi pe scara care ducea în camera mea. Nu ştiu ce tot mi-a povestit, eram prea beat pentru a înţelege, se pare că nişte prostii despre ceea ce a văzut el în interiorul Soarelui, despre întunericul total care domneşte acolo şi care este unul şi acelaşi lucru cu obscuritatea Domnului care poate fi cunoscută numai dacă laşi Soarele să-ţi ardă ochii, fiindcă abia atunci poţi percepe cum Dumnezeu se concentrează ca un punct al întunericului total în interiorul Soarelui, pe care, cu o sete infinită, Soarele îl absoarbe în sine, fără a deveni mai mare, ca şi când el ar fi o gaură fără fund, hăul hăurilor, şi cum Soarele se goleşte spre interior, extinzându-se astfel, dar nimeni nu observă acest lucru, însă mâine, pe la zece jumătate noaptea, va veni sorocul, Soarele, devenit numai lumină, va străluci şi se va extinde cu viteza luminii şi va pârjoli totul şi Pământul se va evapora în această lumină extraordinară, cam astea

trebuie să-mi fi spus, vorbea ca un om beat cu alt om beat, pentru că eram beat atunci, iar acum sunt şi mai beat şi nu ştiu de ce scriu toate astea despre predicatorul acela care apăruse cu figura acoperită în faţa comunităţii sale, le anunţase sfârşitul lumii şi, după ce le-a cerut adepţilor să-şi ţină ochii în soare până când acesta îi va arde, şi-a tras eşarfa de pe cap: strigătele, protestele, urletele, larma grozavă pe care o auzisem, comunitatea coborând în fugă scările fuseseră răspunsul la îndemnurile lui. Am recitit ce-am scris. Mai sunt circa trei ore până când voi pleca la aeroport. Comandantul a venit cam pe la şapte şi jumătate dimineaţa, sau chiar mai devreme, stătea în faţa sofalei mele, am fost mirat când, după ce am vomitat şi m-am întors de la W.C., vrând să mă bag din nou în pat, comandantul m-a întrebat dacă să-mi facă o cafea, apoi s-a dus să o facă, fără să mai aştepte răspunsul meu, iar eu am adormit din nou şi când mi-am revenit, cafeaua era deja gata, am băut-o în tăcere.

Comandantul m-a întrebat apoi dacă ştiu că sunt un „al zecelea” şi, la întrebarea mea ce semnificaţie are această stranie întrebare, mi-a răspuns că el îl face scăpat pe fiecare al zecelea, iar eu sunt unul dintre aceştia. Altfel ar fi trebuit să mă aresteze încă de la mormântul lui Daphne, şi el a fost avocat, ca şi mine, la fel de lipsit de succese, primind doar din când în când câte un caz ca apărător din oficiu, aşa că a ajuns la poliţie, ca socialist, prietenii din partid – care nici în vis nu s-ar fi gândit să i se adreseze dacă ar fi avut nevoie de un avocat – i-au făcut rost de un post în secţia de criminalistică a poliţiei orăşeneşti, şi anume de consultant juridic, faptul că a avansat continuu şi, în fine, a ajuns comandant nu se datorează unor realizări de excepţie, ci intrigilor politice care l-au propulsat, iar în celelalte compartimente ale aparatului juridic situaţia se prezintă la fel, nu că ar fi vorba de corupţie, dar pretenţia justiţiei de-a fi o instanţă

obiectivă, un instrument complet liber de orice prejudecăţi şi considerente sociale este atât de departe de ceea ce se întâmplă în realitate, încât el nu poate lua în tragic cazul Kohler, aşa cum fac eu, desigur, fusese o greşeală din partea mea să accept însărcinarea lui Kohler şi să-i dau materialele lui Stüssi-Leupin, astfel încât acesta l-a putut împinge pe Benno să se spânzure de lustră şi să câştige procesul, însă, oricât de vinovat ar fi Kohler de una sau de alta şi, în fond, ştim cu toţii că numai consilierul cantonal l-a împuşcat pe profesorul universitar, nici măcar el, comandantul, nu se îndoieşte de acest lucru –, dacă se uită la mine şi se gândeşte la protestul meu violent împotriva unei achitări, ce-i drept cam ciudată din punct de vedere juridic, dar ireproşabilă şi, de aceea, justificată, chiar dacă prin aceasta dreptatea a fost făcută şah-mat –, este nevoit să ajungă la concluzia că nu-mi mai rămâne altceva de făcut, în cazul când vreau să mai impun dreptatea în această poveste, decât să-l condamn la moarte pe Kohler şi pe mine însumi şi să execut această condamnare la moarte, să iau revolverul pe care îl ţin ascuns în spatele sofalei şi să-i fac de petrecanie lui Kohler şi apoi mie însumi, ceea ce are, după părerea lui, o bază logică, dar ar fi absurd să se întâmple, fiindcă vizavi de dreptate, luată la modul absolut, adică în ceea ce este ea ca idee, nici eu nu stau mai bine decât Kohler, nu-i nevoie decât să-mi amintească de rolul pe care l-am jucat în moartea lui Daphne. În faţa dreptăţii, şi Kohler, şi eu suntem doi asasini. Un judecător, în schimb, îşi exercită funcţia în condiţii foarte dificile. El trebuie să aibă grijă de buna funcţionare a unei instituţii atât de pline de imperfecţiuni cum este justiţia, care nu-i bună de nimic altceva decât să asigure o anumită respectare a regulilor de joc omeneşti pe lumea asta. Un judecător trebuie să fie tot atât de puţin drept, pe cât trebuie să fie Papa de puţin credincios. Dar, când se mai găseşte câte unul care îşi propune să facă

dreptate pe cont propriu, se petrec lucruri de-a dreptul inumane. Pentru că un asemenea om nu-şi dă seama că uneori pungăşiile sunt mai umane decât lucrurile corecte, deoarece mecanismele lumii trebuie să fie unse din când în când, o funcţie pe care ţara noastră pune un accent deosebit. Un asemenea fanatic ai dreptăţii trebuie să fie el însuşi drept, iar în ceea ce mă priveşte răspunsul la această întrebare nu pot să-l dau decât eu însumi.

Vedeţi, domnule comandant, sunt capabil să redau mai mult sau mai puţin exact convorbirea noastră – sau mai bine zis expunerea dumneavoastră, fiindcă eu n-am scos o vorbă, am zăcut pur şi simplu, îmi era îngrozitor de rău, şi v-am ascultat – şi nu m-a mirat faptul că aţi ghicit de la început ce mă hotărâsem să fac, şi poate că am ajuns un decăzut, i-am ajutat pe Lucky şi pe Marchizul din Neuchitel să-şi fată rost de alibi, am devenit ceea ce sunt, prea prăpădit până şi pentru Noldi-Orhidee şi sub demnitatea damelor aflate sub protecţia lui, pentru ca în acest fel să devin la fel de vinovat ca dr.h.c. Isaak Kohler, însă prin aceasta, sentinţa mea şi executarea ei sunt cauza cea mai dreaptă din lume, fiindcă dreptatea poate fi realizată practic numai între vinovaţi egali, după cum nu există decât o singură răstignire, cea de pe altarul din Isenheim reprezentând un uriaş răstignit pe cruce, un hoit de om gras, sub a cărui greutate s-au încovoiat bârnele pe care este crucificat, un Christos mai îngrozitor decât cei pentru care a fost zugrăvit acest altar, leproşii, care, văzând acest Dumnezeu, simt că între ei şi Dumnezeul ce, potrivit credinţei lor, i-a pedepsit cu lepra, se instaurează dreptatea: pentru ei, acest Dumnezeu a fost pe bună dreptate crucificat. Scriu acum în stare de trezie, domnule procuror federal Feuser, sunt treaz şi tocmai de aceea vă rog să nu-i reproşaţi comandantului că ar fi trebuit să-mi ia revolverul, întreaga convorbire sau, mai bine zis, toată lecţia asta plină de cumsecădenie a comandantului nu a

avut deloc un ton părintesc, cât priveşte povestea cu „al zecelea”, pe care îl lasă să scape, creadă cine ce vrea, fiindcă îmi închipui că ar fi tare bucuros să-l prindă măcar pe fiecare al zecelea delincvent, totul a fost o provocare: ulterior o să se supere că nu m-a arestat atunci, la înmormântare, când, după ce vântul mi-a luat calota umbrelei, am rămas cu stiletul în mână, dar îl cunosc, gândeşte rapid, a înţeles că pe urmă ar fi trebuit repusă pe tapet nu numai asasinarea sărmanei Daphne Müller, ci şi cea a asasinului asasinilor şi că atunci ar fi trebuit să ajungă la Monika Steiermann, şi cine ar vrea să se pună rău cu un imperiu al protezelor care este pe punctul de a se lansa din nou în afacerile cu arme, dar peste două ore – mai exact peste două ore şi treisprezece minute –, când voi trage asupra lui dr.h.c. Isaak Kohler, comandantul va interveni, chiar dacă împuşcăturile n-ar avea niciun efect; căci, domnule procuror federal, asupra unui lucru să cădem de acord: pe de o parte, comandantul a încercat prin emoţionantul lui discurs să împiedice ca împuşcăturile, dacă aveam să trag, să fie periculoase – că eu am schimbat de multă vreme gloanţele oarbe cu gloanţe adevărate nu aveţi de fapt de unde să ştiţi, domnule comandant (mă adresez din nou dumneavoastră). De aceea nici nu m-am referit vreodată mai amănunţit la telalul de la parterul casei noastre. Instinctiv.

Ca să nu vă ocupaţi nici dumneavoastră mai îndeaproape de el. Acest tip cu un singur ochi este un original şi la el găseai tot ce voiai. Fiindcă şi acest lucru aparţine acum trecutului, telalul s-a mutat de trei săptămâni, magazinul de la parter şi locuinţa de la etajul întâi sunt goale, la Sfinţii din Uetli domnesc de asemenea liniştea şi dezolarea, în plus am găsit ieri (sau alaltăieri, sau răsalaltăieri)

O scrisoare recomandată pe care o primisem în urmă cu câteva luni, dar nu o deschisesem, prin care eram

înştiinţat că imobilul din Spiegelgasse, declarat monument de arhitectură, necesită urgente lucrări de renovare, iar acestea vor fi executate de Friedli, care va transforma interiorul casei, amenajând în vechile spaţii locative apartamente de lux, noua sa ocupaţie, astfel încât sunt nevoit ca până la 1.10 să părăsesc locuinţa, şi cum 1.10 a trecut de mult, ieri a trebuit să rătăcesc prin oraş, pentru a face rost de o ultimă sticlă de whisky de la Stüssi-Leupin la Du Théâtre, altminteri aş fi găsit la telalul chior, în locuinţa acestuia, ce-i drept nu whisky, ci o sticlă de grappa, aşa cum am mai găsit în prăvălia lui, în pâlnia unui bucium, şi cartuşele, în locul cărora le-am pus pe cele oarbe cu care dumneavoastră, domnule comandant, mi-aţi încărcat revolverul. Atât dr.h.c. Isaak Kohler, cât şi eu vom avea parte de o moarte muzical-folclorică datorită acestui bucium. Însă, înainte ca eu – chiar dacă starea mea de trezie devine tot mai ameninţătoare, de parcă în faţa mea ar apărea un soare la care sunt obligat să mă uit, la fel ca nebunul de predicator –, înainte deci ca eu, peste nicio oră, să plec la aeroport (cu Volkswagenul meu care n-a fost reparat cine ştie ce, vreau să spun că reparaţiile au fost întrerupte din lipsă de bani), încă un ultim cuvânt pentru dumneavoastră, comandante: îmi retrag bănuiala.

Aţi acţionat corect. Aţi vrut să-mi lăsaţi libertatea deciziei, să nu-mi lezaţi demnitatea. îmi pare rău că am luat o altă hotărâre decât cea la care aţi sperat. Şi acum, o ultimă mărturisire: în acest joc cu dreptatea nu m-am pierdut numai pe mine, ci şi pe Hélene, fiica celui pe care îl voi ucide, care, la rândul lui, este ucigaşul meu. Va trebui să mă împuşc, deoarece îl voi fi împuşcat pe el.

Futurum exactum. îmi reamintesc orele de latină pe care le-am făcut la orfelinat cu un preot bătrân ce m-a pregătit pentru gimnaziul din oraş. Am povestit întotdeauna cu plăcere despre orfelinat, chiar şi lui Mock i-am povestit despre asta, deşi era greu să întreţii o

conversaţie cu el.

După ce un scriitor a vorbit de moartea mamei sale de care a fost foarte ataşat, am început să-i explic avantajele orfelinatului şi, în acest context, am făcut aprecierea că familia este un cuibar al criminalităţii, iar mult lăudata fericire familială nu este decât un rahat, ceea ce l-a iritat vizibil pe scriitor, iar pe Mock l-a făcut să râdă, nimeni nu ştie ce înţelege el dintr-o conversaţie şi ce nu – cred că urmăreşte mişcarea buzelor atunci când nu-şi găseşte aparatul auditiv, deşi el contestă acest lucru (şi asta e una dintre vicleniile lui), iar dacă eu mă fudulesc, a zis el, că am crescut fără tată şi fără mamă, această afirmaţie i se pare ciudată; din fericire însă, a continuat el în felul lui molcom de a se exprima – scriitorul plecase de mult –, am ajuns jurist şi nu am de gând să devin politician, ceea ce nu este încă exclus, dar un om care se entuziasmează pentru un orfelinat este mai rău decât unul care în tinereţea lui a avut de furcă cu tatăl ori cu mama sa, ba chiar cu amândoi, aşa cum a fost cazul cu el, Mock, care îşi urase părinţii ca pe dracu', după cum s-a exprimat el însuşi, deşi aceştia au fost creştini de treabă, însă el îi urase pentru că aduseseră pe lume opt copii şi pe el pe deasupra, fără a-l întreba pe vreunul din acest şir depăşind orice medie dacă el sau ea a vrut să se nască, procreaţia este o crimă fără seamăn, şi acum, când ciopleşte cu furie la un chemp (prin acesta se referea la un bloc de piatră), îşi închipuie că ăsta este fie tatăl, fie mama lui pe care se răzbună, însă în cazul meu îşi pune întrebarea ce fel de om sunt eu de tot bat câmpii cu orfelinatul. Ei bine, el, Mock, are o ură organică împotriva celor care l-au zămislit, iar apoi nu l-au aruncat la cea mai apropiată ladă de gunoi, şi ciopleşte această ură în piatră sub forma unei figuri care îi este dragă deoarece este creată de el şi care, dacă ar avea sentimente, l-ar urî, poate, la rândul ei, aşa cum şi-a urât şi el părinţii, care l-au iubit, al căror copil dificil a fost, toate

acestea sunt omeneşti, un ciclu al urii şi iubirii între creator şi creaţiune, dimpotrivă însă, când se gândeşte la unul ca mine care, în loc să urască ceea ce l-a făcut să fie, iubeşte o instituţie care l-a făcut om şi l-a instruit şi care astfel este predestinat să nutrească o pasiune pentru ceva neomenesc, pentru o ideologie sau doar pentru un principiu, de pildă pentru dreptate, şi, când se gândeşte apoi la modul în care unul ca mine se comportă cu oamenii care nu corespund principiului său, cel ai dreptăţii, pentru a rămâne la exemplul de mai înainte, căci cine ar putea să corespundă acestui principiu, îl trec pur şi simplu toate apele de teamă. Ura lui este constructivă, a mea distructivă, ura unui ucigaş. „Spät, prietene”, îşi încheie el raţionamentul destul de neinteligibil, „îmi pare rău de dumneavoastră. Aţi pornit-o cu stângul”. De atunci n-am mai călcat în atelierul lui. De ce vă povestesc această convorbire, domnule comandant, deoarece acest sculptor, care de curând a fost sărbătorit la Veneţia, a avut al naibii de multă dreptate. Sunt un om ieşit din retortă, crescut într-un laborator model, condus după principiile educatorilor şi psihiatrilor pe care ţara noastră i-a produs alături de ceasurile de precizie, medicamentele psihotrope, secretul bancar şi neutralitatea permanentă.

Aş fi putut deveni un produs model al acestei instituţii de experimentare, numai că ei i-a lipsit un singur lucru:

O masă de biliard. Aşa că am fost adus pe lume fără să am posibilitatea s-o înţeleg, deoarece nu m-am confruntat niciodată cu ea, deoarece mi-am închipuit că în ea trebuie să domnească ordinea din orfelinatul în care am fost crescut. Complet nepregătit, am fost aruncat într-o ordine a animalelor de pradă, ordinea oamenilor, nepregătit, m-am confruntat cu instinctele care fac să apară o asemenea ordine – lăcomia, ura, teama, viclenia, puterea, iar în neputinţa mea am fost expus şi acelor

sentimente care fac ca această ordine a animalelor de pradă să aibă o faţă umană – a demnităţii, moderaţiei, raţiunii, în fine, a dragostei. Am fost luat de valurile realităţii omeneşti cum este luat cineva care nu ştie să înoate de apele tumultuoase ale unui râu, luptând să mă scufund şi, în vreme ce mă scufundam, am devenit eu însumi un animal de pradă la care, după acea convorbire nocturnă cu Stüssi-Leupin, când i-am vândut materialul care urma să servească la eliberarea unui ucigaş, a venit fiica acestuia: Hélene mă aştepta în biroul meu de avocat din Zeltweg, în somptuosul meu apartament de trei camere pe care îl preluasem de la Benno. Abia acum îmi dau seama de faptul că mă aştepta în locuinţă, şi nu în faţa acesteia. În fotoliul din faţa mesei mele de scris. Şi de faptul că locuinţa îi era cunoscută. De fapt, cine-i rezista lui Benno? Iat-o deci venind la mine, fiindcă avea încredere în mine, şi dăruindu-mi-se, deoarece o doream, eu însă n-am avut curajul să am la rândul meu încredere în ea şi să cred că şi ea mă dorea deoarece mă iubea. Aşa că dragostea noastră a eşuat.

Nu i-am spus că tatăl ei nu a fost silit de nimeni să săvârşească asasinatul (chiar dacă pitica aceea infernală dorea probabil această crimă), şi nici că lui îi plăcea doar să joace pe sărmana noastră planetă rolul lui Dumnezeu, şi nici că m-am lăsat cumpărat de două ori, de tatăl ei şi de starul avocaţilor a cărui plăcere consta în a duce până la capăt jocul justiţiei, ca un mare maestru care, generos, preia o partidă de şah începută de un debutant. Ne-am culcat deci unul cu altul fără a vorbi unul cu altul, fără a ne da seama că nu există fericire în absenţa vorbelor.

Poate din această cauză nu există decât fericire de moment, o fericire cum a fost cea pe care am simţit-o în acea noapte când am avut revelaţia a ceea ce aş fi putut deveni, a virtualităţilor infinite ce zăceau în mine şi pe care nu le-am realizat, şi atunci am fost fericit, o noapte

întreagă, convins fiind că am să devin ceea ce n-am devenit.

Dimineaţa, când ne-am uitat unul la altul, ne-am dat seama că totul se sfârşise. Acum trebuie să plec la aeroport.

Postfaţa editorului: am făcut cunoştinţă într-un mod destul de straniu şi, de fapt, întâmplător, cu o serie de oameni despre care abia mai târziu am aflat nu numai că au fost amestecaţi în această acţiune pe multiple planuri, dar au fost chiar principalii ei actori.

Trebuie să fi fost prin anul 1984. La München. Nu obişnuiesc să ţin un jurnal. De aceea datele pe care le menţionez nu sunt niciodată foarte exacte. Cred că era pe la sfârşitul lui mai, şi pe atunci mă gândeam că întreaga poveste este născocită. O vilă agreabilă, un parc agreabil care se pierdea sub copacii înalţi. În parc, de-a lungul unuia dintre pereţii vilei, mese acoperite. O amfitrioană drăguţă. Editori, ziarişti, oameni de teatru, de film – pe scurt, o viaţă culturală bine dozată. Ca întotdeauna, confund pe cineva cu altcineva. Nu-mi dau seama dacă o persoană este într-adevăr cine cred eu că este. Până la urmă e cu totul altcineva. Apoi şi acest altcineva se dovedeşte a fi cu totul altcineva. Înspăimântat, îl înspăimânt apoi pe directorul unui teatru unde, odinioară, cunoşteam pe toată lumea şi în prezent nu mai cunosc pe nimeni, cred că are impresia că vreau să-i plasez o piesă, şi chiar crede că vreau să-i plasez o piesă de teatru. Un actor se învârte şi el printre noi, ca un rege Lear care şi-a uitat textul şi este dezolat: „Teatrul este pe moarte. Nu mai sunt piese noi”. Pe un alt actor l-am văzut atât de des la Postfaţa editorului: am făcut cunoştinţă într-un mod destul de straniu şi, de fapt, întâmplător, cu o serie de oameni despre care abia mai târziu am aflat nu numai că au fost amestecaţi în această acţiune pe multiple planuri, dar au fost chiar principalii ei actori.

Trebuie să fi fost prin anul 1984. La München. Nu obişnuiesc să ţin un jurnal. De aceea datele pe care le menţionez nu sunt niciodată foarte exacte. Cred că era pe la sfârşitul lui mai, şi pe atunci mă gândeam că întreaga poveste este născocită. O vilă agreabilă, un parc agreabil care se pierdea sub copacii înalţi. În parc, de-a lungul unuia dintre pereţii vilei, mese acoperite. O amfitrioană drăguţă. Editori, ziarişti, oameni de teatru, de film – pe scurt, o viaţă culturală bine dozată. Ca întotdeauna, confund pe cineva cu altcineva. Nu-mi dau seama dacă o persoană este într-adevăr cine cred eu că este. Până la urmă e cu totul altcineva. Apoi şi acest altcineva se dovedeşte a fi cu totul altcineva. Înspăimântat, îl înspăimânt apoi pe directorul unui teatru unde, odinioară, cunoşteam pe toată lumea şi în prezent nu mai cunosc pe nimeni, cred că are impresia că vreau să-i plasez o piesă, şi chiar crede că vreau să-i plasez o piesă de teatru. Un actor se învârte şi el printre noi, ca un rege Lear care şi-a uitat textul şi este dezolat: „Teatrul este pe moarte. Nu mai sunt piese noi”. Pe un alt actor l-am văzut atât de des la televizor, încât îmi închipui că suntem cunoştinţe vechi, ceea ce-l umple de mirare fiindcă acum ne întâlnim pentru prima oară. O femeie împinge un scaun cu rotile, în care se află un bătrân. Este elegantă, de înaltă clasă, frumoasă.

Are cam cincizeci de ani. O cunosc, dar nu-mi amintesc cum o cheamă. Mă salută distant, mă tutuieşte şi-mi spune Max. M-a confundat. Râsete. Se scuză. Mă simt flatat.

Mi se adresează din nou cu „dumneavoastră”. Cine-i bătrânul? Tatăl ei. Trebuie să fie foarte bătrân. În curând împlineşte o sută de ani. Delicat şi şubred. Dar destul de vivace. Pielea lui are o culoare rozie. Părul – alb şi rar, mustaţa tunsă scurt, barba îngrijită, ceva ce tinde spre barbişon. A conferit cu primul ministru al Bavariei.

Despre politică? Nu, despre înfiinţarea unei fundaţii

a ştiinţei eficiente. Nu înţeleg. Există, în prezent, prea multă ştiinţă inutilă. Aha, pricep. Ea crede în continuare că o cunosc când, de fapt, nu o cunosc. Amfitrioana se întreţine cu bătrânul. Pălăvrăgeşte cu el. Râde mereu.

Bătrânul face probabil glume. Stau între o cunoscută necunoscută şi văduva de origine germană a unui editor italian pe care odată am cunoscut-o timp de o zi la Milano.

Cunoscuta, al cărei nume nu mi-l amintesc, a observat că nu ştiu cine este. Tace. Văduva îmi povesteşte despre o actriţă de care am fost odinioară îndrăgostit. A fugit cu un pompier. După masă – în salon. Oamenii de teatru şi de film s-au adunat în jurul directorului de teatru. Sunt pasionaţi de artă. Ceilalţi s-au strâns în jurul bătrânului din fotoliul pe rotile. Sunt pasionaţi de realitate. Un critic de artă rosteşte o alocuţiune de mulţumire pentru amfitrioană, reuşind să reunească pentru câteva minute cele două cercuri la un loc. Ştie prea multe lucruri despre artă pentru a nu subaprecia realitatea şi prea multe lucruri despre realitate pentru a nu subaprecia arta. Apoi cele două cercuri se despart iarăşi. Unii discută despre Botho Strauss[1], ceilalţi despre Franz Josef Strauss[2]. Ce părere are bătrânul despre acesta? Este istoric, nu meteorolog.

Ce-ar putea să spună? Istoricul face prognoze pe termen lung. Este un metafizician. îşi închipuie că deţine controlul asupra spiritului universal. Meteorologul face numai prognoze pe termen scurt. Este un om de ştiinţă. Nu-şi poate imagina că poate să controleze atmosfera. Lumea este imposibil de înţeles. Ce se poate face din punct de vedere politic? Intervenţii chirurgicale rapide, iar apoi se ţine sub observaţie efectul realizat. Ce vrea să spună prin asta? Un concern al cărui consilier fusese de

1 Botho Strauss, scriitor şi dramaturg vest-german (n. 1944).

2 Franz Josef Strauss (1915-1987), om politic vest-german.

bunăvoie, dar pe care îl condusese de nevoie, ajunsese într-o situaţie dificilă. Inutil s-o descrie mai amănunţit. Situaţiile economice sunt şi mai complicate decât atmosfera, prognozele şi mai imprecise. Bătrânul vorbea încet, abia perceptibil, dar repede. Doar din când în când se auzea un uşor clănţănit al dinţilor. În esenţă, a apărut necesitatea ca o persoană să fie ucisă. Toată lumea a rămas uluită. Perplexă. Dar şi impresionată. Ca şi cum bătrânul ar fi istorisit o poveste de dragoste. Desigur, să aduci vorba despre un asasinat a fost un faux pas. Şi cercul cultural ciuli urechea. Era ca şi cum bătrânul ar fi mâncat peşte cu cuţitul. Însă unui rege, şi mai ales unuia care se apropie de o sută de ani, îi este permis şi acest lucru. „Este pur şi simplu fascinant”, spuse o actriţă pe care o mai văzusem la televiziune sau la cinematograf sau credeam că o mai văzusem. Marele şi micul ecran fac să se confunde figurile. Cel puţin zece actori seamănă perfect unul cu celălalt. Bătrânul ceru să i se dea un pahar de şampanie.

Sorbi. îşi făcu apariţia un regizor şi actor cu care eram prieten vechi. De origine elveţiană. Cu o morgă de cneaz rus după ce şi-a pierdut proprietăţile, obişnuit să se comporte cu oamenii de parcă ar fi iobagii săi, înalt, voinic.

Barba îngrijită, îmbrăcăminte voit neglijentă. Sărută mâna amfitrioanei, observă societatea intrigată, îi aruncă o privire amuzată, spune cu acea grandoare înduioşătoare ce-i era proprie numai lui:

— Vă salut, domnule consilier cantonai, bună, Hélene, îmi făcu şi mie un semn destul de prietenos şi spuse apoi:

Văd că domnul consilier cantonal este gata să vă istorisească povestea lui. Este fantastică.

Îşi turnă după aceea un pahar de şampanie şi se aşează.

Bătrânul îşi continuă povestea. Radia o asemenea autoritate, încât toţi îl ascultau fascinaţi. Nu conta ce

spunea, ci modul în care vorbea. De altfel, este imposibil să reproducem povestea aşa cum a relatat-o el. Să-l ierte amfitrioana că a vorbit pe faţă de asasinat. Fusese întrebat doar în legătură cu ceea ce este posibil din punct de vedere politic, explică el în continuare. Politica şi economia se supun aceloraşi legi, cele ale politicii forţei.

Acest lucru este valabil şi pentru război. Economia, în special, este o continuare a războiului cu alte mijloace.

Aşa cum există războaie între state, există şi războaie între concerne. Războaiele civile au drept corespondent luptele interne pentru putere în cadrul unui concern.

Pretutindeni şi mereu apare necesitatea de a înlătura oameni de la putere sau de-a fi înlăturat tu însuţi. În asemenea situaţii se impune o intervenţie chirurgicală rapidă, apoi se aşteaptă rezultatul. Numai în cazuri foarte rare este necesar – trebuie să se recunoască acest lucru – să se recurgă la un asasinat. De fapt, crimele sunt metode ineficiente. Nu afectează decât faţa exterioară a structurii lumii. Crima lui a fost necesară. Nu crima fusese însă problema, ci recunoaşterea faptului că numai o crimă mai putea fi de folos. Fireşte, ar fi putut să însărcineze pe altcineva. Totul poate fi făcut prin alţii. Însă, iată, are aproape o sută de ani şi până acum până şi şireturile la pantofi şi le-a legat singur. Desigur, ulterior s-au dovedit necesare şi alte asasinate, însă acestea au avut loc de la sine, nici Dumnezeu nu a intervenit decât o dată la facerea lumii. Un impuls a fost suficient. Şi el a găsit fulgerător soluţia problemei. Zâmbi cu subînţeles. În urmă cu peste treizeci de ani fusese nevoit să însoţească de la o clinică particulară la aeroport un om politic pe cât de renumit, pe atât de nepopular. L-a găsit pe renumitul politician îmbrăcat într-un palton gros de iarnă, stând cam neliniştit în faţa patului. Acesta a spus că este urmărit. Taxa de moştenire, care fusese introdusă la propunerea lui, ruinase prea mulţi oameni. Voia să se apere. A scos un revolver din

buzunarul paltonului. Era hotărât să tragă în orice moştenitor dezmoştenit. O soră medicală o luase la fugă strigând după ajutor. Apoi, ministrul şi-a băgat din nou revolverul în buzunarul paltonului. Medicul, însoţit de doi îngrijitori, a venit şi el în fugă. Colonel în armată şi un dur în medicină, medicul a diagnosticat că boala i se urcase politicianului la cap, ei da, nu era un profesionist rău, şi a cerut ca pacientul să fie îndopat cu tranchilizante, însă apoi să fie expediat în patrie, ca nu cumva să dea ortul popii acolo. După o scurtă luptă, în cursul căreia un îngrijitor a fost făcut K.O., sărmanul flăcău a fost despachetat din paltonul său de iarnă cu revolver cu tot, i s-au făcut mai multe injecţii în fund – să ne ierte doamnele –, apoi a fost înfăşurat din nou în palton şi urcat în Rolls Royce. Aşa a ajuns consilierul să se plimbe cu maşina prin oraş alături de un om de stat care înnebunise şi era înarmat. Era o seară minunată de primăvară. Nu mai era mult până la căderea întunericului.

Să fi fost ora şapte. Pentru că la noi oamenii se scoală devreme, obişnuiesc să ia cina devreme. Cum mergea cu automobilul pe Rämistrasse, alături de geniul financiar care aţipise, a văzut lumea care se îmbulzea să intre la restaurant şi atunci i-a trecut prin cap o posibilitate de a-şi rezolva problema în modul cel mai elegant din lume.

Doamne, spuse văduva germană a editorului italian, cât este de palpitant. Persoana a cărei influenţă asupra concernului trebuia eliminată, povesti mai departe bătrânul, avea obiceiul de a lua tocmai pe la acea oră masa într-unul dintre localurile cunoscute în toată lumea. Bătrânul goli un al doilea pahar de şampanie şi continuă.

I-a spus deci şoferului să oprească, a luat încetişor revolverul din paltonul ministrului care sforăia, a intrat în local, a constatat că a raţionat corect, fiindcă persoana era prezentă, aşa că a împuşcat-o şi apoi, ajuns din nou în Rolls-Royce, a pus revolverul la loc în buzunarul paltonului

politicianului şi l-a condus pe onorabilul ministru al Maiestăţii-Sale la aeroport, unde l-a depus într-un avion special, care l-a transportat pe liderul de partid, cu revolver cu tot, pe insula lui unde, abia ajuns, a reuşit să ducă definitiv la ruină financiară fostul imperiu mondial. Se auziră chicote în surdină dinspre cercul culturii.

Fiica păstra o tăcere suverană, care avea ceva fantomatic.

Chiar dacă tatăl ei ar fi povestit că a condus un lagăr de concentrare, ea tot nu şi-ar fi schimbat expresia feţei. Şi noi îl ascultam ca vrăjiţi. Ca pe un bătrân copil teribil.

Amuzaţi, înveseliţi, fermecaţi de uşurinţa şi sarcasmul cu care povestea bătrânul, totul părând ireal. Un editor întrebă jenat: „Şi dumneavoastră?" – „Dragă prietene", răspunse bătrânul, luând dintr-un etui o ţigară tare (cred, pe baza experienţei mele de fost fumător, că era vorba de o Toppers), dragul meu, nu trebuie să uităm două lucruri. În primul rând, ce fel de cercuri sociale sunt cele în care ne învârtim, şi în al doilea rând – justiţia care, deşi mai mult inconştient decât conştient, se orientează după cercurile sociale deasupra cărora ar trebui să se afle, chiar dacă – în special în cazul celor privilegiaţi se mai întâmplă să se comporte prea dur, pentru a preîntâmpina prejudecăţile pe care ar putea să le mai aibă. Dar să nu mai plictisesc auditoriul. Fusese arestat şi condamnat de Curtea de Apel, însă apoi fusese achitat de Curtea cu juri, în pofida faptului că asasinatul fusese comis în faţa unei mulţimi de oameni. Curtea cu juri a fost, firește, obligată să procedeze aşa. Lipseau dovezile clare. Martorii se contraziceau. Arma crimei nu a fost niciodată găsită.

Cine se uită în buzunarul unui ministru?! Nu s-a putut dovedi nici existenţa unui motiv. Un procuror federal nu putea pătrunde în toate intimităţile unui concern. Şi apoi, întâmplător, fusese prezent la locul crimei şi un fost campion al Elveţiei la tir cu pistolul, care, atunci când a

fost căutat pentru a fi interogat, s-a spânzurat, trebuie să ai noroc, fireşte că ar fi fost posibil ca acesta să fi tras în acelaşi moment în care el, pe atunci în vârstă de şaptezeci de ani, a vrut să tragă, oricum singurul lucru real în toată povestea asta a fost mortul, cu capul în turnedou à la Rossini cu fasole verde, după cum îşi mai aminteşte, însă cum s-a ajuns la această realitate, acesta este, în fond, un lucru secundar.

Îşi aprinse ţigara cu care îşi făcuse de lucru până atunci, cam ca un dirijor cu bagheta. Brusc, societatea izbucni în râs, unii bătură din palme, un ziarist corpolent deschise fereastra şi hohoti în noapte: „O glumă nemuritoare”. Toţi erau convinşi de nevinovăţia lui. Chiar şi eu. Oare de ce? Datorită farmecului lui? Datorită vârstei sale? „Fermecător”, spuse radiind văduva germană a editorului italian, amfitrioana reflectă că viaţa scrie cele mai incredibile istorii, fiica mă privea cu răceală, dar şi cu atenţie, ca şi cum ar fi vrut să-şi dea seama dacă am crezut povestea bătrânului. Acesta îşi fuma ţigara şi reuşi să facă inele de fum, o figură care mie nu mi-a reuşit niciodată. Ştie de asemenea că un învinuit pe nedrept nu este atât de supărător ca un ucigaş – spuse el – şi primi aplauzele cordiale, aşa este el, blestemat să nu-l creadă nimeni că a săvârşit o crimă. Nici eu, desigur, spuse bătrânul adresându-mi-se, care în comediile mele îmi trimit eroii cu grămada pe lumea cealaltă. Din nou izbucniră râsete, se stârni rumoare, se servi cafea şi coniac. Mai rămâne problema morală, reîncepu bătrânul să vorbească, concentrându-şi atenţia asupra scrumului ţigării, pe care nu-l scuturã, ci îl lăsă cu grijă să crească. Pe neaşteptate devenise altul. Nu mai era centenar, ci atemporal. Indiferent dacă a ucis sau nu, spuse el, din punct de vedere moral contează intenţia, şi nu realizarea acesteia. Însă problema morală este o problemă de justificare a unei acţiuni care nu corespunde principiilor generale ale unei

societăţi, după care, chipurile, se ghidează aceasta. Dar justificarea se încadrează în categoria dialecticii. Din punct de vedere dialectic, totul poate fi justificat, deci şi din punct de vedere moral. Iată de ce el consideră că orice justificare e anostă sau, exagerând puţin lucrurile, că orice morală e amorală şi poate evidenţia doar faptul că a acţionat în interesul unui concern, care, de altfel, în pofida tuturor eforturilor, a dat faliment, aşa încât şi frumosul lui asasinat fusese inutil, fie că l-a săvârşit el, fie că a fost săvârşit de altul, aşa că el poate da numai următorul răspuns la întrebarea privitoare la ce poate fi obţinut prin politică. Dacă se obţine ceva, se obţine numai din întâmplare şi, când se obţine ceva întâmplător, acesta reprezintă contrariul a ceea ce se dorea să se obţină. Stimata amfitrioană să fie atât de bună să-i permită să plece, împreună cu fiica lui, Hélene, la hotelul Four Seasons.

Fiica împinse fotoliul pe rotile al bătrânului spre ieşire, fără să-mi mai arunce vreo privire. Consideram toată povestea drept o născocire. Cine ucide în felul acesta?!

Desigur, pe vremuri, bătrânul a fost probabil foarte puternic şi chiar şi acum mai avea o influenţă considerabilă, altfel de ce l-ar fi primit Strauss? Putea fi unul dintre cei care determină cursul economiei, care trebuie să aibă multe pe conştiinţă, însă manevrele de bursă sunt mai greu de povestit decât crimele, aşa că el a flecărit despre o crimă născocită, fiind probabil sigur că n-o să-l creadă nimeni. În taxi uitasem deja povestea, reflectând doar la modul în care subordonase morala dialecticii, când mi-am amintit brusc numele lui: Kohler, Isaak Kohler. Stătusem, odată, la un banchet al prietenilor teatrului, vizavi de el. Lângă fiica lui. Nu mai ştiu când.

Oricum, în urmă cu mulţi ani. Nu-mi mai amintesc ce sărbătoream. Cuvântările nu se mai terminau. Kohler era

pe atunci plin de vitalitate şi bronzat, fiica lui îmi povestise că tocmai se întorsese dintr-o călătorie în jurul lumii.

În vara următoare sau chiar la începutul lui septembrie. Tatăl unei cunoştinţe încetase din viaţă, un anume Stüssi-Moosi. Cu cincisprezece ani în urmă, ea fusese menajeră la noi. Mă anunţă că gospodăria tatălui ei era de vânzare. Cunoşteam ferma respectivă. Casa era veche şi dărăpănată. Eram hotărât s-o cumpăr. Priveliştea era impresionantă. Undeva – valea Stüssi cu Stüssikofen, apoi Flötigen şi Alpii. În spatele casei, un povârniş abrupt.

Satul era un cătun care nu se găsea de fapt în Alpii propriu-zişi. Case vechi. O capelă. Din când în când, aici predica un preot din Flötigen. Un cimitir. E ciudat că mai există sate în care nu ajung turiştii străini. Tratativele le-am purtat cu „împuternicitul”, cum se numeşte pe acolo avocatul. Acesta locuia într-o cameră de la hanul Zum Leuenberger, iar afacerile le trata în sala de mese de la parter. Printre ţăranii ce ascultau. Părea să fie mai mult un fel de jude sătesc; când am sosit eu, tocmai aplana o dispută care se transformase în bătaie. Un ţăran cu capul bandajat plecă înjurând. împuternicitul nu poate fi uşor descris. Un tip cam pe la cincizeci de ani. Dacă nu cumva era mult mai tânăr. Alcoolic înveterat. Bea băzi, un rachiu din fructe. Dădea impresia că e cocoşat, cu toate că nu era. Posac. Faţa îi era buhăită, deşi nu era lipsită de o anume nobleţe. Ochii de un albastru-deschis erau înroşiţi. Când viclean, când adormit. A încercat să mă tragă pe sfoară. A pretins un preţ dublu faţă de cel la care făcuse aluzie fosta mea menajeră, îmi povesti istorii complicate privind dificultăţile pe care aş putea să le am cu consiliul comunal din Stüssikofen. A trăncănit ceva despre legile nescrise de aici. îmi spuse că gospodăria respectivă era blestemată, ţăranul Stüssi-Moosi se spânzurase. Toţi Stüssi-Moosi se spânzuraseră. Ţăranii ascultau fără nicio ruşine, ba chiar mimară gestul spânzurării când îmi vorbi despre

spânzurat, ridicând mâna dreaptă deasupra capului şi prefăcându-se că trag de o funie, dându-şi ochii peste cap şi scoţând limba. Am înţeles că împuternicitul nu voia să mă înşele, ci să mă împiedice să cumpăr această gospodărie, în schimb ulterior a înşelat familia fostei noastre angajate. Pentru că a vândut gospodăria respectivă unui Stüssi-Sütterlin pe un preţ de nimic. Când simţi că interesul meu pentru gospodăria respectivă a slăbit, mai mult din cauza ostilităţii ţăranilor decât ca urmare a stratagemelor sale, a devenit mult mai sociabil. Ce-i drept, era deja beat. Însă nu era un om neplăcut. Dimpotrivă. Deveni ironic. Deşi cam caustic. Începu să povestească. Ţăranii se apropiară. îl aţâţau să vorbească. Evident, erau familiarizaţi cu ceea ce povestea el. îl ascultau cum asculţi un povestitor de basme. Pretindea că fusese un avocat cunoscut într-unul dintre cele mai mari oraşe din ţara noastră. Al naibii de cunoscut, după cum s-a exprimat el. Câştiga bani cu ghiotura. De la marile bănci, de la familiile bogate ale oraşului. Dar cele mai dragi cliente îi erau prostituatele.

„Târfele” lui, după cum s-a exprimat. Istorisi nenumărate poveşti. În special în legătură cu Noldi-Orhidee.

Majoritatea îmi dădeau impresia că fuseseră născocite.

Dar eram fermecat.

Nu atât de poveşti în sine, cât de critica socială conţinută în ele. Această critică avea ceva anarhist. Nu corespundea realităţii, ci ordinii din capul său. Începu o poveste încălcită despre un proces de omucidere. îl imita pe acuzat şi pe cei cinci judecători de apel. Ţăranii chicoteau. Ca apărător, câştigase procesul. Abia după aceea îşi dăduse seama că cel achitat săvârşise crima. Achitatul, un consilier guvernamental, îi trăsese pe sfoară şi pe cei cinci judecători de apel. Ţăranii jubilau, trecuseră

şi ei la bäzi. Evident, mai auziseră povestea de nenumărate ori şi, totuşi, nu se saturau ascultând-o. îi cerură stăruitor împuternicitului să povestească mai departe, el făcea nazuri, i se turnă bäzi, el arătă spre mine, spunând că probabil nu mă interesează, mi se turnă şi mie bäzi, ba nu, ba nu, mă interesează. împuternicitul povesti atunci cum încercase să facă recurs, însă guvernul şi, în cele din urmă, Tribunalul Federal l-au împiedicat. Un consilier guvernamental este totuşi un consilier guvernamental.

Fiecare obstacol juridic care i se ridica în cale, fiecare şicană la care era supus provoca râsete dispreţuitoare în rândul asistenţei. Aşa merg lucrurile în Elveţia cea liberă, strigă un ţăran şi mai comandă un bäzi. Apoi acţionase pe cont propriu, spuse împuternicitul. A aşteptat până când consilierul guvernamental s-a întors dintr-o călătorie în jurul lumii. Aflase din presă data sosirii. Apoi îi comunicase comandantului poliţiei care îi sunt intenţiile. Acesta a blocat toate căile de acces spre aeroport.

Însă împuternicitul a reuşit să se strecoare cu echipa de curăţenie, îmbrăcat în femeie de serviciu, într-unul din sânii artificiali avea ascuns un revolver. Un poliţist îl strânsese de sânii falşi. împuternicitul strigase viol. Comandantul poliţiei îşi ceruse scuze şi-l trimisese pe poliţist la arestul aeroportului. De entuziasm, ţăranii se plesneau peste coapse. Apoi, împuternicitul povesti cum îl împuşcase pe ucigaşul ce fusese achitat datorită lui. Pe drumul spre sala de aşteptare pentru clasa întâi. Consilierul guvernamental căzuse cu capul într-un coş de gunoi. L-a nimicit pe ticălos la fel cum Wilhelm Tell l-a răpus pe Gessler în trecătoare, jubilă un ţăran. Ceilalţi izbucniră în aplauze. S-a iscat un tărăboi infernal. Asta-i dreptate adevărată. împuternicitul juca apoi scena arestării sale. Descrise modul în care comandantul îi smulsese sânii falşi. Se urcă pe masă. Susţinu pledoaria

apărării în faţa celor cinci judecători de la Curtea de Apel care-l achitaseră pe cel ucis şi care au fost nevoiţi să-l achite acum şi pe ucigaşul acestuia. Atunci le-ar fi spus judecătorilor de la curte „Să vă ia dracu’ cu justiţia voastră cu tot” şi s-a făcut împuternicit în Stüssital. Apoi se prăbuşi din nou pe scaun. Un ţăran se ridică, având în mâna stângă o sticlă pe jumătate plină cu hâzi, îl bătu pe umăr pe povestitor şi declară că el însuşi este un Stüssi-Stüssi şi că împuternicitul este singurul ne-Stüssi din Stüssikofen şi totuşi un elveţian adevărat, apoi goli sticla şi căzu peste masă, începând să sforăie. Ceilalţi începură să intoneze fostul imn naţional, a cărui primă strofă se încheia cu aceste cuvinte: „Să trăieşti în veci, Elveţie! mai ai încă fii care, aşa cum a văzut Sfântul Iacob, sunt mereu gata să pornească la luptă”. Povestea mi se părea cunoscută. Am mai vrut să aflu câteva amănunte, dar împuternicitul era atât de beat, încât nu se mai putea discuta cu el. Câţiva ţărani se sculară în picioare ameninţători, în timp ce alţii cântau sfârşitul celei de-a doua strofe: „Acolo unde Alpii nu ne mai pot apăra, / Domnul este tăria noastră, stăm neclintiţi ca nişte stânci, / Fără a ne teme de primejdii, veseli chiar când moartea este aproape, / Râzând de orice durere”. îmi era milă de împuternicit. Dintr-un mare avocat ajunsese un prăpădit de avocat de provincie. Săvârşise un asasinat, câştigase propriul său proces, însă acest asasinat îl dăduse gata. Am renunţat să mai cumpăr gospodăria respectivă. Trebuia să plec, în Stüssital străinii nu sunt iubiţi şi, fiindcă îmi văzuseră automobilul cu număr de Neuchitel, eram pentru ei de două ori străin, deşi vorbeam aceeaşi limbă, poate ceva mai puţin cântat decât ei. Am părăsit hanul.

„Vii spre noi în zori, te văd în marea de raze, măreţ şi sublim! / Când zăpada Alpilor se înroşeşte a dimineaţă, rugaţi-vă, elveţieni, rugaţi-vă! / Sufletul vostru cucernic îl presimte pe Dumnezeu în măreţia patriei!” răsuna în urma

mea. Trecuseră la noul imn naţional.

Apoi, totul a căzut din nou în uitare. Bătrânul în scaunul cu rotile, fiica lui, ucigaşul beat din sala hanului din Stüssikofen, în mijlocul ţăranilor ameţiţi, s-au scufundat în subconştient. Peste toate acestea s-a suprapus şi necazul că nu am putut cumpăra gospodăria. Pentru că nu încercasem să o cumpăr doar dintr-un capriciu.

Aveam nevoie de o schimbare. Întors acasă am început o reorganizare. Am curăţat tot gunoiul care se strânsese în patruzeci de ani de activitate scriitoricească. Mormane de corespondenţă nedeschisă, facturi pe care nu le mai văzusem până acum, deşi le plătisem, deconturi de a căror existenţă nu aveam habar, munţi de corecturi, manuscrise corectate la nesfârşit, fragmente, fotografii, desene, caricaturi, o dezordine îngrozitoare care în parte trebuia să fie transformată în ordine şi în parte trebuia să dispară.

Am luat la întâmplare un manuscris din mulţimea de manuscrise necitite, înecate în potopul corespondenţei nerezolvate de-a lungul deceniilor. Justiţie. La gunoi cu maculatura. În timp ce-l aruncam, privirea mi-a căzut pe prima pagină a manuscrisului, unde am citit numele lui dr.h.c. Isaak Kohler. Am scos manuscrisul din sacul de plastic. Un anume dr. H. mi-l expediase din Zürich, însă nu citesc niciodată manuscrisele care mi se expediază.

Nu mă interesează literatura, eu însumi fac literatură.

Doctor H. Mi-aminteam. Localitatea Chur. 1957. După o conferinţă. Într-un hotel. M-am dus la bar să mai beau un whisky. În afară de barmaniţă – o femeie ceva mai în vârstă – nu se mai afla acolo decât un domn care mi s-a prezentat chiar de cum m-am aşezat pe scaunul de la bar. Era dr. H., fostul comandant al poliţiei cantonale Zürich, un om înalt şi masiv, cam de modă veche, cu lanţul de aur

al ceasului trecându-i peste vestă, cum nu se mai întâlneşte decât foarte rar astăzi. În ciuda vârstei, părul său ţepos era încă negru, iar mustaţa stufoasă. Stătea la bar pe un scaun înalt, bea vin roşu, fuma Bahianos şi vorbea cu barmaniţă, spunându-i pe numele mic. Avea o voce sonoră şi gesturi vioaie, un om lipsit de complexe, care în acelaşi timp mă atrăgea şi mă intimida. A doua zi dimineaţă m-a luat în automobilul lui până la Zürich.

Am răsfoit manuscrisul. Era scris la maşină. Deasupra titlului era scris de mână: „Faceţi ce vreţi cu el”. Am început să citesc manuscrisul. L-am citit tot. Autorul, un avocat, nu prea se ridicase la înălţimea sarcinii propuse. Amestecase peste tot trecutul cu prezentul. Ceea ce era mai important povestea la sfârşit şi exact atunci a fost în criză de timp. Era zorit. În general lucrarea nu depăşea nivelul unei încercări de diletant. Unele aspecte m-au nedumerit. De pildă, titlurile capitolelor: O încercare de a face ordine în dezordine. Şi unele nume. Cine se mai numeşte astăzi Nikodemus Molch, Daphne Müller, Ilse Freude? Şi cine îşi mai pune în parc o armată de pitici de grădină? Nu mi-a spus oare o dată comandantul că îi place Jean Paul 1? Pe comandant nu-l mai pot întreba nimic. A murit. În 1970. Am citit apoi scrisoarea pe care comandantul mi-o trimisese împreună cu manuscrisul:

1 Jean Paul (pseudonimul lui Johann Paul Friedrich Richter, 1763-1825), scriitor german, reprezentant al romantismului.

„Tocmai vin de la înmormântarea lui Stüssi-Leupin.

Doar Mock mai era prezent. După aceea, am luat masa împreună la Du Théâtre – supă cu perişoare de ficat, turnedo à la Rossini cu fasole verde. Apoi a urmat o căutare îndelungată a aparatului auditiv al lui Mock.

Chelneriţa îl luase împreună cu farfuriile de pe masă. În ceea ce-l priveşte pe fanaticul nostru apărător ai dreptăţii, reuşise totuşi să pătrundă în aeroport. Cu echipa

de curăţenie. Ba chiar a şi tras şi, de spaimă că glonţul a pornit, a căzut cu capul într-un coş de gunoi; din fericire Kohler n-a observat nimic, pentru că tocmai atunci decola un avion cu patru motoare.

Oricum, atentatorul nu ar fi putut provoca nicio pagubă.

Se înşelase. Cercetasem cu atenţie şi prăvălia telalului.

Gloanţele din bucium erau tot oarbe, preparate cu grijă de mine. După aceea însă, m-am frământat mult, gândindu-mă ce să fac cu acest fanatic ai dreptăţii. Era la capătul puterilor. Nu voiam să-l dau pe mâna justiţiei.

Stüssi-Leupin (vezi mai sus) îşi asumă sarcina să se ocupe de el. îi făcu rost de o slujbă. Au trecut câţiva ani de atunci. Al dumneavoastră, dr. H., fost comandant". Am telefonat la Stüssikofen. A răspuns proprietarul hanului Leuenberger. L-am cerut la telefon pe împuternicit.

Murise. Săptămâna trecută, de prea mult băzi. Care îi era numele? Numele lui? împuternicitul. Unde este înmormântat? îmi spune că la Flötigen. M-am dus acolo.

Cimitirul se afla în afara satului. Înconjurat de un zid de piatră. Poarta de intrare – din fier forjat. Era frig. Era pentru prima dată anul acesta când presimţeam iarna.

Pentru mine, cimitirele au un aer familiar. Când eram copil mă jucam în cimitir. Era cam individualist. Fiecare decedat îşi avea propria lui groapă, propria piatră de mormânt, propria cruce din fier forjat, propriul soclu, propriile coloane şi exista chiar şi un înger. Pe mormântul unei anume Christeli Moser. Cimitirul din Flötigen era însă un cimitir modern, înfiinţat de consiliul comunal din Flötigen cu numai zece ani în urmă. Toţi cei care muriseră înainte de aceşti zece ani nu mai erau de găsit.

Deoarece cimitirul avea o suprafaţă limitată şi nu mai putea fi lărgit – preţul terenului era prea ridicat –, nu puteai să stai îngropat mai mult de zece ani în pământul

patriei. După aceea treceai direct în eternitate. Iar în aceşti zece ani trebuia păstrată o disciplină perfectă. Toţi aveau acelaşi tip de mormânt, cu aceleaşi flori, cu aceeaşi piatră funerară, scrisă cu acelaşi scris. Astfel că morţii se odihneau stând smirnă, chiar şi cel pe care-l căutam eu.

Dezordonat în viaţă, dar ordonat în moarte. Era ultimul de lângă o groapă încă goală. Piatra funerară şi florile (ochiul-boului şi crizanteme) fuseseră deja puse. Pe piatră scria:

FELIX SPÄT, ÎMPUTERNICIT, 1930-1984.

Întors acasă, am mai citit o dată manuscrisul. Fusese probabil copiat după un manuscris original şi, în pofida înfloriturilor pe care le-ar fi putut adăuga comandantul, era foarte autentic. În ceea ce priveşte povestea lui Spät, la Stüssikofen se lăuda cu o crimă pe care nu o săvârşise, iar la München, Kohler arătase cum a făcut ca fapta sa să fie pusă pe seama celui pe care dorea să-l înlăture odată cu cel ucis. Am făcut o fotocopie după manuscris. Adresa doctorului h.c. Isaak Kohler am găsit-o într-o carte de telefon. I-am trimis copia. Câteva zile mai târziu am primit o scrisoare din partea lui Hélene Kohler. Mă ruga să-i fac o vizită. Starea tatălui ei nu-i permite să lipsească de lângă el. I-am telefonat. A doua zi pătrundeam pe proprietatea lui Kohler.

Când am trecut de portalul din fier forjat de la intrarea în grădina vilei, am avut sentimentul că intru în manuscris, că acesta mă comentează. Natura însăşi radia bogăţie. Flora de octombrie nu era deloc zgârcită. Copacii plini de maiestate. Încă vărатici. Niciun pic de foehn.

Gardul viu şi tufele erau tunse cu artă. Statuile pline de muşchi. Zei bărboşi şi goi cu dosuri şi gambe de tineri.

Eleştee tăcute. O pereche de păuni plină de gravitate.

Pretutindeni o tăcere de moarte şi o dulce somnolenţă.

Doar păsărelele se mai auzeau ciripind. Casa – înconjurată de viţă sălbatică, iederă şi trandafiri, spaţioasă, cu frontoane. Interiorul comod şi simplu. Mobilă stil veche, piese scumpe. Pe pereţi – impresionişti renumiţi. După aceea, vechi maeştri flamanzi (mă conducea o servitoare foarte bătrână). Am fost rugat să-l aştept pe dr.h.c. Isaak Kohler în camera de lucru. Camera era spaţioasă. Scăldată în razele aurii ale soarelui. Printr-o uşă cu canaturi deschise se putea ajunge în parc. Cele două ferestre care flancau uşa ajungeau până la podea. Un parchet preţios. O uriaşă masă de scris. Fotolii adânci din piele. Pe pereţi niciun tablou, doar cărţi până-n tavan. Exclusiv lucrări de matematică şi de ştiinţele naturii, o bibliotecă considerabilă.

Într-o nişă largă – o masă de biliard pe care se aflau patru bile. Prin uşa deschisă pătrunse în scaunul rulant foarte bătrânul dr.h.c. Isaak Kohler, şi mai plăpând, şi mai fragil şi mai străveziu, aproape o fantomă. Părea să nu mă fi observat, îşi manevră scaunul până la masa de biliard.

Spre mirarea mea, se ridică din scaun şi începu să joace biliard. Pe o uşă din fundul camerei intră şi Hélene.

Sportivă, blue-jeans, cămaşă de mătase şi o jachetă împletită cu trei pătrate mari, roşu, albastru şi galben. îşi duse degetul la buze. Am înţeles. Am urmat-o. Într-un salon mai spaţios. Şi aici o uşă cu canaturi. Am luat loc pe terasă. Sub o marchiză. A fost pentru ultima oară în acel an când am stat în aer liber. Scaune vechi împletite, o masă din metal placată cu ardezie. Pe pajişte – o maşină de tuns iarba. Se puteau vedea primele grămezi de frunziş.

Între ele – păunii. îmi spuse că tocmai lucra în grădină.

Undeva, în fundul parcului, un flăcău săpa pământul.

Fluiera în timp ce lucra. Va trebui să ducă păunii de aici.

Vecinii îi reclamă. De o jumătate de secol tot reclamă.

Dar tatăl ei iubeşte păunii. Ea crede că îi plac atât de mult numai pentru că îi deranjează pe vecini. Îi lasă să ţipe cât vor. În pofida faptului că poliţia intervine din când în când. Strigătul păunului este cel mai îngrozitor lucru ce poate fi auzit. Din cauza păunilor, casele din jur au pierdut din valoare. Preţul terenurilor a scăzut şi el. Tatăl ei a cumpărat totul. Vecinii n-au mai îndrăznit să reclame.

Îmi turnă apoi ceai. Tatăl dumneavoastră este un monstru, am spus. S-ar putea, îmi răspunse ea. Am întrebat-o dacă a citit manuscrisul. L-am răsfoit, răspunse ea. Spät o iubise, am spus eu, deşi i-a fost greu să scrie despre asta, şi ea îl iubise. Sărmanul Spät, spuse ea, singura femeie pe care a iubit-o a fost Daphne, despre care şi scrie cu cea mai mare însufleţire. Dragostea pentru ea, Hélene, există numai în imaginaţia lui. A existat numai în imaginaţia lui, m-am grăbit eu să precizez, sărmanul Spät a murit cu paisprezece zile în urmă, în Stüssital. Ceaiul s-a răcit, spuse ea, şi vărsă conţinutul ceştii ei la marginea terasei, pe pajiştea acoperită cu frunze galbene, la picioarele unui tânăr grădinar, care tocmai trecea pe acolo fluierând cu obrăznicie.

Apoi se auzi strigătul păunilor. De obicei, nu ţipă la această oră, îmi explică ea, adăugând că vor înceta imediat, însă păunii n-au încetat. Ar fi mai bine să intrăm, spuse ea, şi am intrat în casă, am închis uşile cu canaturi şi ne-am aşezat în cele două fotolii, între noi aflându-se o măsuţă pentru jocul de cărţi. Coniac? Vă rog. Turnă în pahare. Afară, păunii strigau în continuare, cu încăpăţânare, ciudat. Din fericire, tatăl ei nu aude bestiile astea, spuse ea, şi mă întrebă dacă am citit episodul cu adevărata Monika Steiermann. Tot ceea ce scrie acolo mi se pare neverosimil, am răspuns. Şi ea fusese invitată la Monika, într-o seară de vară, spuse Hélene, nu împlinise încă optsprezece ani şi, ca toată lumea din oraş, crezuse că Daphne e Monika Steiermann, pe care o admira, dar şi

invidia, ca şi pe Benno de altfel, deoarece acesta o evita, cui nu-i sucise el pe atunci minţile, devenise chiar şic să te culci cu Benno, după cum devenise şic să te culci cu Monika Steiermann, deşi toată lumea era convinsă că cei doi se vor căsători, şi asta era considerat şic, dar ea, Hélene, era fiica lui Kohler şi, deci, intangibilă. Benno o evita în mod premeditat. A primit invitaţia lui Steiermann fără niciun fel de rezerve, poate şi pentru că spera să-l întâlnească acolo pe Benno, atât de îndrăgostită era. Îl înştiinţase pe tatăl ei după masa de seară, când luau cafeaua. El o întrebă dacă invitaţia se referea la Aurorastrasse, apoi sorbi din ceaşcă, acasă el bea întotdeauna cafea Marc. La Mon Repos, a spus ea, până acum nu fusese nimeni invitat acolo. Nu, subliniase tatăl ei, acolo fuseseră invitaţi până acum numai Lüdewitz şi el. Poate să-i dea un sfat? Nu are nevoie de niciun sfat, a spus ea, încăpăţânată. Nu trebuie să accepte invitaţia, i-a spus tatăl şi apoi sorbi din nou din cafea, acesta este sfatul său. Totuşi s-a dus. A mers cu bicicleta până la Wagnerstutz şi a sunat la poartă, după ce îşi sprijinise bicicleta de grilajul de fier, povesti ea mai departe. Se mirase că nu se întâmplă nimic. Apoi observase că marea poartă din fier forjat era descuiată şi intră în parc, dar abia intrase, că fusese cuprinsă de o spaimă inexplicabilă, a vrut să se întoarcă, dar poarta nu se mai deschidea. Dacă până atunci mai avusese în cursul povestirii o serie de ezitări, de acum înainte începu să vorbească de parcă întâmplările povestite nu s-ar fi referit la ea, ci la o altă persoană. Potrivit propriei ei relatări, din acel moment şi-a dat seama că a căzut într-o cursă.

Parcul sălbatic era scăldat în lumina de un roşu intens a apusului de soare, care se vedea ca o fâşie incandescentă, dându-ţi impresia de maliţiozitate, în mod mecanic, a păşit pe drumul către vila ce nu se vedea încă. Pietrişul îi scârţâia sub picioare. Apoi, lângă alee, a văzut

un pitic de grădină, după aceea trei, şi prin ierburile înalte de pe pajiştea necosită se întrezăreau alţii, în mijlocul nipralelor şi toporaşilor, peste care crescuse linariţa, având în lumina amurgului un aer răutăcios, în pofida feţelor lor bucălate, mai ales după ce a observat că şi din copaci zâmbeau la ea pitici fumând din pipă; scârbită s-a grăbit să treacă de pitici până se trezi în faţa unor pitici de grădină cu capete mari, aproape fără păr şi fără barbă, figuri din argilă pictată şi care erau mai mari decât ceilalţi pitici, cam de mărimea unui copil de patru ani. Nu îndrăzni să treacă pe lângă ei, până când observă că unul dintre pitici îi face cu ochiul, aşa că rămase înmărmurită pe loc, privind cu groază la figura piticului. Pe chipul acestuia apăru apoi un rânjet. Atunci, a luat-o la fugă prin parc, printre şirurile de pitici obsceni, până când ajunse pe o pajişte unde nu se afla niciun pitic, o pantă uşoară, la capătul căreia se putea vedea vila. S-a oprit abia mai putând să respire. Se uită în urmă în speranţa că s-a înşelat. Că totul a fost doar o iluzie provocată de frică. Dar l-a văzut din nou pe piticul rânjit care se apropia cu paşi legănaţi şi o luă iarăşi la fugă către vilă, pătrunse prin uşa deschisă, auzi că cineva venea în goană după ea, aşa că a străbătut repede holul, apoi a trecut printr-o sală în căminul căreia ardea focul, deşi era vară, în camere nu era nimeni, iar în urma ei continuau să se audă paşii cuiva care se apropia în fugă. Ajunse într-un cabinet, închise uşa după ea şi o zăvorî, apoi se uită în jur. Era singură.

Pereţii erau acoperiţi cu fotografiile lui Benno. S-a aşezat într-un fotoliu din piele. A simţit un miros dulceag ciudat. Şi-a pierdut cunoştinţa. Apoi şi-a revenit, continuă ea povestirea. Era înconjurată de patru coloşi ce nu aveau nimic pe ei şi miroseau a ulei de măsline. Erau lunecoşi ca peştii. Nu-şi mai aminteşte chiar totul. S-a apărat.

Cineva a râs. Apoi, i-au desfăcut picioarele. A apărut profesorul Winter, gol, burtos. Peste acest faun în călduri,

văzu piticul din grădină care fugise după ea. Acesta se suise pe un scrin şi abia atunci şi-a dat seama că nu era un pitic de grădină, ci o creatură de sex femeiesc care se uita acum la ea de pe scrin, şi tot ceea ce s-a întâmplat, s-a întâmplat numai din voinţa acestei creaturi aproape fără păr pe capul de adult şi cu un corp de copil de patru ani: fusese atrasă în acea vilă ca să se întâmple cu ea, cu Hélene, ceea ce nu se putea face cu acea creatură, deşi aceasta ar fi dorit să se poată face şi cu ea acel lucru, şi după ce a posedat-o Winter, s-au aruncat asupra ei şi Benno, şi apoi Daphne, şi singura ei armă era plăcerea, a strigat, a strigat tot timpul, şi cu cât mai mare îi era plăcerea, cu atât mai chinuită era micuţa creatură. Tremura din tot corpul, în priviri i se citea o infinită invidie, ca şi cum ar fi fost copleşită de chinul de-a se vedea exclusă de la plăcerile pe care le trăia Hélene care, din ordinul ei, fusese violată de oamenii săi, până când creatura, în culmea durerii, strigă: „Încetaţi!”, după care a izbucnit într-un plâns cu sughiţuri. Atunci Hélene a fost lăsată în pace, creatura a fost dusă afară şi ea a rămas singură în cabinet.

Şi-a strâns hainele, în cămin mocnea jarul, apoi a trecut prin vestibul şi a străbătut parcul peste care se lăsase întunericul, ajungând la poartă. Nu era închisă, îşi termină ea relatarea, şi, urcându-se pe bicicletă, se duse acasă.

A tăcut apoi. M-a întrebat dacă sunt şocat.

— Nu, am spus, dar încă un pic de coniac n-ar strica.

Mi-a turnat şi şi-a turnat şi ei. Întoarsă acasă, spuse ea, şi-a găsit tatăl în camera de lucru. La masa de scris.

Nu i-a dat aproape nicio atenţie. I-a povestit totul. După aceea, el s-a dus la masa de biliard şi a început să joace.

Şi acum ce vrea? o întrebase el. Răzbunare, răspunsese ea.

„Uită tot ce s-a întâmplat”, i-a spus tatăl ei. Însă ea a continuat să ceară răzbunare. Atunci el şi-a întrerupt jocul şi a privit-o. O sfătuise doar să nu se ducă acolo, iar ea se dusese. Treaba ei. Niciun sfat nu trebuie urmat, altfel devine un ordin. Ceea ce s-a întâmplat nu are importanţă deoarece s-a întâmplat deja. Trebuie să te debarasezi de tot ceea ce s-a întâmplat, cine nu poate uita se va prăbuşi sub povara timpului şi va fi distrus. Dar ea vrea totuşi să se răzbune, a răspuns. „Copila mea”, spuse tatăl, şi era pentru prima oară când o numea aşa, ceea ce spusese el înainte fusese tot un sfat. Dacă vrea răzbunare, ei bine, o va avea. Şi aceasta e treaba lui. Apoi, a pus patru bile pe masa de biliard şi a lovit cu tacul, doar o singură dată, bila s-a lovit de marginea mesei, a ricoşat şi a atins o altă bilă, care a căzut în buzunarul mesei, Winter, spusese tatăl ei, apoi o a doua bilă a căzut în buzunar, Benno, apoi Daphne şi când a spus Steiermann, pe masă nu mai era nimic. Şi ea? întrebase Hélene. Monika Steiermann este tacul, a răspuns el. O va folosi numai o singură dată.

Ce o să se întâmple cu ei? a întrebat Hélene. „Vor muri cu toţii”, a răspuns tatăl. În ordinea care i-a menţionat.

Să se ducă la culcare că el mai are de lucru.

Această convorbire, continuă ea, într-un târziu, eu eram deja la al treilea coniac, şi din camera de alături se auzeau bilele de biliard ciocnindu-se, această convorbire şi-o aminteşte neobişnuit de clar, mai clar decât ceea ce se întâmplase anterior la Mon Repos; ajunsă în camera ei stinsese lumina şi privise vreme îndelungată în noaptea nesfârşită la stelele crude cărora le era indiferent dacă pe nimicnicia de nespus reprezentată de Pământul nostru există ori nu viaţă, fără a mai vorbi de destine umane, şi deodată, i-a trecut prin minte bănuiala că tatăl ei dorise ca ea să se ducă acolo şi se aşteptase ca din curiozitate să fie ispitită să facă acest pas. Dar de ce o alesese pitica tocmai

pe ea? înjosirea o viza pe ea, pe Hélene, sau pe tatăl ei? Dacă îl viza pe tatăl ei, de ce acesta o sfătuise mai întâi să renunţe la răzbunare? Dorea să reflecteze dacă să înceapă sau nu lupta? Care să fie oare miza în această luptă? Cine cu cine se confruntă? O neliniştea faptul că în spatele trustului de cărămizi, despre care tatăl ei vorbea întotdeauna pe jumătate în glumă, se ascundea o întreprindere cu mult mai importantă şi faptul că din când în când vorbea de silicon, afirmând că acestuia îi aparţine viitorul, deşi toţi cei pe care ea îi întrebase ziceau că habar n-aveau ce voia să spună tatăl ei. Începuse, oare, între el şi Lüdewitz o luptă pentru putere? Oare ceea ce i se întâmplase ei fusese numai un semn din partea Monikăi Steiermann către Kohler că nu-i mai îngăduie să se amestece în treburile ei?

M-am gândit la cele ce mi-a povestit. Un lucru nu pot să înţeleg, am spus, tatăl dumneavoastră a povestit la München despre crima sa, desigur fără să spună care a fost motivul ei adevărat, dar faptul că abia în faţă la Du Théâtre i-a venit ideea să folosească revolverul politicianului, ei bine, mi se pare total neverosimil. Hélene mă privi cu atenţie. Era o femeie al naibii de frumoasă. Aşa este, a spus ea, tatăl ei nu spusese adevărul. Au conceput crima împreună. Sărmanul Spät ghicise acest lucru. Tatăl ei îl împuşcase cu propriul său revolver pe Winter şi băgase arma în paltonul ministrului, iar ea luase revolverul în avion, în timpul zborului, iar la Londra, îl aruncase în Tamisa. Ministrul nu zburase cu o cursă Swissair spre Londra, am obiectat. Da, Stüssi-Leupin a avut dreptate când a pus astfel problema, însă el nu avea de unde să ştie că, la cererea ministrului, ea zburase cu el spre Londra, în calitate de însoţitoare. În acest scop, îl vizitase mereu pe acesta cât s-a aflat în clinica aceea particulară. Am tăcut. Am privit-o. Avea o întreagă viaţă în urma ei, şi eu aveam o întreagă viaţă în urma mea. „Spät?” am întrebat. Nu-mi

evită privirea. I-am povestit întâlnirea mea cu el. Mă ascultă. Spät îşi făcuse despre ea o imagine falsă, mi-a spus calm, după cum şi eu eram pe cale să-mi fac despre ea o imagine falsă. La numai câteva săptămâni după noaptea aceea, ea s-a încurcat cu Winter, apoi cu Benno, de aici cearta dintre Benno şi Winter, şi cea dintre Daphne şi Benno, şi ruperea relaţiilor acesteia cu Steiermann, dar cu cine nu se culcase nu mai are nicio importanţă, de fapt, cel mai exact răspuns ar fi că se culcase cu toată lumea. Purtarea ei este inexplicabilă chiar şi pentru ea însăşi. Încearcă mereu să explice pe cale raţională ceva iraţional, deşi purtarea ei este mai puternică decât raţiunea. Poate că toate explicaţiile ei sunt doar pretexte pentru a-şi justifica propria fire, oare, în acea noapte la Mon Repos, se dezlănţuise, poate că, de fapt, aspiră la noi şi noi siluiri, fiindcă omul nu este cu adevărat liber decât atunci când este siluit: liber şi de propria lui voinţă.

Dar şi asta nu reprezintă decât una dintre explicaţii.

Sentimentul neplăcut că nu este decât o unealtă a tatălui ei nu a părăsit-o niciodată. Toţi cei pe care îi numise atunci când juca biliard au încetat din viaţă, în ordinea amintită, ultima fiind Steiermann. În urmă cu doi ani.

La sfatul lui, aceasta se lansase în afaceri cu arme, ceea ce a dus, apoi, la prăbuşirea societăţii pe acţiuni Trôg. După aceea, a fost găsită moartă pe insula ei grecească. Cele patru gorile ciuruite de gloanţe. Iar pe Monika Steiermann au găsit-o abia peste o jumătate de an, atârnând cu capul în jos dintr-un măslin. N-am citit despre asta? Numele de Steiermann nu-mi spunea nimic, am răspuns. Când ştirea despre dispariţia Monikăi Steiermann a apărut în ziare, spuse Hélene, pe masa tatălui ei a găsit o telegramă care consta numai dintr-o serie de cifre, 1171953, care, dacă este privită ca dată, indică tocmai ziua când a fost violată. Dar dacă această crimă a fost săvârşită din ordinul tatălui ei, cine au fost cei care au

săvârşit-o, şi cine sunt cei care s-au aflat în spatele făptaşilor, şi cine se afla şi în spatele acestora şi aşa mai departe? A fost oare moartea lui Steiermann sfârşitul unui război economic? Lupta aceasta pentru putere a fost oare ceva raţional sau ceva iraţional? Ce se întâmplă în această lume? Nu-şi dă seama. Nici eu nu-mi dau seama, am zis.

— Să revenim la Spät, am spus, dacă nu are nimic împotrivă.

Nu are nimic împotrivă, îmi răspunse ea, sperase, atunci când Spät acceptase însărcinarea tatălui ei, că va da de capătul firului. Şi cine se afla acolo? Acolo se afla cel care îl instigase pe tatăl ei la crimă, ea însăşi. Nu este foarte logic ce spuneţi, am obiectat. De ce? răspunse, doar ea îl instigase pe tatăl ei. Avusese de ales. I-am spus că se învârte într-un cerc vicios, mai întâi aruncase toată vina asupra tatălui ei şi acum asupra ei înseşi. Amândoi suntem vinovaţi, răspunse ea. Asta-i o nebunie, am spus.

Îmi zise că este într-adevăr nebună. Continuaţi, i-am cerut pe un ton ceva mai răstit. Nu-şi ieşi din fire. Când, după eliberarea tatălui ei şi plecarea acestuia, Spät o agresase şi aproape că ajunsese să descopere adevărul, s-a dus la comandant şi i-a mărturisit totul. Cum adică totul?

am întrebat. A mărturisit, a mărturisit absolut tot, a repetat ea. Şi? am întrebat. Tăcu. De fapt, spuse ea, şi comandantul mi-a pus aceeaşi întrebare: Şi? După care şi-a aprins o ţigară şi m-a dăscălit, bătrâneşte. Benno s-a sinucis, ce rost mai are să constataţi acum cine a tras sau să cauţi revolverul în Tamisa, există cazuri în care justiţia îşi pierde semnificaţia, devenind doar o farsă. I-a mai spus să plece şi că el a uitat ceea ce i-a povestit ea. De ce tatăl ei nu a scos nicio vorbă despre Spät? am întrebat. L-a uitat. Ca şi Stüssi-Leupin, am spus. Ceea ce-i mai ciudat, răspunse ea, este faptul că tatăl ei îşi imaginează că Benno, şi nu el, a săvârşit omorul. Ea este singura care mai ştie că tatăl ei a fost ucigaşul. Am întrebat-o dacă ştie

precis pentru că, deşi este foarte puţin probabil, n-ar fi exclus ca Benno să fi săvârşit totuşi crima. Scutură din cap. Tatăl ei a făcut-o A cercetat revolverul pe care l-a luat din buzunarul paltonului ministrului şi pe care ea însăşi îl încărcase acasă. Am întrebat-o de ce îmi povesteşte toate astea. Mă privi mirată. De ce naiba i-am mai trimis manuscrisul? Doar pentru a afla adevărul? Sunt, înainte de toate, scriitor, deci un om pe care nu-l interesează adevărul celorlalţi, ci propriul lui adevăr, de aceea trebuie să scriu un roman şi nimic altceva, iar când cartea va apărea, ea va apărea sub numele meu, nu sub cel al lui Spät. Că manuscrisul provine de la Spät sau a fost scris de mine numai eu pot şti, deşi afirm că l-am primit de la comandant. Şi ea îl ştia bine pe bătrânul palavragiu, venea adesea pe la tatăl ei şi pe la ea şi îl lua gura pe dinainte. Poate aşa a făcut şi cu mine. Dar dacă o voi folosi ca personaj, să nu o prezint ca pe una dintre femeile goetheene, pe care-ţi vine să le baţi, într-atât sunt de plictisitoare, în afară de Philine, singurul dintre personajele născocite de bătrânul domn cu care acestuia i-ar fi plăcut să se culce.

Rămase apoi privind fix în faţă. Pe dinaintea ferestrei trecu fluierând tânărul grădinar. Găsesc singur drumul?

Mi-am luat rămas-bun. În camera lui de lucru, bătrânul continua să joace biliard. A la bande.

Două fără patru minute. Am ieşit în faţa camerei mele de lucru. Când am construit-o, de aici se vedea lacul.

Acum priveliştea este astupată de copaci. Pe unii am pus să-i taie; nici nu existau când m-am mutat aici. E trist să tai copacii, e ca şi cum i-ai ucide. Stejarul a crescut falnic.

Copacii mă fac să percep timpul, timpul meu. În cu totul alt fel decât îl pot vedea în cele ce se întâmplă pe cer.

Desigur, văd cu oarecare amărăciune Pleiadele, steaua Aldebaran, steaua Capella, stelele iernii, deşi este

încă vară, un semn că peste un trimestru voi deveni mai bătrân cu un an. Pe cer se deapănă timpul obiectiv, timpul măsurabil al unui om care în curând va împlini cincizeci de ani, însă la copaci simt timpul subiectiv, crescând odată cu mine pe drumul meu spre moarte, fără ca el să mai fie măsurabil, ci numai perceptibil. Şi cum o simţi oare Pământul trecerea timpului? Privesc lacul înnoptat care nu s-a schimbat, dacă faci abstracţie de intervenţiile oamenilor. Totuşi, cât de bătrân se simte oare Pământul? La modul obiectiv? Foarte bătrân? în vârstă de patru miliarde şi jumătate de ani? Sau are un sentiment subiectiv, că este la vârsta cea mai bună, deoarece mai poate dura încă şapte miliarde de ani până când Soarele se va stinge? Sau poate că percepe timpul trecând cu o viteză fulgerătoare, simţindu-se în acelaşi timp pe sine ca pe o forţă impetuoasă, plină de nerăbdare, fierbând înăuntrul său, făcând să se îndepărteze continentele, ridicând munţi, răsturnând straturile de rocă unele peste altele, revărsând mările peste uscat, în realitate nu este oare mersul nostru pe solul ferm o peregrinare pe un teren mişcător, care oricând s-ar putea deschide pentru a ne înghiţi? Şi, în fine, cum stau lucrurile cu timpul omenirii? L-am măsurat şi divizat cât mai obiectiv posibil, în Antichitate, Evul Mediu, epoca modernă şi epoca cea mai modernă, aşteptând una şi mai modernă, fireşte, există diviziuni şi mai fine ale timpului, cum ar fi cea prin care moştenirii Răsăritului îi urmează epoca grecilor, încheiată şi ea de Cezar şi Christos, urmată de epoca credinţei, zarva veselă a Renaşterii inaugurează epoca Reformei şi după aceea vine epoca în care începe să se ridice raţiunea, nimic nu o poate opri, se mai ridică şi astăzi, se ridică, se tot ridică, să nu dăm atenţie chiar fiecărui amănunt, Primul şi cel de-al Doilea Război Mondial şi Auschwitz-ul nu au fost decât simple episoade, Chaplin este mai cunoscut decât Hitler, în Stalin nu mai cred decât albanezii, iar în Mao numai nişte

terorişti peruani, patruzeci de ani de pace contează, nu pretutindeni, să recunoaştem, de fapt numai între superputeri şi în Europa, în Pacific şi în Japonia, curăţată de orice vină prin Hiroshima şi Nagasaki, şi până şi China se deschide birourilor de turism. Dar cum îşi trăieşte această pace – dacă, în general, are timp să se numească aşa timpul său? îl percepe oare şi dacă da, ştie ce să facă cu el? Fuge timpul de ea? Trece oare timpul ca o furtună peste ea, ca un ciclon care azvârle automobilele unul în altul, mătură trenurile de pe şine, face ca avioanele să se prăbuşească în munţi, incendiază oraşele? Cum se scurge din punct de vedere obiectiv timpul celor patruzeci de ani ai noştri de pace măsurabilă, timpul în care un război real, pentru care lumea se tot înarmează, pare tot mai improbabil, deşi continuă să obsedeze minţile oamenilor?

Oare perioada noastră de pace, pentru menţinerea căreia demonstrează milioane de oameni purtând pancarte, iar grupurile pop cântă şi se roagă, n-a luat de multă vreme forma a ceea ce odinioară numeam război, prin faptul că, pentru a ne linişti, am ajuns să găsim loc pentru catastrofe în pacea noastră? Istoria lumii leagănă în faţa omenirii iluzia unui timp infinit, deşi, obiectiv privind lucrurile, poate că ea nu este pentru Terra decât un scurt episod şi poate nici măcar asta, ci o întâmplare de o secundă, din punct de vedere cosmic, imposibil de a mai fi observată şi care nu lasă după ea decât o urmă aproape invizibilă. Abia ieşiţi din ţarină, legaţi încă de glie, dorienii s-au năpustit unii asupra altora. În realitate, tot aşa ne năpustim şi noi unii asupra altora, fie în vreme de pace, fie în vreme de război, abia ieşiţi din epoca glaciară, bărbaţi asupra femeilor, femei asupra bărbaţilor, bărbaţi asupra bărbaţilor, femei asupra femeilor, fără a fi conduşi de raţiune, ci de instinct, acesta apărând cu milioane de ani înaintea raţiunii şi fiind greu de sesizat în motivaţiile sale. Prin faptul că ameninţăm cu bombe atomice, bombe cu

hidrogen sau cu neutroni ne apărăm, aşadar, de ce-i mai rău, ca gorilele care se bat cu pumnii în piept pentru a înspăimânta celelalte hoarde de gorile, în vreme ce suntem în pericol să pierim chiar din cauza păcii pe care vrem s-o apărăm, înăbuşiţi de crengile pădurilor ucise.

Obosit, m-am întors la masa mea de scris. Pe câmpul meu de luptă, în sfera vrăjită a fiinţelor născocite de mine, dar nu într-o altă realitate, în afara celei căreia i-a trecut timpul, care nu este realitatea noastră. Născocite de mine, n-am reuşit să le dezleg taina. Creaturile mele şi-au făurit o realitate proprie, scăpând puterii mele de imaginaţie şi prin aceasta realităţii mele, timpului pe care l-am cheltuit pentru a le crea. Aşa că au devenit şi ele o părticică a realităţii noastre, a tuturor, iar prin aceasta, una dintre posibilităţile printre care se numără şi cea pe care noi o numim istoria mondială, chiar şi aceasta dezvoltată din coconul ficţiunilor noastre. Însă această poveste, care a fost reală numai în fantezia mea şi care acum, pusă pe hârtie, se îndepărtează de mine, să fie oare mai absurdă decât istoria mondială, mai puţin sigură la seisme decât solul pe care ne construim oraşele noastre?

Dar Dumnezeu? Dacă există, ar fi acţionat el altfel decât dr.h.c. Isaak Kohler? N-a avut Spät libertatea să refuze însărcinarea de a căuta un asasin care nu exista?

N-a trebuit el oare să caute un asasin care nu exista, la fel ca şi omul care a mâncat din fructele pomului cunoaşterii binelui şi răului, trebuind să-l găsească pe Dumnezeu care nu exista, pe diavol? Nu este aceasta o ficţiune a lui Dumnezeu pentru a-şi justifica creaţiile sale nereuşite? Cine este vinovat? Cel care dă o însărcinare sau cel care o primeşte? Cel care interzice sau cel care nesocoteşte interdicţia? Cel care emite legile sau cel care le încalcă?

Cel care permite libertatea sau cel care o practică? Pe noi ne distruge libertatea pe care o permitem şi pe care

ne-o permitem. Părăsesc camera mea de lucru, care acum e goală, eliberată de creaturile mele. Este patru şi jumătate. Pe cer văd prima oară constelaţia Orion. Pe cine vânează oare?

FRIEDRICH DURENMATT
22.09.1985

Apărut 2007 BUCUREŞTI – ROMÂNIA
Lucrare executată la PRO EDITURA ŞI TIPOGRAFIE

În colecţia Raftul Denisei au apărut
Arthur Golden, Memoriile unei gheişe Sarah Hall, Michelangelo Electric Kurt Vonnegut, Pianul mecanic Ştefan Heym, Relatare despre regele David John Fante, întreabă praful Nick Homby, Turnul sinucigaşilor L.P. Hartley, Mesagerul Salman Rushdie, Furie Raymond Queneau, Florile albastre Marguerite Duras, Stăvilar la Pacific Laura Restrepo, Delir Anaïs Nin, Incest Nikos Kazantzakis, Zorba Grecul Almudena Grandes, Castele de carton Mitch Albom, Marţi cu Morrie D.M. Thomas, Hotelul alb Guillermo Martínez, Crimele din Oxford Christopher Isherwood, Adio, Berlin Kurt Vonnegut, Bufoniada Anthony Burgess, Portocala mecanică Irvin D. Yalom, Plânsul lui Nietzsche Anaïs Nin, Foc Andrew Sean Greer, Confesiunile lui Max Tivoli Leo Perutz, Călăreţul suedez Jeanette Winterson, Pasiunea Naghib Mahfuz, Akhenaton, cel ce sălăşluieşte în adevăr Jim Crace, în clipa morţii Antonio Lobo Antunes, Bună seara lucrurilor de pe-aici Eric-Emmanuel Schmitt, Milarepa Eric-Emmanuel Schmitt, Domnul Ibrahim şi florile din Coran Eric-Emmanuel Schmitt, Oscar şi Tanti Roz William Golding, împăratul muştelor Pascal Quignard, Vila Amalia Almudena Grandes, Vârstele lui Lulú Ismail Kadare, Palatul Viselor Jesús Díaz, Spune-mi ceva despre Cuba Paul Auster,

Palatul lunii Nicole Krauss, Istoria iubirii Carlos Fuentes, O companie neliniştitoare Alessandro Baricco, Castele de furie Taichi Yamada, Străini Leonid Ţîpkin, O vară la Baden-Baden Yasunari Kawabata, Maestrul de go Ingeborg Bachmann, Malina Dave Eggers, Să te ţii alergătură!

Jonathan Safran Foer, Extrem de tare şi incredibil de aproape Richard Zimler, Ultimul cabalist din Lisabona Sarah Dunant, în compania curtezanei Jan Koneffke, O iubire la Tibru Péter Esterházy, Un strop de pornografie maghiară John Fante, Drumul spre Los Angeles John Updike, Teroristul Ana fs Nin, Delta lui Venus. Povestiri erotice Julio Cortázar, Armele secrete James Meek, Un gest de iubire Jeanette Winterson, Scris pe trup John Berendt, Miezul nopţii în grădina binelui şi a răului Hanif Kureishi, Buddha din suburbie Daniel Kehlmann, Măsurarea lumii Anne Tyler, Căsătorie de amatori Joey Goebel, Torturaţi-l pe artist!

Ann Patchett, Belcanto John Updike, Vrăjitoarele din Eastwick Sarah Dunant, Naşterea lui Venus James Frey, O mie de fărâme Mihail Bulgakov, Maestrul şi Margareta Arnon Grunberg, Istoria calviţiei mele Friedrich Durrenmatt, Justiţie în pregătire:

Gonzalo Torrente Ballester, Cronica regelui aiurit Douglas Carlton Abrams, Jurnalul pierdut al lui Don Juan